

Index Codicum et Editionum

- G (*Ge.l.* seu *Sangermanense latum*) Parisinus lat. 11553. S. IX. (*Prov.*).
- C (*Cavensis*) Cavensis, Abb. 1 (14). S. IX.
- X (*Complutensis*¹) Matritensis, Univ. Centr. 31. S. X.
- Σ^T (*Toletanus*) Matritensis, Bibl. Nat. S. X.
- Σ^C (*Complutensis*²) Matritensis, Univ. Centr. 32. S. X.
- Π^H (*Casinensis*) Casinensis, Abb. 553. S. XI in.
- A (*Amiatinus*) Florentinus, Laurent. S. VII-VIII.
- L Londiniensis, Egerton. 1046. S. VIII.
- M (*Maurdrampi*) Ambianensis 12. S. VIII ex.
- D *codex rescriptus* Monacensis lat. 19105. S. VII (*Prov. et Eccle.*).
- D^o *codex D ut edidit A. DOLD*, Beuron, 1928.
- Q (*Bobiensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 26. Inf. S. IX-X.
- Y (*Tegernseensis*) Monacensis lat. 18036. S. IX.
- Φ^R (*Rorigonis*) Parisinus lat. 3. S. IX.
- Φ^G (*Grandivallensis*) Londiniensis Add. 10546. S. IX.
- Φ^P (*Paulinus*) Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros. S. IX.
- Θ^H (*Hubertianus*) Londiniensis Add. 24142. S. IX.
- Θ^A (*Aniciensis*) Aniciensis, Capituli. S. IX.
- Z Metensis 7. S. VIII-IX.
- T Salisburgensis, Abb. S. Petri A. IX. 16. S. VIII (*Prov. et Eccle.*).
- W (*Weingartensis*) Stuttgartensis H. B. II. 35. S. VIII-IX.
- S (*Sangallensis*) Sangallensis, Abb. 28. S. IX in.
- Γ^A (*Abiascensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 53. Inf. S. X.
- Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. IX ex.
- Ψ^D (*Bovin.*) Vaticanus lat. 10511. S. XII.
- Ω^M (*Mazarinaeus*) Parisinus, Bibl. Mazar. 5, a. 1231.
- Ω^S (*Universitatis* seu *Sorbonicus*) Parisinus lat. 15467, a. 1270.
- Ω^J (*Correctorium S. Iacobi*) Parisinus lat. 16721. S. XIII.
- b *fragm. in cod.* Vat. Barb. lat. 671. S. VIII. (*Cant.*).
- k *fragm. e cod.* Aurelianensi, Bibl. Civ. 19 (16). S. VI ex. (*Eccle. et Cant.*).
- m *fragm. e cod. rescr.* Sangallensi, Abb. 194. S. VII-VIII.
- a Editio princeps, 42 lin. dicta (Moguntiae?), a. 1452 (?).
- g Editio Gobellini Laridii, Coloniae, a. 1530.
- r Editio Roberti Stephani secunda, Parisiis, a. 1532.
- e Editio Roberti Stephani quarta, Parisiis, a. 1540.
- l Editio Theologorum Lovaniensium, Antverpiae, a. 1583.
- h *Codex Carafianus* (Vaticanus lat. 12959-12960), ubi lectionem Lovaniensium a. 1583 immutatam servat.
- hw *Codex Carafianus*, ubi lectionem Lovaniensium mutat.
- s Editio Sixti V Pont. Max., a. 1590.
- t Editio Clementis VIII Pont. Max., a. 1592.
- Hug. Correctorium Hugonis a S. Caro (ex cod. Vatic. Ottob. lat. 293, S. XIII-XIV).
- Guill. Correctorium Guillelmi de Mara (ex cod. Vatic. lat. 3466, S. XIII).
- Iac. Correctorium Conventus S. Iacobi O. P. (ex cod. Paris. lat. 16721, S. XIII).

BIBLIA SACRA

IUXTA LATINAM VULGATAM VERSIONEM

XI

PROVERBIA ECCLESIASTES CANTICUM CANTICORUM

Bible. Latin Vulgate. 1848

BIBLIA SACRA

IUXTA LATINAM VULGATAM VERSIONEM

AD CODICUM FIDEM

IUSSU

PII PP. XII

CURA ET STUDIO

MONACHORUM ABBATIAE PONTIFICIAE SANCTI HIERONYMI IN URBE

ORDINIS SANCTI BENEDICTI

EDITA

LIBRI SALOMONIS

ID EST

PROVERBIA ECCLESIASTES CANTICUM CANTICORUM

EX INTERPRETATIONE SANCTI HIERONYMI

CUM PRAEFATIONIBUS ET VARIIS CAPITULORUM SERIEBUS

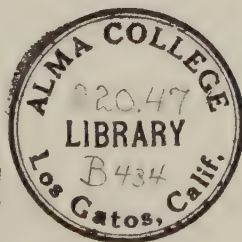
Property of

CLgA

Please return to

Graduate Theological

Union Library

ROMAE

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS

MDCCCCLVII

50842

IN HOC UNDECIMO
SS. BIBLIORUM VOLUMINE
REPERIES LECTOR

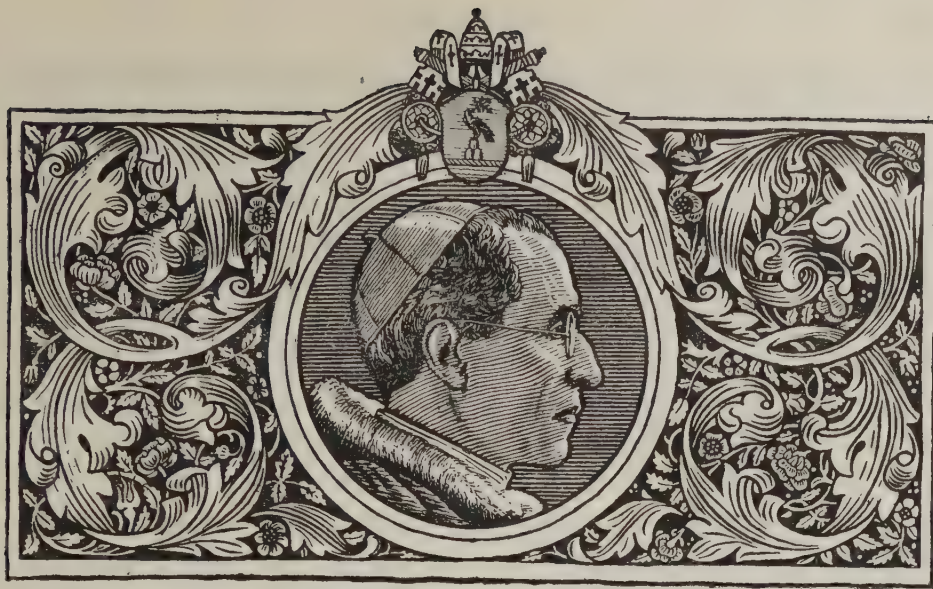
	PAG.
Prolegomena	VII
Praefationes sancti Hieronymi in libros Salomonis	I
Capitula sive titulos aut breves libri Proverbiorum	II
PROVERBIA	25
Capitula sive titulos aut breves libri Ecclesiastes	127
ECCLESIASTEN	135
CANTICUM CANTICORUM	173
Appendicem: De codice Sangallensi rescripto 194.	199

ERRATUM CORRIGE
QUOD IN VOLUMEN X IRREPSIT

Pag. 89, in textu *ps.* 27, 4:

pro da illis Domine secundum

lege da illis secundum.

PROLEGOMENA

Hoc anno, quo XI volumen Sacrorum Bibliorum editionis nostrae, ubi Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum continentur, in lucem profertur, decem fauste conduntur lustra, ex quo felicitis recordationis S. Pius X Pont. Max. Consilium Sacrorum Bibliorum Latinae Vulgatae interpretationi edendae et emendandae constituit. Haec dum anniversaria agitur memoria, quae religionem, providentiam, sapientiam Sanctissimi illius supremi Ecclesiae Pastoris claro in lumine ponit, nobis perquam gratum et suave est Patri nostro optimo et Patrono benevolentissimo Pio XII, qui tantum Decessoris sui inceptum persolvendum curat, huiusmodi volumen, diuturni laboris fructum, omni mentis obsequio, pietatis nostrae pignus offerre. Quod si noverimus operam nostram augusto iudicio et exspectationi satis fecisse, hoc erit nobis solatio et praemio exoptatissimo, quod ad eam sollelter proseguendam nostra proposita viresque exacuet.

Tres libri, qui a S. Hieronymo Salomonis vocantur, in Sacrorum Bibliorum Latinorum codicibus semper eodem ordine, ita scilicet ut Ecclesiastes

inter Proverbia et Canticum Canticorum sit, statim post Psalterium reperiri solent. Qui ut typis ederentur non minus quam 27 codicibus et 4 fragmentis usi sumus. Plures huiusmodi codices vel a nostris decessoribus vel a nobismetipsis antea usurpati sunt. Codices quidem CXΣ^TAΦ^{RGP}Θ^{HA}Ψ^DΩ^{MSJ} in Prolegomenis libri Genesis a D. Henrico Quentin descripti sunt; codicem vero Γ^A in vol. V huius editionis, codicem G, quem antea (vol. VII et VIII) siglo N notavimus, et codices QY in vol. VII, codicem denique W, qui pro his libris mutilus est et cum Prov. 27, 19 tantum incipit, in vol. VIII protulimus. Animadvertendum est autem primam lectionem codicum Q et Γ^A hic illic, ubi manus recentior textum, qui evanuerat, restituere conata est, haud clare dignosci; quamobrem, ubicumque aliqua varia lectio nobis incerta exstitit, notam Q (rescr.) vel Γ^A (rescr.) textui, qui nunc legitur, adiunximus. Codex vero Y, qui in volumine VII inter libros per cola et commata scriptos numerabatur, in hoc volumine, utpote testis de huiusmodi divisionibus nimis inconstans, a III° apparatu excluditur.

Praeter illos codices, hi novem primum adhibentur, quos saltem breviter describere oportet:

Σ^c Codex 32 Universitatis Centralis Matritensis, saeculi IX-X, foliorum 140 (51 × 35 cm), trinis columnis linearum 64-65, litteris Wisigothicis, probabiliter in Baetica descriptus (cf. T. AYUSO MARAZUELA, *La Vetus Latina Hispana*, I, *Matriti*, 1953, p. 353). Hic liber fuit olim Cardinalis Ximenes, qui eo pro sua editione polyglotta Sacrorum Bibliorum usus est; in bello autem civili annorum 1936-1939, misere deletus est; is tamen non omnino periit, cum integram eius imaginem lucis opera expressam iam pridem haberemus. Hic codex altera est solaque superstes Bibliorum pars, tresque nostros libros, ante *Danigel*, *Verba Dierum*, *Ezram*, *Hester*, *Sapientiam*, *Sirach*, *Tobiam*, *Iudith*, *I-II Machabaeorum*, *Novum Testamentum* continet. Textum autem praebet, qui ad eandem traditionem ac codex Σ^T pertinet, ita tamen ut alter ab altero non dependeat.

II^H Codex 553 A Abbatiae Casinensis, pag. 384 (35 × 26 cm), binis columnis linearum 31, litteris Beneventanis, saec. XI inc., conscriptus. *Samuel* et *Malachim*, libros *Salomonis* (pag. 224-286), *Sapientiam* et *Sirach* continet. Velut alii codices Casinenses, quibus in libris iam editis usi sumus,

codex II^H testibus Hispaniensibus adscribitur, ultimo tamen loco, cum textum mixtum saepe offerat.

Codex Londiniensis, Musaei Britannici, Egerton. 1046, foliorum 48 (31 × 22 cm), binis columnis, insulari scriptura sive minuscula (lin. 42), sive maiuscula (fol. 17-31, lin. 35) saec. VIII, fortasse in Northumbria, descriptus (vide E.A. LOWE, *Codices latini antiquiores*, II, Oxonii, 1935, 194^a et 194^b). Continet quinque libros Sapientiales, e quibus tres nostri ad eandem traditionem ac codex Amiatinus et commentarius Bedae plus minusve pertinent.

Codex Bibliothecae Civitatis Ambianensis 12, foliorum 2-192 M (30 × 20 cm), unica columna 21 linearum, scriptura Carolingica saeculi VIII ex. (ante A.D. 781) descriptus (vide E.A. LOWE, C.L.A., VI, 707). Continet Prov., Eccle., Cant., Sap., Sirach. Fuit olim Monasterii Corbeiensis et ad Biblia pertinet, quae Maurdramnus Abbas exarari iussit; de quibus vide Prolegomena in Genesim, pag. XXVI.

Codicis Monacensis Bibliothecae Nationalis lat. 19105 folia rescripta 42 (circa 30 × 22 cm), unica columna linearum 20-21 (in libro autem Sirach 25), litteris uncialibus, fortasse in Gallia meridionali vel in Hispania septentrionali, saeculo VII-VIII, exarata (vide B. BISCHOFF, *Die Südost-deutschen Schreibschulen und Bibliotheken in der Karolingerzeit*, I, Lipsiae, 1940, p. 162). Continent fragmenta Proverbiorum, Ecclesiastae, Sirach. Saeculo tamen X, in Tegernseensi coenobio, priore scriptura deleta, haec folia, una cum sex aliis saec. IX scriptis et fragmenta libri Sirach 7-14 continentibus, exscribendis Evangeliiis apocryphis et narrationi cuidam anonymae de Adsumptione B. Mariae Virginis inservierunt. Quae folia rescripta ex integro primus edidit D. Albanus Dold, monachus Beuronensis (Lateinische Fragmente der Sapientialbücher aus dem Münchener Palimpsest CLM 19105, Beuron, 1928), qui etiam tam pretiosi libri imagines ope lucis ultraviolaceae paratas nobis perhumaniter misit. His autem freti auxiliis, novam codicis collationem instituimus eaque ita in hoc volumine usi sumus, ut ubicumque, paucis tantum locis, ab editione Beuronensi defleximus, editionis textum D^e, nostrum D nominaverimus. Quamvis codex D, ceteris vetustior, hic illic quandam optimam lectionem praebeat, illum tamen, non inter meliores codices, sed velut testem familiae Italo-

insularis iam aliquatenus corruptum post ALM ponendum censuimus. Cum tamen minores codicis D lacunas, illa optima editione diplomatica exstante, indicare omiserimus, nulla eius lectio, ex silentio apparatus, certo deduci potest.

Z Codex Bibliothecae Civitatis Metensis 7, foliorum 359 (45 × 33 cm), binis columnis 40 linearum, litteris Carolingicis, saec. VIII-IX descriptus (cf. E.A. LOWE, C.L.A., VI, 786). Continet quinque libros Sapientiales, Iudith, Tobiam, Danielelem, Verba dierum, Ezram, Hester, I-II Machabaeorum, Novum Testamentum. Fuit olim ecclesiae cathedralis Metensis; anno tamen 1944, bello saeviente, incendio destructus est. Hic codex autem talem textum profert, qui eum neque familiae Hispaniensi neque familiae Italo-insulari clare coniungat; quamobrem codicem Z, quamvis saepe optimus sit, post utramque familiam posuimus, una cum codd. TWS, qui quandam cum eo adfinitatem demonstrant. Saepius tamen codicis Z prima lectio vix distingui potest, cum manus saeculi XII iterum iterumque eam correxerint vel potius corruerint.

T Codex Abbatiae Sancti Petri Salisburgensis A. IX.16, foliorum 174 (29 × 21 cm) binis columnis 22-27 linearum, scriptura Carolingica, saec. VIII ex., descriptus. Continet Proverbia, Ecclesiasten, Canticum, Sapientiam, Sirach, Canticum tamen non secundum Vulgatam sed secundum antiquam versionem, quam D. Donatius De Bruyne publici iuris olim fecit (Revue Bénédictine, XXXVIII [1926], p. 98-104) et in apparatu nostro Salis. nominavimus.

S Codex Abbatiae Sangallensis 28, paginarum 264 (36 × 24 cm) binis columnis linearum 27-28, litteris minusculis Carolingicis in eodem monasterio a Wolfcoz monacho, saeculo IX inc., scriptus (cf. A. BRUCKNER, Scriptoria medii aevi Helvetica, II, Genevae, 1938, p. 56). Continet quinque libros Sapientiales.

Γ^M Codex capituli Modoetiensis A. 2, foliorum 136-258 (27 × 17 cm), unica columna linearum 24, litteris Carolingicis, saec. IX ex., descriptus (vide E. A. LOWE, C.L.A., III, 383). Quinque libros Sapientiales continet, quos Dialogi s. Gregorii Magni, imperfecti tamen et saec. VIII-IX in Rhetia descripti, praecedunt et Passio s. Laurentii martyris sequitur. Qui codex codici Γ^A adfinis est et hunc hic illic lacunosum utiliter supplet.

Quibus subsidiis haec quoque fragmenta adiuncta sunt:

Fragmenta, quae in codice Vaticano Barberiniano lat. 671 reperiun- b
tur (fol. 14-17); haec autem folia (28 × 18 cm) unica columna 30 linearum,
litteris uncialibus, saeculo VIII ex., in Italia descripta sunt (cf. E.A. LOWE,
C.L.A., I, 64). Continent Cant. 3,6-8,14 (fol. 14-16^r), omissis tamen
3, 7-11 et 8,5^b-12, atque excerpta quaedam de Sapientia et libro Sirach
(fol. 16^r-17^v). Textum autem praebent qui familiae Γ adfinis est.

Fragmenta, quae inveniuntur in codice Bibliothecae Civitatis Aure- k
lianensis 19 (16), fol. 11-18; quae folia (22 × 17 cm) binis columnis 30
linearum, litteris uncialibus per cola et commata, saec. VI, in Italia ut videtur,
descripta sunt (vide E.A. LOWE, C.L.A., VI, 798). Continent Ecclesiasten
12 (fol. 11); Cant. 1, 1-5 et 2, 1-7 (fol. 12), 5,15-7,4 (fol. 13), 8, 7-14
(fol. 14^r); Sap. 1, 1-9 (fol. 15^v), 2,10 - 3,6 (fol. 16), 5,22 - 6,16
(fol. 17), 7,27 - 8,7 (fol. 18^r), itemque, utpote exemplar perantiquum,
familiae Italo-insulari coniungenda sunt. Reliquiae sunt codicis cuiusdam
Floriacensis, velut fragmenta k quae in libris Samuhel et Malachim citata
sunt.

Codicis Abbatiae Sangallensis rescripti 194 folia 52 (circa 24 × 18 m
 cm), unica columna linearum 28-31, semiuncialibus litteris, saeculo VII-
 VIII, in Wisigothorum regno, descripta; medio tamen saeculo VIII, in
 Helvetia ut videtur, haec folia, priore scriptura deleta, exscribendis Patrum
 homiliis inservierunt (cf. E.A. LOWE, C.L.A., VII, 918). Continent quidem
 Prov. 4,4 - 6,32; 8,12 - 9,18; 10,2 - 24,26; 29,23 - 31,3; Eccle. 1,8 -
 3,16; 5,4 - 7,1; 9,7 - 10,16; 12,11 - 14; Cant. 1, 1 - 13; Sap. 6,5 -
 9,14; 12,4 - 27; 14,7 - 16,4; 16,28 - 18,3; Sirach 3,1 - 4,4;
 6,24 - 7,26; 10,15 - 11,13; 14,1 - 17,23; 20,2 - 21,2; 23,5(?) -
 25,27; 28,6(?) - 31,25; 40,19 - 43,35; 46,4 - 51,38. Sed cum huiusmodi
 fragmenta, quae multis locis vix legi possunt, eo tantum tempore, quo textus
 et criticus apparatus libri Proverbiorum iam sub prelo erant, nota nobis
 fuissent, de illis varias lectiones Proverbiorum in Appendice, Ecclesiastae
 et Cantici in critico apparatu dedimus. Quod autem ad eorum textum pertinet,
 orthographia simul et variae lectiones cum codicibus Hispanis, scilicet modo
 codicibus CX, modo familiae Σ, nostra fragmenta copulant. Testimonium
 ergo haud levis momenti haec folia rescripta adferunt.

De ordine codicum inter se eorumque divisione in classes pauca nunc dicenda sunt. Duae quidem vetustiorum codicum familias, alteram Hispanensem, alteram Italo-insularem distinguimus, duas item recensiones, Alcuinianam et Theodulfianam, utramque IX saeculi, tres denique classes codicum, sive qui ad neutram familiam clare pertinent (\mathcal{Z} TWS et Γ^{AM}), sive qui recentiores sunt textumque mixtum offerunt (Ψ^{D} Ω).

Ante et extra Hispanorum codicum familiam codicem G posuimus, quia, etsi quandam cum illis adfinitatem ostendat, cum eorum tamen mendis raro concordare solet; cum autem altera quaedam manus eiusdem temporis (G^2) varias lectiones, praesertim additamenta, quae in codice C reperiuntur, in codicis G marginem saepe introduxerit, ipsi librario codicem quendam Hispanum, Cavensi nostro adfinem, cognitum fuisse suspicari licet. Codices QY, qui in libris antea editis inter testes mixtos numerabantur, hic familiae Italo-insulari coniunximus, cuius ramum quendam in Italia septentrionali ortum exhibent. Codicem autem Ω^{M} nunc codicibus Ω^{SJ} praeponimus, quem ante Ω^{S} descriptum esse iam constat.

Inter illos vero codices primas partes certo obtinent codices GCA, et hac de causa in textu restituendo eos magni pependimus. Cum tamen codex G pro Ecclesiaste et Cantico deesset, codicem Z, quamvis minoris esset momenti, in locum eius pro his libris suffecimus. Ceteros vero, praecipue Σ^{T} LMDTkm, aliquoties in primo notarum apparatu ideo notavimus, ut alicuius lectionis genuinae in pluribus manuscriptis corruptae fundamentum clarius pateret.

De textu sic restituto haec, quae sequuntur, pro libro Proverbiorum notanda sunt:

1. *Ut iam in libro Samuhel, ita in Proverbiis nonnulli codices additamenta quaedam, sive ex vetere versione Latina, sive ex recensione hexaplari s. Hieronymi, exhibent, quae omnia ob optimorum codicum consensum ab hac editione exclusae sunt. De quibus, cf. D. DE BRUYNE, Etude sur les origines de la Vulgate en Espagne, in Revue Bénédictine, XXXI (1914-1919), p. 385-393.*

2. *Quod attinet ad verborum tempora, praesens nempe et futurum, pro quibus exitus -it et -et tam facile in codicibus confunduntur, hanc regulam habuimus: codicibus melioribus diligenter perpensis et Hieronymi propensione in huiusmodi mutationes considerata, vel praesens vel futurum*

delegimus, prout vel consecutio sententiae, vel lex de difficiliore lectione praeponenda id postulabat.

Praeter autem 27 codices supra memoratos, alios quoque perpendimus, sive quibus antea usi sumus, ut sunt Legionensis S. Isidori (Λ^L), Casinensis 521 (Π^F), Romanus Vallicellianus B. 6 (Φ^V), Parisinus lat. 93 (H), Parisinus lat. 9380 (Θ^M), Parisinus lat. 11505 (P), Parisinus lat. 11532 (E), sive novum quendam, id est Laudunensem 28, qui solos libros Sapientiales continet; de quibus singulis aliquod saltem iudicium faciemus.

Codex Λ^L , qui in Bibliorum sacrorum libris iam editis textum Hispanum semper exhibebat, sed in Psalterio iuxta Hebraeos peractae retractationis recensitionis Theodulfianae testimonium dabat, pro his tribus libris cum A et recensione Alcuiniana praesertim coniungitur, nec tamen originem suam Hispaniensem omnino denegat.

Codex Π^F codici Π^H adeo proximus est, ut ex eodem exemplari exscriptum esse prorsus appareat; illi tamen hunc praetulimus, sive quia Π^H id exemplar accuratius referre videtur, sive quia quinque libros Sapientiales solus continet, cum Π^F Proverbia, Ecclesiasten, Canticum, Sapientiam ex integro, Sirach tamen usque ad 6,3 tantum praebeat.

Codex Φ^V , quem in voluminibus I-X semper adhibuimus, in hoc libro non amplius usurpatur, quia recensio Alcuiniana ex ceteris testibus Φ^{RGP} satis cognita visa est.

Codex Θ^M , qui cum Verbis Dierum a nobis derelictus est, codicibus Θ^{HA} in libris iam editis proximus erat, quod etiam in Ecclesiaste et Cantico comprobatur, sed in libro Proverbiorum cum familia Italo-insulari, praesertim cum ALM , ita coniungitur, ut testimonium utile non adferat.

Codex H , qui in voluminibus V-IX Bibliorum sacrorum et in Psalterio iuxta Hebraeos citatus est, hic omittitur, sine damno quidem, quia textum exhibet, qui lectiones Hispanienses cum Alcuinianis continuo miscet.

Codex P , ut ex nostris vol. I-IX satis apparet, textum quendam mixtum profert, in quo lectiones Alcuinianae cum Theodulfianis componuntur. Ceterum, libros Sapientiales ex parte solum continet, eo quod, quaternione XXXI avulsa, textum sacrum ab Eccle. 2, 4 usque ad Sap. 14, 31 non amplius praebeat.

Codex E , quem in indice codicum voluminum V-IX Theodulfianis manuscriptis praeposuimus, textum mixtum ex elementis Hispanis et Gallicis,

tum Alcuinianis tum Theodulfianis, offert et proinde sine ullo detrimento ex hoc volumine arcetur.

Codex denique Laudunensis olim Monasterii s. Vincentii, nunc Bibliothecae Civitatis 28, scriptura Carolingica, saec. IX-X, descriptus, quinque libros Sapientiales, Sirach tamen, ultimo folio avulso, usque ad 51,4 tantum continet. Quem codicem, omnium additamentorum libri Proverbiorum expertem, Donatianus De Bruyne optimum esse existimabat; cum tamen formam quandam textus Italo-insularis, in qua lectiones praesertim codicum ALM cum lectionibus codicum QY permisceantur, constanter offerat et huiusmodi variis lectionibus conplures sibi proprias adiungat, supervacaneum eum in hoc volumine citare putamus.

Praeter codices autem, tum excerpta antiqua Hieronymianae versionis, tum Patrum commentaria, quae eius textum explanant, a nobis consulenda erant, in primis quidem, pro Proverbiis praesertim, s. Augustini Speculum vetustate praestans, quod secundum editionem a F. Wehrich curatam (C.S.E.L. XII, Vindobonae, 1887), codicum etiam quibus fulcitur ratione habita, saepe a nobis memoratur; commentaria autem Salonii et Bedae pro Proverbiis, Salonii solius pro Ecclesiaste, Iusti Urgellensis, Apponii et Bedae pro Cantico, ita a nobis proferuntur, ut Iust. cod. V ad codicem Romanum Vallicellianum B. 62, saec. VIII, cod. P ad codicem Parisinum lat. 10463, saec. X-XI, Appon. cod. B ad codicem Boloniensem 74, saec. VIII, cod. M ad codicem Spinaliensem 78, saec. X, cod. R ad codicem Romanum Bibliothecae Nationalis 1572, saec. XII, Beda cod. vel cod. R ad codicem Vaticanum Reginensem latinum 238, saec. IX, lectorem remittant.

Quod autem ad duas homilias S. Gregorii Magni in Cant. 1, 1-8 adtinet (Greg. M. in loc.), illum textum secuti sumus, quem D. Bernardus Capelle in Ephemeride, cui nomen Revue Bénédictine, XLI (1929), p. 217, publici iuris fecit; ex quo textu patet s. Pontificem, pro eis sermonibus, versionem quandam usurpasse, in qua Vulgata versio versione vetere perpetuo contaminatur.

Cetera vero s. Gregorii Magni opera, Breviarium Gothicum Missaleque Mozarabicum, ubicumque utile iudicatum est, in apparatu critico comparent, iis exceptis locis, ubi eorum textus, in Patrologia Latina vulgatus, ad editionem Bibliorum Clementinam adcommodat usque videbatur.

Hactenus de Vulgatae Bibliorum versionis testibus. De antiquis autem versionibus, quae eam praecesserunt, velut in libris antea editis, ea praecipue

testimonia protulimus, quae varias codicum lectiones explicant. Quibus testimoniis congerendis, pro libro Proverbiorum utilissima nobis fuerunt D. Iohannis Schildenberger, monachi Beuronensis, tum thesis inedita, cui titulus « Die altlateinischen Proverbien. Ein Beitrag zu ihrer Geschichte » (Romae, 1934), tum liber « Die altlateinischen Texte des Proverbien-Buches. I. Die alte afrikanische Textgestalt » (Beuron, 1941), qui eiusdem thesios priorem partem retractatam publici iuris fecit (J. Schildenberger).

In Ecclesiastae autem apparatu saepe ad s. Hieronymi commentarium in Ecclesiasten (Hier. in loc.), sive nempe ad Vallarsianam eius editionem, sive ad Rhemensem codicem 70 (cod. R), IX saec., remittimus.

Cantici denique Canticorum antiquae versionis testimonia sive e Gregorii Illiberitani imperfecto commentario in Cantica Canticorum (cf. A. WILMART, L'ancienne version latine du Cantique I-III, 4, in Revue Bénédictine, XXVIII [1911], p. 11-36), sive e codice Salisburgensi, Abbatiae S. Petri A. IX.16 (Salis.), de quo supra p. X (cf. D. DE BRUYNE, Les anciennes versions latines du Cantique des Cantiques, in Revue Bénédictine, XXXVIII [1926], p. 97-122), maxime decerpsum. Cuius Cantici textus ab Hieronymo ex Hexaplis Origenis emendatus, ut dudum R. P. Albertus Vaccari acuto ingenio detexit (cf. Biblica, XXXVI [1955], p. 258-260), in Philonis episcopi Carpasii commentario ab Epiphonio monacho in latinum verso (Cod. Vat. lat. 5074), totus et fere perfectus conservatus est (Epiph.), cum in codice Sangallensi 11 (Sang.), in libris s. Hieronymi adversus Iovinianum, in Cassiano operibus, partim solummodo inveniatur.

Ut in voluminibus antea editis, Correctoria Hugonis a S. Caro (Hug.), Guillelmi de Mara (Guill.), Conventus S. Iacobi Parisiensis (Iac.), in hoc quoque volumine proferuntur, ita tamen ut « punctum de minio », quod in Hugonis Correctorio supra quaedam verba reperitur, minime interpretati simus; hoc enim punctum non, ut antea solebat, consensum cum Hebraeo, sed potius lectionem cum commentario Bedae consonam plerumque designat.

Praeter Prologum s. Hieronymi in libros Salomonis, qui in codicibus fere omnibus ante Proverbia legitur et textum huius vulgatae versionis introducit, eam quoque praefationem edidimus, qua s. Hieronymus emendationem suam hexaplarem trium librorum commendabat; quae praefatio

in pluribus codicibus, ubi exstat, ipso etiam Sangallensi 194, appendice Peregrini cuiusdam Hispani (cf. D. DE BRUYNE, Etude sur les origines de la Vulgate en Espagne, in Revue Bénédictine, XXXI [1914-1919], p. 373-401) aucta est. Breve denique quoddam excerptum, e primis verbis commentarii s. Doctoris in Ecclesiasten desumptum, quia in nonnullis codicibus nostris reperitur, utrique praefationi addidimus.

Capitulorum duae series ad Vulgatam versionem pertinentes, ex quibus prior in duas formas distinguitur, tum ante Proverbia, tum ante Ecclesiasten editae sunt. In Cantico autem, non Capitulum numerum, sed rubricae nonnullae, quae partim a D. De Bruyne editae sunt (Sommaries, Divisions et Rubriques de la Bible latine, Namurci, 1914, p. 558-561, et Revue Bénédictine, XXXVIII [1926], p. 111-122), textum sacrum dividunt.

Prid. Kal. Maii a. d. MDCCCCLVII

PRAEFATIONES SANCTI HIERONYMI

IN LIBROS SALOMONIS

INDEX CODICUM

I. Prologi in libros Salomonis de hebraeo translato.

<p>G Parisinus lat. 11553. S. ix.
 C Cavensis, Abb. 14. S. ix.
 X Matritensis, Univ. Centr. 31. S. x.
 Σ^T (<i>Toletanus</i>) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.
 Π^H Casinensis, Abb. 553. S. xi.
 A (<i>Amiatinus</i>) Florentinus, Laur. S. vii-viii.
 M Ambianensis 12. S. viii ex.
 Q Mediolanensis, Ambros. E. 26. S. ix-x.
 Y Monacensis lat. 18036. S. ix.
 Φ^R Parisinus lat. 3. S. ix.
 Φ^G Londiniensis Add. 10546. S. ix.
 Φ^P Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros.
 S. ix.
 Θ^A Aniciensis, Capituli. S. ix.
 Z Metensis 7. S. viii-ix.</p> | <p>T Salisburgensis, Abb. S. Petri A. IX. 16.
 S. viii.
 S Sangallensis, Abb. 28. S. ix in.
 Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
 Ψ^D Vaticanus lat. 10511. S. xii.
 Ω^M Parisinus, Mazarinaeus 5. a. 1231.
 Ω^S Parisinus lat. 15467. a. 1270.
 Ω^J Parisinus lat. 16721. S. xiii.
 a Editio princeps (a. 1452?) 42 lin. dicta.
 g Editio Gobellini Laridii, a. 1530.
 r Editio Roberti Stephani secunda, a. 1532.
 e Editio Roberti Stephani quarta, a. 1540.
 c Editiones Clementis VIII Pont. Max. se-
 cunda (a. 1593) et tertia (a. 1598).</p> |
|--|---|

II. Praefationis in eosdem libros de graeco emendatos.

<p>C Cavensis, Abb. 14. S. ix.
 Σ^T (<i>Toletanus</i>) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.
 Θ^A Aniciensis, Capituli. S. ix.
 T Salisburgensis, Abb. S. Petri A. IX. 16.
 S. viii.</p> | <p>Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
 Ψ^D Vaticanus lat. 10511. S. xii.
 g Editio Gobellini Laridii, a. 1530.</p> |
|--|--|

III. Excerpti e commentario s. Hieronymi in Ecclesiasten 1, 1.

<p>C Cavensis, Abb. 14. S. ix.
 Σ^T (<i>Toletanus</i>) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.
 Θ^H Londiniensis Add. 24142. S. ix.
 Θ^A Aniciensis, Capituli. S. ix.</p> | <p>Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
 Ψ^D Vaticanus lat. 10511. S. xii.
 g Editio Gobellini Laridii, a. 1530.</p> |
|---|--|

INCIPIT PROLOGUS HIERONYMI IN LIBRIS SALOMONIS

Cromatio et Heliodoro episcopis Hieronymus.

Iungat epistula quos iungit sacerdotium, immo carta non dividat quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee Amos Zacchariam Malachiamque poscitis; scripsissem, si licuisset per valitudinem. Mittitis solatia sumptuum, notarios nostros et librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum sudet ingenium, et ecce ex latere frequens turba diversa

Codd. GCXΣ^T etc.

Tit. incipit prologus beati (*om. C*) iheronimi in libris salomonis *C* (*ante praef.* Tribus nominibus) *X* — incipit prologus in salomone *Σ^T* (*ante praef.* Tribus nominibus) — incipit prologus in libris salomonis *Ω^J* — incipit prologus salomonis ieronimi *p^{bri} Π^H* — incipit prologus (+ sancti ieronimi *Ω^S*) in prouerbiis salomonis *Ω^Sa* — incipit prologus hieronimi (*om. A*; + *p^{rb}i S*) *AQS* — incipit prologus sancti hiefo ad cromatium et heliodorum episcopos *T* (*ante praef.* Tres libros) — diui hieronimi (*sic*) presbyteri in libris salomonis prologus *g* — incipit praefatio hieronymi *p^{rb} G* — incipit praefatio eusebii hieronimi *M* — incipit praefatio hieronimi (*post quae longum spatium erasum*) *Γ^M* — hieronymi praefatio in libris salomonis *re* — incipit praefatio sancti ief *p^{bri}* in libro prouerbiorum salomonis *Ψ^D* — praefatio hieronimi *Z* — eiusdem praefatio in libris salomonis *c* — *sine titulo* *YΦΘ^AΩ^M*.

1. cromatio — hieronymus] iheronimus cromatio et eliodoro episcopis de editione ad liquidum ex ebreo translata *Σ^T*; hieronimus chromatio et heliodoro episcopis de edictione ad liquidum et ebreo translata *Θ^A*; hieronimus *T*; *om.*

Ψ^DΩ^Jagret | cromatio = *GXΩ^M*; cromatio *C*; chromatio *Π^HAMQYΦZSΓ^M*; chromachio *Ω^S* | eliodoro *XΠ^HS* | episc. + sanctis *G* | hieronimus *AMQYΦ^{RG}ZTSΓ^M*; hieron *Φ^P*; iheronimus *CX*; ieronimus *Π^HΩ^MS*; + *p^{rb}r* (*p^{rb} G*; *p^{br} Π^H*) *GΠ^HΓ^MΩ^M* | 2. iungat] *Γ^M**; iunget *Γ^Ms*; iungit *T* | iungit] coniungit *Θ^A* | immo carta] *M^a* (*car in ras.*); tomo carte *C* | 3. christi] *Γ^M*(xpi)*; xps *Γ^Ma* | nectet *C*; fecit *Γ^M** | in osee amos] *in ras.* *M^a* | osee] *Σ^Ta* (*alt. e corr.*); hosee *C*; oseē *Π^HYSΨ^D*; oseae *QΓ^M*; ose *GX* | hamos *C*; *praem.* et *Y** | zachariam *G^a(c corr.)Π^HMQΦ^PZTSΨ^DΩagret*; zaccariam *XΣ^T*; **chariam *Γ^M*; *praem.* et *agr* | ~ zachariam amos *S* | malachiamque = *Π^HAM^aQZ**; malaciamque *G*XΣ^T*; malachiam (-chiam *C*; -ciam *G*) quae *G^aCM*YΦΘ^ATSΓ^M*Ψ^D*; malachiam (et mal. *Ω^{SJ}*; malachiamque *Ω^M*) quos *Z^aΓ^MsΩet*; malachiam quoque *agr* | 4. per ualitudinem] *M*Y*Θ^As(in ras.)Z** *T*Γ^M**; *p^{rb}(a)e* ualitudine (ualet. *Π^Hret*) *Σ^TΠ^HM^aQY^aΦZ^aT^aSΓ^MsΨ^DΩagret*; *praem.* et *Σ^TΘ^A* | mittetis *T*; mittite *Γ^M*Ψ^D* | 5. sumptum *M** | sustentate *Γ^M*Ψ^D*; sustentantes *Ω^{SJ}* | potis.] notissimum *X* | 6. sudet] *Y*Z**; desudet *Π^HQY^aΦZ^aΨ^DΩagret* | diuersa *om. X*.

poscentium, quasi aut aequum sit me vobis esurientibus aliis laborare, aut in ratione dati et accepti cuiquam, praeter vobis, obnoxius sim. Itaque longa aegrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem et apud vos mutus essem, tridui opus vestro nomini consecravi, interpretationem vide-
 5 licet trium Salomonis voluminum, Masloth, quas Hebraei Parabolas, vulgata editio Proverbia vocat, Coeleth, quem graece Ecclesiasten, latine contionatorem possumus dicere, Sir Assirim, quod in nostram linguam vertitur Canticum canticorum.

Fertur et *πανάρετος* Iesu filii Sirach liber, et alius *ψευδεπίγραφος*,
 10 qui Sapientia Salomonis inscribitur, quorum priorem et hebraicum reperi, non Ecclesiasticum ut apud latinos, sed Parabolas praenotatum; cui iuncti erant Ecclesiastes et Canticum canticorum, ut similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed et materiarum genere coae-

Codd. GCXΣ^T etc.

1. aut] ut Z^S*; autem Ω^S | me *om.* Y* | esurienti Ψ^D; esurire GC(hes.)XΠ^H M*Θ^AZ*T | aliis *om.* Q; *praem.* et GCX Π^HM*Φ^RZ*ΤΓ^M*Ω^MSg; *praem.* etiam Ω^I labore Ψ^D | 2. praeter] inter Σ^T | vobis = CXΠ^HΘ^ATS*(*ut vid.*); uos S² *cett.* | 3. longa + enim Ω^M* | hegritudine C | ne *om.* C | in hoc X | apud vobis X | 4. mutum Ψ^D | triduopus Z*; tridua opus Z² | triduo CX Ψ^D | ~ nomini uestro Ω^SJarec | uidel.] scilicet Σ^T | 5. masloht Σ^T; maslot g; masloch Ω^S; misle rec(*charact. hebr.*); *praem.* id est X | quos A; quod S*Ω^Magr | hebrai T*; hebraica T² | parabulas Y*T; + uulgant et X | 6. uulgata + autem Γ^MΩ^Mrec | uocat] Z*; uocant XS*Ψ^D; uocitat Z² | choeleth C; coheleth gre; cohelet Σ^T; celeth Ψ^D; celeth G*Ω^M; coeleth Π^H*; comeleth A* | quod AMYΦZ²S*Ψ^DΩ^I; qu** Z* | greci X†Π^HΩ^M | latino Ω^M | 7. incon-tionatorem A | syr CXMYΦ^RΨ^DΩ^I; sy* r Q; siri Σ^T | assirim] Π^H*; assirim CΠ^HΦ^R; asirim QΨ^DΩ^SJag; asiri* A*; hasirim re; asserim XΣ^TYΘ^A. ¶ h. syrhasyrim Ω^I | in nostram linguam] Z*; in nostra lingua QYΦ^RG²(*pr. in ras.*)PZ²Ψ^Dre; in linguam nostram Ω^SJ²a; in lingua nostra Ω^Ig² | 8. cantica canticorum XΩ^M | 9. et (1°) *om.* Ω^I* | ΠANAPETOC = CZT; ΠANA-PHTOC S; panaretos Π^H(*sup. lin.*)ΦΓ^M

Ω^M2a; panarethos Ω^S; ΠANEPETOC Π^H *in textu*; panaretos GM(*in marg.*)Y(*in marg.*); panaretos gre; panarethos AM(*in textu*) Ψ^D; panarechos Ω^I; ΠANAPETON Θ^A; ΠAPETOC Σ^T; parethos X; panatheos Ω^M*; enapethoc Y *in textu*; nanaretos Q | ihu GCXΣ^TMΨ^DΩ^Ia; hiesu AQΦ^RΘ^AZT ΣΓ^M; hiesu Y; seu Π^H | fili GXAY*TS*; filius Q | syrach CMYSΨ^DΩ^S; sirac GΣ^T Ω^M; syrac XΩ^I | et (2°) *om.* Q | ΨEYΔ-EΠIΓPAΦOC = Σ^T; pseudepigrafos G; pseudo epigraphos Π^H *sup. lin.*; pseudepigraphus rec; ΨEYΔEΠIΓPAΦOC Π^H *in textu*; ΨEYΔEΠIΓPAΦOC Θ^A; EAEPI-TPATOC C; EYΔE IΓPAΦOC T; [...] EPICTPAΦOC Q*; eu[.Jeri[.J]rafas Q² *sup. lin.*; pseudographus ΦΨ^DΩ^Iag; pseudogra-fus A²M²YZ²(*in ras.*); pseudograffus M* S²(*o corr.*); ΨEΩAΩIΓPAΦOC Γ^M; seudo-grafus A²(*dogr in ras.*); seugrafus X | 10.º sa-pientiae C | scribitur GCXΣ^TY* | et *om.* CXΣ^TQY²Θ^AZ²Ω^SJagrec | ~ et priorem hebr. Π^HT | 11. ut *om.* a | 12. iunct*****rant G*; coniuncta erant Ω^M | cantica cantico-rum XΓ^M*(*statim corr.*)Ω^M | ut] ad C; in Q | 13. salamonis A | numero sed et] numeros de C | numerum G* *ut vid.* | ~ numero librorum Ω^SJar | et] Y*Φ^G*Z²*; etiam GQ Y²Φ^RG²PZ²Ω^Iagrec; *om.* C | materia* Z* | equaret Y*.

quaret. Secundus apud Hebraeos nusquam est, † quin † et ipse stilus graecam eloquentiam redolet; et nonnulli scriptorum veterum hunc Iudaei Philonis adfirmant. Sicut ergo Iudith et Tobi et Macchabeorum libros legit quidem Ecclesia, sed inter canonicas scripturas non recipit, sic et haec duo volumina legat ad aedificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.

Si cui sane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam; neque enim sic nova condimus ut vetera destruamus. Et tamen, cum diligentissime legerit, sciat magis nostra intellegi, quae non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissimae commendata testae suum saporem servaverint.

EXPLICIT PROLOGUS

Codd. GCXΣ^T etc.

1. apud hebreis C; + liber Π^H | numquam G*Ψ^D | quin = ret; quia Φ^G (a in ras.) et cett. cum archetypo erroneo | stilus] titulus XΣ^T | 2. redolet] retulit T | nonnullis CΘ^A; nulli Φ^R | ueterum om. Z* | iudae A; praem. esse Q*Y²ΦS²(ut vid., sed om. S³)Ψ^D(esset)Ωagret; + esse Π^{H²} | 3. philonis = QΘ^ATSΩ^Mgret; phylonis C; fylonis M; om. Φ^R; filonis cett. | sicuti C | iudit CXΣ^TMT; iudeth Y; praem. et A | thobi MT^M; tobi** GZ; tobin T; tobiae Π^Hgret; thobie a; tobiām SΩ; thobiam Ω^S. ¶ uel tobie Ω | macchabeorum Φ^RQ; machabeorum MQYΦ²ZTSΓ^MΨ^DΩa; machabaeorum ret; maccabeorum GXΣ^T; maccabaeorum g | 4. quidem + eos QΦZ²S Ψ^DΩ^SJa | sed] et Π^H*; + eos ret | recepit Y*Z*TS* | 5. legit XAMZ*S*Ω^SJ; legant G; legunt Γ^M. ¶ uel «legat» Ω | plebis om. A | non + tamen Ω^M | 6. ecclesiasticorum om. G | 7. si cui] sicut XA*Y*Z* | sane om. GCXΠ^H*AΘ^AZ* casu, ut vid. | haberet A* | 8. ~ noua sic aret | condimus = GA YΦZ*TSΓ^MΨ^DΩ^M, cf. Praef. Hieronymi Si Septuaginta in libro Paralipomenon (Verba die-

rum, p. 4, l. 4 et p. 5, l. 6); cudimus CXΣ^T Π^HMΘ^AZ²Ω^SJagret, ex frequentiore usu Hieronymi; cupimus Q | ut uetera] in ras. Ω^J | uet. destr.] ueluti obseruemus Q² in ras. | uetera] uera Γ^M* | 9. diligentissimi A* | legitur Ω^M* | nostram GS*; nostro Q; + scripta T²Ω^SJaret | ~ nostro magis Q | 10. quae] quo T* | in tert. uas] interdum Q² in ras. | uas] uos X | transfusa] S³ (trans in ras.) | coacuerint] Z*; quoacuerint CY*; coacuerunt Ψ^DΩ^M; coaequauerint Q ut vid.; coaluerint Z² | set G² in ras. | statim] tamen C | prelo MY; praelo GCAΦZSt (ed. 1598); proelo Θ^A | 11. purissima et X | cōmendate C | saporem om. Π^H* | seruauerunt M; seruauit A; + amen Π^H.

Subscr. explicit prologus XΠ^HAQZ SY^DΩJ — explicit prologus cromatio et heliodoro episc scriptus a sancto hieronimo prbo T — finit prologus iheronimi Σ^T — explicit praefatio GMYΦ^{GP}(-cuit)Γ^M(pref.) — explicuit praefatio sancti hieronimi prbi in libro prouerborum Φ^R — explicitae sunt praefationes C — sine subscr. Θ^AΩ^MSagret.

PRAEFATIO HIERONYMI DE TRANSLATIONE GRAECA

Tres libros Salomonis, id est Proverbia Ecclesiasten Canticum can-
 ticorum, veteri Septuaginta interpretum auctoritati reddidi, vel ante-
 positis lineis superflua quaeque designans, vel stellis titulo praenotatis
 ea quae minus habebantur interserens, quo plenius, o Paula et Eusto-
 5 chium cognoscatis quid in libris nostris minus sit, quid redundet. Necnon
 etiam illa, quae inperiti translatore male in linguam nostram de graeco
 sermone verterant, oblitterans et antiquans curiosissima veritate correxi,
 et, ubi praepostero ordine atque perverso sententiarum fuerat lumen
 ereptum, suis locis restituens feci intellegi quod latebat. Porro in eo libro,
 10 qui a plerisque Sapientia Salomonis inscribitur, et in Ecclesiastico, quem
 esse Iesu filii Sirach nullus ignorat, calamo temperavi, tantummodo cano-
 nicas scripturas vobis emendare desiderans, et studium meum certis magis
 quam dubiis commendare.

[APPENDIX PEREGRINI]

15 Ideo et de graeco et de hebraeo praefatiuncula utraque in hoc libro

15. Id est praefationes s. Hieronymi *Tres libros et Iungat.*

Codd. CΣ^TΘ^AΤΓ^MΨ^D et ed. g.

Tit. pr(a)efatio (+ eiusdem C) ihe-
 ronimi de translatione gr(a)eca CΣ^T —
 praefatio hieronimi in libro salomonis de
 translatione gr(a)eca Θ^A — item alium (um
 2^a m.) prologus Γ^M — alius prologus g —
 incipit argumentum Ψ^D — incipit prologus
 sancti hiefo ad cromatium et heliodorum
 episcopos T (*tit. praef. Iungat.*).

1. ecclesiastes ΤΓ^M; + et Γ^MΨ^Dg |
 2. interpretatum T | auctoritate C(hauc.)
 ΤΓ^MΨ^D | reddunt T | 3. superfluum Γ^M
 Ψ^D | quoque Σ^T | titulis T | 4. habebatur
 Γ^M* | quod Γ^MΨ^D; ut g | o om. T*Γ^Mg |
 paula et eust.] fratres dilecti T | eustochium]
 Γ^M*; eusthocium Θ^A; heustocium C; sto-
 cium Σ^T; eustochia Γ^M2 | 5. quid (1°) quod
 Θ^A* ut vid. | quid (2°) quidue Γ^Mg; quod

Ψ^D | redundit T*; redundat T*; redinte-
 grari C | 6. inperitis Γ^M | 7. uorterant C*;
 uerterunt Γ^M | oblitterans Σ^TTg; *praem.* et
 Γ^M | antiquans = Tg; antiquas *cell.* | curio-
 sissimi T* | 8. ibi T | postero T*; post pos-
 tero Ψ^D | sententiae T* | fuerat] T*; fuerit
 T^a | ~ lumen fuerat Θ^A | 9. restituentur
 Γ^M2 (entur *in ras.*) | 10. sapientiae C | in
 ecclesiasticum T | 11. esse om. T | ihu Σ^T
 ΤΓ^MΨ^D; ihesu C; hiesu Θ^A; *praem.* liber
 Ψ^D | fili T | syrach CΨ^D; sirac Σ^TT | cala-
 mum Γ^Mg | 12. desiderans et] desiderauit
 T | meum] nostrum Γ^M | 13. dubiis] de-
 buis Ψ^D | commendare = CΘ^A2(re *corr.*)g;
 co(m)modare ΤΓ^M; emendare Σ^TΨ^D; +
 explicit T.

Appendicem Peregrini om. T | 15. ideo]

praemissa est, quia nonnulla de graeco, ob inlumptionem sensus et legentis aedificationem, vel inserta hebraicae translationi, vel extrinsecus iuncta sunt, et idcirco, qui legis, semper Peregrini memento.

Codd. CΣ^TΘ^AΓ^MΨ^D et ed. g.

ta Ψ^D | et de (1°) | et C; de Γ^M; *om.* Ψ^Dg | et de (2°) | et Γ^MΨ^Dg | hoc] eo C; *om.* Γ^MΨ^Dg.

1. ob] hoc Γ^MΨ^D; hic ad g | inlumptione Γ^MΨ^D | sensus — 2. aedif. *om.* C | 2. hebraica Θ^A | uel (2°) *om.* Γ^MΨ^D |

3. qui] quae Ψ^D | legit Γ^M | peregrina g | mementote Ψ^D.

*Subscr. explicit prologus Ψ^D — expli-
ciunt praefationes eu[...] Γ^M — sine subscr.
CΣ^TΘg.*

ITEM ALIA PRAEFATIO HIERONYMI

(*Excerptum e commentario s. Hieronymi in Ecclesiasten 1, 1* [P. L. 23, 1011-1013])

Tribus nominibus vocatum fuisse Salomonem scripturae manifestissime docent: pacificum, id est Salomonem, et Ididia, hoc est dilectum Domini, et quod nunc dicitur Coeeth, id est ecclesiasten. Ecclesiastes autem graeco sermone appellatur qui coetum, id est ecclesiam, congreget, quem nos nuncupare possumus contionatorem, quod loquatur ad ⁵ populum et sermo eius, non specialiter ad unum, sed ad universos generaliter dirigatur. Porro pacificus et dilectus Domini ab eo quod in regno eius pax fuerit et eum Dominus dilexerit appellatus est; nam et Psalmus quadragesimus quartus et septuagesimus primus dilecti et pacifici titulo praenotantur, qui tamenetsi, ad prophetiam Christi et ecclesiae perti- ¹⁰ nentes, felicitatem et vires Salomonis excedunt, tamen secundum histo-

2. Cf. Sam. (II Reg.) 12,25; Ps. 45(44),1 et comment. de eo in s. Hieronymi ep. 65,3,1.

8. Cf. Psalt. Rom. et Gall. pro utroque psalmo.

Codd. CΣ^TΘ^{HA}Ψ^D et ed. g. Deest Γ^M.

Tit. item alia praefatio hieronimi
Θ^A — incipit praefatio in salomon* Θ^H —
ncipit prologus Ψ^D — incipit prologus in
salomone Σ^T — incipit prologus iheronimi
in libris salomonis C — ex commentario d.
hieron. in ecclesiasten quae sequuntur ex-
cerpta sunt g — *sine titulo* Γ^M.

1. salomonis Ψ^D* | 2. salomon C |

ididia = Σ^T; ididiam Θ; idida g; dida
Ψ^D; hydidam C | hoc est] id est C | 3. coe-
leth = Θ; choeeth C; coheleth g; celeth
Ψ^D; cohelet Σ^T | 4. appellatus Θ^AΨ^D |
congregat g | 5. quod] eo quod g | 6. ad
unum *om.* C | 8. psalmi g | 10. tametsi g |
xpo Ψ^D | et eccl.] ecclesiaeque g; *om.* et
Σ^TΨ^D,

riam super Salomone conscripti sunt. Itaque iuxta numerum vocabu-
 lorum tria volumina edidit: Proverbia, Ecclesiasten, Canticum cantico-
 rum. In Proverbiis parvulum docens et quasi de officiis per sententias
 erudiens, unde et ad filium ei sermo crebro repetitur; in Ecclesiasten vero
 5 maturae virum aetatis instituens, † ne quicquam † in mundi rebus putet
 esse perpetuum, sed caduca et brevia universa quae cernimus; ad extre-
 mum, iam consummatum virum et calcato saeculo praeparatum in Can-
 tico canticorum Sponsi iungit amplexibus. Nisi enim prius reliquerimus
 vitia et, pompis saeculi renuntiantes, expeditos nos ad adventum Christi
 10 paraverimus, non possumus cantare Canticum canticorum.

Sed et hoc diligentius attendendum, quod per tres libros auctoris
 diversus est † titulus †. In Proverbiis enim notatur *Proverbia Salomonis*
filius David regis Israhel; in Ecclesiasten vero *Verba Ecclesiastes filii David regis*
Hierusalem (superfluum quippe est hic Israhel, quod male in graecis et
 15 in latinis codicibus invenitur); in Cantico autem canticorum nec filius
 David, nec rex Israhel sive Hierusalem praescribitur, sed tantum *Can-*
ticum canticorum Salomonis. Sicut enim Proverbia et rudis institutio ad duo-
 decim tribus et ad totum pertinet Israhel, et quomodo contemptus mundi
 nonnisi metropolitae convenit, hoc est habitatoribus Hierusalem, ita Canti-

12. Prov. 1,1.

13. Eccle. 1,1.

16. Cant. 1,1.

Codd. CΣ^TΘ^{HA}Γ^M(a verbo renuntiantes, l. 9)Ψ^D et ed. g.

1. super salomonem Θ | scripti sunt
 Ψ^D | is itaque g cum commentario | 3. et om.
 Ψ^D | 4. ei] eius g; om. CΨ^D | in eccle-
 siaste g | 5. ne quicquam = g cum codd. Rhe-
 mensi 70 et Casinensi 287 commentarii; nequa-
 quam CΣ^TΘ^{HA}Ψ^D errante archetypo | 7. uirum
 om. C | calcato saeculo] calciatos deo Ψ^D |
 8. spons(a)e Ψ^Dg | iunget Θ^H | enim]
 etiam Θ^H | 9. prenuntiantes Γ^M | expe-
 ditas Θ^H | ad om. CΓ^M | christi om. Ψ^D |
 10. poterimus Θ | cantare cant. cant.] di-
 cere osculetur me osculo oris tui g cum com-
 mentario, ex Cant. 1, 1 | 11. quod per] hos g |
 auctoris diuersus = Θ^Hg; auctores diuersos
 (-sus) Θ^A) CΣ^TΘ^AΓ^MΨ^D cum archetypo, ut
 vid. | 12. est titulus = g cum codd. Rhemensi

70 et Casinensi 287 commentarii; est titulus
 CΣ^TΘ^{HA}Γ^M cum archetypo erroneo; esse titula-
 tos Ψ^D | notantur Ψ^D | 13. srahel C; srhl Σ^T;
 israel g; isrl Γ^MΨ^D | in ecclesiaste g | 14.
 iherusalem C; ihrsml Σ^T; ierusalem g;
 ierlm Ψ^D | srahel C; srhl Σ^T; israel g; isrl
 Ψ^D; in isrl Γ^M | male] pro malo Ψ^D | 15. in
 (ante latinis) om. g cum commentario | 16. rex
 = Γ^MΨ^Dg; regis cell. | srahel C; srhl Σ^T;
 israel g; isrl Γ^MΨ^D | iherusalem C; ihrsml
 Σ^T; ierusalem g; ierlm Ψ^D | 17. sicuti C |
 et] quasi g | duodecimum g | 18. ad om.
 Σ^T | totam Ψ^D | pertinent g | srahel C;
 srhl Σ^T; israel g; isrl Γ^MΨ^D | 19. iherusa-
 lem C; ihrsml Σ^T; ierusalem g; ierlm Ψ^D |
 ita] in Γ^M.

cum canticorum ad eos proprie facit qui tantum superna desiderant. Ad incipientes et proficientes et paterna dignitas et regni proprii merito vindicatur auctoritas; ad perfectos vero, ubi non timore eruditur discipulus sed amore, proprium nomen sufficit, et aequalis magister est et nescit esse se regem, quae omnia referuntur ad Christum.

5

Codd. CΣ^TΘ^{HA}Γ^MΨ^D *et ed.* g.

1. ad eos *om.* Γ^M | facit] pertinet g, *cf.*
p. 2, l. 18 | 3. timore] **** Γ^M | amare C |
 4. propr.] *praem.* filius g | 5. quae — chri-

stum *om.* Ψ^Dg *cum commentario* | quae] quia C.

Subscr. explicit prologus Ψ^D — *sine*
subscr. cett.

CAPITULA
SIVE TITULI AUT BREVES
LIBRI PROVERBIORUM

INDEX CODICUM

1

SERIES A

Forma a

- D *codex rescriptus* Monacensis lat. 19105.
S. VII.
- D^e *codex D ut edidit* A. DOLD, Lateinische
Fragmente der Sapientialbücher aus
dem Münchener Palimpsest Clm
19105 (Texte und Arbeiten I, 13),
Beuron, 1928.
- Γ^M Modoctiensis, Capituli A. 2. S. IX ex.
- Γ^B Mediolanensis, Ambros. B. 48. Inf.
S. XI-XII.
- Γ^C Mediolanensis, Ambros. A. 258. Inf.
S. XII.

- Γ^D Mediolanensis, Ambros. B. 27. Inf. S. XII.
- Γ^E Mediolanensis, Ambros. B. 57. Inf. S. XII.

Forma b

- M Ambianensis 12. S. VIII ex.
- Φ^R Parisinus lat. 3. S. IX.
- Φ^G Londiniensis Add. 10546. S. IX.
- Φ^V Romanus, Vallic. B. 6. S. IX.
- Φ^P Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros.
S. IX.
- Ψ^D Vaticanus lat. 10511. S. XII.

2

SERIES B

- A (*Amiatinus*) Florentinus, Laur. S. VII-VIII.
- Q Mediolanensis, Ambros. E. 26. S. IX-X.
- V Vercellensis, Capituli 22. S. XII.
- Θ^M Parisinus lat. 9380. S. IX.

- Θ^K Hafniensis N. K. S. I. S. IX.
- Θ^S Matritensis, Bibl. Nat. 88. S. XI.
- Θ^C Casinensis, Abb. 519. S. XIII.

CAPITULA LIBRI PROVERBIORUM

I SERIES A

Forma a

Codd. DΓ^{MBCDE}

I. De parabolis Salomonis
(I, I).

II. Affectu patris adloquitur
in uno omnes et in omnibus unum
filium blanditiis peccatorum et he-
reticorum non adquiescere (I, 8).

III. Admonet affectu quo su-
pra ne ambules cum impiis vel
hereticis (I, 15).

IIII. Sapientia id est Chris-
tus Deus omnipotens loquitur fo-
ris id est in luce palam ut relictā
infantia malitia parvulus sis (I, 20).

V. Sapientia hortatur con-
verti ad Dominum et proferre
spiritum (I, 23).

VI. Sapientia comminatur
contemptoribus suis id est Iudeis
et hereticis vel etiam ipsis chris-
tianis non recte viventibus (I, 26).

Forma b

Codd. MΦ^{RGVP}Ψ^D

I. De parabolis Salomonis
(I, I).

II. Affectu patris alloquitur
filium blanditiis peccatorum non
adquiescere (I, 8).

III. Non ambulandum cum
impiis (I, 15).

IIII. Sapientia id est Chris-
tus loquitur foris id est in luce
palam ut relictā infantia malitia
parvuli simus (I, 20).

V. Sapientia hortatur con-
verti ad Dominum et profert spi-
ritum (I, 23).

VI. Sapientia comminatur
contemptoribus suis (I, 26).

Eos locos inter uncinos notavimus, quos vel ipsi codices capitulorum numeris in textus margine positos designant, vel sensus imponit.

Codd. DΓ^{MBCDE}

Incipiunt capitula (+ in libro prouerbiorum Γ^D) Γ; incipiunt capitula[tiones] D, cf. D^o
p. XXII.

2. ¶adquiesceret Γ^C | 4. in lucem Γ^{MBC}; [...] D | paruulis sis Γ^M; paruuli sis Γ^{BC}; [...] D | 5. dominum] D ut vid.; deum D^o | 6. minatur Γ^C.

Codd. MΦ^{RGVP}Ψ^D

Incipiunt capitula libri prouerbiorum MΦ; incipiunt capitula Ψ^D.

1. de par.] parabolaē M | 2. affectum Φ^{RGV} Ψ^D | filium om. Φ^R | 4. sumus Φ^{P*}; si-
milis Ψ^D | 5. dominum] deum Ψ^D.

Codd. DΓ^{MBCDE}

vii. Sapientia hortatur suscipere sermones suos sapientiam et prudentiam (2, 1).

viii. Sapientia docet non esse obliviscendam legem suam et praecepta non viribus implenda propriis sed petendo auxilium largitoris (3, 1).

viii. Habendam esse fiduciam ad Dominum et non hesitandum in oratione nec confidere prudentiae propriae (3, 5).

x. Sapientia hortatur ne eloquia Domini neglegantur (3, 21).

xi. Sapientia docet non esse hominem malum imitandum nec vias eius (3, 31).

xii. Sapientia hortatur disciplinam patris amplecti (4, 1).

xiii. Sapientia monet suscipi verba sua (4, 10).

xiii. Sapientia loquitur auscultandum sermones suos et servari cor a pravis cogitationibus sed auxilio Dei (4, 20).

xv. Sapientia monet inclinandam aurem prudentiae elongari vero a meretrice muliere precipue muliere fornicationis quae multos habet amatores id est hereticos et Iudeos cavendumque

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

vii. Sapientia hortatur suscipere sermones suos sapientiam et prudentiam (2, 1).

viii. Sapientia docet non esse obliviscendam legem suam et praecepta (3, 1).

viii. Habendam esse fiduciam ad Dominum et non haesitandum in oratione nec confidere prudentiae propriae (3, 5).

x. Sapientia hortatur ne eloquia Domini neglegantur (3, 11).

xi. Sapientia docet non esse hominem malum imitandum nec vias eius (3, 21 *codd.*, *sed cf.* 3, 31).

xii. Sapientia hortatur disciplinam patris amplecti (4, 1).

xiii. Sapientia monet suscipi verba sua (4, 10).

xiii. Sapientia loquitur auscultandos sermones suos et servari cor a pravis cogitationibus (4, 20).

xv. Sapientia monet inclinandam aurem prudentiae elongari vero a muliere meretrice praecipue fornicaria (5, 1).

Codd. DΓ^{MBCDE} (*deest D a cap. 9*).

7. sapientiam et prudentiam = DΓ^{DE}; sapientia et prudentia Γ^{MBC} | 8. uiribus = D Γ^{DE}; uirtus Γ^{MBC} | implenda *om.* D *ut vid.* | largitoris] creatoris Γ^D; [...] D | 9. hesitando Γ^B | confitere Γ^{MBC} | 11. eius] suas Γ^B | 12. hortatur] docet Γ^B | 14. ad auscultandum Γ^{B*} | *sed*] et Γ^B | 15. inclinare Γ^C | et longari Γ^B | precipue muliere *om.* Γ^B | habent Γ^{MB} | ~ iudeos et hereticos Γ^B.

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

7. sapientiam et prudentiam *om.* Ψ^D | 8. sapientiam M | 9. habenda M | prudentia propria MΦ^P | 10. sapientia + **** Φ^P | 14. scruari] scrutari Ψ^D | cor a] coram Φ^V | 15. inclinandum M*.

Codd. DΓ^{MBCDE}

Codd. MΦ^{RGVPYD}

esse a sensibus hereticorum et tamen specialiter dicit et a muliere fornicaria (5, 1).

xvi. Sapientia monet sponsores amicorum non esse neglegentes precipue in ecclesia sponsores diversarum virtutum vel gratiarum hortatur non sint neglegentes sed orent semper Dominum ut eius auxilio sponsionis suae impleant quicquid voverint (6, 1).

xvii. Sapientia pandit quae odit Dominus et quid detestetur (6, 16).

xviii. Affectu patris adloquitur precepta recondere et mandata servare (6, 20).

xviii. Sapientia hortatur custodiendum a muliere extranea hoc est et a muliere proximi et mystice a muliere a doctrina scilicet hereticorum quae semper blanditiis et premiis captivos quaerit tenere (6, 24).

xx. Blanditur pietas sapientiae quae non vult perire quemquam ne adquiescamus pravae doctrinae (7, 1).

xxi. Sapientia hortatur disciplinam magis diligendam et non aurum vel pecuniam (8, 10).

xvi. Sapientia monet sponsores amicorum non esse neglegentes (6, 1).

xvii. Sapientia pandit quae odit Dominus et quid detestetur (6, 16).

xviii. Sapientia affectu patris loquitur praecepta recondere et mandata servare (6, 20).

xviii. Sapientia hortatur custodiendum a muliere extranea hoc est a muliere proximi (6, 24).

xx. Blanditur pietas sapientiae ne adquiescamus pravae doctrinae (7, 1).

xxi. Sapientia hortatur disciplinam magis diligendam et non aurum vel pecuniam (8, 10).

Codd. DΓ^{MBCDE} (deest D usque ad vel cap. 21).

esse om. Γ^{BC} | 16. precipue et Γ^B | hortatur ut Γ^D | uouerint] uoluerint Γ^{D**} | 17. quae] quem Γ^B | ~ dominus odit Γ^B | detestatur Γ^{M**D}; destetur Γ^C | 18. (15. Γ^{B*}; 19. Γ^B et sic deinceps usque ad cap. 32) recondere] recordare Γ^C | mandata + patris Γ^D | 19. sapientiam Γ^M | et (1°) om. Γ^B | proximi — muliere (3°) om. Γ^{M*} | ~ scilicet a doctrina Γ^B | premium Γ^{M*} | tenere om. Γ^{BC} | 20. quempiam Γ^D | 21. ~ magis disciplinam Γ^{BC} | uel] id est Γ^B.

Codd. MΦ^{RGVPYD}

17. quae] quod Φ^G | detestatur Φ^P | 19. ad custod. M | 21. diligendum Φ^P.

Codd. DΓ^{MBCDE}

xxii. Sapientia loquitur id est Christus Dei sapientia quod omnia per ipsum facta sunt et sicut semper fuit Pater semper fuit et Filius (8, 22).

xxiii. Sapientia id est Christus Deus noster edificavit sibi domum quam sua potentia de Maria Virgine sibi construxit (9, 1).

xxiiii. Sapientia loquitur per quam et facta sunt omnia et reguntur per ipsam addi annos vitae (9, 10).

xxv. De parabolis Salomonis (10, 1).

xxvi. De ponderibus dolosis et fraudulentis quod abominatio sint apud Deum (11, 1).

xxvii. De iustis qui propria dividendo ditiores fiunt et quod aliena rapientes in egestate sint (11, 24).

xxviii. Propter peccata labiorum id est male loquendo ruina proximat malo (12, 13).

xxviiii. Qui custodit os suum custodit animam suam (13, 3).

xxx. Sapiens mulier id est Ecclesia edificavit domum suam in Christo fundamento insipiens

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

xxii. Sapientia loquitur id est Christus dicens per se omnia facta et semper se cum Patre fuisse (8, 22).

xxiii. Sapientia id est Christus aedificavit sibi domum (9, 1).

xxiiii. Sapientia loquitur per quam facta sunt omnia et reguntur per ipsam adduntur anni vitae (9, 10).

xxv. De parabolis Salomonis (10, 1).

xxvi. Pondus dolosum et fraudulentum abominatio est apud Deum (11, 1).

xxvii. De iustis qui propria dividendo ditiores fiunt et aliena rapientibus quod in egestate sunt (11, 24).

xxviii. Propter peccata labiorum ruina proximat malo (12, 13).

xxviiii. Qui custodit os suum custodit animam suam (13, 3).

xxx. Sapiens mulier aedificat domum suam stulta vero structam destruit (14, 1).

Codd. DΓ^{MBCDE} (*deest* Γ^M a cap. 27).

22. loquitur id est *om.* Γ^E | omnia] omnium Γ^{BC} | ~ sicut fuit semper Γ^E | et (2°) *om.* Γ^C | 24. quam] quem Γ^{MBC}; [...] D | et (1°) *om.* Γ^{BC} | annis Γ^E | 26. (36. Γ^C*) quod — deum *om.* Γ^E | 27. (32. Γ^C *et sic deinceps usque ad cap. 39*) sint] sunt Γ^E | 28. male loquendo = Γ^D; male loquenda Γ^E; mala loquenda Γ^{BC}; [...] D | malo = Γ^D; malum Γ^{BC}; [...] D | 30. id est (1°)] est Γ^E | fundam.] fundatam Γ^E | insipiens] insiens D; instens D^o.

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

22. sapientiam Ψ^D 24. quem Ψ^D | 28. ruine proximat malum Ψ^D | 30. destruet Φ^P.

Codd. DΓ^{MBCE}

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

autem id est synagoga instructam a lege et prophetis destruxit (14, 1).

xxxI. Sapientia quae est veritas pandit quod sit † via tamquam † pietatis quae arrogantibus videtur recta et novissimum eius vadit ad mortem (14, 12).

xxxII. Quod miserum faciat unumquemque peccatum dum a conscientia sua arguitur (14, 23, sed cf. 14, 34).

xxxIII. Laus caritatis vocare ad exiguum cum dilectione quam ad copiam cum odio (15, 17).

xxxIII. Quod arrogantia id est superbia abominatio sit apud Deum (15, 26).

xxxv. Sapientia vituperat litium amatorem et verbosum principes separantem (16, 28).

xxxvi. Ubi caritas sine simulatione est omni tempore diligit et frater in angustiis comprobatur (17, 17).

xxxvii. Semper contemptores sibi que placentes despiciunt cum se viderint in profundum (18, 3).

xxxI. Est via quae videtur homini iusta novissima autem eius ducunt ad mortem (14, 12).

xxxII. Iustitia elevat gentem miseros facit populos peccatum (14, 34).

xxxIII. Melius est vocare ad holera cum caritate quam ad vitulum saginatum cum odio (15, 17).

xxxIII. Abominatio Domini cogitationes malae (15, 26).

xxxv. Homo perversus suscitavit lites et verbosus separat principes (16, 28).

xxxvi. Omni tempore diligit qui amicus est et frater in angustiis comprobatur (17, 17).

xxxvii. Impius cum in profundum venerit peccatorum contemnit (18, 3).

Codd. DΓ^{MBCE} (deest Γ^M).

autem om. D | synagoga D | instructa Γ^E | 31. sit] est D | uia tamquam pietatis *restitui-*
mus; beatam quam pietatis DΓ^{BE}; beata quam pietatis Γ^C; uia Γ^D | uidebitur D | nouissima
Γ^E | uadet D | ad om. Γ^E | 32. quod — peccatum] *legi nequit* Γ^C | quod] *praem.* eo D (cf.
cap. 34) | facit D^oΓ^E; *legere non potuimus* D | dum — arguitur om. Γ^D | a om. Γ^E | sua om. Γ^{BC} |
33. (35. Γ^E et sic deinceps usque ad cap. 44) dilectione] caritate Γ^D | copiam] cupi[.] D; capit D^o |
cum] D; om. D^o | 34. quod] *praem.* eo D (cf. cap. 32) | 35. uerbosum] D; uerbosis D^o | se-
parantem] separant*** D*; separantur D² | 36. ubi + est Γ^E | diligit om. Γ^E | et frater] frater
Γ^C; et D^o; om. D (cf. *infra*) | comprobatur] conprouantur[...]fratres D^o (*recte ut vid.*) |
37. semper + est ut D | sibi que] sibi D | profundum] perpetuum D.

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

31. est] et Φ^{G*}; a*† Φ^{V*} | iusta] recta Φ^G | 32. iustitia autem M | populum Ψ^D |
37. peccatorem Ψ^D.

Codd. DΓ^{MBCDE}

xxxviii. Mulier bona et casta
Ecclesia est ex cuius fide auriunt
catholici iocunditatem (18, 22).

xxxviii. De feneratoribus mi-
sericordiae (19, 17).

xl. Sapientia loquitur veri-
tatem quod nullus gloriabitur cas-
tum se habere cor et mundum
esse a peccato (20, 9).

xli. Abominatio est inquit
apud Deum pondus et pondus et
statera dolosa (20, 23).

xlII. De sequenda misericor-
dia et iustitia semper (21, 3).

xlIII. De pigris se excusan-
tibus et de superbis qui accusant
creatorem naturarum (21, 24).

xlIII. De amico doloso et
fallace qui blandimentis nititur de-
cipere proximum (22, 24, *sed cf.*
11, 9?).

xlV. Sapientia hortatur in uno
omnes et in omnibus unum id
est Ecclesia si sapiens fueris id est
si Christum sapientiam confitearis
secundum Apostolum salvus eris
(23, 15).

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

xxxviii. Qui invenit mulie-
rem bonam invenit bonum et
hauriet iocunditatem a Domino
(18, 22).

xxxviii. De feneratoribus mi-
sericordiae fenerator Domino qui
miseretur pauperi (19, 17).

xl. Quod nullus gloriabitur
castum se habere cor (20, 9).

xli. Abominatio est apud
Deum pondus et pondus (20, 23).

xlII. Misericordiam magis
placere Domino quam victimas
(21, 3).

xlIII. De pigris et superbis
(21, 24).

xlIII. De fugiendo homine
iracundo (22, 24).

xlV. Gaudere patrem super
filio corde prudenti (23, 15).

Codd. DΓ^{MBCDE} (*deest* Γ^M).

38. mulier + hec D | ~ est ecclesia Γ^E | fidem D | auriunt et Γ^{BC} | catholice D |
40. (*num. om.* Γ^C) | 41. (45. Γ^C *et sic deinceps usque ad cap.* 58) inquit *om.* Γ^E | ~ apud deum
inquit Γ^{BC} | 42. de *om.* D | 43. se = D (*ut vid.*) Γ^D; *om.* Γ^{BCE} | accusant] excusant Γ^E |
44. decipere] et decipitur Γ^E | proximis Γ^E | 45. *totum cap. om.* Γ^E | ecclesiam D | fuerit
Γ^{B*} | ~ secundum apostolum confitearis Γ^D.

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

39. fenerator — pauperi *om.* MΦ^P | fenerator] Φ^{G*}; fenerator Φ^{G*}; + a Ψ^D | 40. glo-
rietur Ψ^D | 42. misericordia Φ^R | 44. hominem iracundum M.

Codd. DΓ^{MBCDE}

XLVI. Sapientia hortatur id est Christus qui venturus erat ut nos de mortis periculo liberemus misericordiam nobis adquirentes (24, 11).

XLVII. Sapientia loquitur quod iustus septies cadit et surgit nec in temptatione casus noster est resurrectio autem nobis a Christo donata est (24, 16).

XLVIII. Sapientia in qua sunt omnes thesauri sapientiae narrat ad nostram pigritiam excitandam per agrum hominis pigri transivi et per vineam viri stulti piger et stultus hodie in Ecclesia est qui accipit pecuniam fenerandam et piger est (24, 30).

XLVIII. Raro inferendum pedem ad amicos (25, 17).

L. Respondendum stulto iuxta stultitiam suam ne sibi sapiens esse videatur et doctores Ecclesiae paratos esse debere tam Iudeis quam hereticis respondere calumniantibus (26, 5).

LI. Ex labiis suis intellegitur iniquus (26, 24).

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

XLVI. De eruendis eis qui ducuntur ad mortem (24, 11).

XLVII. De iusto cadente septies et surgente (24, 16).

XLVIII. De agro hominis pigri inculto et vinea stulti (24, 30).

XLVIII. Raro inferendum pedem ad amicos (25, 17).

L. Respondendum stulto iuxta stultitiam suam ne sibi sapiens esse videatur (26, 5).

LI. Ex labiis suis intellegitur iniquus (26, 24).

Codd. DΓ^{MBCDE} (deest Γ^M).

46. (47. Γ^E et sic deinceps; 40. Γ^{C*}; 50. Γ^{Cs}) hortatur id est christus] ***** D; hortatur D^e | ut om. D(ut vid.)Γ^{BC} | liberemus] liberemur Γ^E; libera***** ad montem pergen** al***** D; liberare qui ad montem pergens caluarie*** coniec. D^e | adquirendam Γ^C | 47. septies + septem Γ^{C*} | cadet Γ^{BC} | temptatione + sed in *****latione D (stimulatione coniec. D^e) | autem om. D | nobis] praem. a Γ^{B*} | 48. ~ pigri hominis Γ^E | accepit Γ^{BC} | 49. pedes Γ^E | 50. respondendo Γ^C | ne] nec Γ^{BC} | parati esse debent D ut vid. | 51. (53. Γ^E sic).

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

46. eruendis] erudiendis Φ^{RΨD} | eis om. Φ^R | 47. sept. et surg.] et septies resurgente Ψ^D | 48. inculto] in occulto Ψ^D | 49. rarum Ψ^D | inferendo Φ^{PΨD} | pede Φ^{RGV} | amicum M | 50. ~ uideatur sapiens esse Φ^P.

Codd. DΓ^{MBCDE}

LII. Melior est manifesta correptio quam amor absconditus ut est illud in Psalmis corripiet me iustus in misericordia et increpabit me (27, 5).

LIII. Sapientia id est Christus loquitur per cuius adventum revelata sunt sacramenta omnium scripturarum quia in ipso completa sunt omnia (27, 25).

LIIII. Qui simplicibus et bene ambulanti bus parat offensionem in interitu suo corrue t (28, 10).

LV. Sapientia vituperat stultum totum spiritum proferentem (29, 11) pauper et creditor obviant se (29, 13) de eruditione servi optimi (29, 19).

LVI. Abominantur iusti virum impium et abominantur impii eos qui in recta sunt via quia execratio est pietas peccatori (29, 27).

LVII. Omnis sermo Dei ignitus est quia eloquia Domini igne examinata quae per Spiritum Sanctum data sunt nobis per legem et prophetas (30, 5).

LVIII. Haec tria investigabilia aquilae colubri et navis in Christo ex Virgine intellege nascentis resurgentis et in caelos ascendentis (30, 18).

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

LII. Melior est manifesta correptio quam amor absconditus (27, 5).

LIII. Apertio pratorum in sacramentis (27, 25).

LIIII. De deceptore iustorum (28, 10).

LV. De stulto totum spiritum proferente (29, 11).

LVI. De iustis et impiis invicem se abominantibus (29, 27).

LVII. Omnis sermo Domini ignitus (30, 5).

LVIII. De via difficili aquilae navis colubri et reliquorum (30, 18).

Codd. DΓ^{MBCDE} (desunt D[a quia cap. 53]Γ^M).

52. (53. Γ^E) correptio] correctio Γ^B | ut — me (2°) om. Γ^{BC} | est (2°) — psalmis om. D | corripiet — me (2°) om. Γ^E | increpabit restituimus; increpavit D; arguet Γ^D cum psalt. me-diol. | 53. id est christus om. D | ~ loquitur id est christus Γ^{BC} | ipso] eo Γ^D | ~ sunt omnia completa Γ^B | 55. totum om. Γ^{BC} | se] sibi Γ^D | optime Γ^{BC} | 56. recto Γ^{BC} | peccatorum Γ^D | 57. dei om. Γ^{BCE} | ignitus] ignis Γ^{BC} | igne] igni Γ^{BC} | sanctum om. Γ^E.

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

52. est om. Φ^V; + enim M | 54. de om. Φ^R | 55. proferentem ΦΨ^D | 56. se] sibi Ψ^D.

Codd. DΓ^{MBCDE}

LVIII. Sapientia dicit de muliere forti quam ipse suo adventu fortem fecit et quam pretio sui sanguinis ab extremis finibus congreavit (31, 10).

Codd. MΦ^{RGVP}Ψ^D

LVIII. Sacramentum de muliere forti (31, 10).

LX. Retributio de fructibus manuum et laus ex operibus (31, 31).

Codd. DΓ^{MBCDE} (*desunt* DΓ^M).

59. (*num. om.* Γ^C) ipsa Γ^E | sui *om.* Γ^E. Expliciunt capitula Γ^{BCD} E.

Codd. MΦ^{RGVP}Ψ^D

59. forte Φ^{RGVP}Ψ^D | 60. LX] et Φ^R. Expliciunt capitula (+ in libro prouerbiorum Φ^{RG}) MΦΨ^D.

2

SERIES B

Codd. AQVΘ^{MKSG}

I. Ad sciendam sapientiam et disciplinam (1, 2).

II. Sive non adquiescendum peccatoribus ad malum (1, 10) de praedicatione sapientiae (1, 20).

III. De suscipiendos sermones patris (2, 1) si intraverit sapientia cor tuum (2, 10).

III. Vel non obliuiscendam legem Domini (3, 1) et non abiicienda disciplina eius (3, 11).

V. De admonitione patris ad

filios (4, 1) ut disciplinam custodiendo longaeui fiant (4, 10).

VI. † Exhortatio † Dei ut omnis homo sapientiam quaerat et disciplinam conservet (5, 1) vel de meretricis subplantatione (5, 3).

VII. De fideiussore pro amico (6, 1) et de formicae sapientia (6, 6) vel de septem praeceptis (6, 16) ac muliere fornicaria fugienda (6, 24).

Codd. AQVΘ^{MKSG}

In codice Q invenitur tantum cap. II in ipso textu Proverbiorum insertum, partim ante 1, 10, partim ante 1, 20. Codex V a codice mutilo descriptum esse videtur, nam inde a cap. VI non leguntur numeri marginales et a cap. XI prima etiam verba cuiusque tituli desunt.

Incipiunt capitula (+ eiusdem libri salomonis Θ^M; + eiusdem libri Θ^K; + libri salomonis Θ^S; + libri prouerbiorum Θ^C) AΘ; incipit cap. in lib. parabolarum V.

1. de scienda sapiencia et disciplina Θ^C | sciendam] **scendam Θ^K | 2. siue = A; de Q; ut V; *om.* Θ | quiescendum Θ^K | malum + III QV; + et Θ | de praed.] deprecatione Θ^{KS} | 3. (*num. om.* V) de suscipiendos = A; suscipiendos Θ^{MSC}; suscipiendus V; suscipiendo Θ^K | patris + et Θ | 4. uel *om.* VΘ | non (r^o) ne V | obliuiscenda lege Θ^{MKS} | ab(i)ciendam] disciplinam VΘ^C | 5. de adm.] admonitio V(-cio)Θ | ut] et V | 6. exhortatio restituimus; exoratio A; hortatio VΘ^{MKC}; oratio Θ^S | quaerant V | conseruent V | uel — subplantatione *om.* A | uel] et Θ^C | subpl.] supplicatione Θ^K | 7. pro *om.* Θ^{C*} | amico] animo Θ^S | uel] VIII Θ | ac] a Θ^C.

Codd. AQVΘ^{MKS}C

viii. Custodiendos praecipit sermones suos Deus (7, 1) et mulierem meretricem animas capientem vitandam (7, 5, *vel* 7, 10).

viii. De sapientia (8, 1) et timore Domini quia malum odit (8, 12).

x. De domo sapientiae (9, 1) et timore Domini (9, 10).

xi. De filio sapienti quod laetitia patris sit (10, 1) et de riso stulti quia scelus est (10, 23).

xii. De corde pravo quod abominabile sit apud Deum (11, 20) et in divitiis non confidere (11, 28).

xiii. De operatione terrae quia in ea abundantia est (12, 11) et de filio sapienti quod doctrina sit patris (13, 1).

xiii. De prudente quia omnia cum consilio agit (13, 16) et de filio semper corripiendo (13, 24).

xv. Non dispiciendum pro-
ximum et pauperi condolendum (14, 21).

xvi. De stulto qui sapientiam inridet (15, 5).

xvii. De regis divinatione (16, 10) et de ira eius cavenda (16, 14).

xviii. Quod malus homo semper iurgia quaerat (17, 11).

xviii. De bilingue qui fingit simplicitatem (18, 8).

xx. De paupere Deum timente quod nihil sit melius (19, 1).

xxi. De vino sobrie potato (20, 1) et de emptione et venditione (20, 14).

xxii. Quod impiorum hostiae abominabiles sint apud Dominum (21, 27).

xxiii. Homini iracundo non coniungendum (22, 24).

xxiii. De conviviis potatorum vitandis (23, 20).

xxv. De ruina inimici non esse gaudendum (24, 17).

xxvi. De melle non multum edendum (25, 16).

xxvii. De eo qui fodit foveam quod incidat in eam (26, 27).

Codd. AQVΘ^{MKS}C

8. VIII] et Θ | custodiendos — deus] de custodiendis sermonibus (sermoni Θ^S) dei Θ | custodiendo A* | deus] *** A* | et (+ de Θ^C) muliere meretrice animas capiente uitanda (uitanda om. Θ^C) Θ | uitandam] urandam V | 9. qua malum V; qui* illam Θ^K | 10. domo sap.] sapientia V | et + de VΘ^{MKS} | 11. de (1°) om. V | sapiente Θ^C | risu Θ^{SC} | 12. de — deum *post* confidere *transi.* Θ^C *sub* numero XIII | de om. V | et om. V | 13. (14 Θ^C) de om. V | et] XIII Θ^{MKS}; XV Θ^C | sapienti] A*; sapiente A*VΘ^C | 14. XIII] et Θ | prudenti Θ^{MS}; prudentia Θ^K *ut vid.* | quia] * A*; om. A² | 15. (16. Θ^C *et sic deinceps usque ad cap.* 19) non om. V | disp.] disperandum A | pauperem Θ^C | condolendum] colendum V | 16. de om. V | quia Θ^{MC}; da V | 17. de om. V | 18. quod om. V | iurgia] uirga V | quaerit VΘ^K | 19. de om. V | bilinguae A*; bilingui Θ^C; bilinguo Θ^{MKS}; bilinguo Θ^S | 20. num. om. Θ^C | de] quod A; om. V | quod om. AV; *praem.* XXI Θ | melius om. V | 21. (num. om. Θ) de (1°) om. VΘ | potatu V; potatio Θ^K | et (2°) + de Θ^S | 22. quod om. V | sint om. V *ut vid.* | deum VΘ | 23. homine V; omni Θ^C | 24. de om. VΘ^{MKS}* | portatorum A* | 25. de om. V | 26. de melle] melle Θ^{MKS}; mel V; dei Θ^C | 27. de eo] quod A; om. V | quod om. AV | incidit A; incidet V.

Codd. AQVΘ^{MKSC}

xxviii. De fuga impii nemine	(28, 14).
persequente (28, 1).	xxx. De visionibus Salomo-
xxviii. De homine pavido	nis (30, 1 <i>et</i> 31, 1) vel mulierem
quia beatus sit timendo Dominum	fortem (31, 10).

Codd. AQVΘ^{MKSC}

28. de *om.* V | 29. de *om.* VΘ^{MKS*} | quia] qui Θ^K | deum Θ | 30. de *om.* V | sala-
monis A | uel] et de Θ^C | mulierem fortem = A; mulierum fortem V; muliere forti Θ.
Expliciunt capitula AVΘ^{MKS}; explicit capl Θ^C.

PROVERBIA

INDEX CODICUM ET EDITIONUM

- G (*Ge.l.* seu *Sangermanense latum*) Parisinus lat. 11553. S. ix.
- C (*Cavensis*) Cavensis, Abb. 1 (14). S. ix.
- X (*Complutensis*¹) Matritensis, Univ. Centr. 31. S. x.
- Σ^T (*Toletanus*) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.
- Σ^C (*Complutensis*²) Matritensis, Univ. Centr. 32. S. x.
- Π^H (*Casinensis*) Casinensis, Abb. 553. S. xi in.
- A (*Amiatinus*) Florentinus, Laurent. S. vii-viii.
- L Londiniensis, Egerton. 1046. S. viii.
- M (*Maurdranni*) Ambianensis 12. S. viii ex.
- D *codex rescriptus* Monacensis lat. 19105. S. vii.
- D^e *codex D ut edidit* A. DOLD, Lateinische Fragmente der Sapientialbücher aus dem Münchener Palimpsest Clm 19105 (Texte und Arbeiten I, 13), Beuron, 1928.
- Q (*Bobiensis*) Mediolanensis, Ambros. E 26. Inf. S. ix-x.
- Y (*Tegernseensis*) Monacensis lat. 18036. S. ix.
- Φ^R (*Rorigonis*) Parisinus lat. 3. S. ix.
- Φ^G (*Grandivallensis*) Londiniensis Add. 10546. S. ix.
- Φ^P (*Paulinus*) Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros. S. ix.
- Θ^H (*Hubertianus*) Londiniensis Add. 24142. S. ix.
- Θ^A (*Aniciensis*) Aniciensis, Capituli. S. ix.
- Z Metensis 7. S. viii-ix.
- T Salisburgensis, Abb. S. Petri A. IX. 16. S. viii.
- W (*Weingartensis*) Stuttgartensis H. B. II. 35. S. viii-ix.
- S (*Sangallensis*) Sangallensis, Abb. 28. S. ix in.
- Γ^A (*Abiascensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 53. Inf. S. x.
- Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
- Ψ^D (*Bovin.*) Vaticanus lat. 10511. S. xii.
- Ω^M (*Mazarinaeus*) Parisinus, Bibl. Mazar. 5, a. 1231.
- Ω^S (*Universitatis* seu *Sorbonicus*) Parisinus lat. 15467, a. 1270.
- Ω^J (*Correctorium S. Iacobi*) Parisinus lat. 16721. S. xiii.
- α Editio princeps, 42 lin. dicta (Moguntiae?), a. 1452(?), e Bibl. Vat. Barb. AAA IV. 17.
- g Editio Gobelini Laridii, Coloniae, a. 1530.
- r Editio Roberti Stephani secunda, Parisiis, a. 1532.

- e Editio Roberti Stephani quarta, Parisiis, a. 1540.
 l Editio Theologorum Lovaniensium, Antverpiae, a. 1583.
 b *Codex Carafianus* (Vaticanus lat. 12959-12960), ubi lectionem Lovaniensium a. 1583
 immutatam servat.
 w *Codex Carafianus*, ubi lectionem Lovaniensium mutat.
 s Editio Sixti V Pont. Max., a. 1590.
 t Editio Clementis VIII Pont. Max., a. 1592.

Hug. Correctorium Hugonis a S. Caro, (ex cod. Vatic. Ottob. lat. 293, S. XIII-XIV).

Guill. Correctorium Guillelmi de Mara, (ex cod. Vat. lat. 3466, S. XIII).

Iac. Correctorium Conventus S. Iacobi O. P., (ex cod. Paris. lat. 16721, S. XIII).

$\Sigma\Phi\Theta\Gamma\Omega$ Consensus codicum Σ^{TC} , Φ^{RGP} , Θ^{HA} , Γ^{AM} , Ω^{MSJ} .

Defectus codicum in capite secundi apparatus pro unaquaque pagina notantur.

Sigla *Spec.*, *Sal.*, *Beda*, ad s. Augustini *Speculum*, *De Proverbiis* (ed. Fr. Weihrich, C. S. E. L. XII, p. 50-71), ad Salonii (P. L. 53, 967-994) et Bedae Venerabilis (P. L. 91, 937-1040, vel potius 111, 679-792) commentaria in Proverbiorum librum lectorem remittunt; *Beda cod.* textum codicis Vat. Reg. lat. 238, s. IX, significat.

Antiquas latinas versiones libri Proverbiorum sive secundum *D. Iohannis Schildenberger* opus, cui titulus « Die altlateinischen Texte des Proverbienbuches, Erster Teil, Die alte Afrikanische Textgestalt » (Texte und Arbeiten I, 32-33, Beuron, 1941), sive secundum diversos earum fontes ita citamus, ut *Gfb.* Guelferbytanum Lectionarium (ed. A. Dold « Das älteste Liturgiebuch der lateinischen Kirche », Texte und Arbeiten I, 26-28, Beuron, 1936), *Mon.* Quaestiones Salomonis sec. cod. Monacensem lat. 14096, *Paul.* fragmenta cod. rescripti S. Pauli in Carinthia, *Valv.* notae marginales in quandam Bibliorum veterem editionem anno 1561 transcriptae, *Ver.* versus aliquot Proverbiorum libri post Veronense Psalterium collecti, designentur.

Siglum denique *Sang.* fragmenta ant. lat. vers. libri Prov. a s. Hieronymo secundum graecum emendatae indicat, quae in cod. Sangallensi 11 inveniuntur.

Libri qui rarius citantur, v. g. lectionaria, librique liturgici antiquiores, aperte, unusquisque loco suo, designantur.

In locis Patrum citatis, numeri capitulorum ad *Migne Patrologiam latinam* referuntur, vel, ubi auctorem suppetit, ad *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, Academiae Vindobonensis.

DE TRIPLICI NOTARUM APPARATU

Primus notarum apparatus de constituto archetypi textu rationem reddit, in omnibus locis ubi, ceteris variantibus, codices GCA inter se non concordant vel a nostro textu simul discrepant.

Secundus apparatus ad historiam textus spectat et varias lectiones omnium codicum et editionum refert, exceptis mere orthographicis.

Tertius apparatus divisiones textus exhibet, maiores ex codicibus omnibus, minores vero ex GCAM.

DECLARATIO SIGNORUM

In textu:

† † loca designant ubi lectio mendosa archetypi ex coniectura vel iuxta lectionem codicum recentiorum corrigitur.

In primo vel secundo notarum apparatu:

= lectioni ipsius textus postponitur cui codicum universorum testimonium subnectitur (*apparatus plenior* seu *positivus*).

] lectionem ipsius textus designat de qua aliquid notatur vel cui refertur varia lectio alterius formae seu radices.

**** numerum indicat litterarum erasarum vel quae legi nequeunt in codice.

† post sigla codicum, lectionem designat quae prima manu scripta in codice legebatur, priusquam *ipse scriptor* eam aliquo modo mutaret vel corrigeret.

* item post sigla codicum, lectioni postponitur quae in codice prima manu scripta fuerat, deinde vero ab *altero scriptore*, seu *secunda manu*, correctae fuit.

¹ item post sigla codicum, lectionem sequitur quam ipse scriptor propria manu corrigendo induxit.

² item post sigla codicum, lectionem designat ab altero scriptore, seu secunda manu, inductam.

³ item post sigla codicum: lectio tertia manu inducta.

Nota bene: Ubicumque signum ¹ vel ² in notis non apparet, corrector † vel * lectionem codicis sui ad formam textus nostri reduxit.

~ inversa verba designat.

praem. praemissa verba praecedunt.

+ additis verbis praeponitur.

om. omissa verba sequitur.

[] post longiorem variam lectionem pluribus codicibus communem, singulorum codicum varias lectiones includunt.

¶ notis praeponitur quae ex *Correctoriis* vel ex codicum marginibus desumuntur.

In tertio apparatu:

¶ < divisiones textus designant maiores et minores.

INCIPIT LIBER PROVERBIORUM SALOMONIS

- I. ¹ Parabolae Salomonis filii Da-
vid regis Israhel
² ad sciendam sapientiam et dis-
ciplinam
³ ad intellegenda verba prudentiae
et suscipiendam eruditionem
doctrinae
iustitiam et iudicium et aequi-
tatem
⁴ ut detur parvulis astutia adules-

- centi scientia et intellectus
⁵ audiens sapiens sapientior erit
et intellegens gubernacula pos-
sidebit
⁶ animadvertet parabolam et in-
terpretationem verba sapien-
tium et enigmata eorum
⁷ timor Domini principium scien-
tiae sapientiam atque doctri-
nam stulti despiciunt

I. 6. animaduertit GA; animaduertit C | 7. scientiae GC; sapientiae A cum LXX.

Desunt Σ^cLW.

Tit. incipit liber prouerbiorum salo-
monis CXQΦ^P; incipit liber prouerbiorum
sb (*fortasse pro sal*) quem hebraei masloth
uocant G; incipit liber prouerbiorum AY^D;
incipit liber prouerbiorum quem (he)br(a)ei
masloth (maslot S) appellant (uocant Y)
MYΦ^{RGS}; incipit liber prouerbiorum qui
grece masloth uocant Γ^M; incipiunt prouer-
bia salomonis (salamonis Θ^H) Θ^HTΩ^M; incipiunt parabol(a)e salomonis (salamo-
nis S) S*Ω^{SJ}α; liber prouerbiorum β; liber
prouerbiorum quem hebraei misle appel-
lant *grelvst*; incipit masloth hoc est para-
bolae siue quod uulgo dicitur prouerbia
salomonis Z; *sine titulo* Σ^TΠ^HΘ^AΩ^M.*

I. 1. parabolae T | filii GXAQ^T*
Γ^M* | israhel C; isrlh Q; srlh XΣ^T; ihl Π^H;
israhel *grelvst*; isrl Φ^{RGS}TΣ^TΨ^DΩ^{SJ}α; srl
Ω^M; irl Z.

2. ad sciendum sapientiam g; ad
dandam scientiam Y*Γ^A, *ex Luc.* 1, 77.

3. **ad Z; et M, *cf. LXX et Hier. in*
Ez. 18, 5 | intellegendum Y* | et (r^o) [...] D;
ad D^e | eruditione Π^H | doctrinae om.
Π^H.*

4. ut datur S* | astutiam G*Q* |
adulescentibus XΣ^T; *praem.* et Ω^{SJ} *ae.* ¶ hebr.
et ant. et Beda non interponunt « et » *Guill.*
et Iac. | scientia* Q.

5. sapiens om. X.

6. animaduertit CM*Θ^TS²; animad-
uerte XYS*; animaduertit G*; animad-
uertat Ω^S | parabolam T | sapientum *grel*
vst; sapientiae AD^e; sapienti[...] D.

7. principium] *in textu* T; initium T²
super lin., cum Lucif. de s. Athan. 1, 25; Hilar.
in ps. 66, 9; Ambros. hexam. 1, 4, 12, etc., cf.
ps. Ro et Ga 110, 10 | scientiae = GCΣ^TΠ^H
Y*Θ^TSg *Spec. Beda cum hebr.*; sapientiae Y*
Z²(sapi *in ras.*) *cett. et Sal. cum LXX, cf.*
Beda et infra 9, 10 et ps. 110, 10 | despicient
Σ^T; despiciunt DY*Z*TT^A.

I. 1. ¶ parabolae I. Φ^GΘ^AS | 2. <ad CAM | 3. <ad CA | <et suscipiendam CA | <iustitiam
GCA | 4. <ut CAM | <adulescenti A | 5. <audiens GCAM | <et G | 6. <animadvertet GCAM |
<verba GA | 7. <timor GCAM | <sapientiam GA.

- ⁸ audi fili mi disciplinam patris
tui et ne dimittas legem ma-
tris tuae
⁹ ut addatur gratia capiti tuo et
torques collo tuo
¹⁰ fili mi si te lactaverint peccato-
res ne adquiescas
¹¹ si dixerint veni nobiscum insi-
diemur sanguini abscondam-
us tendiculas contra inson-
tem frustra
¹² degluttiamus eum sicut infernus
viventem et integrum quasi
descendentem in lacum
¹³ omnem pretiosam substantiam
- repperiemus implebimus do-
mos nostras spoliis
¹⁴ sortem mitte nobiscum marsup-
pium unum sit omnium nos-
trum
¹⁵ fili mi ne ambules cum eis pro-
hibe pedem tuum a semitis
eorum
¹⁶ pedes enim illorum ad malum
currunt et festinant ut effun-
dant sanguinem
¹⁷ frustra autem iacitur rete ante
oculos pinnatorum
¹⁸ ipsique contra sanguinem suum
insidiantur et moliuntur frau-

11. sanguini GA; sanguinem C | tendiculas GA; tendicula C | 13. impleuimus C | 16. il-
lorum GA; eorum C | 18. ipsique GC; ipsi quoque A.

Desunt Σ^{CLW}.

8. mi om. X cum LXX, Valv., Fac.
Herm. pro defens. tr. capit. 2, 3, etc. | demittas
S*; despicias Ω^M.

9. gratia] ¶ pulchritudo T | ~ tuo
capiti X | torques] S²(e in ras.); torquis X.

10. lactau. + te Ω^I* | nec T; non
Φ^G* | a(d)quiescas = GCXΣ^TAZ*(ut vid.)
T[*Beda et liber comicus* (ed. Morin, p. 374) cum
hebr., cf. LXX; + eis Z³ cett. et Greg. M.,
P. L. 75, 663 A.

11. ueni] ¶ uade T | sanguinem
CX liber com. l. l. | abscondemus A | ten-
dículas] Q*; tendicolas M*Θ; tendicula C
Σ^TQ²Φ^{PS}*Γ liber com. l. l.; insidias X. ¶
insidias T | insonte Π^H*; sontem C†. ¶ in-
nocentem T.

12. deglutt.] Γ^M*; degluttiamus Z*;
deglutiamus XΣ^TΠ^HQYΘZ²TSΨ^DΩ edd.;
deglutitiamus G*; deglutinamus Γ^M*; de-
guttiamus Φ^{RG} | sicuti C | inferus Z | lacum]

malum Ψ^D.

13. pret. subst.] substantiam eius prae-
tiosa Q | repperier** G* | impleuimus
C(inp.)Σ^T*; impleamus Z* | domos] T*;
domus QΦ^{RG}T²Sa.

14. sorte Σ^TΠ^HY*Φ^RΨ^D | mitte +
*** Y | marsupium Σ^TM*QYZΩ edd. |
unum om. Ω^M | ~ sit unum Ω^{SJ}agg.

16. eorum CXΣ^TΠ^HMQYΘZ*TS li-
ber com. (ed. Morin, p. 374) | festinent T* |
effundunt T*; fundant A.

17. autem] Π^H*; enim Σ^TΠ^H2SΨ^D,
cf. Lucif. de s. Athan. 1, 25; Ps.-Aug. spec. 18;
etc. | iactatur A Greg. M., P. L. 75, 1135 C |
retis A | pinnat.] G*M*Y*Z*T*; penna-
torum G²Π^HM²Q²(e corr., ut vid.)Y²ΦZ²T²
STΩ edd.; penatorum Ψ^D.

18. ipsique] Π^H*Y*Z*; ipsi quoque
Π^H2AY²ΦZ²TSΨ^DΩ edd. | insidiabuntur X
moliuntur Q*S*Ψ^D.

8. ¶ audi II. DΓ; <audi GCAM | 9. <ut GCA | <et G | 10. ¶ fili II. AMQΦΘ^AZS; Div. sine
num. Ψ^D; <fili GC | 11. <si GAM | <abscondamus A | 12. <degluttiamus GCA | <et G | 13. <om-
nem GCAM | <implebimus GA | 14. <sortem GC | <marsuppium GA | 15. ¶ fili III. MDΦST;
Div. sine num. Ψ^D | <fili GCA | 16. <pedes GCAM | <et G | 17. <frustra GCAM | 18. <ipsique GA.

des contra animas suas
¹⁹ sic semitae omnis avari animas
 possidentium rapiunt
²⁰ sapientia foris praedicat in pla-
 teis dat vocem suam
²¹ in capite turbarum clamitat in
 foribus portarum urbis pro-
 fert verba sua dicens
²² usquequo parvuli diligitis infan-
 tiam
 et stulti ea quae sibi sunt noxia
 cupient et imprudentes odi-
 bunt scientiam
²³ convertimini ad correptionem
 meam en proferam vobis
 spiritum meum et ostendam
 verba mea
²⁴ quia vocavi et rennuistis ex-
 tendi manum meam et non

fuit qui aspiceret
²⁵ despexistis omne consilium meum
 et increpationes meas negle-
 xistis
²⁶ ego quoque in interitu vestro
 ridebo et subsannabo cum vo-
 bis quod timebatis advenerit
²⁷ cum inruerit repentina calami-
 tas et interitus quasi tempes-
 tas ingruerit
 quando venerit super vos tri-
 bulatio et angustia
²⁸ tunc invocabunt me et non
 exaudiam
 mane consurgent et non inve-
 nient me
²⁹ eo quod exosam habuerint dis-
 ciplinam et timorem Domini
 non susceperint

22. cupient C et plur. codd.; cupiunt GA | odibunt GA; hodiunt C | 29. susceperint G^a
 CA; susceperunt G*.

Desunt Σ^cLW.

19. sic + et X | omnes XΓ^A liber com.
 (ed. Morin, p. 375); omni D | auari] Π^{H*}
 Z*; auara Q; iniqui Y*ΦZ²(in ras.)ΓΨ^p,
 cf. Lucif. de s. Athan. I, 25; iniqui uel auari
 Ω^s; ***** Π^{H2} | rapiunt] Γ^{M2} (ra in ras.).

20. in] et in Ψ^p.

21. capite] medio Γ^{A**M} | tubarum
 Y*^a | clamat YΓ^M.

22. cupiunt GΣ^TAΦ^{P*}Ω^M Spec.; sa-
 pient Z* | imprudentis T* | hodiunt C liber
 com. (ed. Morin, p. 375); praem. ** G*.

23. conuertimini] G*; conuertemini
 G^a | correctionem Ω^{SJ} | en] et Θ^HT liber
 com. l. l. et Brev. goth., P. L. 86, 262 | pro-
 feram] Γ^{M2} (er in ras.) | meum om. G | osten-

dam + uobis edd., cf. hebr. et LXX | mea
 om. S*.

24. et (1°)] [...] D; om. D^e | rennuistis
 + me X | extendam Φ^R | manus meas Q.

25. despexistis] M^a (es in ras.); di-
 spexistis XADQΘ^HT | omnem A*DY*.

26. quod] id quod Ω^s arelst.

27. inruerit] insonuerit Ω^M; + super
 uos Q^a ex alt. parte versus | ingr.] inruerit X
 liber com. (ed. Morin, p. 375) | uenerit] Y*;
 uenerat Y².

28. exaudiam + dicit dominus exer-
 cituum X, ex Zach. 7, 13.

29. susceperunt G*Φ^{P*} liber com. et Brev.
 goth. ll. ll.

19. <sic GCA | 20. ¶ sapientia III. Q; IIII. MDΦZSΓ; Div. sine num. GΨ^p; <sapientia CA |
 21. <in capite CA | <profert A | 22. <usquequo CM | <et stulti GA | <et imprudentes G | 23. ¶
 convertimini V. MDΦZSΓ; Div. sine num. Ψ^p; <convertimini GCA | <en G | 24. <quia GCA
 M | 25. <despexistis GCAM | 26. ¶ ego VI. MDΦSΓ; Div. sine num. G; <ego CA | <et GA |
 27. <cum GCAM | <quando GCAM | 28. <tunc GA | <mane GA | 29. <eo CAM | <et G.

- ³⁰ nec adqueieverint consilio meo et
detraxerint universae correptioni
meae
³¹ comedent igitur fructus viae suae
suisque consiliis saturabuntur
³² aversio parvulorum interficiet
eos et prosperitas stultorum
perdet illos
³³ qui autem me audierit absque
terrore requiescet et abundan-
tia perfruetur malorum
timore sublato
II. ¹ filii mihi si susceperis sermones

- meos et mandata mea abscon-
deris penes te
² ut audiat sapientiam auris tua
inclina cor tuum ad noscendam
prudentiam
³ si enim sapientiam invocaveris
et inclinaveris cor tuum pruden-
tiae
⁴ si quaesieris eam quasi pecu-
niam et sicut thesauros effo-
deris illam
⁵ tunc intelleges timorem Domini
et scientiam Dei invenies

30. adqueieverint ... detraxerint G²C(acq.)A; adqueieverunt ... detraxerunt G* | 33. requiescet GC; quiescit A.

II. 2. ad noscendam GA; ad hagnoscendam C | 4. effoderis GC; effodieris A.

Desunt Σ^cLWT^A(partim a v. 31, fructus, usque ad v. 5, scientiam, fol. lac.).

30. neque A | adqueieverunt G*Q
Φ^P* liber com. et Brev. goth. II. II. | consiliis
meis X cum LXX | detraxerunt G*Φ^P*Ω^M
Brev. goth. I. I. | universi Ω^M | correctioni
TΩ^{SJ}; corruptioni Γ^M*. ¶ « correptioni »
Guill. alii « correptioni » Iac. | mei D^o;
me[.] D | ~ correct. mee uniu. Ω^{SJ}.

31. igitur] ergo Ω^M | viae] uite C,
cf. Spec. codd. MPC | ~ uie sue fructus X cum
Lucif. de s. Athan. I, 25.

32. auersio — eos om. D | aduersio
QY^D | interficiet G* | perdet] per[.]i[.]
D | illos] eos Ω^a liber com. (ed. Morin, p. 375).

33. audierint X; auderit Y* | ~ aud.
me MD | terrore] timore S* | requiescet]
Π^H*; requiescent X; requiescit TS*; quies-
cet Π^HQ^W Spec. codd. MP²C, Beda, Antiph.
miss. rom. (respons. Auersio paruulorum), cf. Hier.
in Is. 66, 2; quiescit ADYZ*Γ^M Spec. cod.
P*, liber com. (ed. Morin, p. 375) | et — sub-

lato om. D | perfruitur Y*S*; perfruentur X;
+ bonorum C, cf. librum com. I. I. | timorem
Y*Φ^P; terrore Ω^S | ~ (timore) malorum
Ω^{SJ} edd. ¶ ant. « malorum timore » Guill.
et Iac.

II. 2. ut om. Γ^M | sapientiam — 3,
17. pulchrae et om. D | sapientia AΓ^M |
inclinabis G² (bis in ras.) | noscendam =
GΣ^TΠ^HAQ*(ut vid.)Z*TS Beda; agnoscen-
dam C(hag.)MQ²YΦ^{GP}ΘZ²Γ^MY^D; ignoscen-
dam Φ^R; cognoscendam XΩ edd., Sal., liber
com. (ed. Morin, p. 377). ¶ « ad cognoscen-
dam » Guill. ant. « ad agnoscendam » Iac.

3. enim] etiam S | inuocaberis XΣ^T
AQ* | inclinaberis XQ*.

4. sicuti C; quasi X cum Hier. in Is.
50, 10 | effodieris AΘS*; effuderis Y* Brev.
goth. I. I. | illam] Z*; eam Z² Beda, Greg. M.,
P.L. 75, 683 D, cum Hier. I. I.

5. intellegis YT*S*.

30. <nec A | <et GA | 31. ¶ comedent Div. sine num. G; <comedent CAM | 32. <aversio GC
A | <et GA | 33. <qui GCAM | <et G.

II. 1. ¶ filii II. Ω; III. AΘ^A; IIII. Q; VII. MDΦZSΓ^M; Div. sine num. GXY^D; <filii C |
<et GA | 2. <ut GC | <inclina GA | 3. <si GCAM | <et GA | 4. <si GCAM | <et G | 5. <tunc
GCA.

- 6 quia Dominus dat sapientiam et
ex ore eius scientia et prudentia
7 custodiet rectorum salutem et
proteget gradientes simplici-
ter
8 servans semitas iustitiae et vias
sanctorum custodiens
9 tunc intelleges iustitiam et iudi-
cium et aequitatem et omnem
semitam bonam
10 si intraverit sapientia cor tuum
et scientia animae tuae pla-
cuerit
11 consilium custodiet te prudentia
servabit te
12 ut eruaris de via mala ab ho-
mine qui perversa loquitur
13 qui relinquunt iter rectum et
ambulant per vias tenebrosas
14 qui laetantur cum malefecerint
et exultant in rebus pessimis
15 quorum viae perversae et infa-
mes gressus eorum
16 ut eruaris a muliere aliena et ab
extranea quae molliet sermo-
nes suos
17 et relinquit ducem pubertatis
suae 18 et pacti Dei sui
oblita est
inclinata est enim ad mortem
domus eius et ad impios se-
mitae ipsius

6. et prudentia GA; et prudentia procedit C *cum ant. vers.* | 11. prudentia G *cum arche-
typo, ut vid., cf. hebr.; et prudentia CA* | 12. de uia GA; ha uia C | ab homine G *et plur. codd.
cum hebr.; et ab homine CA cum LXX* | 17. relinquit G^AA; relinquet C | 18. impios GA; in-
feros C *cum ant. vers.*

Desunt Σ^CLW.

6. scientia] scientiam YΓ^M; sapien-
tia Σ^T; *praem.* est Q | prudentiam YΓ^M;
+ procedit (-det XΣ^T) CXΣ^T2Z^s *cum Vind.
et aliis (cf. J. Schildenberger, pp. 79 et 91) |*
~ prud. et scientia Ω^sarelst. ¶ «scientia
et prudentia » sec. hebr. et ant. *Guill.*

7. custodiet + dominus Ω^J | prote-
git T | grad.] ambulantes Q.

8. uias] *Spec.*; uiam YS*Γ^MΨ^Dg *cum
hebr. et LXX* | sanct.] iustorum Ω^M.

9. intellegis YTS*; intellegens Q* |
et iudicium om. X | ~ iud. et iustit. Θ | et
(ante aequit.) om. Y²g.

10. intrauit Y*; intrabit Y^s | cor]
praem. in Ω^M | scientia] X^s (sc in ras.); scien-
tiae Q*.

11. consilium + bonum Ω^M *cum
LXX et Verec. in Cant. 2, 28* | prudentia =
GS* *cum hebr.*; prudentiae Q*; et prudentia
Q^sS^s *cett., Spec., Beda, liber com. (ed. Morin,*

p. 377), cf. LXX | seruauit Π^H*S*.

12. de] a C(ha)XΘΩ^sJarelst *cum Ve-
rec. in Cant. 2, 28.* ¶ «de uia mala » *Guill.
et Iac.* | ab] S*; et ab CXAΘS^sΨ^PΩarelstc
Spec. codd. MCRS cum LXX et Verec. l. l. |
~ loq. peruersa Ω^M*.

13. relinquunt Θ^H | iter rectum]
uiam rectam (ex relictam) Ω^Ms.

14. exultent T; exaltant G*.

15. peruersae] Z^s (peru in ras.); prauae S;
+ sunt Ω^J agrelst | infamis S*; infame M*.

16. et ab] et a X^s; et X* (ut vid.)
*Spec. codd. MP*CR* | extr.] *praem.* blanda
lingua X, ex 6, 24 | qui G*.

17. relinquit] G^s (it in ras.); relinquet
CX *liber com. (ed. Morin, p. 377); relinquit*
(-id YΘ^H) Y*ΘS* *Spec. codd. MPR, Beda.*

18. pactum C, cf. LXX | dei om. Π^H* |
enim om. Σ^TΠ^H* | impios = GX(inp.)Σ^T
AQ*YT *Beda, liber com. l. l., cf. hebr.; inferos*

6. <quia GCAM | 7. <custodiet GCAM | 8. <servans GCAM | <et G | 9. <tunc GCAM | <et
aequitatem G | 10. ¶ si V. Q; <si GCAM | <et G | 11. <consilium GCA | <prudentia G |
12. <ut GCA | 13. <qui GCAM | <et G | 14. <qui GCAM | 15. <quorum GCAM | 16. <ut G
CAM | 17. <et GCA | 18. <inclinata GCAM | <ad mortem G | <et G.

- 19 omnes qui ingrediuntur ad eam
non revertentur nec adpre-
hendent semitas vitae
20 ut ambules in via bona et calles
iustorum custodias
21 qui enim recti sunt habitabunt
in terra et simplices perma-
nebunt in ea
22 impii vero de terra perdentur
et qui inique agunt auferen-
tur ex ea
III. 1 filii mi ne obliviscaris legis
meae et praecepta mea cus-
todiat cor tuum
2 longitudinem enim dierum et
annos vitae et pacem adpo-

- nent tibi
3 misericordia et veritas non te
deserant
circumda eas gutturi tuo et
describe in tabulis cordis tui
4 et invenies gratiam et discipli-
nam bonam coram Deo et
hominibus
5 habe fiduciam in Domino ex
toto corde tuo et ne innitaris
prudentiae tuae
6 in omnibus viis tuis cogita illum
et ipse dirigit gressus tuos
7 ne sis sapiens apud te ipsum
time Dominum et recede a
malo

19. adpraehendent G; adprehendent C; adprehendunt A | 22. auferentur GC; aufe-
runtur A.

III. 2. longitudinem enim G²(enim in ras.)C(ēnim); longitudinem A | 3. deserant GC;
deserunt A | eas G²C cum plur. codd. et Spec.; eos G*A.

Desunt Σ^cLWΓ^M(a v. 6, in omnibus).

Q² cett. cum Vind. et Fulg. Rusp. ad Monim.
3, 6, cf. LXX. ¶ Beda «ad impios», hebr.
habet «nepharios» Iac. | sem. ips.] semi-
ta***** Z* | semita G² (a in ras.).

19. ingrediuntur Π^HY(ingred.)Z | ad-
prehendunt AT; adprehendant Φ^P; ad-
preenduntur X; adprehendentes Y* | sae-
mitam Q*.

20. ut] et Ψ^D; praem. esto iustus S² |
ambules] Q*; ambulent Q²Y | et om. Ω^J* |
colles A | custodies Σ^TQ*; custodiant Y.

21. in terram XQ²Γ^M; terram Q*,
cf. LXX et Clem. ad Cor. 14 | in eam XΠ^H
Q; ea Y*.

22. de] e* a | perderentur Σ^T | aufe-
rentur] Π^H*; auferuntur Π^H3A | ex] ab Ω^M.

III. 1. filii — meae om. Θ^A* | ~ cor
tuum custod. Ω^{SJ} edd. ¶ hebr. «custodiat

cor tuum» Iac.

2. enim] in ras. lat. spat. G²; om. ATS*
(ut vid.) | et (r⁰) om. A | adpon** G*.

3. misericordia* M* | ~ te non
agrelst | deserent MY² Spec. codd. MC; de-
serunt AY*; deseram Q | eas] M²(s in ras.)
T²(ea in ras.); eos G*AY^D; eam X | gut-
tori M*T* | describis Ω^M*; discribe XΣ^T
AY*Θ^{AT}*; scribe C | tabulis] G² (i in ras.).

4. et inu.] hut inuenias C | deo] do-
mino Ψ^D | homine A.

5. tuo om. G cum LXX, Vind. et Ps.-
Aug. spec. 75 | ne om. Ω^M | innitaris] in ras.
Ω^J2; inniteris Y.

6. dirigit XS*; diregit T*.

7. ne] praem. filii Ω^M | apud] aduersus
G | deum Γ^AΩ^Saetst liber com. (ed. Morin,
p. 383) cum LXX. ¶ «dominum» Guill.

19. <omnes GCAM | <nec GA | 20. <ut GCAM | 21. <qui GCAM | <et G | 22. <impii GCAM |
<et G.

III. 1. ¶ filii III. Ω; VI. Q; VIII. MΦZSΓ; Div. sine num. GXΨ^D; <filii CA | <et G | 2. <lon-
gitudinem GCAM | 3. <misericordia GCA | <circumda GAM | 4. <et invenies GCA | 5. ¶ habe
VIII. MΦZSΓ^A; Div. sine num. GΨ^D; <habe CA | 6. <in GCAM | 7. <ne GCAM | <time GA.

- ⁸ sanitas quippe erit umbilico tuo
et inrigatio ossuum tuorum
⁹ honora Dominum de tua sub-
stantia et de primitiis om-
nium frugum tuarum
¹⁰ et implebuntur horrea tua sa-
turity et vino torcularia re-
dundabunt
¹¹ disciplinam Domini fili mi ne
abicias nec deficias cum ab
eo corripieris
¹² quem enim diligit Dominus cor-
ripit et quasi pater in filio
conplacet sibi
¹³ beatus homo qui invenit sa-
pientiam et qui affluit pru-
dentia
¹⁴ melior est adquisitio eius nego-
tiatione argenti et auro primo
fructus eius
¹⁵ pretiosior est cunctis opibus et
omnia quae desiderantur huic
non valent conparari
¹⁶ longitudo dierum in dextera eius

9. homnium fruguum tuarum C; frugum omnium tuorum A; frugum tuarum omnium G | 10. torcularia A cum archetypo, ut vid., et Antiphonali missarum rom., quod hic ex versione vulgata pendet; torcularia tua GC cum hebr., sed etiam cum ant. vers. et recensione hexaplari Hieron. | 11. corripieris GC; corripieris A | 13. affluit] affluit GA; affluet C | prudentia GA; prudentiam C | 14. auro primo G cum aliquot codd. et Spec., cf. Thren. 4,2; auro purissimo C, ex frequentiore usu Hieron.; auri primi et purissimi A.

Desunt Σ^CLWT^A(partim a v. 10, et uino, usque ad v. 16, dierum)^M.

8. umbiculo Ω^M; praem. in Γ^AΩ^{SJ}²
(in ras.) | ~ in umb. tuo erit Ω^{SJ}. ¶ «erit
umbilico tuo » Hug. | ossuum] Π^H*M*Y*
T*S*; ossum M²; ossium Π^H²Y²T²S²Ω² edd.

9. dominum] deum XΣ^T cum Vind.
et Valv. | frugum] Γ^A*; fruguum CQ*; fruc-
tuum Γ^A² | tuorum XAY*Φ^GΘ^HZ*T*², Spec.
codd. MC*, Beda cod.; + da pauperibus
Ω^{SJ}*arex Antiph. miss. rom. (resp. Honora do-
minum); + da ei t, cf. Hier. in Ezech. 45, 13;
+ deliba Σ^T², cf. LXX, Ps.-Aug. spec. 59
et Cassian. coll. 21, 22, 2. ¶ «da pauperibus »
delent Hug., Guill., Iac. | ~ frug. omnium tuo-
rum A Beda; ~ frug. tuarum omnium G
Spec. cod. P*, cf. Antiph. miss. rom. l. l.

10. et impleb.] ut inpleantur X Antiph.
miss. rom. l. l., cum LXX, Vind., Ps.-Aug. spec. 59,
etc. | saturitate om. T* | ~ torcul. uino Ω^S* |
torcularia + tua GCXΣ^TΘ^TSY^Prelst liber
com. (ed. Morin, p. 383) cum hebr., LXX,
Vind., Ps.-Aug. spec. l. l., etc. ¶ «torcularia
redundabunt » Guill.

11. domini om. Ω^M* | abicies Ψ^P;
obliuiscaris Ω^M, cf. 3, 1 | nec] et ne Q |
deficies Ψ^P | cum] dum X | corripieris] Y*;
corripieris AY² (ut vid.) | ~ corr. ab eo Ω^M.

13. affluet C; adfluet T; effluit r | pru-
dentia] Q*(ut vid.) Φ^P*; prudentiam CX
Π^HM*Q²Y*Φ^RGF²S*Ψ^P Spec. cod. C.

14. est + enim Π^HM cum LXX, Vind.,
Sang., Ps.-Aug. spec. 38, etc. | negot.] praem.
a C* | arg. et auro primo = GXΣ^T*Θ^H*A
Z*T² Spec., cf. hebr.; arg. et auro plurimo
Σ^T²; arg. et auri primi Θ^H²; arg. et auro
purissimo Cg; arg. et auri primi et puris-
simi Π^HAMYΦZ²S²(alt. et om. S*)Γ^A(partim
evan.)Ψ^PΩwt Beda; auri et arg. primi et
purissimi Ω^Saet²; auri primi et arg. purissimi
Q. ¶ auro primo et purissimo Y; «ar-
genti et auri primi et purissimi » hebr. ita
ordinat et Beda exponit Hug.

15. est om. Ω^M | opibus] operibus M*
(ut vid.)Y*; + sapientia ae | desideratur Y* |
ualent] potest XΘ, ex 8, 11.

8. <sanitas GCAM | 9. <honora GCAM | 10. <et implebuntur CA | 11. ¶ disciplinam IIII. AΘ^A;
VII. Q; X. MΦZS; Div. sine num. GΨ^P; <disciplinam C | <nec G | 12. <quem GCAM | 13.
<beatus GCAM | <et G | 14. <melior GCAM | <et auro G | 15. <pretiosior GCAM | 16. ¶ lon-
gitudine XI. Z; <longitudo GCAM.

in sinistra illius divitiae et
gloria
17 viae eius viae pulchrae et omnes
semitae illius pacificae
18 lignum vitae est his qui adpre-
henderint eam et qui tenuerit
eam beatus
19 Dominus sapientia fundavit ter-
ram stabilivit caelos prudentia
20 sapientia illius eruperunt abyssi
et nubes rore concresecunt
21 filii mi ne effluant haec ab oculis
tuis
custodi legem atque consilium
22 et erit vita animae tuae et

gratia faucibus tuis
23 tunc ambulabis fiducialiter in
via tua et pes tuus non in-
pinget
24 si dormieris non timebis quies-
ces et suavis erit somnus tuus
25 ne paveas repentino terrore et
inruentes tibi potentias impio-
rum
26 Dominus enim erit in latere tuo
et custodiet pedem tuum ne
capiaris
27 noli prohibere benefacere eum
qui potest si vales et ipse be-
nefac

16. in sinistra GA; et in sinixtra C | 25. inruentes GA² cum codd. fere omn.; ingruentes C, cf. supra 1,27; ruentes A* | 26. dominus enim GC(ēnim); dominus A.

Desunt Σ^cLWΓ^m.

16. in sinistra] *praem.* et CXΣ^rΘΓ^{as}
Ωarelst, cf. LXX. ¶ non est premittenda
[cod. pretermit.] «et» coniunctio iuxta
hebr. et anti. et Bedam Guill. | illius] eius X |
gloriae MS* cum codd. Hier. tract.² in ps. 15
(ed. Morin, p. 25).

17. eius] illius Θ | pulchrae] G² (ulch
in ras.) | illius] eius Aa Sal.

18. his om. D | adprehenderit D; ad-
pr(e)hendunt Θ | et] ****et Φ^g; et om-
nis X | qui tenuerint eam beati (-tus YΨ^d)
Y*Ψ^dare, cf. LXX; beatus qui tenuerit eam T.

19. sapientia* M; sapientiam Y*Z*;
+ sua Z³ cum Vind. et aliis (cf. J. Schilden-
berger, pp. 91 et 133) | fundabit X | stabilibit
XA; *praem.* et Ψ^dΩ^m, cf. LXX et Hier. in
Is. 11, 1 et 48, 12 | prudentiam Y* | ~ celos
prud. stabil. Ω^{3*}.

20. sap.] *praem.* in X cum LXX | eru-
puerunt A | nube Z* | ~ concr. rore Q*.

21. effluant] Q*; affluant Q²Φ^p Spec.
codd. P*S; affluent Ψ^d | legem + meam
Ω³ae, cf. LXX | consilium] doctrinam S*
ut vid.; + meum Ω³ae. ¶ «legem atque
consilium» Hug.

22. uitae Q.

23. inpinget] offendet Γ^aΨ^d.

24. quiescis XΣ^rZ*TS*.

25. repentinos terrores Γ^a | terr.] errore
T* | ingruentes C; ruentes A*S* | potent.]
ruinas r.

26. enim om. Σ^rA liber com. (ed. Morin,
p. 385) | ~ in lat. tuo erit Ω^m | pedem]
Σ^ra (em in ras.).

27. ~ eum qui pot. benef. Θ | si]
et si C | et + tu S.

<in sinistra G | 17. <viae GCAM | <et G | 18. <lignum GCAM | <et GA | 19. ¶ dominus VIII.
Q; <dominus GCAM | <stabilivit G | 20. <sapientia GCAM | <et G | 21. ¶ filii VIII. D; XI.
MΦS; <filii GCA | <custodi GCA | 22. <et erit G | 23. <tunc GCAM | 24. <si GCAM | <quiesces
A | 25. <ne GCAM | 26. <dominus GCAM | <et G | 27. ¶ noli VIII. Q; Div. sine num. G;
<noli CAM,

- 28 ne dicas amico tuo vade et
revertere et cras dabo tibi
cum statim possis dare
29 ne moliaris amico tuo malum
cum ille in te habeat fiduciam
30 ne contendas adversus hominem
frustra cum ipse tibi nihil
mali fecerit
31 ne aemuleris hominem iniustum
nec imiteris vias eius
32 quia abominatio Domini est
omnis inlusor
et cum simplicibus sermocina-
tio eius
33 egestas a Domino in domo impii
habitacula autem iustorum
benedicuntur
34 inlusores ipse deludet et man-
suetis dabit gratiam
35 gloriam sapientes possidebunt
stultorum exaltatio ignominia
IV. 1 audite filii disciplinam pa-
tris et adtendite ut sciatis
prudentiam
2 donum bonum tribuam vobis
legem meam ne derelinquatis

28. dare GA; *addit* non enim scis quid superuentura pariat dies C cum LXX | 30. tibi nihil CA; nihil tibi G | 33. habitacula GA; tabernacula C, *fortasse ex* 14, 11 | 34. dabit GA; dat C | 35. stultorum G*A; stultorum autem G²C | exaltatio Σ²MZ* *et aliquot alii cum hebr. et LXX*; exultatio GCA, *ex confusione haud rara, cf. infra* 21, 4 *et ps.* 149, 6.

IV. 2. ne derelinquatis CA; ne relinquatis G.

Desunt Σ^cLWΓ^m.

28. ne] nec εI | et (x^o) om. Z*st, cf. LXX *et Cypr. testim.* 3, 1 | dare + non enim scis quid superuentura pariet (-at C) dies C Σ² *Brev. goth., P. L. 86, 158, cum LXX.*

29. ~ habeat in te M.

30. ne] non Ω²agr; nec T²Y² | hominem + incolam Π²MD(*ut vid.*)YTS*, cf. *Lucif. de s. Athan.* 1, 26 *pro v. praeced.* | male XM*QZ* *liber com. (ed. Morin, p. 385) et Brev. goth. l. l.* | ~ nihil tibi mal(i) fecerit GXΣ²Π²YΦST²A Beda; ~ mali tibi nihil fec. Z²; ~ nihil mali tibi fec. Ω²MS; ~ nihil mali fec. tibi T.

31. ne] nec G*.

32. quia] qui T* | abom. dom. est] abom. est domini X*ZΓ²AΩ²JS²(*in ras.*)ag Beda *cod., liber com. (ed. Morin, p. 386), Brev. goth. l. l.* | omni X | sermo sermocinatio G*.

33. in om. D* | domo] Z*; domu Φ²RGZ² | habit.] tabernacula CΘS* Beda

et Brev. goth. l. l., cf. 14, 11 | autem] enim ΩJ | benedicuntur T.

34. inlus. ipse del.] *in ras.* Ω²J²; ipse del. illus. Ω²agrelst; om. Q* | ipsi Q² | deludet] X² (*ud in ras.*) | dat CXΘ *liber com. et Brev. goth. ll. ll., cum LXX, Ambrosiast. in ep. ad Philip. 2, 10-12, etc., cf. Iac. 4, 6 et I Pet. 5, 5.*

35. sapientis Y* | stultorum + autem G²CXM, cf. *hebr., LXX, Vind. et Ps.-Aug. spec. 38* | exaltatio = Σ²Π²MDYZ*TS* Γ²A²twst Beda *cum hebr. et LXX, cf. Hier. c. Ruf. 3, 43; exultatio Z²S² cett.* ¶ *hebr.* « exaltatio » *Hug. hebr.* « exaltacio », glosa Bede « quia qui se exaltat humiliabitur », anti. « exaltatio » [*pro exult.*] *Guill. ant.* « exultatio », *hebr.* « exaltatio » *Iac.* | ignominiam Π²H*, cf. LXX; + est C(est)Ω²M.

IV. 1. filii Y²PDΩ²M*.

2. relinquatis GX.

28. <ne GCAM | 29. <ne GCAM | 30. <ne GCAM | <cum G | 31. ¶ ne XI. D; <ne GCAM | <nec G | 32. <quia CA | <et GA | 33. <egestas GCAM | <habitacula GA | 34. <inlusores GCAM | 35. <gloriam GCAM | <stultorum GA.

IV. 1. ¶ audite IV. Ω; V. AΘ²A; X. Q; XII. MDΦST²A; *Div. sine num.* GXY²PD; <audite C | <et G | 2. <donum GCAM | <legem G,

³ nam et ego filius fui patris mei
tenellus et unigenitus coram
matre mea

⁴ et docebat me atque dicebat
suscipiat verba mea cor tuum
custodi praecepta mea et vives

⁵ posside sapientiam posside pru-
dentiam ne obliviscaris neque
declines a verbis oris mei

⁶ ne dimittas eam et custodiet te
dilige eam et servabit te

⁷ principium sapientiae posside
sapientiam et in omni posses-
sione tua adquire pruden-
tiam

⁸ arripe illam et exaltabit te glo-
rificaberis ab ea cum eam

fueris amplexatus

⁹ dabit capiti tuo augmenta gra-
tiarum et corona inclita pro-
teget te

¹⁰ audi fili mi et suscipe verba
mea ut multiplicentur tibi
anni vitae

¹¹ viam sapientiae monstravi tibi
dixi te per semitas aequitatis

¹² quas cum ingressus fueris non
artabuntur gressus tui et cur-
rens non habebis offendiculum

¹³ tene disciplinam ne dimittas
eam custodi illam quia ipsa
est vita tua

¹⁴ ne delecteris semitis impiorum
nec tibi placeat malorum via

4. custodi GC; et custodi A | 11. monstravi ... duxi GC; monstrabo ... ducam A.

Desunt Σ^{CL}(usque ad v. 9, gratiarum)WΓ^M.

3. ~ fui filius Ω^S | et un.] [.]micus-
que D.

4. docebant me atque dicebant Θ |
suscipiat] in ras. G² | ~ cor tuum uerba mea
Ω^M | cust.] *praem.* et AΘ | *praec.* uerba X;
uerba precepta ΩJ*.

5. neque declines *om.* Σ^{T†} | a uerba
Σ^{T2} (*alt. a in ras.*).

6. ne] nec Y | custodiat X* | diligit
Q*. ¶ uel « dirige » Iac. | seruauit QZ*;
conseruabit arelst.

7. sapientiae + timor domini X, *cf.*
9, 10 | posside] Σ^{T*}; possides Σ^{T2}; possi-
dere Z* | sapientiam] prudentiam A *ex*
v. 5 *vel ex alt. parte huius v.* | quere Σ^T.

8. illam] eam g | exaltauit Q*Z*;
exultabit Φ^G | glorific.] *praem.* et Γ^A | cum**
G; dum X | eam] enim Φ^P | fuerit Ψ^D.

9. augmentum QΨ^D | gratiam A* |

et *om.* Aω *Beda cum hebr.* | protegit DQTS*.

10. anni uitae *om.* Y²; + tuae ΘZ².

11. monstravi] Π^{H*}(*ut vid.*)Z*; mons-
trabo Π^{H2}AQY²(*alt. o in ras.*)ΦZ²ΣΓ^AΨ^DΩ
agel^{bst} | duxi] Π^{H*}Z*(*ut vid.*)S*; ducam
Π^{H2}AQYΦZ²ΣΓ^AΨ^DΩ^{MSJ2}(*in ras.*)agel^{bst} *Be-*
da; praem. et Ψ^DΩ^{SJ2}(*om.* ΩJ²)agre, *cf.* LXX |
te] in ras. ΩJ²; *om.* Σ^{T†}Γ^{A*} | aequitas Π^H.

13. ne] et ne C. ¶ uel « nec » Iac.,
quod ad v. 14 potius refertur | demittas M* *ut*
vid. | eam + et Y² | illam] eam Π^H | ipsa]
illa Ω^{SJ2}. ¶ « illa » uel « ipsa » Iac. | uita]
Π^{H*}; uia Π^{H2}ΦΨ^D, *cf. v. seq.*

14. ne] nec MΦ^{P*} | semitis] Π^{H*};
semitas Π^{H2}YΦ, *cf.* LXX, *Vind.*, *Lucif. de*
non conv. cum haer. 6; in semitis Ω^{SJ}agelst.
¶ anti. « semitas », alia littera « semitis »
Guill. et Iac. | ~ uia malorum A, *cf. Vind.*
et Lucif., l. l.

3. <nam GCAM | 4. <et GCA | <suscipiat GAM | <custodi C | 5. ¶ posside (r⁰) Div. sine num.
G; <posside (r⁰) AM | <ne GA | 6. <ne GCAM | <dilige G | 7. <principium GCAM | <et GA |
8. <arripe GCAM | <glorificaberis GA | 9. <dabit GCAM | <et G | 10. ¶ audi XI. Q; XIII. M
DΦSΓ^A; Div. sine num. GXΨ^D; <audi CA | <ut G | 11. <viam GCAM | <duxi G | 12. <quas GC
AM | <et GA | 13. <tene GCAM | <custodi GA | 14. <ne GCAM | <nec G.

- 15 fuge ab ea ne transeas per illam
declina et desere eam
16 non enim dormiunt nisi male-
fecerint et rapitur somnus ab
eis nisi subplantaverint
17 comedunt panem impietatis et
vinum iniquitatis bibunt
18 iustorum autem semita quasi
lux splensens procedit et cres-
cit usque ad perfectum diem
19 via impiorum tenebrosa nesciunt
ubi corrunt
20 fili mi ausculta sermones meos
et ad eloquia mea inclina

- aurem tuam
21 ne recedant ab oculis tuis cus-
todi ea in medio cordis tui
22 vita enim sunt inventibus ea
et universae carni sanitas
23 omni custodia serva cor tuum
quia ex ipso vita procedit
24 remove a te os pravum et de-
trahentia labia sint procul a te
25 oculi tui recta videant et palpe-
brae tuae praecedant gressus
tuos
26 dirige semitam pedibus tuis et
omnes viae tuae stabiliuntur

15. ne transeas A et aliquot codd. cum archetypo, cf. hebr.; nec transeas GC | 16. et rapi-
tur G cum plur. codd.; nec rapitur A; nec capitur C | 18. perfectum diem GC; perfectam
diem A | 21. ea A, cf. hebr.; eam G; eam C | 26. semitam GC²A; semitas C*.

Desunt Σ^CWT^M.

15. ne = Σ^TAL*MQT^W cum hebr.
et LXX; nec L³Ω¹²(in ras.) cett. | transeas] Y³
(alt. s in ras.) | per illa Π^H | desere] Q*; dese-
rere Q³ | eam] illam XM.

16. dormiunt G*, cf. Lucif. de non
conv. cum haer. 6 (dormient) | nisi cum æ | et]
nec CAΘ^HSY^DΩ^J*; et non Ω^M*sarels.
¶ « et » Hug. et Guill. glosa « nec », hebr.
ant. « et » Iac. | capitur C³ | eis] oculis eorum
Ω^M.

17. comedunt G* | panem] fructum
Ω^M | pietatis A | ~ fructum iniquitatis et
vinum impietatis Ω^M.

18. semitae X(-te)Y*Θ^A, cf. LXX,
Vind., Lucif. de non conv. cum haer. 6 | splen-
det Q | procedit om. X | crescit Q | per-
fectam Π^HALMDQYΦ^{RG}ZTSΩ edd.; per-
fectem Φ^P.

19. uiae impiorum tenebrosae T cum

LXX, Vind., Lucif. de non conv. cum haer. 6;
[...]sac L | uiam Y*; uia* Φ^P | corruunt
Φ^PZ³; curruant A[†]; currant XQZ*(ut vid.).

20. absulta GXY*S*Γ^A; ascolta Ω |
eloquia tua L*Ω^S; eloquia oris mei Ω^M,
cf. ps. 18, 15; eloquentiam oris mei G.

21. ne] nec Y | eam GC(eam)Σ^T |
cordis] oris Ω^M.

22. uitae X(-te)Z cum hebr. | eam X |
carnis XQΓ^AΩ^{SJ}.

23. procedet G.

24. a te os] te A* | **labia*** M;
labiis X | ~ procul sint D.

25. recte X Spec. codd. MC, cf. hebr. |
uident T* | ~ uid. recta Ω^S | palpebrae
GAM*Θ; palfebr(a)e CXΣ^T; palbebrae Y*.

26. semitas C*Ω^{SJ}agre, cf. LXX. ¶
hebr. et ant. habent in singulari « semitam »
Guill. et Iac.

15. <fuge GCAM | <declina G | <et G | 16. <non GCAM | <et A | 17. <comedunt GCAM |
18. <iustorum GCAM | <et G | 19. <via GCAM | 20. ¶ fili XII. Q; XIII. MDΦSZΓ^A;
Div. sine num. G^YP; <fili CA | <et G | 21. <ne GCM | <custodi GA | 22. <vita GCAM | <et
G | 23. <omni GCAM | <quia G | 24. <remove GCAM | <et G | 25. <oculi GCAM | <et
G | 26. <dirige GCAM | <et G.

27 ne declines ad dexteram et ad
sinistram averte pedem tuum
a malo

V. 1 filii mi adtende sapientiam
meam et prudentiae meae in-
clina aurem tuam

2 ut custodias cogitationes et dis-
ciplinam labia tua conser-
vent

3 favus enim stillans labia mere-
tricis et nitidius oleo guttur
eius

4 novissima autem illius amara
quasi absinthium et acuta
quasi gladius biceps

5 pedes eius descendunt in mor-
tem et ad inferos gressus illius
penetrant

27. ad dexteram GA; ad dextram G | et Σ^TMZ et aliquot codd. cum archetypo; neque GA cum LXX; uel C cum ant. vers. | a malo] addunt uias enim quae a dextris sunt nouit dominus peruersae uero sunt quae a sinistris sunt ipse autem rectos faciet cursus tuos itinera autem tua in pace producet (-cit G) GA cum LXX et ant. vers.

V. 2. conseruent] addit ne intenderis fallacia mulieris C cum LXX et ant. vers. | 3. stillans GA; distillans C | 4. et acuta GA; et acuta lingua eius C | 5. pedes eius GC; pedes enim A | in mortem GA; ad mortem C.

Desunt Σ^CD(a v. 1, filii, usque ad v. 5, penetrant)WΓ^M.

27. ad dextram GDΘ^HT*S*; ***tram Z* | et = XΣ^TΠ^HMDYΦΘZTS*g cum hebr.; neque GALQS^TAΨ^DΩarelvst Beda cum LXX, Cassian. inst. 11, 4, Hier. in Eccl. 10, etc.; uel C cum Ps.-Aug. spec. 39. ¶ hebr. et ant. «et » Guill. et Iac. | auerte + autem Q cum LXX | a malo = CX*Θ^AZ* cum hebr.; + uias enim quae a dextris sunt nouit dominus peruersae uero sunt quae a sinistris sunt ipse autem rectos faciet cursus tuos itinera autem tua in pace producet G¹(uias enim quae in ras.)X²Σ^TΠ^HALMDQYΦΘ^HZ²TΣΓ^AΨ^DΩ edd. Spec. et Sal. ¶ uie autem X; enim om. Σ^T; a dexteris a, ad dextris GA* M*Y*Φ^{GPT}S; uero] autem Q; ~ sunt a sin. a; autem (1°) enim agr; facit T Spec.; cursus Q*Y*T*, gressus Σ^TDI^AΨ^DΩ^{SJ}ag, gressos X. ¶ anti. et Beda «cursus » Guill. et Iac.; tuos] Ω^{S*}(ut vid.); tuus M*, suos Y*Ω^{S*}; itinere Y*; autem (2°) om. Q; in pacem Q; producit GΦT, producentur Θ^HΩ^{SJ}, perducet XΣ^TΨ^D] cum LXX et Aug. ep. 215, 5, cf. Aug. quaest. in Heptat. 5, 48 et Ps.-Aug. spec. 39.

V. 1. adtende + ad relst | meae om. L. 2. cogit.] iustificationes X | seruent Σ^T; + ne intenderis fallaciae mulieris CΣ^T Ωarest ¶ attendas st; fallacia mulieris C, fallaci mulieri Σ^T cum LXX, Lucif. et Ps.-Aug.], cf. LXX, Lucif. de non conv. cum haer. 6 et Ps.-Aug. spec. 53. ¶ «ne intenderis fallacie mulieris» nec hebr. nec anti. habent Guill., item Iac.

3. enim om. L | stillans] L*; distillans CXL²Ω^{SJ}agrest Spec. codd. RS, cf. Lucif. l. l. et Hier. in Is. 23, 15, in Ezech. 2, 9, etc. | guttor LT*.

4. illius] eius XΘΩ^M | absinthium] M²(in in ras.)Z²(rescr.); absinthium Ω^S; ab-
synthium grelvst; absintium XΣ^TLQY*Φ^{G2}; habsyntium C; absentium GAΦ^{RG}*T* | et om. Ω^{J2} | acuta] praem. lingua eius Ω^{SJ}*are; + lingua eius CΘ, cf. ps. 156, 5. ¶ «et acuta quasi » Hug. et Guill.

5. eius] enim A, cf. LXX et Lucif. de non conv. cum haer. 6; enim eius Y, cf. Ps.-Aug. spec. 53 | in] ad CΣ^TΘΨ^D | gressus] gradus X | illius] eius arel.

27. <ne GCAM | <auerte GA | <(vias) GAM | <(peruersae)GA | <(ipse)GAM | <(itinera) GA.

V. 1. ¶ filii V. Ω; VI. AΘ^A; XIII. Q; XV. MΦZSΓ^A; Div. sine num. GΨ^D; <filii C | <et G | 2. <ut GCA | <et G | <(ne) C | 3. ¶ favus X[III]. Q; Div. sine num. G; <favus AM | 4. <novissima GCAM | <et G | 5. <pedes CAM | <et G.

- 6 per semitam vitae non ambulat
vagi sunt gressus eius et inves-
tigabiles
- 7 nunc ergo fili audi me et ne
recedas a verbis oris mei
- 8 longe fac ab ea viam tuam et
ne adpropinques foribus do-
mus eius
- 9 ne des alienis honorem tuum
et annos tuos crudeli
- 10 ne forte impleantur extranei vi-
ribus tuis et labores tui sint
in domo aliena
- 11 et gemas in novissimis quando
consumpseris carnes et corpus
tuum
et dicas 12 cur detestatus sum
disciplinam et increpationibus
non adquevit cor meum
- 13 nec audiui vocem docentium me
et magistris non inclinavi au-
rem meam
- 14 paene fui in omni malo in medio
ecclesiae et synagogae
- 15 bibe aquam de cisterna tua et
fluenta putei tui
- 16 deriventur fontes tui foras et in
plateis aquas tuas divide
- 17 habeto eas solus nec sint alieni
participes tui
- 18 sit vena tua benedicta et lac-
tare cum muliere adulescen-
tiae tuae
- 19 cerva carissima et gratissimus
inulus
ubera eius inebrient te omni

6. ambulat C(hamb.) et aliquot codd. cum archetypo, cf. hebr. et LXX; ambulant GA vicinorum verborum vi | 9. crudeli GA; crudelibus C cum LXX | 16. deriventur C.

Desunt Σ^{CD}(a v. 13, vocem, usque ad v. 19, eius)WT^M.

6. semitam] Q²(alt. m in ras.); semitas X, cf. LXX | uitae] uiae G | ambulat = C (hamb.) Σ^TΠ^HLMY³ΘZ²gr cum hebr. et LXX, cf. Ps.-Aug. spec. 53; amolabant D; ambulant Y*Z*³ cett. | uagi — inuestigabiles om. A* | eius] illius L | inuestigabiles S*.

7. fili + mi Σ^TΩ³agrlst.

8. eius] illius Ω^M.

9. tot. vers. om. L* | hon. tuum om. Φ^P | crudelibus CX cum LXX et Beato in Apoc. 2, 6, 92.

10. domu L*Φ^P.

11. nouissimis + tuis Π^H cum aliq. codd. graecis, cf. 19, 20; + ***** Σ^T* | carnes + tuas Ω³I* agrlst cum hebr. ¶ « carnes tuas » Hug. « carnes » Guill.

13. uocem om. Ω³*.

14. et synag. om. L.

15. aqua A | et + de C.

16. deriuentur] Y*; deriuentur CXΣ^TL M³(pr. i in ras.)Y³Φ^{RP}ΘZTS; diriguntur Ψ^D, foris C; forte Q.

17. hab. eas] Q² (eto ea in ras.) | ea Π^HS* | solus G* | alienis Y*; aliena Γ^A* | participes] principes Ψ^D.

18. sint uina Y* | lactare Q.

19. carissima] grauissima A, cf. Beda « siue grauissima ut quidam codices habent » | grat.] grauissimus Ψ^D | inulus = G² CY*Z*S*; hinulus Π^HM²QΘT; hynulus Ω³; hinolus Σ^T; innulus G*A*Z²; ynnulus X; hinnulus A*M*Y³ΦS²Γ^{A2}Ψ^DΩ^Medd.; hynulus Ω^I; hinuulus Γ^A*; [...] L | ubera] uerba Γ^A | omni] praem. in Z* relst cum LXX |

6. <per GCAM | <vagi G | 7. ¶ nunc Div. sine num. G; <nunc CAM | 8. <longe GCAM | <et G | 9. <ne GCAM | <et G | 10. <ne GCAM | <et G | 11. <et gemas GCAM | <quando G | <et dicas GCA | 12. <cur M | <et GA | 13. ¶ nec Div. sine num. Ψ^D; <nec GCA | <et GA | 14. <paene GCA | <in medio G | 15. ¶ bibe Div. sine num. G; <bibe CAM | <et G | 16. <deriventur GCA M | <et G | 17. <habeto GCAM | 18. <sit GCAM | <et G | 19. <cerva GCAM | <ubera CAM.

- tempore in amore illius delectare iugiter
²⁰ quare seduceris fili mi ab aliena et foveris sinu alterius
²¹ respicit Dominus vias hominis et omnes gressus illius considerat
²² iniquitates suae capiunt impium et funibus peccatorum suorum constringitur
²³ ipse morietur quia non habuit disciplinam et multitudine stultitiae suae decipietur
 VI. ¹ fili mi si sponderis pro amico tuo defixisti apud extraneum manum tuam
² inlaqueatus es verbis oris tui et captus propriis sermonibus
³ fac ergo quod dico fili mi et temetipsum libera quia incidisti in manu proximi tui
 discurre festina suscita amicum tuum
⁴ ne dederis somnum oculis tuis nec dormitent palpebrae tuae
⁵ eruere quasi dammula de manu et quasi avis de insidiis aucupis
⁶ vade ad formicam o piger et considera vias eius et discite sapientiam
⁷ quae cum non habeat ducem nec praeceptorem nec principem

19. in amore GA; et in amore C | 23. multitudine GA; in multitudine C.

VI. 1. sponderis GA; sponderis C | 3. in manu A; in manum G; in manus C *cum ant. vers.*

Desunt Σ^{CT}(a v. 1, fili; *supplet manus saec. XI-XII, quam siglo T^a notamus*)WΓ^M.

in — iugiter om. Y | in] Θ^{H*}; et in CΦΘ^{H2} ZΓ^AΨ^DΩ^a, cf. LXX | illius] eius ΘΩ^{SJ} edd. | ~ delect. in am. eius Ω^{S*}.

20. sinu] Z*; sinum Q*; sinus Y*; in sinu XY²ΦΘZ²Γ^AΨ^DΩ^arelbst; in sinum Q².

21. dominus om. Ω^{S*} | uiam Ω^Sae. ¶ « uias » Hug. et Guill. | omnis Y*Ψ^D | illius] eius X edd.

22. capiunt] G*; capient X *cum Fulg. Rusp. de rem. pecc. 1, 26*; capiant G² | suorum om. Σ^{T*}. ¶ « suorum » Hug. et Guill. | constringetur XΣ^TS*Γ^AΨ^D.

23. disciplinam] scientiam Y | et + in CLMY²ΘSΩ^{SJ}agrelst | decipietur] M*; decipitur L*M²Ω^M.

VI. 1. fili mi] fili fili re | sponderis CXM*Q*Θ^{H*} | tuo] ** G* | extraneos

T^a | manum] animam Π^HΦ^FΓ^AΨ^Dae. ¶ « manum » Hug.

2. inlaqueatus] inlatus Π^H | sermonibus + tuis QΦ^{RG}2Z²Ψ^DΩ^{J*}.

3. quod] que X | dico] *praem.* tibi Y, cf. LXX; + tibi T^a, cf. *Ps.-Aug. spec. 28* | et om. L* | incidisti] Q*; iudicasti Q² | in manu = Σ^TAΦ^{RG}Ψ^DΩ^S Beda; in manus CLMΘ Z²S *cum LXX et Ps.-Aug. spec. 28*; in manum Z* *cett.* ¶ « in manu » Guill.

4. ne] nec Γ^A | nec] ne Φ^P | palpebrae GAM*Θ; palpebr(a)e CXΣ^T.

5. erue XΣ^TT^a | dammula Σ^T; damula QΘΓ^AΨ^DΩ^{SJ}edd. | insidiis] manu relbst *cum hebr.*

7. cum] dum L | habet T^a | nec praeceptorem om. X.

<in GA | 20. <quare GCAM | <et G | 21. <respicit GCA | <et G | 22. <iniquitates GCAM | <et GA | 23. <ipse GCAM | <et GA.

VI. 1. ¶ fili VI. Ω; VII. AΘ^A; [XV]. Q; XVI. MDΦS; *Div. sine num.* GLΨ^D; <fili C | <defixisti A | 2. <inlaqueatus GCAM | 3. <fac GCAM | <quia GA | <discurre GCAM | 4. <ne GAM | <nec G | 5. <eruere GCAM | 6. ¶ vade [XVI]. Q; *Div. sine num.* G; <vade CAM | 7. <quae GCAM | <nec praeceptorem G.

- 8 parat aestate cibum sibi et congregat in messe quod comedat
 9 usquequo piger dormis quando consurgis ex somno tuo
 10 paululum dormies paululum dormitabis paululum conseres manus ut dormias
 11 et veniet tibi quasi viator egestas et pauperies quasi vir armatus
 12 homo apostata vir inutilis graditur ore perverso
 13 annuit oculis terit pede digito loquitur
 14 pravo corde machinatur malum
 et in omni tempore iurgia seminat
 15 huic extemplo veniet perditio sua et subito conteretur nec habebit ultra medicinam
 16 sex sunt quae odit Dominus et septimum detestatur anima eius
 17 oculos sublimes linguam mendacem
 manus effundentes innoxium sanguinem 18 cor machinans cogitationes pessimas
 pedes veloces ad currendum in malum

8. (a)estate GCA²; aestatem A* | 10. conseres manus G²C; conseris manus G*; conseres manibus pectus A *cum ant. vers.* | 11. armatus G; armatus hoccurret tibi C; armatus si uero inpiger fueris ueniet ut fons messis tua et egestas longe fugiet a te A *cum ant. vers.* | 15. extemplo CA; exemplo G | ueniet G²CA; ueniet et G* | 17. effundentes G; effodientes C.

Desunt Σ^{CT}(supplet T^a)WΓ^A(*partim a v. 17, mendacem, fol. lac.*)^M.

8. aestatem A*Ψ^D; *praem. in agreisc* | in messem G*.

9. dormies Ω^{SJ} *edd., cf. LXX. ¶ « dormies » Hug.* | consurgis XYΦ^{RS}* Beda | e DΩ^{SJ} *edd.; de X; a A Beda.*

10. paul. dormiens Z*; *om. X* | conseris G*Τ^aS* | manus ut dormies Θ; manus tuas ut dormias Ω^{Sare}; manibus pectus DQS* *cum LXX, Ver., Niceta de vig. 2, cf. Hier. in Eccle. 4, Ps.-Aug. spec. 36, Paulin. ep. 9, 2; manibus (Y*Φ^P*, manus Y²Φ^{P2}) pectus ut dormias Σ^TAYΦ^PΓ^A; manibus ut dormias Σ^{T2}.*

11. pauperies] paupertas Σ^T | armatus + hoccurret tibi C, *cf. Paul. Nol. ep. 9, 2 et Nicet. de vig. 2; + si uero inpiger fueris ueniet ut fons messis tua et egestas longe fugiet a te Σ^TΠ^HALMDQYΦ^HZ^a T^aSI^AΨ^DΩ^{are}l^ust* [uero] autem Ω^M *cum Ps.-Aug.; et ueniet Γ^A, + tibi LY cum Ps.-Aug., cf. LXX (cod. A); ut] quasi L; fons +*

mellis Ω^I*; mensis Φ^P; ~ messis fons Π^{H*}; ~ longe egestas Ω^M; fugiet] fiet Y], *cf. LXX, Ver., Ps.-Aug. spec. 86.*

12. homo *om.* Θ^{H2} | uiri inutiles G*.

13. teret XΣ^T | pedem Π^{HY}*Θ^Aα.

14. machinat* G*; macinat Σ^T | malum] manum Σ^{T†} | in *om.* Ω^{SJ} *edd.*

15. *tot. vers. om.* T^a | extemplo] Φ^{G*}; extemplo LM*Φ^{RG2}Ω^{SJ}α; exemplo GXΣ^T Y*Θ^{A*}; ex inprouisu Ψ^D | ueniat Ψ^D; uenit M*; conueniet Ω^{S*}; + et G*(*ut vid.*) Γ^A | conteritur Y* | habebis Y*.

16. sex sunt *om.* T^{a*} | et *om.* G* | septimum + quod C.

17. et linguam Ω^I* | manus — sang. *om.* A | effundentes] G^a (s *in ras.*); effundentem X; effundentis T^a; effundente S* Ω^I*; effodientes CΣ^T | innoxium *om.* X | sanguine Ω^I* | ~ sang. *inn.* Ω.

18. uelociter C | in *om.* Q*.

8. <parat A | <et G | 9. <usquequo GCAM | <quando G | 10. <paululum dormies GCA | <paululum conseres GA | 11. <et veniet GCA | <et pauperies G | <(si) AM | 12. <homo GCAM | 13. <annuit GAM | 14. <pravo GCA | <et G | 15. <huic GCAM | <et A | <nec G | 16. ¶ sex XVII. MDQΦSΓ^A; *Div. sine num.* GLY^D; <sex CA | <et A | 17. <oculos GCAM | <linguam A | <manus C | 18. <cor GAM | <pedes GCA.

- 19 proferentem mendacia testem
fallacem et eum qui seminat
inter fratres discordias
- 20 conserva fili mi praecepta pa-
tris tui et ne dimittas legem
matris tuae
- 21 liga ea in corde tuo iugiter et
circumda gutturi tuo
- 22 cum ambulaveris gradientur te-
cum cum dormieris custodiant
te et evigilans loquere cum
eis
- 23 quia mandatum lucerna est et
lex lux et via vitae increpatio
- disciplinae
- 24 ut custodiant te a muliere mala
et a blanda lingua extraneae
- 25 non concupiscat pulchritudinem
eius cor tuum nec capiaris nu-
tibus illius
- 26 pretium enim scorti vix unius
est panis mulier autem viri
pretiosam animam capit
- 27 numquid abscondere potest ho-
mo ignem in sinu suo ut ves-
timenta illius non ardeant
- 28 aut ambulare super prunas et
non comburentur plantae eius

19. discordias CA; discordiam G | 22. gradientur G²A; gradiatur G*; gradientur C | custodiant GA; custodient C | 24. custodiant GA; custodiat C | 25. nec capiaris Σ^TM *et aliquot codd. cum archetypo, ut vid., cf. hebr. et LXX*; ne capiaris GCA | 26. unius est C(hun.)A; unius G | 28. et non comburentur GA; huti non comburantur C.

Desunt Σ^CT(supplet T^a)WT^A(*partim usque ad v. 26, unius*)^M.

19. profer.] prophetantem Y | men-
dacia] Q²; mendacium Q² *rescr.* | fallacem]
mendacem X | discordiam GX; discord'
L | ~ inter fr. disc. seminat C.

20. demittas L.

21. lega D | eam Θ^AS*Ψ^DΩ^Mae | ~
iug. in corde tuo X*Ω² | circumda + ea X
Ψ^Ds (*ex eos ut vid.*) cum hebr. | gutturi T^aS*.

22. cum] dum C | gradientur ... custo-
dient CQ | gradiatur G*.

23. et (1°) om. T^a | lux] et lux Z² in
marg., fol. lacerato | uiae Q² *rescr.* | increpan-
tium A.

24. ut] et XΨ^DΩ^M | custodiant] Z²;
custodiat CMQ²(*rescr.*)Y*ΦZ²Ψ^D; custo-
dient X. ¶ « ut custodiat te » et sic loquitur
de lege, alii habent « custodiant » *Guill.*,
item Iac. | et a] ** D; et D⁶ | extranea Σ^T*
T^a; + qui autem adulter est propter cordis

inopiam perdet animam suam C, *ex v. 32.*

25. concupiscas Z* | pulchritudine
Z* | eius] illius Ω² *in ras.* | cor tuum om. L |
nec capiaris = XΣ^TMDΦ^PΘT^aST^aωsc cum
hebr. et LXX; nec rapiaris Ω²; ne capiaris
cett. et Spec., cum Hier. in Ez. 27, 11 | in nuti-
bus M.

26. enim om. Σ^T* | unus X cum *Ps.-*
Aug. spec. 53 | est om. GΣ^T | ~ unius panis
est Q *rescr.*; est unius panis Ωarelsct | uiro-
rum praeciosas animas Q cum *LXX, Hier.*
adv. Iovin. 1, 7, Ps.-Aug. spec. 45 et 53, etc. |
capit] rapit Ω². ¶ « capit » *Guill.*

27. ~ abscond. homo potest Ω^M;
~ potest homo abscond. Ω² arelsct | ut] et
L | illius] eius XΘΩ²J.

28. supra Φ² | prunam A *cf. 25, 22*
et 26, 21 | et non co(n)burantur Π²ZΓ^ar
*Spec. cod. M**; ut non comburantur C(huti)

19. <proferentem GAM | <testem G | <et A | 20. ¶ conserva XVIII. MDQΦΓ^a; *Div. sine num.*
GLΨ^D; <conserva CA | <et G | 21. <liga GCAM | <et G | 22. <cum ambulaveris GCAM |
<cum dormieris GA | <et G | 23. <quia GCAM | <et via G | 24. ¶ ut XVIII. MDΦST^a; *Div.*
sine num. Ψ^D; <ut GCA | <et G | 25. <non GCAM | 26. <pretium GCAM | <mulier GA |
27. <numquid GCAM | 28. <aut A | <et G.

- ²⁹ sic qui ingreditur ad mulierem
proximi sui non erit mundus
cum tetigerit eam
- ³⁰ non grandis est culpae cum quis
furatus fuerit
furatur enim ut esurientem im-
pleat animam
- ³¹ deprehensus quoque reddet sep-
tuplum et omnem substan-
tiam domus suae tradet
- ³² qui autem adulter est propter
cordis inopiam perdet ani-
mam suam
- ³³ turpitudinem et ignominiam
congregat sibi et obprobrium
illius non delebitur
- ³⁴ quia zelus et furor viri non par-
cet in die vindictae
- ³⁵ nec adquiescet cuiusquam pre-
cibus nec suscipiet pro red-
emptione dona plurima
- VII. ¹ fili mi custodi sermones
meos et praecepta mea re-
conde tibi
- ² serva mandata mea et vives et
legem meam quasi pupillam
oculi tui
- ³ liga eam in digitis tuis scribe
illam in tabulis cordis tui
- ⁴ dic sapientiae soror mea es et
prudentiam voca amicam
tuam

VII. 2. serua G^aA; fili (fili mi C) honora dominum et ualebis praeter eum (eum C)
uero ne timueris alienum (alium C) serua G²C cum LXX | 3. scribe GA; et scribe C.

Desunt Σ^cWT(usque ad v. 29, mulierem, supplet T^a)Γ^M.

Ω^Magelbst Spec. codd. M²P²CR; ut non com-
burentur Ψ^D Spec. cod. S.

29. mulierem] uxorem X cum Ps.-
Cypr. de singul. cleric. 2 et Ps.-Aug. spec. 45
et 53 | non] et non Γ^A, cf. v. praec.

30. grandi C | est om. Θ^A* | ~ est
grandis Ω^M | culpa XΦS†Ω edd. Spec. codd.
MCR | furatur enim om. s.

31. quoque] tamen s | reddit et T |
tradit T; + et liberabit se G²ΘS²Ω²Jae
cum LXX; + et liberaret Q². ¶ quod novi
addunt «et liberabit se» hebr. et anti. non
habent Guill. hebr. et anti. non habent «et
liberabit se» Iac.

32. adulator Φ^G | perdit MT.

34. in diem G^a.

35. adquiescit XΣ^TZ^aT | cuiusdam

Y | plurima + in die uindictae Z^a, cf. v. 34.

VII. 2. serua] praem. fili st; praem.
fili honora dominum et ualebis praeter eum
uero ne timueris alienum G²CQ²Θ²Δ²rel
[[fili + mi C; ualebis] uidebis Q; uero]
enim Ω^M; timueris] in ras. Θ^A*, quesieris
Ω^M; alium CQ] cum LXX, cf. Lucif. de s.
Athan. 1, 26 et Gfb. ¶ istos uersus «honora ...
alienum» nec hebr. nec anti. habent ... ha-
bentur illi uersus in greco Guill., item Iac. |
mea et uiues] in ras. G² | uiues] Z² (s in ras.);
uiue T Spec. | oculi tui] oculis tuis conserua
X; + si uero inpiger fueris ueniet ut fons
messis tua et aegestas longe fugiet a te Θ^A,
cf. apparatus in 6, 11.

3. ea YTgr | scribe] praem. et CΣ^TQ²
Γ^AΩ^M, cf. LXX | illa gr.

29. <sic GCA | <non G | 30. <non GCAM | <furatur GAM | 31. <deprehensus GCA | <et G |
32. <qui GCAM | 33. <turpitudinem GCAM | 34. <quia GCAM | 35. <nec adquiescet GA |
<nec suscipiet G.

VII. 1. ¶ fili VII. Ω; VIII. AΘ^A; XVIII. Q; XX. MDΦSΓ^A; Div. sine num. GXLΨ^D;
<fili C | 2. <(fili) C | <serua GCAM | <et legem G | 3. <liga CAM | <scribe G | 4. <dic
CAM.

- ⁵ ut custodiat te a muliere extra-
nea et ab aliena quae verba
sua dulcia facit
⁶ de fenestra enim domus meae
per cancellos prospexi
⁷ et video parvulos considero ve-
cordem iuvenem ⁸ qui transit
in platea
iuxta angulum et propter viam
domus illius graditur
⁹ in obscuro advesperascente die
in noctis tenebris et caligine
¹⁰ et ecce mulier occurrit illi ornatu
meretricio praeparata ad ca-

- piendas animas
garrula et vaga ¹¹ quietis inpa-
tiens nec valens in domo con-
sistere pedibus suis
¹² nunc foris nunc in plateis nunc
iuxta angulos insidians
¹³ adprehensumque deosculatur iu-
venem et procaci vultu blan-
ditur dicens
¹⁴ victimas pro salute debui hodie
reddidi vota mea
¹⁵ idcirco egressa sum in occursum
tuum desiderans te videre et
repperi

8. propter viam A et aliquot codd. cum archetypo, cf. Gen. 18,2; 24,13,30; Lev. 1,16; Num. 24,6; Sam. (II Reg.) 24,7; Malachim (IV Reg.) 11,14; prope viam GC | 9. advesperascente die G; advesperescentem diem C; ad vespera descendente die A | 11. in domo consistere pedibus suis GC; consistere pedibus in domo A | 15. in occursum tuum G²C(hocc.) cum codd. fere om.; in occursum tuo G*A.

Desunt ΣCWT^A(partim a v. 12, nunc in, fol. lac.)^M.

5. custodiant Σ^T | et ab aliena om.
X | ~ facit dulcia Ω^{SI}.

6. de fen.] per fenestram Y cum Ambr.
de virginit. 8, 47, etc. | ~ prosp. per canc. D |
prospexi + iuvenem ΘΩ^{SI}*ae, cf. v. seq.
¶ «prospexi et uideo» Guill. «iuvenem»
hebr. Beda ant. non habent Iac.

7. et om. Ψ^D | uecordem] Y*; uecor-
des Y².

8. transeat Ω^M | in platea] Z*; per
plateam Z²Γ^Awt; per plateas ΦΨ^DΩagrel |
propter] Ω^M*; prope GCMQYΦSΨ^DΩ^{M2}SI
edd.; secus LT.

9. advesperascente die XΣ^TLQ*; adves-
perescentem diem C; advesperante die Ω^M;
ad vespera descendente die A | tenebras Y* |
caliginem C.

10. illi om. Γ^A† | ~ occ. illi mulier
arelbst | in ornatu ag; ornata XD | mere-

tricio] M³ (io in ras.) | cap.] decipiendas
Ω^{SI}*arels. ¶ uel «decipiendas» moderni
Iac. | garula Z.

11. in domo] Z*; in domu LΦZ³ |
suis om. AD Beda | ~ consist. ped. in do-
mo A.

12. nunc (r⁰) — plateis om. Y* | nec
foris nec in plat. Ω^I*.

13. adprehensum quoque Ψ^D | deos-
culatur] Z³ (de in ras.); **deosculatur G;
osculatur MΩ^M, cf. Gfb. (osculata est) |
dic.] ducens Ω^I*.

14. uictima Ψ^D | salute + tua Y³ |
debui] G*; deuoui G²Σ^TΨ^DΩ^{SI}*arel; uoui
st; om. Π^H*. ¶ «debui» Hug. et Guill. uel
«deuoui» Iac. | reddi Π^HL*Y | ~ uota
mea red. Ω^M.

15. in occursum tuo G*A | desideran-
tes te Ψ^D | ~ uid. te Σ^T.

5. <ut GCAM | <et A | 6. <de GCAM | 7. <et A | <considero M | 8. <qui GA | <iuxta C |
<et A | 9. <in obscuro GAM | 10. <et ecce GCA | <praeparata G | <garrula GCM | 11. <nec
GA | 12. <nunc foris GCAM | 13. <adprehensumque GCAM | <et G | 14. <victimas GCAM |
15. <idcirco GCAM | <desiderans GA.

- 16 intexui funibus lectulum meum
stravi tapetibus pictis ex Ae-
gypto 17 aspersi cubile meum
murra et aloe et cinnamomo
18 veni inebriemur uberibus donec
inlucescat dies et fruamur cu-
pitis amplexibus
19 non est enim vir in domo sua
abiit via longissima
20 sacculum pecuniae secum tulit
in die plenae lunae reversurus
est domum suam
- 21 inretivit eum multis sermonibus
et blanditiis labiorum pro-
traxit illum
22 statim eam sequitur quasi bos
ductus ad victimam et quasi
agnus lasciviens et ignorans
quod ad vincula stultus tra-
hatur
23 donec transfigat sagitta iecur
eius velut si avis festinet ad
laqueum et nescit quia de pe-
riculo animae illius agitur

16. lectulum meum C *sec. frequentiore usum Hieronymi in V. T.*; lectum meum GA *cum ant. vers.* | stravi C; strabi A; et stravi G, *cf. LXX* | 17. cubile meum *scribimus cum plerisque codd.*; cubilem meum GC, *cf. infra* 30, 26; cubiculum meum A | cinnamomo A; cynnamomum C; cinnamo G | 18. cupitis CA; cubitis G* *ut vid.*; concupitis G² | 19. uia longissima GA; in uiam longissimam C | 20. in die GA; in diem C | domum suam GA; in domum suam C | 22. ignorans CA; ignorat G | 23. festinet GC; festinat A.

Desunt ΣCWT^A (*partim usque ad v. 22, uictimam*)^M.

16. funibus + **** Z* | lectulum = CXΣ^TΩ^{SJ}agrelst; lectum *cett. et Beda cum Gfb., Valo., Ambr. de Cain 1, 4, 14, etc.* | et stravi GΣ^TΓ^AΩ^M, *cf. LXX et Ambr. l. l.* | tappetibus CXΣ^TΘ; tapitibus A | pinctis C | *ex om.* C | egypto XYΩ^{SJ}; aegipto T; egipto Σ^TΠ^HΩ^Ma.

17. cubile] Σ^T*; cubilem GCXΣ^T2 Y*Z*S*; cubiculum A; lectulum Ω^S | murr = G*Σ^T2Π^H*AL*M*Z*T*; m[.]rra D; murr* S*; murram Σ^T*; myrra CQ² (*rescr.*)YΦΘZ²S²Ω^S; mirra G²XΠ^H2L²M²T² Ψ^DΩ^{MJ}a; myrrha grelbst | et (*1°*) *om.* ΦΩ^{SJ} *cum hebr.* | haloe C; aloē QY; aloen Σ^T | cinnamomo] Σ^T*M*; cinamomo M²QΩ^Ja; cynamomo Φ^PΩ^S; cynnamomum CY²; cinnamomum T; cinnamo GXΣ^T2 *cum Ambr. l. l.*; cynnamo Y*.

18. cupitis] cubitis G* (*ut vid.*)XΨ^D; concupitis G²; cupidinis L; cupid[...] D | ampl.] complexibus T; [...]plexibus Γ^A |

~ et donec illuc. dies fr. cup. ampl. Ω^M; ~ et fr. cup. ampl. donec inluc. dies ΦS² Ψ^DΩ^{SJ}arelbst.

19. in domu LΦ^P | in uia longissima S*, *cf. hebr.*; in uiam longissimam C.

20. in diem CX | reuersus est L*Ψ^D ΩJ; + in CXLQΨ^DΩ^{SJ}*agrelst, *cf. LXX.*

21. inretiui G* | eum] Z*; cum Z² | blanditis A | lab. + suorum A *cum hebr.* | illum] eum Ω^M.

22. ea Ψ^D | ~ ad uict. ductus Φ^{RG} Ψ^D | ignorans] Σ^T2 (*rās in ras.*); ignorat Gr; ignora* Π^H; + et nescit Q²ΦZ²Ψ^DΩ^Mage, *cf. v. seq.* ¶ «et ignorans quod» Hug. | quod + gigantes ibi sunt et L², *ex* 9, 18 | ad uinculum C | trahatur] L*²; trahetur L².

23. transf. sag.] *in ras. lat. spat.* Φ^P2 | iecor DQ*Y*T; gecur C | ueluti C | si aues DT; suauiis Φ^PΘ^A | festinet] ΩJ*; festinat AYΩ^{MJ}2; festina D | quia] quod *edd.* | illius] eius LQ.

16. <intexui GCAM | <stravi GA | 17. <aspersi GA | 18. <veni CAM | <et GA | 19. <non GCAM | 20. <sacculum CAM | <in A | 21. <inretivit GCAM | <et GA | 22. <statim GCAM | <et quasi A | <et ignorans G | 23. <donec GCAM | <velut GA | <et A.

- 24 nunc ergo fili audi me et adtende
verba oris mei
- 25 ne abstrahatur in viis illius mens
tua neque decipiaris semitis
eius
- 26 multos enim vulneratos deiecit
et fortissimi quique interfecti
sunt ab ea
- 27 viae inferi domus eius penetran-
tes interiora mortis
- VIII. 1 numquid non sapientia cla-
mitat et prudentia dat vo-
cem suam
- 2 in summis excelsisque verticibus
super viam in mediis semitis
stans 3 iuxta portas civitatis
- in ipsis foribus loquitur di-
cens
- 4 o viri ad vos clamito et vox mea
ad filios hominum
- 5 intellegite parvuli astutiam et
insipientes animadvertite
- 6 audite quoniam de rebus mag-
nis locutura sum et aperien-
tur labia mea ut recta prae-
dicem
- 7 veritatem meditabitur guttur
meum et labia mea detesta-
buntur impium
- 8 iusti sunt omnes sermones mei
non est in eis pravam quid
neque perversum

24. adtende uerba GC; adtende uerbis A | 25. semitis eius GA; semitis illius C | 27. in-
teriora ΣTM* cum Beda, cf. 18,8, ubi idem verbum hebraicum eodem modo versum est; in interiora
CM²; inferiora GA vi fortasse verbi inferi quod in priore parte versus legitur.

VIII. 6. praedicem C; praedicent GA et plerique codd., minus recte, ut vid.

Desunt Σ^C(usque ad v. 27, interiora)WT^M.

24. filii ... audite ... adtendite Z* cum
hebr., cf. 8, 32 | filia Θ^A*; fili mi QTΩ^Sag
relst | ~ audi me fili L | uerba] Z*Ω^J*;
uerbis ADY*Φ^{RG}Z²Ψ^DΩ^{SJ2} edd.; uerb* L*.

25. illius] eius Q | semitis] in nutibus
X, cf. 6, 25 | eius] illius CXΘS.

26. deiecit] decepit G ex v. praec.;
diremit Γ^A; + mulier T | interf.] uulne-
rati Σ^T.

27. uia X | inferis Θ^H*; inferni A |
eius] illius Ω^M | interiora = ΣTM*TΩ^S
agrels Beda; in interiora CXM²Ω^Jwt, cf.
hebr., LXX, Ambr. de Cain et Abel 1, 5, 15
(in secessum); inferiora GΠ^H(inf. Π^H*, inf.
Π^{H2})ALDYΘZ*S*Γ^A; in inferiora QΦZ²S²
Ψ^DΩ^M. ¶ anti. sec. hebr. «in inferiora»

... quod si secundum quosdam ponitur ibi
«in interiora» nichil tangetur de sensu Guill.
et Iac. | mortis] in ras. G².

VIII. 1. numquit L²; num L* | non
om. Σ^T* | dedit Ω^S.

2. uertic.] uirtutibus Ω^M | supra XΘ
Ω^{SJ} edd. | stant T.

3. portam YΩ^M | in om. G*.

5. astutia Π^H | animum aduert[.]e D.

6. quoniam om. Q* | magnis + ***
Q | aperiantur X(hap.)ΘΨ^D | pr(a)edicem
= CXΠ^HΨ^D; pr(a)edicent cett. et Beda.

7. ueritate Z | guttor T | labia] uerba
Ω^M.

8. non] et non T | peruersum] super-
uum C.

24. ¶ nunc Div. sine num. G; <nunc CAM | <et G | 25. <ne GCA | <neque G | 26. <multos
GCAM | <et A | 27. <viae GCAM.

VIII. 1. ¶ numquid VIII. Ω; XX. Q; <numquid GCAM | 2. <in summis GCA | <in me-
diis GA | 3. <iuxta M | <in A | 4. ¶ o Div. sine num. X; <o GCAM | <et G | 5. <intellegite GC
AM | 6. <audite GCAM | <et A | 7. <veritatem GCAM | <et A | 8. <iusti GCAM.

- ⁹ recti sunt intellegentibus et ac-
qui invenientibus scientiam
¹⁰ accipite disciplinam meam et
non pecuniam doctrinam ma-
gis quam aurum eligit
¹¹ melior est enim sapientia cunctis
pretiosissimis et omne deside-
rabile ei non potest comparari
¹² ego sapientia habito in consilio
et eruditus intersum cogitatio-
nibus
¹³ timor Domini odit malum arro-
gantiam et superbiam et viam
pravam et os bilingue detes-
tor
- ¹⁴ meum est consilium et aequitas
mea prudentia mea est forti-
tudo
¹⁵ per me reges regnant et legum
conditores iusta decernunt
¹⁶ per me principes imperant et
potentes decernunt iustitiam
¹⁷ ego diligentes me diligo et qui
mane vigilant ad me inve-
nient me
¹⁸ mecum sunt divitiae et gloria
opes superbae et iustitia
¹⁹ melior est fructus meus auro et
pretioso lapide et genimina
mea argento electo

12. habito in G²CA; inhabito in G* | 14. mea prudentia GA; mea est prudentia et C |
18. opes superbae GA; opes superbiae C | 19. pretioso lapide C *et conplur. codd. cum Spec.*;
lapide (-di G*) pretioso GA *cum LXX, cf. Tob. 13,21; ps. 18,11 et 20,4, etc.*

Desunt WΓ^M.

9. intellegentibus + eam Ψ^D | et] *in ras. Y²; om. Ω^S | acqui] qui Ψ^D | scien-
tiam] disciplinam X, cf. v. seq.*

10. accipe Γ^A | meam om. L* | doc-
trina Ψ^D | aurum] thesaurum Ω^{SJ}*. ¶ « au-
rum » *Hug. et Guill.*

11. est om. C *cum LXX, cf. hebr. | enim
om. Ω^{SJ} | pretiosissimis] praem. opibus Φ^{GP2}
Ψ^DΩ^{agelz}, cf. 3, 15; + opibus Q²Ω^{S2};
+ gemmis T². ¶ hebr. et anti. non subiun-
gunt [non habent Iac.] « opibus » *Guill. et
Iac. | omni L*.**

12. et ego Q | habito — 13. domini
om. Ω^J* | inhabito G*Q*; predico X | in
+ omni Q | et om. G* | eruditus Y* | inter-
sum + in S*.

13. arrog.] *praem. et S²(ut vid.)Γ^{A*},
cf. LXX | uiam] uitam G* | ~ prauam
uiam L* | bilinguae Φ^P | detestor] Γ^{A*}*

(ut vid.); detestatur Γ^{A2}Ψ^DΩ^M *Spec. codd.
M*CR.*

14. mea (r⁰) — fort.] prudentia mea
et fortitudo mea est Ω^M | mea (r⁰) + est
CXΘZ*Ψ^DΩ^{SJ} *edd. | mea (2⁰)] praem. et
CΣ, cf. LXX | est (2⁰) om. Ω^S.*

16. per me] *in ras. Π^{H2} | principes —
iustitiam om. Π^{H*} | principem S*.*

17. et ego L* | et om. Γ^{A*} | uigila-
uerint Ω^M(*ut vid.*)^{SJ}are. ¶ Beda et ant.
« uigilant » *Iac. | inuen.] praem. inuigilent
et X.*

18. mecum] meum Ω^M | gloria] S²*;
gloriae YTS²Γ^A *Spec. codd. P*S*; + et Γ^A |
opus superbiae Y* | super(b)iae CQ*Θ^AT*;
supernae Ψ^Dgr; superflue Σ^T | iustitie X.

19. est + enim Ω^Mrelst | et (r⁰) om.
Y | lapidi G*X | ~ lap. pret. GALMQΦ
Ψ^DΩ *edd. cum LXX.*

9. <recti GCAM | 10. ¶ accipite XXI. MΦSΓ^A; *Div. sine num. Ψ^D*; <accipite GCA | <doctri-
nam GA | 11. <melior GCAM | <et GA | 12. ¶ ego VIII. A; *Div. sine num. GL*; <ego CM |
<et A | 13. <timor GCAM | 14. <meum GCAM | 15. <per GCAM | <et G | 16. <per GCA
M | 17. <ego GCAM | 18. <mecum GCAM | 19. <melior GCAM | <et genimina G.

²⁰ in viis iustitiae ambulo in medio
semitarum iudicii
²¹ ut ditem diligentes me et the-
sauros eorum repleam
²² Dominus possedit me initium via-
rum suarum antequam quic-
quam faceret a principio
²³ ab aeterno ordita sum et ex anti-
quis antequam terra fieret
²⁴ necdum erant abyssi et ego iam
concepta eram necdum fontes
aquarum eruperant ²⁵necdum
montes gravi mole constiterant
ante colles ego parturiebar ²⁶ ad-
huc terram non fecerat et flu-

mina et cardines orbis terrae
²⁷ quando praeparabat caelos ade-
ram quando certa lege et gyro
vallabat abyssos
²⁸ quando aethera firmabat sursum
et librabat fontes aquarum
²⁹ quando circumdabat mari ter-
minum suum et legem pone-
bat aquis ne transirent fines
suos
quando appendebat fundamenta
terrae ³⁰ cum eo eram cuncta
conponens et delectabar per
singulos dies ludens coram eo
omni tempore

22. initium A cum LXX, sed etiam cum Aquila, Symmacho, Theodotione, ipsoque Hieronymo, ubi in commentariis suis vel epistolis textum hebraicum huius versus transtulit; initio G, vel in initio C, cum ant. vers. | 23. hordita sum C, qui solus textum archetypi hic servavit, cf. Psalt. iuxta Hebr. 2,6 et Is. 30,1, ubi idem verbum hebraicum ordiri versum est; ordinata sum GA.

Desunt WΓ^M.

20. ambulo Tr; ambula** Q*; +
et Ω^S.

21. ditem] T*; diligem T^a.

22. possidet Z | initium = AY^aT^aS
cum LXX, Aq., Symm. et Theod., Hier. in ep.
ad Eph. 2, 1, in Is. 26, 13, et ep. 140, 6, 4-5,
etc., cf. hebr.; initio GXΠ^BMΦ^GΘZ^aT^aΓ^A
Ψ^D cum Ps.-Aug. spec. 2, etc.; initi[.] D; in
initium Y* cum Hilar. de Trin. 1, 35 et 4, 11,
etc.; in initio CΣLQΦ^{RP}Z^aΩ edd., cf. Aug.
passim et Hier. in Mich. 4, 8 (in principio);
ab inicio Ω^S. ¶ al. in initio S | suarum om.
Y | ante T* | a] *** G*.

23. ab] praem. et C | ordita = C(hor.)
cum hebr.; ordinata cett. | et om. L cum hebr.
et LXX | fieret] erat T*; erit T^a.

24. necdum (1°) nondum ΦZΨ^DΩ
edd.; [...]dum D | et om. L* | eruperunt A.

25. consisterant XΨ^D | ante] super
Ω^S | colles] praem. omnes age cum LXX,
Cypr. test. 2, 1, Hier. in Is. 53, 7, Ps.-Aug.
spec. 2, etc. | pariebar G* | ~ partur. ego Ω^S*.

26. terram] terra S*Ψ^D.

27. parabat Σ^T cum Ambr. de fide 5, 2,
30 et Hier. in Is. 44, 24 | certam legem Ψ^D |
abyssus Z*; abissus T*.

28. aeth.] aeterna C | liberabat Θ^H*;
libabat Θ^H².

29. mare Z*Ψ^D | transiret Θ; transfer-
rent Y* | fines] terminos G | suos om. Ω^M |
fundamen Σ^T*.

30. cuncta om. Ω^M* | conp.] disponens
Ω^I* cum Cypr. test. 2, 1, etc. ¶ uel «disponens»
Iac. | ludens om. Ω^M^S. ¶ «ludens» Hug. et
Guill. Beda ant. hebr. habent bis [i. e. hic
et v. 31] «ludens» Iac. | coram] cum X.

20. <in viis GCAM | 21. <ut GCA | 22. ¶ dominus X[XI]. Q; XXII. MDΦST^A; Div. sine
num. GLΨ^D; <dominus CA | <antequam G | 23. <ab AM | <et GC | 24. <necdum erant GA
M | <necdum fontes GCAM | 25. <necdum GA | <ante GCM | 26. <adhuc GA | 27. <quando
praeparabat GCAM | <quando certa GA | 28. <quando GCAM | <et G | 29. <quando circum-
dabat GCAM | <et GA | <quando appendebat GCAM | 30. <cum G | <et GA | <ludens G.

³¹ ludens in orbe terrarum et deliciae meae esse cum filiis hominum
³² nunc ergo filii audite me beati qui custodiunt vias meas
³³ audite disciplinam et estote sapientes et nolite abicere eam
³⁴ beatus homo qui audit me qui vigilat ad fores meas cotidie et observat ad postes ostii mei
³⁵ qui me invenerit inveniet vitam et auriem salutem a Domino
³⁶ qui autem in me peccaverit laedet animam suam omnes qui me oderunt diligunt mortem
 IX. ¹ sapientia aedificavit sibi do-

mum excidit columnas septem
² immolavit victimas suas miscuit vinum et proposuit mensam suam
³ misit ancillas suas ut vocarent ad arcem et ad moenia civitatis
⁴ si quis est parvulus veniat ad me et insipientibus locuta est
⁵ venite comedite panem meum et bibite vinum quod miscui vobis
⁶ relinquitte infantiam et vivite et ambulate per vias prudentiae
⁷ qui erudit derisorem ipse sibi facit iniuriam et qui arguit impium generat maculam sibi

31. in orbe GA; in horbem C | 32. filii audite GC; fili audi A | 34. qui uigilat GA; et qui uigilat C | ad fores meas A; ad fores meos GC, *contra usum Hieronymi*.

IX. 2. immolabit C | 5. uinum GA; uinum meum C | 6. per uias GA; per uiam C.

Desunt WT^M.

31. ludens] *praem.* et æ | in orbem C(horb.)DQY*ΦTSΩa | meae] me X.

32. ergo *om.* Π^{H*} | fili audi XAL* *cum* LXX; filii audite Y*Ω^M.

33. abic.] adicere a.

34. qui (2°) S*; et qui CS²Ω³æst, *Miss. moz., P. L. 85, 625, cf. LXX* | meos GCXΣΦ^{RG}Ψ^D et *Miss. moz. l. l.* ¶ meos S | cotidie] tota die Ω. ¶ Beda ant. « cotidie » *Iac.* | obseruet Φ^P.

35. ~ inuenerit me Y | uitam + aeternam X | auriem = G*XΣΠ^HALM*DQ YΘ^A; hauriet G²M³ *cett.*

36. qui — suam *om.* X | l(a)edit ΣZ* T; delet G; + ** Φ^G | omnes] *praem.* et Q Γ^{Aa} *Miss. moz. l. l. cum LXX* | diligens Σ.

IX. 1. aedificabit XΦ^PΨ^D.

2. immolabit C(inm.)X | uinum *om.* Π^H.

3. ut *om.* T* | uocaret A, *cf. hebr. et LXX*; uocarem Y* | ad (2°) *om.* ΣYT^{A*} (*ut vid.*) *Greg. M., P. L. 76, 693 B (bis), Miss. moz. l. l.* | ciuitatis + dicens T *Miss. moz. l. l. cum LXX*.

4. insip.] insipientibus Ω^{M*} | est + dicens Q, *cf. Cypr. test. 2, 2 (dixit).* ¶ sum L.

5. meum] mecum G* | uinum + meum CΨ^D.

6. infantia Π^H | per uias] Z*; per uiam CΩ^M, *cf. hebr.*; in uias Φ^RZ³Ψ^DΩ^J; in uis Φ^G. ¶ *hebr. et anti.* habent « in » *Guill.*

7. ipsi L* *ut vid.* | ~ sibi iniuriam facit ΦΨ^DΩ; ~ iniuriam sibi facit arelsc | ~ generat sibi mac. Π^H; ~ sibi mac. generat Ω arelsc. ¶ « generat maculam sibi » *Guill.*

31. <ludens GCM | <et GA | 32. <nunc GCAM | <beati G | 33. <audite GCAM | <et nolite G | 34. <beatus GCAM | <qui vigilat G | <et G | 35. <qui GCAM | <et G | 36. <qui autem GCA | <omnes GAM.

IX. 1. ¶ sapientia IX. Ω; X. ALΘ^A; XXII. Q; XXIII. MDΦST^A; *Div. sine num.* GXΨ^D; <sapientia C | <excidit GA | 2. <immolavit CM | <miscuit GA | 3. <misit GCAM | <et G | 4. <si GCAM | <et G | 5. <venite GCAM | <et G | 6. <relinquite GCAM | <et ambulate G | 7. <qui erudit GCAM | <et G.

- ⁸ noli arguere derisorem ne oderit
te argue sapientem et dili-
get te
- ⁹ da sapienti et addetur ei sapien-
tia doce iustum et festinabit
accipere
- ¹⁰ principium sapientiae timor Do-
mini et scientia sanctorum
prudencia
- ¹¹ per me enim multiplicabuntur
dies tui et addentur tibi anni
vitae
- ¹² si sapiens fueris tibimetipsi eris si
inlusor solus portabis malum
- ¹³ mulier stulta et clamosa plena-
que inlecebris et nihil om-
nino sciens
- ¹⁴ sedit in foribus domus suae super
sellam in excelso urbis loco
- ¹⁵ ut vocaret transeuntes viam et
pergentes itinere suo
- ¹⁶ quis est parvulus declinet ad me
et vecordi locuta est
- ¹⁷ aquae furtivae dulciores sunt et
panis absconditus suavior
- ¹⁸ et ignoravit quod gigantes ibi
sint et in profundis inferni
convivae eius.

8. diligit GA; diligit C | 9. da sapienti G*A; da sapienti occasionem G²C(hocc.) | festinauit A | 12. si inlusor GC; si autem inlusor A | 15. transeuntes viam C *et aliquot alii cum archetypo, ut vid., cf. hebr.*; transeuntes per viam GA, *ut frequentius in hac versione legitur* | 16. quis GA; qui C *cum ant. vers.* | 18. ignorabit GA | eius G*A; eius qui adplicabitur illi descendet ad inferos nam qui discesserit ab ea saluabitur G²; eius qui applicatur illi descendet ad inferos nam qui habscesserit hab eis saluabitur qui nititur mendaciis hic pascit uentos immo autem ipse sequitur aues uolantes C, *cf. 10,4.*

Desunt WΓ^M.

8. oderit G*; odiat X | argue — te
(2°) om. G* | diligit CXDQYΘZ*TS* *Spec. codd. M*P.*

9. sapienti = G*XAL*DQ*YΦ^G *Spec. cum hebr.*; sapientem occasionem M*; sapienti occasionem G²L²M²Q² *cett. cum LXX et Ps.-Aug. spec. 32 et 38, cf. Caes. Arel. serm. 234 (ed. Morin, p. 889) | additur XYTS* | et (2°) om. Ψ^D | festinauit Π^HAQ*Y*Z*S* | percipere Σ.*

10. scientiae Q.

11. me] hoc C | dies om. L* | tibi annis
uitae A* *ut vid.*; anni uitae tue X, *cf. LXX.*

12. si (1°) om. Ψ^D | eris + et proximis
tuis LMΦ^FΩ^S *cum LXX et Aug. ep. 264, 2, serm. 35, 1 et 3, etc. ¶ «eris si autem» Hug. et Guill. | si + autem ALMDQYΦΘZ*S Γ^AΨ^DΩ edd., cf. hebr. et LXX | inlusor + es Ψ^D*; + et T³.*

13. nihil omn.] nec omn. Ω^S; nicilho-
minus X.

14. sedit] S*; sedet Σ^TLΘZS²Γ^AΨ^D
agre | domus suae] suis Ω^M†; + sedens L² |
in (2°)] Γ^A*; et in S*Γ^A2.

15. uocet r | viam = CQΦ^{RQ}Z²Ψ^D,
cf. hebr.; per viam Z* *cett. ¶ hebr. ant.*
«transeuntes viam» nec interponunt «per»
Iac., item Guill. | et om. Γ^A2 | in itinere XDYΩ.

16. quis] Π^H*; qui CXΠ^H2MZ*Sggt
Beda, cum Ambr. de Cain et Abel 1, 4, 14 et Aug. de Gen. c. Man. 2, 27, 41 | ad] a Ψ^D | uecordis X.

17. fortituae Θ^A.

18. ignorabit GXA; ignouit Π^H* |
gigantes CMΩ^S; gignantes Σ^T | sint] L²;
sunt XL²*YΦ^F*Θ^A*S*; om. Ω^M | ~ ibi
(sint) gig. Ωarelbst | in om. YT | inferi G |
conuiuiae] in ras. Ω^S2 | eius + qui adplica-

8. <noli GCAM | <argue A | 9. <da GCAM | <doce GA | 10. ¶ principium XXIII. MDΦS
Γ^A; Div. sine num. Ψ^D; <principium GCA | <et G | 11. <per GCAM | <et G | 12. <si sapiens G
CAM | <si inlusor GA | 13. ¶ mulier XXIII. Q; <mulier GCAM | <et nihil G | 14. <sedit GCA |
<super G | 15. <ut GA | 16. <quis GCAM | <et G | 17. <aquae GCAM | 18. <et ignoravit G
CAM | <et in G | <(qui applicatur) C | <(qui nititur) C.

X. ¹ PARABOLAE SALOMONIS

Filius sapiens laetificat patrem
filius vero stultus mestitia est
matris suae

² non proderunt thesauri impietatis
iustitia vero liberabit a morte

³ non affliget Dominus fame ani-
mam iusti et insidias impio-
rum subvertet

⁴ egestatem operata est manus re-
missa manus autem fortium

divitias parat

⁵ qui congregat in messe filius
sapiens est qui autem stertit
aestate filius confusionis

⁶ benedictio super caput iusti os
autem impiorum operit ini-
quitatem

⁷ memoria iusti cum laudibus et
nomen impiorum putrescet

⁸ sapiens corde praecepta susci-
piet stultus caeditur labiis

X. 1. parabola salomonis GA; om. C | matris GC; matri A cum LXX | 2. impietatis GA; iniquitatis C, *ex ant. vers.* | liberauit GA | 5. stertit GA; stertet C | filius confusionis GA; filius confusionis est C | 6. operit (-ruit G*) iniquitatem G; hoeriet iniquitatem C, *cf. LXX et v. 11*; operit iniquitas A | 8. suscipiet GC; suscipit A | ceditur GA; cedetur C.

Desunt WΓ^M.

bitur illi descendet ad inferos nam qui abs-
cesserit ab ea saluabitur G²CX²Q²Θ²Ω²
arel^{bst} [a(d)plicatur CXΘ, *praem.* enim
XΩarel; descendat ad inferos X; qui
discesserit G, plauserit Q *ut vid.*; hab eis C;
saluab. + qui nititur mendaciis hic pascit
uentos immo autem ipse sequitur aues uo-
lantes C, *cf. 10, 4*] cum versione coptica. ¶
«qui ... saluabitur» *del. Hug.* quod nou¹
habent sic «qui ... saluabitur» nec hebr.
nec anti. habent *Guill., item Iac.*

X. 1. parab. sal. | D; om. CD^eΨ^dΩ^{sj}*ag;
+ filii dauid regis ierlm (ierlm Ω^j) Ω^{mj}². ¶
«parabole solomonis» hic est secundus
titulus *Hug.* «parabole salomonis» *Guill.* |
salomonis Θ^AT; solomonis L | patrem +
suum X | uero] autem X | matris] Σ^{C*};
matri Σ^{C2}AMDΘTS *Sal. cum LXX.*

2. non] nil Ω^{sj}agrel^{bst} | thesauris
Π^{H*} | impiet.] iniquitatis C *Spec., cf. Ps.-*
Aug. spec. 22 | liberauit GΠ^HALDQ*Z*.

3. a(f)ligit XDT | ~ an. iusti fame
DΩ^j *Brev. goth., P. L. 86, 291* | subuer-
tit T.

4. egestate Π^H | autem om. L* | pa-
rat + qui nititur mendaciis hic pascit uentos

idem autem ipse sequitur aues uolantes G²
ΣQ²Θ²Ωarel^{bst} *Brev. goth. l. l.* [qui autem
Ω; ~ mend. nittitur Ω^j; uentum GΩ²;
autem ipse om. Ω] cum *Hier. c. Rufin. 3, 43*
et Cassian. coll. 15, 7, cf. Ps.-Aug. spec. 84. ¶
«qui ... uolantes» *del. Hug.* hoc proverbium
«qui ... uolantes» non habent hebr. et anti.
Guill., item Iac.

5. in messem G* *ut vid.* | stertit] Y²
(r in ras.); stertet CΠ^H *Spec. codd. M*P**;
extertit X | confusionis + est CXLΓ^{A2}.

6. benedictio + domini XLMΦZ²Γ^A
Ψ^darel^{bst} *Brev. goth. l. l. cum LXX et Cass.*
Arel. serm. 48, 6 (ed. Morin, p. 211); + dei
Ω | operiet C(hop.)Σ, *cf. v. 11*; operuit G*;
cooperit T² (*ex cop.*); operatur Ψ^d | iniqui-
tatem] Γ^{A*}; iniquitate Σa; iniquitas AΓ^{A2}
Ωgre^lbst *Beda.* ¶ *Beda* «iniquitas» *Guill.*
Beda «iniquitas», al. «iniquitatem» *Iac.*

7. iustorum Σ cum LXX, *Caes. Arel.*
serm. 218, 4 (ed. Morin, p. 821), *Hilar. Arel.*
vita Honor. 2 | putrescit XYZ*T.

8. corda Σ^TΘ^{A*}; cor dei D | susci-
piet] S*; suscipit ΣADQY²(t in ras.)Θ^{HS}²
Γ^AΨ^dΩ^mbst | stultus + autem L² | c(a)e-
detur CL.

X. 1. ¶ parabola X. Ω; XI. AΘ^A; XXIII. Q *ut vid.*; XXV. MDΦΣΓ^A; *Div. sine num.*
GXΣ^TLΨ^d | <filius sapiens GCAM | <filius vero G | 2. <non GCAM | <iustitia GA | 3. <non
GCAM | <et G | 4. <egestatem GCAM | <manus GA | 5. <qui congregat GCAM | <qui autem
GA | 6. <benedictio GCAM | <os GA | 7. <memoria GCAM | 8. <sapiens GCAM | <stultus G.

- ⁹ qui ambulat simpliciter ambulat confidenter qui autem depravat vias suas manifestus erit
¹⁰ qui annuit oculo dabit dolorem stultus labiis verberabitur
¹¹ vena vitae os iusti et os impiorum operiet iniquitatem
¹² odium suscitatur rixas et universa delicta operit caritas
¹³ in labiis sapientis invenietur sapientia et virga in dorso eius qui indiget corde
¹⁴ sapientes abscondunt scientiam

- os autem stulti confusioni proximum est
¹⁵ substantia divitis urbs fortitudinis eius pavor pauperum egestas eorum
¹⁶ opus iusti ad vitam fructus impii ad peccatum
¹⁷ via vitae custodienti disciplinam qui autem increpationes relinquit errat
¹⁸ abscondunt odium labia mendacia qui profert contumeliam insipiens est

11. et os GA; hos autem C cum LXX et v. 6 | operiet GC(hop.); operit A, cf. vv. 6 et 12 | 12. operit GA; hoeriet C, cf. v. 11 | 13. invenietur G cum plur. codd., Spec., Beda; invenitur CA | indiget C | 14. sapientes abscondunt (habs. C) scientiam CA; sapientes abscondunt sapientiam G | 17. increpationes GC; increpationem A.

Desunt WT^M.

9. qui (r^o) — 10. uerberab. om. Θ^{A*} | manifestatus M*.

10. annuit Γ^{A*}; annuet Γ^{A2} | oculum G Spec. codd. M*P* | et stultus Ψ^D edd. cum hebr., cf. LXX | uerber.] uulnerabitur Y; + at qui palam arguit pacificat ΣQ²Θ^{HA2} [[at] et Q; pacem facit Q] cum LXX, cf. Aug. serm. 82, 5, 8; + qui applicabitur illi descendet ad inferos nam qui habsscesserit hab eo saluabitur C, cf. 9, 18. ¶ non habent hebr. et anti. ... « qui palam arguit pacificat » Guill.

11. uena uitae] Γ^{A*} ut vid.; uia uitae Γ^{A2}; bona uita T | et os] os autem C(hos) ΘΩ cum LXX et v. 6. ¶ hebr. ant. et Beda « et os » Iac., item Guill. | operiet] Z* Spec.; operit ΣAΦZ²Γ^AΩ edd. cum vv. 6 et 12; operatur Ψ^D | iniquitatem] Γ^{A*} ut vid.; iniquitate Σ; iniquitas Γ^{A2}.

12. et om. Ω³ | operit] Spec.; operiet C(hop.)Q cum Ambr. Autpert. conflict. 7,

cf. Cassian. coll. 16, 18 (proteget) et v. praec.

13. invenitur CXAQΦ^{P*}Ω^{M2}arelvst. ¶ « invenietur » Hug. hebr. ant. Beda « invenitur » Iac. | uirga] in ras. Ω^{M2} | in dorso Σ^T | qui indiget corde CXT; qui indigens corde est L, ex 11, 12.

14. scientiam] in ras. lat. spat. Q²; sapientiam GX Spec. codd. MP*C. ¶ ant. mod. « scientiam » uel « sapientiam » Iac. | stulti] Θ^{A2} (i in ras.); iusti Ω^{M*}.

15. diuitatis Y* | eius] est Ω^M.

16. fructus + autem XQ²YΦΘZ²S² Ψ^DΩ edd. cum LXX | impiorum Θ.

17. uiam G; uias Ψ^D | custodientibus ΣMΘΓ^A Spec. codd. MPCR | increpationem AL*Q cum hebr., sed cf. 1, 25; 5, 12; 12, 1, etc. | relinquet C Spec. codd MP; hodit Σ^T, ex 15, 10.

18. contumeliam] Z*; contumelia Π^{H*} Y*Z²; contumelias Π^{H2}Φ^{GP}Ψ^D cum LXX.

9. <qui ambulat GCAM | <qui autem GA | 10. <qui GCAM | <stultus G | <(qui applicabitur) C | 11. <vena GCAM | <et G | 12. <odium GCAM | <et G | 13. ¶ in labiis Div. sine num. G; <in labiis CAM | <et G | 14. <sapientes GCAM | <os GA | 15. <substantia GCAM | <pavor GA | 16. <opus GCA | 17. <via GCAM | <qui GA | 18. <abscondunt GCAM | <qui G.

- 19 in multiloquio peccatum non deerit qui autem moderatur labia sua prudentissimus est
 20 argentum electum lingua iusti cor impiorum pro nihilo
 21 labia iusti erudiunt plurimos qui autem indocti sunt in cordis egestate moriuntur
 22 benedictio Domini divites facit nec sociabitur ei afflictio
 23 quasi per risum stultus operatur scelus sapientia autem est viro prudentia
 24 quod timet impius veniet super eum desiderium suum iustis dabitur
 25 quasi tempestas transiens non erit impius iustus autem quasi fundamentum sempiternum
 26 sicut acetum dentibus et fumus oculis sic piger his qui miserunt eum
 27 timor Domini adponet dies et anni impiorum breviabuntur
 28 expectatio iustorum laetitia spes autem impiorum peribit
 29 fortitudo simplicis via Domini et pavor his qui operantur malum
 30 iustus in aeternum non commovebitur impii autem non habitabunt in terram

21. moriuntur GC; moriuntur A | 22. ei ΣTD *cum archetypo, ut vid., cf. hebr., Theodotionem, LXX*; eis GCA | 23. prudentia GA; prudenti C.

Desunt WT^A (*partim a v. 29, malum, fol. lac.*)^M.

19. in multiloquio X; in multiloquium ΣCT; in multiloqu**** G* | ~ non deerit pec. Ωarelvst, *cf. hebr. et LXX*. ¶ « peccatum non deerit » Guill.

20. electi α | cor + autem QΓ^AΨ^D arelst *cum LXX* | pro nihilum T*.

21. plur.] proximos Ω^S | moriuntur XΣA *Spec. codd. MP*CR*; ***moriuntur M.

22. **diuites Φ^R | facit] C*; faciet C³ | sociab.] satiabitur Q | ei = ΣTDgrw *cum hebr. et LXX*; om. L*; eis L² cett.

23. est om. Φ^P | prudentia] M* (*ut vid.*) Q*Y*Z*; prudenti CXΣM²Q²Y²Z²Ψ^D. ¶ « prudenti » Hug. sec. hebr. et anti. « prudentia », tale est hebr. quale supra II (v. 6) « et prudentia » Guill.

24. uenit Z | suorum A; om. L* *Spec. codd. MP*CR* | iusti Ω^{M*}.

25. iusti QYΦΨ^D | sempit.] aeternum Q.

26. sicuti C | fumum Φ^{RG}S* | mis. eum] eum miserunt Θ; + in uia ΘΩ^{MJ}ε; + in uias Ω^S. ¶ quidam addunt « in uia », sed hebr. ant. et Beda non habent Hug. non est adiungendum quod dicitur « in uia » Guill. et Iac.

27. adponit Π^H(app.)Z*TΩ^S(app.). ¶ « apponet » Hug. | brebiantur X; abbreviabuntur Yg(abb.) *Spec. et liber comic. (ed. Morin, p. 278)*.

29. simplici T²; simplicitas T*.

30. iustus + autem L² | in terram = G*CS^{TC}*A; in terra G²XΣC²Π^HLMΘZ* TS *Spec.*; super terram Q²YΦΓ^AΨ^DΩ^{MSJ} edd.; super terra Z²; terram Q*Ω^{S*}, *cf. hebr. et LXX*; [...]m D.

19. <in GCAM | <qui GA | 20. <argentum GCAM | <cor GA | 21. <labia GCAM | <qui GA | 22. <benedictio GCAM | <nec G | 23. <quasi GCAM | <sapientia GA | 24. <quod GCAM | <desiderium GA | 25. <quasi GCAM | <iustus GA | 26. <sicut GCAM | <sic G | 27. <timor GCA M | <et G | 28. <expectatio GCAM | <spes GA | 29. <fortitudo GCAM | <et G | 30. <iustus GCAM | <impii GA.

- ³¹ os iusti parturiet sapientiam lin-
gua pravorum peribit
³² labia iusti considerant placita et
os impiorum perversa
XI. ¹ statera dolosa abominatio
apud Dominum et pondus ae-
quum voluntas eius
² ubi fuerit superbia ibi erit et
contumelia ubi autem humi-
litas ibi et sapientia
³ simplicitas iustorum dirigit eos
et subplantatio perversorum
vastabit illos
⁴ non proderunt divitiae in die
ultionis iustitia autem libera-

- bit a morte
⁵ iustitia simplicis dirigit viam
eius et in impietate sua cor-
ruet impius
⁶ iustitia rectorum liberabit eos
et in insidiis suis capiuntur
iniqui
⁷ mortuo homine impio nulla erit
ultra spes et expectatio solli-
citorum peribit
⁸ iustus de angustia liberatus est
et tradetur impius pro eo
⁹ simulator ore decipit amicum
suum iusti autem liberabun-
tur scientia

XI. 1. apud dominum A cum hebr. et LXX; apud deum GC cum ant. vers. | 3. uasta-
uit G | 4. liberauit G | 5. dirigit G^aA; dirigit G²C | in impietate G²C cum Spec., hebr., Hex-
aplis; impietate G^aA, erronee, ut vid., cum LXX | 6. liberauit G | 7. et expectatio GA; ex-
pectatio C | 8. tradetur A; traditur GC.

Desunt D(a v. 3, dirigit)WΓ^a(partim usque ad v. 6, eos)^M.

31. et lingua r liber com. (ed. Morin, p. 278) cum hebr.

32. labia] Q² (ab in ras. lat. spat.).

XI. 1. abominatio + est ΣQ²YΦΓ^a
Ψ^DΩ edd. et liber com. (ed. Morin, p. 278) cum
Ambr. de off. 3, 9; de vid. 13, 78; ep. 2, 13;
Lucif. de s. Athan. 1, 26 | dominum = ALM
DZTS*grlbt Spec. cod. S, Beda, liber com. l. l.,
cum hebr. et LXX; deum S² cett. et Spec. codd.
MPCR, cum Ambr. de vid. 13, 78 et ep. 2, 13.

2. erit] D; om. D^eΩ^s liber com. l. l. |
et (1°) om. Σ^TΩ^M Spec. codd. MP^aC^aR |
autem + est Ω^sagrelst | et (2°)] est X; om.
L^aΩ^s Beda ed.

3. dirigit Σ | uastavit G^aS^a | illos]
eos Σ^TΩ^MSJ^a.

4. ultionis] afflictionis Ω^M | iustitia]

iusti Φ^P; iusti iustitia Y^a | autem] uero Θ
liber com. (ed. Morin, p. 278) | liberauit G^a
Q^aYS^a(ut vid.) | morte + defunctus iustus re-
linquet paenitentiam promptus autem fit et
insultabilis impiorum interitus G^a, cf. LXX.

5. dirigit = G^aXΣALT; dirigit G²
cett. et Spec. | in om. G^aALQY^aΦ^PTS^aΨ^D
Brev. goth., P. L. 86, 311, cf. LXX | corrui ΣΦ^P.

6. rectorum] iustorum Ω^M | liberauit
G^aQ^aYZ^a Spec. codd. M^aP^aC^aS | et in] Π^H
Z^a; et Π^HY^aZ^a Brev. goth. l. l.; *** Φ^P.

7. homini impio LM; inopio X |
ulla Ω^M | et om. CMQ^aT Beda cod.

8. de angustis Θ Brev. goth. l. l. | tra-
ditur GCXEYTS^a.

9. simulat T^a | decepit Θ^aZ^aT^a; de-
cipiet Y^a.

31. ¶ os Div. sine num. G; <os CAM | <lingua G | 32. <labia GCAM | <et G.

XI. 1. ¶ statera XI. Ω; XXVI. MDΦ^{GP}ST^a; XXVII. Φ²; Div. sine num. Ψ^D; <statera GC
A | <et G | 2. <ubi fuerit GCAM | <ubi autem GA | 3. <simplicitas GCAM | <et GA | 4. <non
GCAM | <iustitia GA | 5. <iustitia GCAM | <et G | 6. <iustitia GCAM | 7. <mortuo GCAM |
8. <iustus GCAM | 9. <simulator GCAM | <iusti A.

- 10 in bonis iustorum exultabit civitas et in perditione impiorum erit laudatio
 11 benedictione iustorum exaltabitur civitas et ore impiorum subvertetur
 12 qui despicit amicum suum indigens corde est vir autem prudens tacebit
 13 qui ambulat fraudulenter revelat arcana qui autem fidelis est animi celat commissum
 14 ubi non est gubernator populus corruet salus autem ubi multa consilia
 15 affligetur malo qui fidem facit pro extraneo qui autem cavet laqueos securus erit
 16 mulier grata inveniet gloriam et robusti habebunt divitias
 17 benefacit animae suae vir misericors qui autem crudelis est et propinquos abicit
 18 impius facit opus instabile seminanti autem iustitiam merces fidelis

10. exultabit GA; exultauit C, cf. v. seq. | 13. animi GC; amici A | 14. corruet A; conruet G; conruit C | 15. affligetur G(adfl.)A; affligitur C | 18. iustitiam CA; iustitia G.

Desunt DWT^M.

10. exultabitur C(-uitur)QY*; exaltabit Z; exaltabitur MY³Ψ^DΩ^{ael}, cf. v. 11. ¶ «exaltabitur» hebr. «exultabit» [cod. exalt.] Hug. hebr. et quidam anti. «exultabit», alii «exaltabitur», sed prima magis congruit sensui Iac., item Guill. | ciuitas om. S* | et — 11. ciuitas om. A | in perditionem T*.

11. benedictio Φ^P; praem. in Q³ | exaltabitur Q*; exultabitur Q³, cf. v. praec. ¶ «exaltabitur» Hug. et Guill. | subvertitur XY*ZT.

12. dispicit Y*Z*TS* | indig.] degens T*; egens T² | ~ est corde Ω.

13. reuelabit Σ^C | arcana] Q*; archana CΣ^TMQ³YΦ^PTSΓ^AΨ^DΩ^{SJ}A | animi celat] Σ^T*Z* Spec.; celat animi ΦΨ^D; amici celat Σ^T²AZ³ Beda; celat amici Ω^{ar}(cael.) ε[is; animi celat amici ε. ¶ hebr. non habet «amici» uel «animi» sed simpliciter «celat commissum» Hug. anti. sec. hebr. «celat animi commissum» ... Beda habet «amici

commissum», set grecus nichil de amico tangit Guill. anti. sec. hebr. «celat animi commissum», Beda «amici» Iac.

14. erit X | corruit C(conr.)ΣMY*Θ TS*Ω^{M3}, cf. LXX; [...]ruit Γ^A | ~ corruit pop. Ω³ | ubi (2°) ibi Ψ^D; praem. est Q³ | consilia] praem. sunt Q²ΘS²(om. S³); + sunt X, cf. 24, 6.

15. affligitur CΣYΘ^AZ*T(adfl.) Spec. codd. M*P* | cauit T* | laqueo M* | est XΦ^RGZ(fortasse in ras.)TΨ^D.

16. inueniet] habebit Θ | gloriam] gratiam G; + sedes autem contumeliae mulier quae odit iusta diuitiarum pigri inopes fiunt L³S³ [sedis L; mul. quae odit] odit mul. S] cum LXX | habuerunt M* ut vid.

17. et] etiam relūst; om. ΣΠ^HZΩ Brev. goth., P. L. 86, 311. ¶ anti. «et» Guill. | abiecit LT; abiciet Y.

18. fecit Y*T | iustitia GXQΘZ*S* | mercis XS*; cespis G³ in ras. | fidelis + est L.

10. <in bonis GCAM | 11. <benedictione GCM | 12. <qui GCAM | <vir A | 13. <qui ambulat GCAM | <qui autem A | 14. <ubi non GCAM | <salus A | 15. <affligetur GCAM | <qui autem A | 16. <mulier GCAM | 17. <benefacit GCAM | <qui autem A | 18. <impius GCAM | <seminanti A.

- 19 clementia praeparat vitam et
sectatio malorum mortem
20 abominabile Domino pravum cor
et voluntas eius in his qui sim-
pliciter ambulant
21 manus in manu non erit inno-
cens malus semen autem iusto-
rum salvabitur
22 circulus aureus in naribus suis
mulier pulchra et fatua
23 desiderium iustorum omne bo-
num est praestolatio impio-
rum furor
24 alii dividunt propria et ditiores
fiunt alii rapiunt non sua et
semper in egestate sunt
25 anima quae benedicit inpingua-

- bitur et qui inebriat ipse quo-
que inebriabitur
26 qui abscondit frumenta maledi-
cetur in populis benedictio au-
tem super caput vendentium
27 bene consurgit diluculo qui quae-
rit bona qui autem investi-
gator malorum est opprimetur
ab eis
28 qui confidit in divitiis suis cor-
ruet iusti autem quasi virens
folium germinabunt
29 qui conturbat domum suam
possidebit ventos et qui stul-
tus est serviet sapienti
30 fructus iusti lignum vitae et qui
suscipit animas sapiens est

20. prauum cor G; prabum cor C; cor prauum A | in his GC; in hiis A | 26. qui abscondit frum. maledicetur G; qui abscondit frum. maledicetur C; qui abscondet frum. maledicetur A | 28. confidet GCA, *sed cf. hebr. et LXX* | 29. possidebit G²CA; possidet G*.

Desunt DWT^M.

19. *totum v. om.* A* | clementiam Ψ^D | praeparat] Z*; -rauit Φ; -rabit Z²Ω. ¶ «preparauit» uel «-bit» *Guill.* «preparabit» uel «preparauit» *Iac.* | insectatio Φ^P.

20. abominabile + est Q² *Sal.* | ~ cor prau. AΦZ²Ψ^DΩ *edd. et Sal.* | in om. Y | hiis XAΩα; iis ελυστ.

21. in manu** Y*; in manus Θ^A*; + qui inicit iniuste X | malus — saluab. *om.* C *spatio relicto* | malus *om.* X.

22. naribus] auribus Σ^C* | suis] S²*; sues Θ^AZ*T*S²; eius Ψ^D; *om.* Q*.

23. desiderio G | est *om.* Ω^M | furo-
rum Y*; furor est Y².

24. diuident S* | diuitiores A | fient S*.

25. benedicit + dominum C | inpin-
guatur Ψ^D | inebriabitur] inebriatur Π^H.

26. qui absc. frum.] *in ras.* L² | abs-
condet XA | frumentum QZ*; + in tem-
pore Ω²J². ¶ «frumenta» *Hug.* | maledici-
tur CΣALQY | in populo XL *Brev. goth., P.*
L. 86, 343 | autem *om.* C; + domini Z².

27. consurgit LQΘ^HZ* *Spec. codd. M*
PC | deluculo AL | inuestigatur Σ^C*M*;
uestigatur G* | opprimitur XΣ^T | ab eis]
auis Y* | ~ ab eis opprim. Ω.

28. confidet GCXΣALQ*S* | co(r)-
ruit Y*T *Spec. codd. MP*CR* | folium +
eius Σ^C.

29. possidet G*Σ^T *Brev. goth. l. l.* |
sapientia Γ^A *rescript.*

30. fructum Y* | et qui] Ω²J²; qui
Ω^MJ² (*in ras.*) | suscepit XS*; suscipiat Θ^H*.
¶ suspicit Y.

19. <clementia GCM | 20. ¶ abominabile XII. ALΘ^A; <abominabile GCM | 21. <manus GC
AM | <semen A | 22. <circulus GCAM | 23. <desiderium GCAM | <praestolatio A | 24. ¶ alii
diuidunt XXVII. MΦSΓ^A; *Div. sine num.* Ψ^D; <alii diuidunt GCA | <alii rapiunt GA | 25. <ani-
ma GCAM | 26. <qui GCAM | <benedictio A | 27. <bene GCAM | <qui autem A | 28. ¶ qui
Div. sine num. G; <qui CAM | <iusti A | 29. <qui conturbat GCAM | 30. <fructus GCAM.

³¹ si iustus in terra recipit quanto magis impius et peccator

XII. ¹ qui diligit disciplinam diligit scientiam qui autem odit increpationes insipiens est

² qui bonus est auriet a Domino gratiam qui autem confidit cogitationibus suis impie agit

³ non roborabitur homo ex impietate et radix iustorum non commovebitur

⁴ mulier diligens corona viro suo et putredo in ossibus eius quae confusione res dignas gerit

⁵ cogitationes iustorum iudicia et consilia impiorum fraudulentia

⁶ verba impiorum insidiantur sanguini os iustorum liberabit eos

⁷ verte impios et non erunt domus autem iustorum permanebit

⁸ doctrina sua noscetur vir qui autem vanus et excors est patebit contemptui

⁹ melior est pauper et sufficiens sibi quam gloriosus et indigens pane

XII. 2. qui autem confidit ... agit A; qui autem confidet ... agit GC | cogitationibus GA; in cogitationibus C | 4. corona C; corona est GA | 5. fraudulentia G*, cf. hebr.; fraudulenta G²CA | 8. noscetur GA; noscitur C | 9. indigens pane GC; indigens panem A.

Desunt DWΓ^A (partim a v. 31, quanto, usque ad v. 7, iustorum, fol. lac.)^M.

31. recipiet X; + laborem Y³ | ~ peccator et imp. Θ *Brev. goth.*, 482, cum codd. *graec.* S et 296 et *Ps.-Cypr. de singul. cleric.* 18.

XII. 1. qui (1°) + autem C | scient.] sapientiam L. ¶ scientiam L.

2. auriet = GXΣALM*QY*T; hauriet M²Y² cett.; + sibi Ω^{ae}. ¶ «hauriet gratiam a domino» *Hug. anti.* «hauriet a domino gratiam» non est ibi «sibi» *Guill. anti.* non habent «sibi» *Iac.* | ~ gratiam a domino Ω^{ja}relbst cum *hebr.* et *LXX* | confidet GCXQ* (ut vid.); + in CQ²Z³Ω^{ag}relst *Brev. goth.* II. II. | aget w.

3. impietate + sua Π^{HL}2.

4. coronam L²; corona est GAL* (ut vid.) QΦΘZSΨ^oΩ edd. et *Sal. cum Paulini Nol. ep.* 44, 4 | eius] suis ΣQ (rescript.); om.

Y | quae] in ras. T²; qui C | confusione] S*; confusio] XΣS²; confusionem Q*.

5. cogitatione T* | fraudulentia = G*XΣC*T*(fraudol.)Ψ^o cum *hebr.*; fraud(u)lenta G²ΣC²T² cett. et *Brev. goth.*, 482.

6. uerba impiorum om. Ω^M | os + autem S cum *LXX*, cf. *hebr.* | liberauit Π^{HA} Q*Z*S*; liberat T.

7. permanebunt Ω^{SI} cum *LXX*. ¶ «permanebit», *Beda* et *hebr.* et *anti.* habent in singulari *Guill.*, item *Iac.*

8. noscetur] Φ^{P2}Z*; noscitur CΣY Φ^{RGP23}Z²T² (ex noc.) S*Γ^AΨ^oΩ^I*agels; cognoscetur Ω^S | uanus] natus C | excors XT*; excors Y | patetur Ψ^o.

9. et (1°) om. Σ | panem XΣ^TΠ^{HA} M*Q*Y* (ut vid.) Φ^{RG}T*S*.

31. <si GCAM.

XII. 1. ¶ qui diligit XII. Ω; <qui diligit GCAM | <qui autem A | 2. <qui bonus GCAM | <qui autem A | 3. <non roborabitur GCAM | 4. <mulier GCAM | <et GA | 5. <cogitationes GCAM | 6. <verba GCAM | <os A | 7. <verte GCM | <domus A | 8. <doctrina GCAM | <qui A | 9. <melior GCAM.

- 10 novit iustus animas iumentorum suorum viscera autem impiorum crudelia
 11 qui operatur terram suam saturabitur panibus qui autem sectatur otium stultissimus est
 12 desiderium impij munimentum est pessimorum radix autem iustorum proficiet
 13 propter peccata labiorum ruina proximat malo effugiet autem iustus de angustia

- 14 de fructu oris sui unusquisque replebitur bonis et iuxta opera manuum suarum retribuetur ei
 15 via stulti recta in oculis eius qui autem sapiens est audit consilia
 16 fatuus statim indicat iram suam qui autem dissimulat iniuriam callidus est
 17 qui quod novit loquitur index iustitiae est qui autem mentitur testis est fraudulentus

11. saturabitur C(-uitur)A; satiabitur G | stultissimus est G*A; *addunt* qui suavis est in uini demorationibus (moderat. C) in suis munitionibus relinquet contumeliam (-lia C) G²C *cum* LXX | 12. munimentum GC; monumentum A.

Desunt DWT^M(*usque ad v. 13, angustia*).

10. ~ ium. suorum animas *arelsst* | autem *om.* L.

11. operabitur ΣC* | saturabitur] satiabitur (sac. YΩ^{sj}) GYΘZTSΩ *edd.* | otio ΣT | est + qui suavis est in uini demorationibus in suis munitionibus relinquit contumeliam G²CQ²ΘΩ^{arelsst} [in uini] uiuit in Ω; demorat.] moderationibus CQΘΩ^{ae}, morationibus s; in suis moni(t)ionibus Q ΘΩ^{ae}; relinquet GC; contumelia C] *cum* LXX, *cf.* Ps.-Aug. *spec.* 52. ¶ «qui suavis est uiuit in moderacionibus. in suis autem munitionibus relinquit contumeliam» hunc uersum et multos in sequentibus detractatos hebr. et ant. non habent nec Beda exponit. et si que glose uideantur exponere, magis sunt postille quam glose Hug. «stultissimus est», quod in nouis interponitur «qui suavis est uiuit in moderacionibus in suis monicionibus relinquit contumeliam» nec hebr. nec anti. habent Guill. hebr. ant. non habent hunc uersum set glosa exponit Iac.

12. munimentum] Y*Z* *Spec.*; munimentum M²Y²*arels*; monumentum ΣT*(*ut*

vid.)^CALM*QΦΘZ²SΥ^DΩs Beda. ¶ «monumentum», ant. «monimentum» et utrumque bene dicitur Hug. uel secundum eundem Beda «monumentum» uel secundum hebr. «munimentum», simile Ysa. xxxiii (v. 16) «munimenta saxorum» Guill. Beda «monumentum» uel «monimentum», hebr. «munimentum» Iac. | pessim.] impiorum Π^H.

13. propterea ΦG* *ut vid.* | ruinadproximat Y* | ruinae Γ^A | malum QTΓ^A | effugiat ΦP* *ut vid.*; effugit εI.

14. oris] X² (ri in ras.) | sui unusq.] homo Σ, *ex* 13, 2 | manum G*.

15. recta *om.* ΓM* | eius] suis Ω^M | consilia] Ω^J (a in ras.); consi***lia L.

16. ~ indicat statim Ω^{MS} | iniurias Ω^s; iniuriam suam TS* *cum* LXX *et ant. vers.*, *cf.* J. Schildenberger, pp. 145-147.

17. quod *om.* L* | uindex X; iudex T*(*ut vid.*)Ω^{MS}**arels*. ¶ iudex Σ^C; «index» Guill. al. habent «iudex» Iac. | ~ index est iustitiae A; ~ iustitiae index est g | mentitur] S² (itur in ras. brev. spat.) | est (s^o) *om.* ΣT*.

10. <novit GCAM | <viscera A | 11. ¶ qui operatur XIII. AL; <qui operatur GCM | <qui autem A | <(qui suavis) C | 12. <desiderium GCAM | <radix A | 13. ¶ propter XXVIII. MΦSΓ^A; Div. sine num. Ψ^D; <propter GCA | effugiet A | 14. <de GCAM | <et A | 15. <via GCAM | <qui A | 16. <fatuus GCAM | <qui A | 17. <qui quod CAM | <qui autem GA.

- 18 est qui promittit et quasi gladio
pungitur conscientiae lingua
autem sapientium sanitas est
19 labium veritatis firmum erit in
perpetuum qui autem testis
est repentinus concinnat lin-
guam mendacii
20 dolus in corde cogitantium mala
qui autem ineunt pacis con-
silia sequitur eos gaudium
21 non contristabit iustum quid-
quid ei acciderit impii autem
replebuntur malo
22 abominatio Domino labia men-
dacia qui autem fideliter agunt
placent ei
23 homo versutus celat scientiam
et cor insipientium provoca-
bit stultitiam
24 manus fortium dominabitur
quae autem remissa est tri-
butis serviet
25 meror in corde viri humiliabit
illud et sermone bono lae-
tificabitur
26 qui neglegit damnum propter
amicum iustus est iter autem
impiorum decipiet eos

18. gladio pungitur conscientiae CA; gladio pungitur conscientia G, *minus recte, ut vid.* | 20. sequitur CA; sequetur G | 22. abominatio (hab. C) domino GC; abominatio est domi-
no A | 23. prouocabit G³ΣM *cum Spec.*; prouocauit G*; prouocat CA | 24. tributiseruiet C | 25. humiliavit A | illud X(illut)Π^HT *cum Spec. et hebr.*; illum GCA *erronee* | 26. neglegit A; negligit G; necleget C.

Desunt DW.

18. est qui prom. et] **qui promittet
G* | quasi] qui T | pungitur] S*; conpungitur S² | conscientiae] Y*Z*; conscientia GΣ^TQ*Y²Z²Γ^{A2}(a *in ras.*)Ω^{MJ}; consienti[.] Σ^C. ¶ hebr. ant. « conscientia », al. « consciencie » Iac. | autem] *in ras.* S²; eius Ω^M | est om. Σ^T*Y^a | ~ est sanitas Ω.

19. erit om. Ω^S | in] *in ras.* Z² | concinnant lingua Ψ^D | mendatium Q; mendacem YT *Spec.*, cf. LXX; menda[...] L.

20. dolos a | qui* G* | ineunt] Z*T* Γ^{A*}; iniunt CXΣΠ^HY*T²Γ^{A2}; inueniunt Φ^{RG} Z²Ψ^D; inierunt Q² *in ras.*; mouerunt Q² | ~ pacis ineunt Ω^{agrelst} | sequetur GX Π^{H2}MZ* *Spec. codd. M²P²CR*; sequentur Π^{H*} *Spec. codd. M*P**; consequitur Y | eum X.

21. constritauit Σ^CQ*Z*S*; constristabit*** T; contristabitur Γ^{A*} | accederit

T*Γ^M | ~ accid. ei L | malo] Γ^{A*}; mala Y*S*Γ^{A2}.

22. abominatio + est Σ^{T2}ALQ²YΦΘZ² S*ΓΨ^DΩ *edd. cum Cypr. testim. 3, 104 et Hier. c. Rufin. 3, 43* | autem + qui Ω^{J*} | agent Q* | placebunt Y.

23. prouocabit] S* *Spec.*; prouocauit G* Y*; prouoca*** Z; prouocat CXAQΦS²Ψ^D Ω *edd. et Beda* | stulticias a.

24. domin.] roborabitur Σ^T | qui G* | est om. Γ^M | tributū CXQ*.

25. uiri] iusti Ω^{SJ*}. ¶ « uiri » Hug. et Guill. hebr. Beda ant. « iusti » [*pro uiri*] Iac. | humiliavit AQ*S*Γ^A Beda | illud = X(illut)Π^HT *Spec. cum hebr.*; eum ΦZ²Ψ^D Ω; illum Z* *cett. et Beda.*

26. necleget CX | amicum + suum X *cum hebr., cf. LXX* | autem om. Π^H | decipit YS*.

18. <est qui GCAM | <lingua GA | 19. <labium GCAM | <qui A | 20. <dolus GCAM | <qui A | 21. ¶ non Div. sine num. G; <non CAM | <impīi A | 22. <abominatio GCAM | <qui A | 23. <homo GCAM | 24. <manus GCAM | <quae A | 25. <meror GCAM | 26. <qui GCAM | <iter A.

27 non inveniet fraudulentus lucrum et substantia hominis erit auri pretium

28 in semita iustitiae vita iter autem devium ducit ad mortem

XIII. 1 filius sapiens doctrina patris qui autem inlusor est non audit cum arguitur

2 de fructu oris homo saturabitur bonis anima autem praevaricatorum iniqua

3 qui custodit os suum custodit animam suam qui autem inconsideratus est ad loquendum sentiet mala

4 vult et non vult piger anima autem operantium inpinguabitur

5 verbum mendax iustus detestabitur impius confundit et confundetur

6 iustitia custodit innocentis viam impietas vero peccato subplantat

7 est quasi dives cum nihil habeat et est quasi pauper cum in multis divitiis sit

8 redemptio animae viri divitiae suae qui autem pauper est increpationem non sustinet

XIII. 2. oris G; horis C; oris sui A, cf. 12, 14 | homo saturabitur (-uitur C) bonis GC; saturabitur homo bonus A | 4. piger GA; piger in desideriis est C cum hexaplari recensione | 5. impius G; inpius C; impius autem A cum LXX | confundit et confundetur G et aliquot alii cum archetypo, ut vid.; confundit et confunditur CA | 6. peccato G cum archetypo, cf. Spec., hebr., LXX; peccatorem A; peccatores C | 8. non sustinet GA; sustinet C.

Desunt DW.

27. inuenit G | fraudulentus Γ^M | erit] praem. non Γ | ~ auri erit Yg.

28. in semita] X^2 (ta in ras.) T^2 ; in semita* Z; in semitam $T^2\Omega^M$; in semitas Θ , cf. LXX ($\epsilon\nu\ \delta\delta\omicron\iota\varsigma$) | uitam Π^H ; uite a cum hebr. | deuium] in ras. T^2 ; deuiam Φ^G | ducet G.

XIII. 1. audiet G.

2. oris + sui ALQ $\Phi^P\Theta^H S^2\Omega$ agelst, cf. 12, 14. ¶ hebr. et anti. non interponunt «sui», set est supra XII (v. 14) Guill. hebr. et ant. non habent «sui» Iac. | satur.] satiabitur $\Theta\Omega$ edd. ¶ «satiabitur» uel «saturabitur» Iac. | ~ satur. homo AQ | bonus AQ Brev. goth., P. L. 36, 478. ¶ bonus Y | praeuar.] impiorum Ωae . ¶ mod. «impiorum», ant. «preuaricatorum», hebr. «fraudentorum» Iac.

3. ~ est inconsider. Ω^J | ~ sentiet mala ad loquendum Ω^{S*} .

4. piger + in desideriis est C Π^H , cf. Hier. ep. 125, 11, etc., Cassian. inst. 10, 21 et coll. 24, 2 et Beda in Prov. 24, 30; + egebit X, cf. 21, 5; + operare Ψ^D , cf. 21, 25.

5. i(m)pious = GCX Σ ZT; impius autem cett. et Spec. cum LXX, cf. hebr. | confundit et] Γ^{A*} ; confundit et X Γ^{A2} ; confidit et Φ^R ; om. Y* | confundetur] confunditur C Π^H AL MY $\Phi^{P*}\Theta$ TS* Spec. codd. MP*S.

6. custodit* Z*; custodiuit Γ^{M*} | innocent. uiam] innocentiam suam X | uero] autem Q Ω arelst. ¶ «autem» uel «uero» Iac. | peccato = G Σ T*(ut vid.) $\Theta\Pi^H$ Z*T* Spec. codd. P*S, cf. hebr. et LXX; peccatum Y; peccatorem ALQ $\Phi^{RP}Z^2T^2\Psi^D\Omega$ edd. et Brev. goth. l. l.; peccatores C Σ T Σ M Γ^{A*M} ; peccatorum X $\Phi^G\Theta$ Γ^{A2} ; peccatorum** S.

7. ~ sit diuitiis X.

8. pauper] patiens Γ^{A*} ; inpatiens Γ^{A2} | non om. CY.

27. <non GCAM | 28. <in GCAM | <iter A.

XIII. 1. ¶ filius XIII. Ω ; XIII. Θ^A ; XXV. Q; Div. sine num. GX; <filius CAM | <qui A | 2. <de GCAM | <anima A | 3. ¶ qui custodit XXVIII. M Φ ZST; Div. sine num. Ψ^D ; <qui custodit GCA | qui autem A | 4. <vult et GCAM | <anima A | 5. <verbum GCAM | <impius A | 6. <iustitia GCAM | <impietas A | 7. <est GCAM | 8. <redemptio GCAM | <qui A.

- ⁹ lux iustorum laetificat lucerna
autem impiorum extinguetur
¹⁰ inter superbos semper iurgia
sunt qui autem agunt cuncta
consilio reguntur sapientia
¹¹ substantia festinata minuetur
quae autem paulatim colligi-
tur manu multiplicabitur
¹² spes quae differtur affligit ani-
mam lignum vitae desiderium
veniens
¹³ qui detrahit alicui rei ipse se in
futurum obligat qui autem
timet praeceptum in pace ver-
sabitur
¹⁴ lex sapientis fons vitae ut decli-
net a ruina mortis
¹⁵ doctrina bona dabit gratiam in
itinere contemptorum vorago
¹⁶ astutus omnia agit cum consilio
qui autem fatuus est aperit
stultitiam
¹⁷ nuntius impii cadet in malum
legatus fidelis sanitas
¹⁸ egestas et ignominia ei qui de-
serit disciplinam qui autem
adquiescit arguenti glorifica-
bitur

9. extinguetur] *addit* animae dolosae errant in peccatis iusti uero misericordes sunt et miserentur C | 12. affligit G(adf.)C; adfliget A | 13. uersabitur] *addunt* filio doloso nihil erit boni seruo autem sapienti prosperi erunt actus (herunt hactus C) et dirigentur uiae eius G²C *cum* LXX | 14. lex GC; lux A | 17. cadet GA; cadit C | 18. adquiescit GC; adquiescet A.

Desunt D(usque ad v. 12, ueniens)W.

9. lux + autem Σ^T | laetificat + εος C | autem om. Σ^TΠ^H | extinguitur Y*^T; + animae dolosae errant in peccatis iusti uero misericordes sunt et miserentur CΣ *cum* LXX, cf. *appar. in v. 13*.

10. inter superbos et superbos Y* | autem om. Σ | cuncta] omnia Ω(≈ omnia agunt Ω²)arels^t; + cum Σ^{T2}Z²Γ^{A2}Ψ^DΩarels^t, cf. v. 16. ¶ anti. «cuncta consilio» Guill.

11. minuitur T | colligitur Z* | manu] magnum X; om. Π^H*Γ^{A2}.

12. spes — 13. uersabitur om. Π^H | qui X | affligit] Z*(adf.); a(f)fliget AQΦ^{RG}Θ Z²Ψ^D | ueniens] Q*; inueniens Q²Y.

13. *tot. vers. om.* Π^H | detraat X | ipse se] seipsum LQ | uersab.] seruabitur S*; + filio doloso nihil erit boni seruo autem sapienti prosperi erunt actus et dirigetur uia eius G²CΘr [dirigentur uiae GC] *cum* LXX, cf. *Ps.-Aug. spec. 21 et 92*; + animae dolosae errant in peccatis iusti autem misericordes sunt et miserantur (miserentur Ω²)

Ω²arels^t, ex 13, 9 *sec. LXX*. ¶ «filio doloso ... uia eius» ant. et hebr. non habent nec communia exemplaria *Iac.*, *item Guill.*

14. lex] lux ADS* | sapientis] Z*; sapienti ΦZ² *Spec. cum Lucif. de S. Athan. 1, 26 et Ps.-Aug. spec. 38 et 131*. ¶ «sapienti», Beda «sapientis» Guill. Beda «sapientis», ant. «sapienti» *Iac.*

15. in itinere] *in ras.* Z² | contentorum Σ^TΘ *Miss. moz., P. L. 85, 359*.

16. astutus — consilio om. Ω^M | ~ agit omnia Σ^C | cum om. M, cf. v. 10 | erit Π^H* | aperit] Z*S*Γ^{A*}; aperiet LYΦZ²S² Ψ^DΩg Beda; operit Γ^{A2} | stultitiam + suam C, cf. LXX et *Hier. c. Rufin, 3, 43, vide infra* 14, 29.

17. impii] Y*; impius Y² | cadet] Γ^{A*}; cadit CTS*Γ^{A2} *Sal.* | ligatus Y*; + autem rels^t *cum* LXX, cf. *hebr.* | fidelis + est Ω^M.

18. adquiescet ΣAQ; acqui[...] LD | arguenti] corripienti Q | gloriabitur Y.

9. <lux GCAM | <lucerna CA | 10. <inter GCAM | <qui A | 11. <substantia CAM | <quae GA | 12. <spes GCAM | 13. <qui detrahit GCAM | <qui autem A | <(filio) C | 14. <lex GCAM | 15. <doctrina GCAM | 16. ¶ astutus XIII. AL; <astutus GCM | <qui A | 17. <nuntius GCAM | 18. <egestas GCAM | <qui autem GA.

- ¹⁹ desiderium si conpleatur delectat animam detestantur stulti eos qui fugiunt mala
²⁰ qui cum sapientibus graditur sapiens erit amicus stultorum efficietur similis
²¹ peccatores persequetur malum et iustis retribuentur bona
²² bonus relinquet heredes filios et nepotes et custoditur iusto substantia peccatoris
²³ multi cibi in novalibus patrum et alii congregantur absque

iudicio

- ²⁴ qui parcit virgae suae odit filium suum qui autem diligit illum instanter erudit
²⁵ iustus comedit et replet animam suam venter autem impiorum insaturabilis
XIV. ¹ sapiens mulier aedificavit domum suam insipiens instructam quoque destruet manibus
² ambulans recto itinere et timens Deum despicitur ab eo qui infami graditur via

21. persequetur GC; persequitur A | 22. bonus CA; bonos G | 23. alii GC; aliis A | 24. parcit GA; parcet C | 25. comedit et replet] comedet et replet GCA *fortasse cum archetypo* | insaturabilis GA; insatiabilis C.

XIV. 1. aedificavit G; aedificabit A; hedificat C | instructam quoque AΣTZ, *rectius, ut vid.*; quoque instructam C; quoque extructam G | manibus GA; manibus suis C.

Deest W.

19. detestatur stultus C | fugiunt] *in ras.* T².

20. amicus + autem YΦ^R, *cf. hebr. et LXX* | efficitur XΣ^TLQΘTS†Γ^M | ~ similis efficietur Ωarelsct.

21. persequetur = GCΣ^cΠ^HMΩ^M_T *cum hebr. et LXX*; persequitur AQ²(*in ras.*) YΦZ²S²Ω²agelbst; persequentur XLΘΓ; perse(qu)untur TY^D; persequuntur Z^TS*; per[...]ur D; sequetur Σ^T*; sequentur Σ^{T2} *Miss. moz., P. L. 85, 360* | mala Γ^A*M *cum LXX et Pelag. (ed. Caspari, p. 81)* | iusti Y | retribuetur Z*; tribuentur Ψ^D.

22. bonos GQ | relinquit X(-id)D Ω^Maelst *Beda*; reliquit g | heres Σ^T* | custoditur] Z² (*itur in ras.*) | iustus C.

23. nouabili[.] D | alii] S*; aliis AM DQ*YΦ^SS²Ωagrelst *Beda*. ¶ al. et alii S.

24. parcet CXLY | suae *om.* Φ^{RGP2}Z²Ω *edd. cum LXX* | instanter] *in ras.* Q² | cru-

dit + illum Q *cum hebr.*

25. comedit] Φ^P*; comedet GCXΣAL Q(comm.)Φ^{RGP2}Θ^AZ*Γ^M; commendet Ψ^D | insatiabilis CF *Spec. codd. MPC*; insatiabil[.]est D.

XIV. 1. ~ mulier sap. Π^H | aedificavit = GLDQ*YΘΓ^M_T *cum hebr.*; (a)edificabit XΣΠ^HAMTS*Γ^A *Beda*; (a)edificat CQ²ΦZ²S²Ψ^DΩagelbst; aedifica*** Z* | instructam = CXALDQ*Θ; structam M; extructam Q² *ceff. et Beda* | quoque *om.* D | ~ quoque (ins)tructam GCΣ^cΘΨ^DΩ | destruit DΦ^PΘ^A | ~ manibus destr. Ωarelsct. ¶ « manibus destruet » *Guill.* | manibus + suis CL²Ψ^D *cum hebr. et LXX.*

2. recto itin.] simpliciter Θ, *cf. 10, 9; 11, 20; 28, 18* | et *om.* Π^HL² *cum hebr.* | dominum Π^H_T *cum hebr.* | despicitur Z*TY^D; + autem L², *cf. hebr. et LXX* | infamae C | uia *om.* T².

19. <desiderium GCAM | <detestantur A | 20. <qui GCAM | <amicus G | 21. <peccatores CAM | <et G | 22. <bonus GCAM | <et custoditur G | 23. <multi CAM | 24. ¶ qui parcit *Div. sine num.* G; <qui parcit CAM | <qui autem A | 25. <iustus GCAM | <venter GA.

XIV. 1. ¶ sapiens XIV. Ω; XXX. DΦZST; *Div. sine num.* Ψ^D; <sapiens GCAM | <insipiens A | 2. <ambulans GCAM | <despicitur A.

- ³ in ore stulti virga superbiae labia sapientium custodiunt eos
⁴ ubi non sunt boves praesepe vacuum est ubi autem plurimae segetes ibi manifesta fortitudo bovis
⁵ testis fidelis non mentietur profert mendacium testis dolosus
⁶ quaerit derisor sapientiam et non inveniet doctrina prudentium facilis
⁷ vade contra virum stultum et nescito labia prudentiae
⁸ sapientia callidi est intellegere viam suam et imprudentia stultorum errans
⁹ stultis inludet peccatum inter iustos morabitur gratia
¹⁰ cor quod novit amaritudinem animae suae in gaudio eius non miscebitur extraneus
¹¹ domus impiorum delebitur tabernacula iustorum germinabunt
¹² est via quae videtur homini iusta novissima autem eius deducunt ad mortem

5. testis dolosus GC; dolosus testis A | 6. inveniet GC; invenit A | 7. nescito GC; nescit A | 9. stultis G²CA; stultus G* | inludet GC; inludit A | inter G cum Spec., cf. 2, 11; 14, 11, 34, etc., ubi idem asyndeton occurrit; et inter CA.

Deest W.

3. uirga] iurgia Ω^M | labia + autem Θ^{est} cum LXX et Ps.-Aug. spec. 88, cf. hebr. | sapientum D grew; sapienti**um L; sapientiae Y* | custodient L; custodiuit Y*.

4. praesepe uacua sunt T, cf. LXX et Paul. Nol. ep. 20, 5 et 32, 25 | autem + apparent Ω^{ae}. ¶ « apparent » delet Hug. | ibi] ubi LM*(ut vid.)S* | manifesta est Ω^{are}st cum Hier. in Hab. 3, 17; manifestatur Γ^M | bouis] Z*T*; bo(u)m QZ²T² cum Greg. M., P.L. 77, 863 A.

5. mentitur A wt cum LXX | profers X; + autem QΘS²Y²arest cum LXX, cf. hebr. | ~ dol. testis AMQΦZ²Y²Ω edd.

6. sapientiam] doctrinam Θ ex alt. parte versus | inveniet] Γ^{A*}; invenit XII^H ADQ*YZ*TS*Γ^{A*}Ω edd., Spec., Beda | facilis + est L²(ut vid.)S².

7. nescito = GCXΣΠ^HM*Y*Z*TS* (-it o)Γ^{Y²} Spec., cf. hebr.; nescit ALM²D QY*ΦΘZ²S*agelst Beda; nesciet Ω | labia] X² (alt. a in ras.) | prudentiae] G*; i(n)prudenti(a)e G*Π^HL*ΤΓ^{AM}*Y²α Spec.; praem. uia Γ^{M²}.

8. sapientia — suam] in ras. M² | sapientiae Φ^P; sapientiam G* | callidior Ψ^D | est + et T* | prudentia Z*age. ¶ « imprudentia » Hug. | errat X.

9. stultos L; stultus G*Π^HDQY²(alt. u in ras.)ΦZΓ^{Y²}Ωarest Spec. ¶ al. stultus S; « stultus » communius habent heb. et latini, alia littera « stultis » Guill., item Iac. | inludet] Z*S*Γ^{A*}; i(n)ludit AQΦΘZ*TS² Γ^{A*}Ψ^DΩ | peccatum] Z²; peccato Z² | inter = GXΦZTS*Y²Ω Spec.; et inter S² cett. cum hebr. | gratiam A.

10. amaritudinem om. Φ^R | in om. ΣT* Miss. moz., P. L. 85, 306 | non om. Q* | miscebitur] ΣT²(ceb in ras.); misce[...] D^e; miserebitur Σ^cDZ*Γ^{M*}; miseretur X.

11. tabernacula + uero MDYTSΓst Spec., cf. hebr. et LXX; + autem Σ Miss. moz. l. l.

12. est + autem Ω^S | homini] ΣT*; hominibus XΣT²Z*S*, cf. LXX | autem om. Φ^{P²}; + est Y* | deducunt] S* Spec.; deducunt MΘS²; ducunt ΣΓ^{A*} Greg. M., P.L. 75, 685 C, cf. 16, 25.

3. <in GCAM | <labia G | 4. <ubi non GCAM | <ubi autem A | <ibi A | 5. <testis GCAM | 6. <quaerit GCAM | 7. <vade GCAM | 8. <sapientia GC | <callidi AM | <et A | 9. <stultis GCA M | 10. <cor GCAM | <in A | 11. <domus GCM | 12. ¶ est XXXI. MDΦST; Div. sine num. G Ψ^D; <est CA | <novissima A.

13 risus dolore miscebitur et ex-
trema gaudii luctus occupat
14 viis suis replebitur stultus et
super eum erit vir bonus
15 innocens credit omni verbo astu-
tus considerat gressus suos
16 sapiens timet et declinat malum
stultus transilit et confidit
17 inpatiens operabitur stultitiam
et vir versutus odiosus est
18 possidebunt parvuli stultitiam et
astuti expectabunt scientiam
19 iacebunt mali ante bonos et
impij ante portas iustorum
20 etiam proximo suo pauper odiosus
erit amici vero divitum multi

21 qui despicit proximum suum
peccat qui autem miseretur
pauperi beatus erit
22 errant qui operantur malum mi-
sericordia et veritas praepa-
rant bona
23 in omni opere erit abundantia
ubi autem verba sunt plurima
frequenter egestas
24 corona sapientium divitiae eo-
rum fatuitas stultorum inpru-
dentia
25 liberat animas testis fidelis et
profert mendacia versipellis
26 in timore Domini fiducia forti-
tudinis et filiis eius erit spes

13. occupat C(hocc.)A; occupavit G | 16. declinat malum GC cum Spec., cf. 16,17;
declinat a malo A cum ant. vers., cf. 13,14 | 23. frequenter GC cum Spec.; ibi frequenter A.

Desunt Z(a v. 18, possidebunt, usque ad v. 21, pauperi, fol. lac., supplet Z^a, saec. XI)W.

13. dolore] Q*; dolori II^HMQ^a |
et om. L | occupat] ΣT*; occupabit G^aΣT^a
Γ^{AM2}r; occupavit G*Γ^M*.

14. stultus] status D | et — bonus] et
supererit uir bonis Y*.

15. omnia G* | suos] tuos a; + filio
doloso nihil erit boni seruo autem sapienti
prosperi erunt actus et dirigetur uia eius
Q^aΩ^aarelsct [[erunt] erit a; dirigetur] Q^a,
dirigetur Q^a] ex 13, 13 sec. LXX.

16. et (r^o) om. G* | declinat] T*;
declinet T^a | malum] Z*T^a(in ras.)S^a Spec.,
Beda; a malo AL*MDΦZ^aS^aΨ^DΩ edd., cf.
LXX, Lucif. de s. Athan. 1, 26, etc.; + et super
eum erit uir bonus T^a, ex v. 14 | transibit Φ^P.

17. uersutus] uerbosus ΦΨ^D. ¶ uel
uerbosus ZS; quidam libri habent «uer-
bosus» Hug. | odiosum II^H* | erit Ω^s.

18. possiderunt L* | spectabunt G |
~ expect. astuti Ωarelsct.

19. iacebunt] Sal., Beda; tacebunt L
DΦ^R | ante] inter D | et] D; om. D^o.

20. suo om. II^H | erit] S*; est QΘS^aa;
+ *** Z^a.

21. dispicit T | miserebitur A | pau-
peris Z^arelbst; pauperibus XQ | erit + qui
credit in domino (in deum Θ) misericor-
diam diligit L^aQΦΘZ^aSTΨ^DΩarelsct.

22. errant + autem Q^a | praepa-
rat G*.

23. opere + bono Φ^{RP}Z^aS^aΩarels; +
bona Φ^o | ~ sunt uerba X | frequenter] ΣT*
Z* Spec.; ibi frequenter ΣT^aALMQYΦΘ^HZ^a
STΨ^DΩ edd., cf. 11, 2 et 14, 4 | autem] enim
Ω^s | ~ egestas freq. Ω^Ms.

24. sapientum D greb | infatuitas Ω^I*.

25. liberas S*; uberat X | et om. X |
mendacium Y(-tium)S*, ex v. 5; + uir
MΦ^P.

26. filii G*; filius Γ^M.

13. <risus GCAM | 14. <viis GCAM | 15. <innocens GCAM | 16. ¶ sapiens Div. sine num. X;
<sapiens GCAM | <stultus A | 17. <inpatiens GCAM | 18. <possidebunt GCAM | 19. <iace-
bunt GCAM | 20. <etiam CAM | <amici A | 21. ¶ qui despicit XV. ALΘ^a; Div. sine num. G;
<qui despicit CM | <qui autem A | 22. <errant GCAM | <misericordia A | 23. ¶ in [...]XXXII. D;
<in GCAM | ¶ ubi XXXII. Γ; <ubi A | 24. <corona GCAM | <fatuitas A | 25. <liberat GCA
M | 26. <in GCAM.

²⁷ timor Domini fons vitae ut declinet a ruina mortis
²⁸ in multitudine populi dignitas regis et in paucitate plebis ignominia principis
²⁹ qui patiens est multa gubernatur prudentia qui autem inpatiens exaltat stultitiam suam
³⁰ vita carniū sanitas cordis putredo ossuum invidia
³¹ qui calumniatur egentem exprobrat factori eius honorat autem eum qui miseretur pauperis
³² in malitia sua expellitur impius

sperat autem iustus in morte sua

³³ in corde prudentis requiescit sapientia et indoctos quoque erudiet

³⁴ iustitia elevat gentem miseros facit populos peccatum

³⁵ acceptus est regi minister intellegens iracundiam eius inutilis sustinebit

XV. ¹ responsio mollis frangit iram sermo durus suscitāt furorem

² lingua sapientium ornat scientiam os fatuorum ebullit stultitiam

29. qui autem inpatiens GC; qui autem inpatiens est A | 31. qui miseretur pauperis GA cum Spec.; qui miseretur pauperi C, ut supra v. 21, cf. etiam apparatus in 19, 17 | 32. expellitur CA; expelletur G | peccatum GA; peccatorum C.

Desunt Z(a v. 2, os, fol. lac., supplet m. saec. XI)W.

27. declinet] Z*³Γ^{A*}, Spec. codd. P³CR et Beda; declinent XΣΠ^HDQYΦ^{RG}Z³ΤΓ^{A2} grel^ust Spec. codd. MP*³S; deducet Ω^{M*}. ¶ ant. «declinent», hebr. habet impersonaliter «ad declinandum» Guill. et Iac. | ruina] uia X.

29. patiens] sapiens A | gubernatur] Ω^{M*}; gubernat Ω^{M2} | prud.] sapientia Ω^{are}. ¶ «prudentia» iuxta hebr. et anti. Guill., item Iac. | inpatiens + est XΣALDQ ΦZ²ΣΓΨ^DΩ edd. et Spec. | exaltabit A; exultat D | stult.] inprudētia A | suam om. Γ^{A2} ut vid.

30. ossuum] G*M*⊕^{H2}Z*³T*S*Γ^{A*}; ossum G²L*M²⊕^{H2}Γ^{A2}; ossium Z²T²S²Ω² edd.

31. aegenti ⊕ | exprobat XII^HM* Γ^M | factorem A | eius] suo Ω^S | eum qui] in ras. Ω²; qui Γ^{A*} | pauperis] M*D(ut vid.)Z*T* Spec.; pauperi CΣT²(ex pauci)^C

M²D²YΦ²*⊕^AZ²T²Ψ^D, cf. v. 21; pauperibus X.

32. expellitur] M*³S²Γ^{A*}; expelletur GΠ^HM²DYΦZ*S*³Γ^{A2}ag^lust cum LXX, cf. hebr.; repellitur re; + uir M. ¶ mod. «expellitur», ant. «expelletur» Iac.

33. corde + enim S | requiescet Π^H LΩ² cum Cassian. coll. 14, 16 | et om. L* | quoque] G*L*Q*Y*⊕^{A*}Z*S*³; quosque G² Σ²Π^HL²MQ²Y²⊕^{A2}H²Z²S²Γ^{A*}*MΨ^DΩ edd. ¶ ant. «quoque» Iac. | haerudit C.

34. ***leuat Q* | gentem] egentem Ω^{M2}. ¶ «gentem» Hug. et Guill. hebr. ant. «gentem» Iac. | miseros + autem ag^lust | peccatum] Q*; peccatorum CQ².

35. est om. Q*.

XV. 1. susc.] excitat X; sustinet Ω^M.

2. linguam sap. hornat scientia Σ^C | sapientum gre^lu | hornant C | fat]. stultorum T | stultissima Ω^{M*}.

27. <timor GCAM | 28. <in multitudine GCAM | <et A | 29. <qui patiens GCAM | <qui autem A | 30. <vita GCAM | 31. ¶ qui XXXII. Φ^P; <qui GCAM | <honorat A | 32. <in GCM | <sperat A | 33. <in GCAM | 34. ¶ iustitia XXXII. MΦ^{RG}S; Div. sine num. Ψ^D; <iustitia GCA | 35. <acceptus GCAM | <iracundiam A.

XV. 1. ¶ responsio XV. Ω; <responsio GCAM | 2. <lingua GCAM.

- ³ in omni loco oculi Domini con-
templantur malos et bonos
⁴ lingua placibilis lignum vitae
quae inmoderata est conteret
spiritum
⁵ stultus inridet disciplinam pa-
tris sui qui autem custodit
increpationes astutior fiet
⁶ domus iusti plurima fortitudo
et in fructibus impii contur-
batur

- ⁷ labia sapientium disseminabunt
scientiam cor stultorum dissi-
mile erit
⁸ victimae impiorum abominabi-
les Domino vota iustorum
placabilia
⁹ abominatio est Domino via impii
qui sequitur iustitiam dilige-
tur ab eo
¹⁰ doctrina mala deserenti viam
qui increpationes odit morietur

XV. 3. malos et bonos GA; bonos et malos C | 4. quae GC; quae autem A cum LXX | 5. astutior fiet] addit in habundantia iustitiae uirtus maxima est cogitationes autem impiorum heradicabuntur C cum LXX; addit in abundanti iustitiae uirtus maxima est cogitationes impiorum eradicabuntur G² | 6. in fructibus CA; fructibus G*; fructus G², cf. LXX | conturbatur GC; conturbatio A | 9. diligitur C, cf. hebr.; diligitur GA cum LXX, lectio faciliior | 10. uiam GC; uiam uitae A, cf. 6,23; 10,17; 15,24; Hierem. 21,8.

Desunt D(a v. 5, qui)Z(usque ad v. 5, increpationes)WT^A(partim a v. 8, domino, fol. lac.).

3. ~ bonos et malos CXΣLΦΘΥ^DΩ
agrelstc liber com. (ed. Morin, p. 271) et
Miss. moz., P.L. 85, 316, cum aliq. codd. graec.,
Cypr. de dom. or. 4, testim. 3, 56, etc., cf. Matth.
5, 45.

4. quae = GCXΣΠ^H liber com. l. l.;
+ autem cett. et Beda cum LXX, cf. hebr. |
inmoderata] immaculata Ω^M | conterit M*
YTS*Tr.

5. inridet] inludet C | sui om. Ω^M
cum LXX | increpatione Σ^C* | fit Σ^T*; + in
abundanti iustitia uirtus maxima est cogi-
tationes autem impiorum eradicabuntur G²
CQ²ΘZ²(erasit m. poster.)Ωarelstc [in abun-
dantia (-ti G) iustiti(a)e GC; autem om.
G] cum LXX, cf. J. Schildenberger, p. 82. ¶ nec
hebr. nec anti. habent hunc versum. habe-
tur tamen in greco puto de LXX interpre-
tibus Guill. et Iac.

6. tot. v. in ras. Q² | plur.] prima X |
in fluctibus Q²; in fructus Γ^M; fructibus
G*Y; fructus G²Π^HZ*, cf. LXX | contur-

batur = GCXY*Z*T* liber com. (ed. Morin.
p. 271) cum hebr.; conturbabitur M; con-
turbatio Y²Z*T² cett., Miss. moz. l. l., Beda.
¶ conturbatio Y.

7. sapientum Φ^GΩ^Mrelb | seminabunt
C | cor + autem X cum LXX, cf. hebr.

8. iust.] stultorum S*, ex v. praec.

9. abominabile Q, cf. v. praec. | uia]
uita Ω^{SJ}*. ¶ « uia » Hug. hebr. et anti. ha-
bent « uia », non est ibi « uita » Guill. hebr.
anti. « uia » Iac. | qui — ab eo om. X | iusti-
tia* Y*; iustitia Π^H*Υ^D | diligitur = CΠ^H
LΓ^A*MΩ, cf. hebr.; diligitur T²(ilig in ras.)
Γ^A² cett. cum LXX | ab ea TΩ^M; a domino
QΘ.

10. deserenti] L*; deserentis C; dese-
rentium L²Y†ΩJ*arel Beda; deseret X | uiam
= GCXΣΠ^HZ*TΩ²rtw Beda cum hebr.; uiam
uitae ΩJ* cett., cf. 6, 23; 10, 17; 15, 24. ¶ qui-
dam habent « uite » sed hebr. non habet Hug.
non est subiungendum quod dicitur « uite »
Guill.

3. <in GCAM | 4. <lingua GAM | <quae CA | 5. ¶ stultus XVI. ALΘ^A; <stultus GCM | <qui
A | <(in) GC | <(cogitationes) G | 6. <domus GCAM | 7. <labia GCAM | 8. <victimae GCA
M | 9. <abominatio GCAM | <qui A | 10. <doctrina GCAM.

- 11 infernus et perditio coram Domino quanto magis corda filiorum hominum
 12 non amat pestilens eum qui se corripit nec ad sapientes graditur
 13 cor gaudens exhilarat faciem in merore animi deicitur spiritus
 14 cor sapientis quaerit doctrinam et os stultorum pascetur imperitia
 15 omnes dies pauperis mali securamens quasi iuge convivium
 16 melius est parum cum timore Domini quam thesauri magni et insatiabiles
 17 melius est vocare ad holera cum caritate quam ad vitulum saginatum cum odio
 18 vir iracundus provocat rixas qui patiens est mitigat suscitatas
 19 iter pigrorum quasi sepes spinarum via iustorum absque offendiculo
 20 filius sapiens lactificat patrem et stultus homo despicit matrem suam
 21 stultitia gaudium stulto et vir prudens dirigit gressus
 22 dissipantur cogitationes ubi non est consilium ubi vero plures sunt consiliarii confirmantur

14. pascetur GC; pascitur A | 15. securam — conuiuuium] *praem.* diuitis autem semper in aepulis C, *conflata lectio* | 16. parum GC; paruum A | 19. pigrorum GA; inpiorum C, cf. *supra* 12,26 et *ps.* 1,6 | 21. gressus GA; gressus suos C | 22. sunt G²CA; sint G*.

Desunt DWΓ^A (*partim usque ad v. 16, insatiabiles*).

11. et] est Γ^A | corda *om.* Q.

13. exilarat CXΣΠ^H; exillarat Ψ^D* Ω^M; exhyllarat Ω^J | in merorem Q | animi] X²(*alt. i corr.*)L*; animae L² | deicietur Ω^{SJ}; decipitur Y*.

14. sapiens ΣΠ^HΘ^AΓ^{M*} | quaerit] Z*; qu(a)eret Π^HYΦ^{RG}Z²Ω^{SJ}are | os stul.] ostultorum L*Φ^{G*}; stultorum Φ^{G2} | pascetur] Y*S²; pascitur ΣALMY²Θ^SΓ^MΩ^{ael}ust.

15. dies *om.* Y* | pauperi Ψ^D | securam — conuiuuium] *praem.* diuitis autem semper in aepulis C, *conflata lectio, ut vid. ex hexapl. recensione* | mentis Φ^P.

16. paruum A *Spec. codd. MP*S*; pauperem X | insatiabiles] L*; instabiles XΣ L²Θ^AZ*Ω^{M2}(*ex insab.*); saciabiles Y*.

17. uocari Ω^{SJ} *edd.*; *om.* A* | caritate] G² (*cari in ras.*) | ~ sagin. uit. L*.

18. et qui Y | pat.] sapiens C | suscit.] excitatas Σ *Brev. goth., P. L. 86, 172.*

19. pigrorum] Z*S²(*gr in ras.*); inpiorum C(*inp.*)ΣΦΘZ²ΓΨ^Dε *Brev. goth. l. l.* sepes] Σ^{C*}Z* (*saep.*); sepis (*vel saepis*) Σ^{TC2}A²(*in ras. lat.*)LMQΦZ²TST^{A**M}Ψ^D *Beda* | absque offendiculum S[†].

20. dispicit TS*; letificat Ω^M | suam *om.* Π^H.

21. stultitiam Γ^M | gaudium] G²(*um in ras.*) | stultum T*; stulti T²; stult*** G* dirigit] S²; diriget XQYΦZS²Ψ^DΩ | gressus + suos CXQ²Θ^{S2}Ω^{ael}st *Brev. goth., 319.* ¶ *anti.* iuxta hebr. non subiungunt quod dicitur «suos» *Guill., item Iac.*

22. sunt] sint G*Φ^{RG*}; *om.* Ω^M | ~ sunt plures Ω^{SJ}agrelst | consiliarii A*; consilii XS*^a | confirmabuntur X.

11. <infernus GCAM | <quanto A | 12. <non GCAM | 13. <cor GCAM | 14. <cor GCAM | 15. <omnes GCAM | 16. <melius GCAM | 17. ¶ melius XXXIII. MΦ^{GP}ZSΓ; XXXVIII. Φ^R; *Div. sine num.* GΨ^D; <melius CA | 18. <vir GCAM | 19. <iter GCAM | <via A | 20. ¶ filius *Div. sine num.* Q; <filius GCAM | 21. <stultitia GCAM | 22. <dissipantur GCAM | <ubi vero A.

- ²³ laetatur homo in sententia oris
sui et sermo oportunus est
optimus
²⁴ semita vitae super eruditum ut
declinet de inferno novissi-
mo
²⁵ domum superbiorum demolietur
Dominus et firmos facit termi-
nos viduae

- ²⁶ abominatio Domini cogitationes
malae et purus sermo pul-
cherrimus
²⁷ conturbat domum suam qui sec-
tatur avaritiam qui autem
odit munera vivet
²⁸ mens iusti meditatur oboedien-
tiam os impiorum redundat
malis

23. sententia GC cum Spec.; scientia A | 25. domum CA; domos G cum ant. vers. | de-
molietur G et codd. fere omnes; demolitur CA cum LXX | 26. sermo pulch. GC; sermo pulch.
firmabitur ab eo A | 27. uiuet] addunt per misericordiam (-as G) et fidem purgantur pec-
cata timor autem domini declinat omnes a (homnes ha C) malo G²C cum LXX | 28. me-
ditatur G²C; meditabitur G²A, cf. ps. 36,30 | malis] addit acceptae apud dominum uiae
iustorum et per ipsos etiam inimici amici fiunt G² cum LXX; addit accepta apud deum uia
iustorum et per ipsos actiam inimihi amihi fiunt C.

Desunt DW.

23. sententia] Q*Z* Spec. et Beda; scien-
tia XAQ²ΦZ²S* | sermo** G | oportunus]
operaturus ΘA† | est] et ΘA | ~ opt. est Ω.

24. semit(a)e ΣQ, cf. LXX | uitae
om. ΣC | eruditum] Z*; erudientem Z².

25. domum] Z*; domus L*ΦR²ΓM;
domos GΦPZ²ΩM cum LXX, Ps.-Aug. spec.
39 et 118, etc.; donum Y*; bonum Ω². ¶
« domum » Hug. ant. « domos » Guill. et
Iac. | superiorum Q* | demolitur CA Beda
cum LXX | facit = G*CAL*Q Beda; faciet
G²L² cett.

26. abhominaciones Ω²* | domino G
cum LXX et Ps.-Aug. spec. 45, cf. 16, 5 | pul-
cherrimus = GCXΣTT² cum hebr., LXX,
Ps.-Aug. spec. 45; + firmabitur ab eo cett.,
Brev. goth., P. L. 86, 319, Beda.

27. munera — 31. uitae] in ras. G² |
uiuet + per misericordiam et fidem pur-
gantur peccata per timorem autem domini
declinat omnis a malo G²CQ²ΘZΩ²MSJ*
arelvstc Brev. goth. l. l. [[misericordias G; ~
fidem et mis. ΩM; per timorem] timor G
CZ; declinat] Q², declinet Q²; omnes GC

(hom.), om. Z]] cum LXX, cf. Cassian. coll.
20, 8 et infra 16, 6. ¶ « per misericordiam ...
malo » delet Hug. « per misericordiam ... ma-
lo » uacat hic secundum hebr. et anti. set
infra xvi (v. 6) habet locum. hic tamen habet
grecus de LXX interpretibus set non infra
Guill. et Iac.

28. tot. vers. in ras. G² | mens] in ras.
T² | meditatur] ΣT*ΓA*; meditabitur G²ΣT²
ΠHALQYT²ASΨ²DΩM agtel Spec. codd. MR et
Brev. goth. l. l., cf. ps. 36, 30 | oboed.] sapien-
tiam G²Ω²MSJ* (ut vid.) r, ex ps. 36, 30. ¶ « sa-
pientiam » uel « obedientiam », hebr. habet
« laanoth » id est « ad respondendum » Hug.
« obedientiam » secundum hebr. et anti., alia
littera « sapientiam », hebr. « ad obedi-
endum » uel « ad respondendum » Guill. hebr.
ant. « obedientiam », alia littera « sapien-
tiam » Iac. | et os ΣT cum hebr. | renundat A |
malum G²; + acceptae apud dominum uiae
iustorum et per ipsos etiam inimici amici fiunt
G²CZ [[accepta CZ; dom.] deum C; uia
iustorum C, iustitia Z; per ipsam Z]] cum
LXX.

23. ¶ laetatur Div. sine num. G; <laetatur CAM | 24. <semita GCAM | 25. <domum GCAM |
26. ¶ abominatio XXXIIII. MΦGPZST; XXXVIII. ΦR; Div. sine num. ΨP; <abominatio
GCA | 27. <conturbat GCAM | <qui autem A | <(per misericordiam) C | 28. <mens GCA
M | <os A | <(accepta) C.

- ²⁹ longe est Dominus ab impiis et
orationes iustorum exaudiet
³⁰ lux oculorum laetificat animam
fama bona inpinguat ossa
³¹ auris quae audit increpationes
vitae in medio sapientium
commorabitur
³² qui abicit disciplinam despicit
animam suam qui adquiescit
increpationibus possessor est
cordis
³³ timor Domini disciplina sapien-
tiae et gloriam praecedat hu-

militas

- XVI. ¹ hominis est animum praepa-
rare et Dei gubernare linguam
² omnes viae hominum patent
oculis eius spirituum ponde-
rator est Dominus
³ revela Domino opera tua et di-
rigentur cogitationes tuae
⁴ universa propter semetipsum ope-
ratus est Dominus impium quo-
que ad diem malum
⁵ abominatio Domini omnis arro-
gans etiamsi † manus † ad

32. qui adquiescit GC; qui autem adquiescit A cum LXX | 33. disciplina sapientiae G; disciplinam sapientiae A; disciplina sapientiam C | praecedat GA; praecedet C.

XVI. 1. animum G²A et *codd. fere omnes*; animam G²C, cf. *infra* 23, 19, ubi item C animum pro animum scripsit | dei GC cum *Spec. et Beda*; domini A cum *hebr.* | 5. habominatio domini C; abominatio domino G, cf. LXX; abominatio domini est A | manus ad manum restitimus, cf. *recensionem hexaplaem Hieronymi* (manus manui), vide etiam *supra* 11, 21: manus in manu, pro eodem textu *hebraico*; manu ad manum G cum *Spec.*; manum ad manum A; manum ad manu C.

Desunt DW.

29. tot. v. in ras. G² | ~ ex. iust. Ω^{M*}.
30. tot. v. in ras. G² | inpinguat] in-
pugnat Ω^M.

31. auris — uitae] in ras. G² | qui
Ω^M | sapientum relb; sapientiae Ψ^D.

32. abicit] Z²*; abiecit Φ^{RG}Z²T*Ψ^D |
despicit LZ*T | qui (2°) + autem Π^HALMQ
YΦΘZ²STΨ^DΩ edd. et *Spec. cum LXX*, cf.
hebr. | adquiescet Σ^{TC*}.

33. domini om. Ω^{S*} | disciplinam
sapientiae AQY*Ψ^D *Spec. cod. P**; sapientia
discipline Σ; disciplina sapientiam C | glor.]
gratiam Q; + domini Π^{H*} ut *vid.* | pr(a)e-
cedet CΣ *Spec. cod. G*.

XVI. 1. hom.] dominis a, errante rubr. |

animam G²CΩ^Marelst. ¶ « animum » Hug.
ant. « animum », al. « animam » Iac.
~ animum est praep. M; ~ est praep. ani-
mum T | dei] Z* *Spec. et Beda*; domini AL*
(ut *vid.*) MQYΦΘZ²SΨ^DΩ edd. cum *hebr.*; om.
Π^{H*}; + est Q | lingua Σ^C.

2. hominum] Σ^{T2}(um *corr.*, ut *vid.*);
hominis Ω^Mrelbst cum *hebr.* | spiritus Y*.

3. a domino Γ^M | opera] uia Σ^{T*}C*,
cf. ps. 36, 5.

4. dominus om. M.

5. domini = CXΣ^{T*}CΠ^HL²Q²YZ*Tg
Spec.; domino G, cf. LXX; est domini Φ^PΩ;
domini est Σ^{T2}L*Q*Z² *cett. et Greg. M.*,
P.L. 77, 95 B | etsi Ω^M | manus ad manum =

29. <longe GCM | 30. <lux GCAM | 31. <auris GCAM | 32. <qui abicit GCAM | <qui adquiescit A | 33. <timor GCAM.

XVI. 1. ¶ hominis XVI. Ω; Div. sine num. G; <hominis CAM | 2. <omnes GCAM | 3. <revela GCAM | 4. <universa GCAM | 5. <abominatio GCAM.

manum fuerit non erit innocens
 6 misericordia et veritate redimitur
 iniquitas et in timore Domini
 declinatur a malo
 7 cum placuerint Domino viae
 hominis inimicos quoque eius
 convertet ad pacem
 8 melius est parum cum iustitia
 quam multi fructus cum iniquitate

9 cor hominis disponet viam suam
 sed Domini est dirigere gressus
 eius
 10 divinatio in labiis regis in iudicio
 non errabit os eius
 11 pondus et statera iudicia Domini
 sunt et opera eius omnes lapides
 † sacculi †
 12 abominabiles regi qui agunt impie
 quoniam iustitia firmatur solum

5. innocens] *add.* initium viae bonae facere iusta accepta autem (*om.* C) apud (*apud* C) dominum magis quam immolare (*inm.* C) hostias G²C *cum ant. vers.* | 6. in timore GA; timore C | 7. conuertet GC; conuertit A | 9. disponet A, *cf. hebr.*; disponit GC | 10. errauit GC | 11. sacculi *restituimus*, *cf. hebr.*; s(a)eculi GCA, *errante archetypo*.

Desunt DWT^A (*partim a v. 9, sed, fol. lac.*).

Ω^{MSJ}*arelbst *Beda ed., cf. Hier. c. Ruf. 3, 43* (manus manui inferens); manum ad manum ALYTF^A; manum (-nu X) ad manu CX; manu ad manum Ω^J *cett., Spec., Beda cod.* ¶ « manu ad manum » *Hug. hebr. ant.* *Beda* « manu », *mod.* « manus » *Iac.* | fuerit] erit Θ^H | erit] est Ω^{MS}agrelst. ¶ *hebr.* *Beda ant.* « est » (*sic*) *Iac.* | innocens + initium viae bonae facere iusta accepta autem apud deum magis quam immolare hostias G²CQ² ΘZΩ^{MSJ}*arelst [iusta] iusti(t)iam ZΩ *edd.*; acceptae Θ, + est *edd.*; autem *om.* CZa; dominum GCQ¶ *cum LXX, cf. Gfb., Lucif. de s. Athan. 1, 26 et Ps.-Aug. spec. 99.* ¶ « initium uie bone facere iustitiam accepta autem apud deum magis quam inmolare hostias » *del. Hug.* « initium uie bone facere iustitiam accepta autem apud deum magis quam immolare hostias » *nec hebr. nec anti. habent, set grecus de LXX Guill. hebr. ant. non habent hunc uersum Iac.*

6. in *om.* CT² | declinantur Y*.

7. placuerint dom. viae] S²; placuerit dom. uia S³ | inimicus Q^{*T}*; amicos Ω^J*, *ut vid.* | conuertet] Z² (*alt. c in ras.*) Γ^{A2}

(*alt. t corr.*); conuertit ALYTS*Ψ^DΩ^{MS}, *cf. Bedam*; conuertat Ω^J.

8. melior est Q; melius est**** Φ^P | parum] Σ^{T*}; paruum Σ^{T2}Q | iustitia] Z*;
 laetitia Φ^{RG}Z². ¶ *hebr. ant.* « iusticia » *Iac.*

9. disponet] M*Γ^{A*}; disponit GCΣ Π^HM²Φ^PΘZ*TSΓ^{A2M}arelbst. ¶ « disponet » *hebr. ant., uel « disponit » Iac. | eius] suos* Ω^M.

10. non] nec Σ | errabit] Q*; errauit GCΣ^TΠ^HQ*YZ*ΣΓ^M.

11. iudicii g | ~ sunt domini Θ *Sal.* | omnes] et omnes Ω². ¶ neque *hebr. neque grecus preponit « et » Guill., item Iac.* | sacculi = grwst; *om.* Σ; s(a)eculi *cett., Spec., Sal., Beda.* ¶ *« seculi » ualde melius uidentur habere hebrei² sic et opera eius super omnes lapides sacculi » ut dicit Andreas [cf. Gregorium Calandra, De historica Andreae Victorini expositione in Ecclesiasten, Panormi, 1948, pp. 68-69] Hug.* « sacculi » secundum *hebr., uel « seculi » secundum anti. Guill. mod. ant.* « seculi », *hebr.* « saculi » *Iac.*

12. abominabile Σ^{T*} | ~ impie agunt Ω^M | iustitiae firmabitur Ψ^D; + eius L.

<(initium) C | 6. <misericordia GCAM | <et in A | 7. <cum GCAM | 8. <melius GCAM | 9. <cor GCAM | 10. ¶ divinatio XVII. AL; <divinatio GCM | 11. <pondus GCAM | 12. <abominabiles GCAM.

- 13 voluntas regum labia iusta qui
recta loquitur diligitur
14 indignatio regis nuntii mortis et
vir sapiens placabit eam
15 in hilaritate vultus regis vita et
clementia eius quasi imber
serotinus
16 posside sapientiam quia auro
melior est et adquire pruden-
tiam quia pretiosior est argento
17 semita iustorum declinat mala
custos animae suae servat
viam suam
18 contritionem praecedit superbia
et ante ruinam exaltatur spi-
ritus
19 melius est humiliari cum mitibus
quam dividere spolia cum su-
perbis
20 eruditus in verbo repperiet bona
et qui in Domino sperat bea-
tus est

13. diligitur L^a cum archetypo, cf. hebr. et LXX; diligitur G; dirigitur CAL* cum Spec. et Beda |
14. nuntii GA; nuntium C, cf. LXX | eam GYZ cum Spec., cf. hebr.; eum C(ϕum)A cum Beda |
17. uiam suam] addit qui aexcipit disciplinam in bonis erit qui autem increpationes sapiens
fiet C; addit qui excipit disciplinam in bonis erit qui autem custodit increpationes sapiens fiet qui
custodit uias suas custodit animam suam diligens autem uitam parcat ori suo G^a cum LXX |
18. exaltatur GA; exaltauitur C.

Desunt DWI^A (partim usque ad v. 17, animae).

13. regum] Γ^{A*}; regis Γ^{A*} | rectae
Γ^M | diligitur = L^agrtust cum hebr., cf. LXX;
diligitur GT; diligit eum Γ^{A*}; dirigitur Q^a
rescr.; diregitur Z*; dir*g*** Γ^{A*}; diri-
getur L^aQ^aZ^a cett., Spec., Beda. ¶ «dili-
getur» secundum hebr., uel «dirigitur»
secundum anti. Guill. ant. «dirigitur», uel
«diligitur» secundum hebr. Iac.

14. nuntii] Q*; nuntius XII^HQ^aΘ
Spec. codd. MPCR cum LXX; nuntium C |
placabit] T^a(ca in ras.); placauit Q^aS* |
eam] S* Spec.; eum C(ϕum)ΣΠ^HALMQ*
ΘS^aΩ^a Beda; illam X. ¶ «eum» Hug.
«eam» id est «indignationem regis» in
feminino habent hebr. et anti. Guill. hebr.
et ant. «eam» Iac.

15. uita + eius Γ^{A*} | eius] regis Ω^a.

16. et om. L* | pret.] melior X ex
priori parte v.; ***** Ω^{J*}.

17. semitae iust. declinant G cum
LXX | semitam Y* | declinet Ψ^D | custus G*

CXTS* | suae om. Y | uiam] Z*; uitam
Ω^{S*}J^aae; animam Z^a. ¶ «uiam» Hug.
hebr. ant. «uiam» nec habent «uitam»
Iac., item Guill. | suam + qui aexcipit disci-
plinam in bonis erit qui autem increpationes
sapiens fiet C, cf. Ps.-Aug. spec. 32; + qui
excipit disciplinam in bonis erit qui autem
custodit increpationes sapiens fiet qui custo-
dit uias suas custodit animam suam diligens
autem uitam parcat ori suo G^aΣ cum LXX,
cf. Hier. c. Ruf. 3, 33 (qui diligit uitam parcat
ori suo).

18. contritionem] Y*; contritione Y^a;
contrictionem Ψ^D | praec.] concidit Y |
exaltatur] Σ^{T*}; exaltabitur C(-uitur)Σ^{T*}
Ω^{S*}are. ¶ mod. «exaltabitur», hebr. «exal-
tacio», ant. «exaltatur» Iac.

19. est om. G*, cf. hebr. et LXX | humi-
liare Q.

20. in uerbis Γ, cf. LXX | ~ sperat in
domino Ωareltust Beda.

13. <voluntas GCAM | 14. <indignatio GCAM | 15. <in GCAM | 16. <posside GCAM | 17. <se-
mita GCAM | <(qui) C | 18. ¶ contritionem Div. sine num. G; <contritionem CAM | 19. <me-
lius GCAM | 20. <eruditus GCAM.

- 21 qui sapiens corde est appellabitur prudens et qui dulcis eloquio maiora percipiet
 22 fons vitae eruditio possidentis doctrina stultorum fatuitas
 23 cor sapientis erudiet os eius et labiis illius addet gratiam
 24 favus mellis verba composita dulcedo animae et sanitas ossuum
 25 est via quae videtur homini recta et novissimum eius ducit ad mortem
 26 anima laborantis laborat sibi

- quia compulit eum os suum
 27 vir impius fodit malum et in labiis eius ignis ardescit
 28 homo perversus suscitatur lites et verbosus separat principes
 29 vir iniquus lactat amicum suum et ducit eum per viam non bonam
 30 qui attonitis oculis cogitat prava mordens labia sua perficit malum
 31 corona dignitatis senectus in viis iustitiae reperiatur

23. erudiet GC(her.); erudit A | 24. fauus mellis GC; fauum mellis A, cf. *apparatum in Iudic.* 14, 8 | et sanitas GΣYZ*, cf. *hebr.*; est sanitas AZ* cum Beda; sanitas C cum LXX | 29. ducit CA; ducet G | 31. senectus GC; senectus quae A.

Desunt DW.

21. ~ est corde Ω^SIarels^t | eloquia α | percip.] Z*; re(p)periet Φ^RGZ²Ω^SIarels. ¶ «repperiet», Beda et aliqui ant. «percipiet» Iac.

23. cor sapiens Σ^C* | erudiat Ψ^D; erudit ΣA | os] cor X | labia illius addent Q | illius] eius Σ^TIarels^t.

24. fauum AL*Q | ~ composita uerba Ω^SIarels^t | dulcedo S* | et = GXΣ YΘ^AZ*TT^r cum *hebr.*; est Π^HALMQΦΘ^H Z²S²Ψ^DΩ^M^S Beda; om. CS*Ω^Iagelbst cum LXX. ¶ est Σ^C | ossuum] Π^H*M*Y*T*S* Γ^A*; ossum L*M²Γ^A²M*; ossium Π^H²Y²Z* T²S²Ω^S^I edd.

25. ~ hom. uid. recta Θ | homini] Σ^T*; hominibus Σ^T²Z*, cf. 14, 12 *sec. LXX* | nouissima X(nob.)ΘΩ^SIarels^t cum LXX, cf. 14, 12. ¶ «et nouissimum eius ducit» Guill. uel «et nouissima eius ducunt», *hebr.* «et finis eius uia mortis» Iac. | ducit] S*; ducunt

Ω^SIarels^t; deducet S², cf. 14, 12.

26. compellit Z* ut *vid.*

27. impius] insipiens Ω^Sare. ¶ «impius» Hug. et Guill. Beda *hebr.* ant. «impius», mod. «insipiens» Iac. | fouit S* | in om. Ψ^D | exardescet Ω^M.

28. lites] rixas Q, cf. 15, 18; 26, 21; 29, 22 | uerbosus] *praem.* uir Γ^A² | sep.] suscitatur Ω^M.

29. oblactat Φ^G; oblectat Y*; obtrectat Y² ducet GΣ^C*T; deducet Σ^T^C² cum Paul.

30. adtonitis GCXΘ. ¶ anti. iuxta *hebr.* «attonitus», *hebr.* «annuens», alii habent «attonitis» Guill. et Iac. | praua] mala ΣQ | perfecit T*; perficiet MΓagre.

31. senectus = GCXΣΠ^HL*Θ^AZ*T S*Γ^A*M cum *hebr.* et LXX; senectus qu(a)e L²Z²S²Γ^A² *cell.* | uiis] in *ras.* G² | repperitur (itur *rescr.*) Q.

21. <qui sapiens GCAM | 22. <fons GCAM | 23. <cor GCAM | 24. <favus GCAM | 25. <est GCAM | 26. ¶ anima Div. sine num. G; <anima CAM | 27. <vir GCAM | 28. ¶ homo XXXV. MΦ ZSΓ; Div. sine num. Ψ^D; <homo GCA | 29. <vir GCAM | 30. <qui GCAM | 31. <corona GCAM.

³² melior est patiens viro forte et
qui dominatur animo suo expugnatore urbium

³³ sortes mittuntur in sinu sed a
Domino temperantur

XVII. ¹ melior est buccella sicca
cum gaudio quam domus
plena victimis cum iurgio

² servus sapiens dominabitur filiis
stultis et inter fratres hereditatem dividet

³ sicut igne probatur argentum et
aurum camino ita corda probat Dominus

⁴ malus oboedit linguae iniquae
et fallax obtemperat labiis mendacibus

⁵ qui despicit pauperem exprobrat factori eius et qui in
ruina laetatur alterius non
erit inpunitus

⁶ corona senum filii filiorum et
gloria filiorum patres sui

⁷ non decent stultum verba composita nec principem labium mentiens

⁸ gemma gratissima expectatio
praestolantis quocumque se

32. patiens CA; sapiens G *cum ant. vers.* | expugnatore GLM *cum Spec. et Beda, cf. hebr. et LXX*; expugnator est CA | 33. in sinu CA; in sinum G.

XVII. 2. diuidet GC; diuidit A | 3. igne GA; igni C | camino GA; in camino C *cum ant. vers.* | 5. exprobrat factori GC; exprobrat factorem A | 6. patres sui G *cum Spec. et Beda*; patres eorum CA *cum Sal., cf. Paul.* (patres illorum).

Desunt DW.

32. patiens] T³(pa *in ras.*); sapiens GY *cum Ambr. de Abr. 2, 6, 28 et Ps.-Aug. spec. 38, cf. ib. 36 (codd. MVLC)* | forte] M³ (e *in ras.*) Z*Γ^{A*}; forti YΦZ³TT^{A2}Ω *edd.* | dominabitur T; dominat Y* | animo suo] amico suo Ω^{M*}; animoso G*; *om.* Y* | expugnatores Y*; expugnator est CXΣ^{TC*} A QΦ²Z* (*ut vid.*); expugnator est Y²S*.

33. in sinum GXL MY²ΘZ* TSTΩ^{MJ} *edd.*; in senum Y* | deo Φ^R.

XVII. 1. melius C | domum plenam X; plena domus Ω^{SJ}.

2. sapiens] sensatus YS* (*ut vid.*), *cf. Paul.* (sensutus) | ~ stultis filiis Ω^{SJ}a | diuidit ATT^M | ~ diu. hered. Σ.

3. sicuti C | igni CΣ | in camino CX *cum LXX, Paul., Ps.-Aug. spec. 28, etc.* | corda]

T³(a *in ras.*) | probabit X | ~ proba(t) corda XZ* | deus XΩ^S. ¶ *hebr. ant.* « dominus » uel « deus » *Iac.*

4. mendacii X.

5. despicit] S³; dispicit TS³ | exprobat XΣT³Γ^AΩ^M | factorem AQ *Spec. codd. M*P** | et *om.* Z* | in *om.* *reliuē* | laet.] delectatur II^H.

6. senum] semini a | et gl. filiorum *om.* II^{H*} | et *om.* Ω^S | patris XY*T³S* *Spec. codd. M*P*S* | sui = GXII^HTS* *Spec. et Beda*; eorum S³ *cett., Sal., Brev. goth., P. L. 86, 399.*

7. decet Q | stulto Z* | principem ΣT³(ē *in ras.*); principum II^H | labiis II^H | mentientis II^HΦ^{G*}Ψ^D *Brev. goth. l. l.*

8. praestulantis L | uertit Ω^S *edd. et Beda* | intellegit] S*; intell(e)get Φ^RGS³Ψ^D

32. ¶ melior *Div. sine num.* X; <melior GCAM | 33. <sortes CAM.

XVII. 1. ¶ melior XVII. Ω; <melior GCAM | 2. <servus GCAM | <et A | 3. <sicut GCAM | 4. <malus GCAM | 5. <qui despicit GCAM | <et A | 6. ¶ corona *Div. sine num.* GΨ^D; <corona CA M | 7. <non GCAM | 8. <gemma GCAM | <quocumque A.

- verterit prudenter intellegit
⁹ qui celat delictum quaerit amicitias qui altero sermone repetit separat foederatos
¹⁰ plus proficit correptio apud prudentem quam centum plagae apud stultum
¹¹ semper iurgia quaerit malus angelus autem crudelis mittetur contra eum
¹² expedit magis ursae occurrere raptis fetibus quam fatuo confidenti sibi in stultitia sua
¹³ qui reddit mala pro bonis non recedet malum de domo eius
¹⁴ qui dimittit aquam caput est iurgiorum et antequam patiatur contumeliam iudicium deserit
¹⁵ et qui iustificat impium et qui condemnat iustum abominabilis est uterque apud Dominum
¹⁶ quid prodest habere divitias stultum cum sapientiam emere non possit
¹⁷ omni tempore diligit qui amicus est et frater in angustiis conprobatur

12. confidenti sibi GC; confidenti A | 15. et qui iustificat GA; qui iustificat C | abominabiles A | apud (apud C) dominum CA; apud deum G cum ant. vers. | 16. non possit] add. qui altam facit domum suam quaerit ruinam et qui deuitat (ex diu.) discere incidet in mala G^a cum LXX; addit qui altam facit domum suam querit ruynam et qui heuitat discedere incedit in malum C.

Desunt D(usque ad v. 13, non)W.

Ω^Mω.

9. altero] alto Ω^M. ¶ « altero » uel « alto », hebr. neutrum habet Hug. hebr. ant. « altero », uel « alto » Iac. | sermone om. L* | foederatus Y*T*; sclerato Ω^M†.

10. proficit Z* | correptio] Q*; correctio Q^aΓ^MΩ^SJare. ¶ « correpcio » per p Guill. al. « correptio » Iac. | prudent*** Ω^A*.

11. ang. autem crud.] crudelis autem G* | mittitur ΣLYS*Γ.

12. expetit Γ^A* | fetibus] catulis X, ex Sam. (II Reg.) 17, 8, vel Os. 13, 8 | confidenti] G^a(fi in ras.); confidenti Y*Γ^M* | sibi om. A wst et Beda.

13. reddet Π^HZ*S; reddidit X^a(red in ras.)Σ^T | recedet] Z*; recedit XΣM*D Q*Y*ΦZ^aT^a(ex redit)S*ΓΨ^DΩ^J; recedunt Y^a. ¶ « recedit » uel « recedet » Iac. | mala Y | domu Φ^R†^{GP}.

14. demittit LD(ut vid.)T* | est] eius T† | iurgiosum Ω^A | contumelia C.

15. et (1°) om. CXrelbst | abominabiles A*Z*; abominabile Y*Ψ^D(abho.) |

~ uterque abom. est X | dominum = CA MDQΦZ*SΩ^ω Spec. codd. MPC cum hebr.; deum Z^a cett. et Spec. codd. RS cum LXX, Lucif. de s. Athan. 1, 26; Hier. in Is. 2, 20; Ps.-Aug. spec. 109, etc. ¶ hebr. ant. « dominum », al. « deum » Iac.

16. qui Ψ^D* | habere diuitias stultum = G*CXII^aALYΦZTS; hab. diu. stultę Q^a resc.; hab. diu. stulto G^aΣMD Ψ^DΩ^g Beda; diu. hab. stulto Γ; diu. stulto hab. Θ; stulto hab. diu. arelbst | sapientia Q*Y*Ψ^D | emere] mere** Γ^M* | posset ΣD; potest D^e; + qui altam facit domum suam quaerit ruinam et qui euitat discere incidet in mala G^aCΘZΩarelst [[deuitat G^a, diuitat G^aZ; dicere Ω^a*, discedere C; incidit ΘΩ, incedit C; in malum CZa]] cum LXX, cf. Ps.-Aug. spec. 118. ¶ « qui altam ... mala » del. Hug. « qui altam ... mala » nec hebr. nec anti. habent set grecus de LXX Guill., item Iac.

17. diligit Ω^M | qui] quia Ψ^D* | probatur T*.

9. <qui celat GCAM | <qui altero A | 10. <plus GCAM | 11. ¶ semper XVIII. ALΩ^A; <semper GCM | <angelus A | 12. <expedit GCAM | 13. <qui CAM | 14. <qui GCAM | 15. <et qui iustificat GCAM | 16. <quid GCAM | <(qui altam) C | 17. ¶ omni XXXVI. MDΦZST; Div. sine num. Ψ^D; <omni GCA.

- 18 homo stultus plaudet manibus
cum sponderit pro amico suo
19 qui meditatur discordiam diligit
rixas et qui exaltat † ostium †
suum quaerit ruinam
20 qui perversi cordis est non inve-
niet bonum et qui vertit lin-
guam incidet in malum
21 natus est stultus in ignominiam
suam sed nec pater in fatuo
laetabitur
22 animus gaudens aetatem flori-
dam facit spiritus tristis exsic-
cat ossa
23 munera de sinu impius acci-
pit ut pervertat semitas iudi-
cii
24 in facie prudentis lucet sapien-
tia oculi stultorum in finibus
terrae
25 ira patris filius stultus et dolor
matris quae genuit eum
26 non est bonum damnum inferre
iusto nec percutere principem
qui recta iudicat
27 qui moderatur sermones suos
doctus et prudens est et pre-
tiosi spiritus vir eruditus

19. discordiam GC; discordias A | ostium suum restituimus cum Σ^{TC*} , qui hic ex hebr. correcti videntur; os suum GCA et ipse archetypus, ex contextu | ruinam GA; ruynas C | 20. incidet GA; incedit C | 25. dolor matris GC; dolor matri A cum hebr. et LXX.

Deest W.

18. ~ stultus homo *agrelst* | plaudit $\Pi^H DZ^* T S I^{A**} \Omega J^*$. ¶ « plaudit » Hug. « plaudet » Guill. ant. « plaudet » Iac. | manibus + suis $\Omega^{SJ*} \text{ae}$. ¶ « manibus » Hug. et Guill. hebr. ant. non habent « suis » Iac. | sponderit $X \Sigma^T D$ (ut vid.) | pro] cum Y.

19. discordiam = GCXΣQΘ cum hebr.; discordia S* ut vid.; discordias S² cett. | roxas Ω^M | quae Γ^{M*} | ostium suum = Σ^{TC*} (ut vid.)g cum hebr.; ostium *rwrt*; cor suum $\Sigma^{C2} \Omega^{SJ*}$; os suum Ω^{J2} cett. ¶ « os » Hug. hebr. pro eo quod est « os » habet « hostium » et similiter grecus Guill. hebr. ant. « os » Iac. | ruinas C (ruyn.)XQ.

20. tot. vers. in ras. brev. spat. Φ^{P2} | per-
uersi cordis] Z^2 (rsi c in ras.); peruersi corde
Q; peruerso corde Y | inueniet] in ras. Ω^{J2} ;
inuenit $\Omega^{S2} \text{a}$. ¶ hebr. ant. « inueniet », Bada
« ueniet in bonum » Iac. | bona G, cf. 16, 20 et 19, 8 | uertit Φ^{P2} | linguam]
 S^{*3} ; linguam suam $S^2 \Gamma$ cum hebr. | incidit
 $\Sigma^{C2} S \Gamma^M \Omega^M$; incedet Y*; incedit CDZ*
 $T \Gamma^A$ | malum] eum Φ^{P2} .

21. natus] Φ^{P2} (na in ras.); factus G*

ut vid. | in ignominiam suam] $Q^* Z^* S^{*3}$
 Γ^{A*} ; ad ignominiam suam Ω^S ; in ignominia
sua $M Q^2 \Phi Z^2 S^2 \Gamma^{A2} \Omega^M J$; ignominiam suam
 A^* ; in ignominiam X | in (2°) om. T | fa-
tuo + filio $T \Omega^M S$, cf. LXX et Ps.-Aug. spec.
60.

22. animas Γ^{M*} ; amicus Ω^M | spir.]
anima D, ut vid.; praem. et M cum hebr. cf.
LXX | tristis] fictus $\Omega^{M\uparrow}$.

23. de om. Σ^{T*G} | impii Y | accepit
 $Z^* T^* S^* \Gamma^M$.

24. in faciem prudentis LQY*; in
prudentis faciem (ex facie) T; infantie pru-
dentis Φ^G | lucescit T | sapientiam Π^{H*} ;
sapientiae Q | oculis Q Ψ^D .

25. patri ΣT cum hebr., LXX, Ps.-
Aug. spec. 88; + *** Y* | stultus + est
YTS* | matri $\Sigma A L^* T$ cum hebr. et LXX;
praem. stultus $\Omega^{M\uparrow}$.

26. nec om. L* | princ.] iudice Γ^M |
qui recte iud. $\Phi^G T \Omega^M$; om. X.

27. et (1°)] ac Θ | prudens] erudiens
D²; *rudens D* | et (2°)] ut Y* | pretiosus
D; pretiosior Π^H .

18. ¶ homo Div. sine num. G; <homo CAM | 19. <qui (1°) GCAM | 20. <qui (1°) GCAM |
21. <natus GCAM | 22. <animus GCAM | 23. <munera CAM | 24. <in facie GCAM | 25. <ira
GCAM | 26. ¶ non Div. sine num. G; <non CAM | <nec A | 27. <qui GCAM.

²⁸ stultus quoque si tacuerit sapiens putabitur et si compresserit labia sua intellegens

XVIII. ¹ occasiones quaerit qui vult recedere ab amico omni tempore erit exprobrabilis

² non recipit stultus verba prudentiae nisi ea dixeris quae versantur in corde eius

³ impius cum in profundum venerit peccatorum contemnit sed sequitur eum ignominia et obprobrium

⁴ aqua profunda verba ex ore viri et torrens redundans fons sapientiae

⁵ accipere personam impii non est bonum ut declines a veritate iudicii

⁶ labia stulti inmiscunt se rixis et os eius iurgia provocat

⁷ os stulti contritio eius et labia illius ruina animae eius

⁸ verba bilinguis quasi simplicia et ipsa perveniunt usque ad interiora ventris

XVIII. 3. contemnit sed sequitur CA; contemnet sed sequetur G | 7. illius GC; ipsius A | ruina GC; ruinae A | 8. usque ad CA; ad G, cf. *infra* 26, 22 | uentris] addit pigrum deicit timor animae autem effeminatum esurient G³ cum ant. vers.; addit pigrum decedit timorem anima autem effeminatum hesuriet C.

Deest W.

28. quoque om. Q* | si (1°)] cum ΩJ* | taceat D | putabitur] Z*S*; reputabitur L³(re in ras.) MΦΘZ³S³Ψ^DΩ^{MSJ} agrelst; uocauit C; om. Ω³* | si (2°)] sic Θ^A*S* | cum presserit S*.

XVIII. 1. quaerit om. L* | reced.] discedere TΩ^M | amico + suo LS*(ut vid.) | exprobrabilis XΣ^CS; execrabilis Ω^{SJ}*. ¶ «exprobrabilis» Hug. hebr. ant. Beda «exprobrabilis», uel «execrabilis» Iac.

2. recepit YZ*S*; recipiet X | prud.] sapientie X | ea om. ΦG* | dixeris] ΦG*Z*; dixerit Φ^{RG2P}Z³Ψ^DΩJ*. ¶ hebr. ant. «dixeris», uel «dixerit» Iac. | ~ dixeris ea Q | uersatur Y*.

3. in profundum] Z*; in profundo ΦZ³Ω; profundum T; in fundum L* | contemnit] M*Y*(contempn.); contem(p)net G M³ΦG*ΘZ*Ψ^D; contempniture Y³ | sequitur] Φ²³(i in ras.); sequetur GΠ^HMΓ^A*M | eum] animi Ω^M.

4. uerba om. a | redundans A.

5. impii] uiri X, ex Iob 32, 21; + in iudicio Q³ΦZ³S*Ψ^DΩagelst, cf. 24, 23 | declines] L*; declinet L³Θ | a uer.] auctoritate Γ^M.

6. inmiscunt] Z*; inmiscunt ΣMYZ³ TSΩ^M; miscunt L* ut vid.; miscent Ω^{SJ} edd. | rixas M* | et] sed et Θ; om. Q* | prouocant Σ^T.

7. et om. Ω^S | illius] Z*Γ^A*; ipsius ALΦZ³Γ^{A2}Ψ^DΩ edd.; eius Σ cum Ps.-Aug. spec. 88 | ruinae AΨ^D | eius (2°)] illius Π^H.

8. uerbo Y* | bislinguis Γ^M* | ueniunt Y | usque om. GXL*ΩJ, cf. 26, 22 | uentris + pigrum deicit timor animae autem effeminatum esurient G³CQ³Θ^{HA2}(partim in ras.) [Z spat. vac. rel.] Ω^{MSJ}*arelst [[decedit timorem C; anima C; hesuriet C] cum LXX et Ps.-Aug. spec. 86. ¶ «pigrum ... esurient» del. Hug. «pigrum ... esurient» nec hebr. nec anti. habent Guill., item Iac.

28. <stultus GCAM | <et A.

XVIII. 1. ¶ occasiones XVIII. Ω; <occasiones GCAM | 2. <non GCAM | 3. ¶ impius XXXVII. MDΦZST; Div. sine num. Ψ^D; <impius GCA | <sed A | 4. <aqua GCAM | 5. <accipere GCAM | 6. <labia GCAM | 7. <os GCAM | 8. ¶ verba XVIII. ALΘ^A; <verba GCM | <(pigrum) C.

- ⁹ qui mollis et dissolutus est in opere suo frater est sua opera dissipantis
- ¹⁰ turris fortissima nomen Domini ad ipsum currit iustus et exaltabitur
- ¹¹ substantia divitis urbs roboris eius et quasi murus validus circumdans eum
- ¹² antequam conteratur exaltatur cor hominis et antequam glorificetur humiliatur
- ¹³ qui prius respondit quam audiat stultum se esse demonstrat et confusione dignum
- ¹⁴ spiritus viri sustentat inbecillitatem suam spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere
- ¹⁵ cor prudens possidebit scientiam et auris sapientum quaerit doctrinam
- ¹⁶ donum hominis dilatat viam eius et ante principes spatium ei facit
- ¹⁷ iustus prior est accusator sui venit amicus eius et investigabit eum
- ¹⁸ contradictiones conprimit sors et inter potentes quoque diiudicat
- ¹⁹ frater qui adiuvatur a fratre quasi civitas firma et iudicia quasi vectes urbium
- ²⁰ de fructu oris viri replebitur venter eius et genimina labiorum illius saturabunt eum

17. inuestigavit A | 20. labiorum illius CA; labiorum eius G | saturabunt eum GA; saturabuntur eum C.

Deest W.

9. et dissolutus est D; est et dissolutus $\Sigma^{\text{T}^*\text{C}}$; est et dissolutus est Σ^{T^2} | opere] corde Ω^{M} .

10. ad ipsam Σ^{TC} (ibsam) $\Pi^{\text{H}}\text{LY}\Phi^{\text{RGZ}}$ $\text{S}^*\Gamma^{\text{P}}\Psi^{\text{D}}\Omega^{\text{M}}$ *agrelus Spec.*; ad ipsa D(*ut vid.*) Φ^{P} . ¶ « ipsum » *Hug.* anti. « ipsam » *Guill.* hebr. « ipsum », ant. « ipsam » *Iac.* | currit] L^* ; concurrit L^2 ; corripit T^* | iustus $\Gamma^{\text{M}*}$.

11. diuitis] eius $\Omega^{\text{M}*}$.

12. exultatur C | humiliabitur $\text{M}\Phi^{\text{P}}$ *Spec. cod. S**.

13. primus $\Gamma^{\text{A}*}$ | respondit] $\text{M}^*\Phi^{\text{P}*}$ Z^*S^* ; respondet $\text{M}^2\Phi^{\text{RGPs}}\Theta\text{Z}^2\text{S}^2\Omega$ *edd. et Beda* | audit S^* | ~ dem. esse Ω^{S} | confusione X | dignus Y.

14. uiri — spiritum *om.* X | uiri] ueri $\Gamma^{\text{M}*}$; *om.* C; *praem.* autem Ω^{S} | spiritum] spiritus Q^* | facile $\text{X}\Phi^{\text{RG}}\text{Z}^*\Psi^{\text{D}}$ | poteris $\Omega^{\text{J}*}$.

15. prudens] L^* ; prudentis $\text{L}^2\text{T}\Omega^{\text{SJ}}$ *are cum LXX* | aures sap. querent Π^{H} | sapientum $\Gamma^{\text{A}*}\text{M}$ | quaerit] $\text{Z}^*\text{S}^*\Gamma^{\text{A}*}$; qu(a)eret $\Phi\Theta\text{Z}^2\Gamma^{\text{A}2}\Psi^{\text{D}}$.

16. donum] domum Θ | homini $\Pi^{\text{H}*}$.

17. prius $\Omega^{\text{J}*}$. ¶ anti. « prior » *Guill.* « prior » uel « prius » *Iac.* | inuestigavit $\Pi^{\text{H}}\text{AQ}^*\text{Z}^*\text{TS}^*\text{r}$. ¶ mod. ant. « inuestigabit », *Beda* hebr. « inuestigavit » *Iac.*

18. conpremit DZ^* ; conprimet Γ^{M} | quoque *om.* $\Omega^{\text{S}*}$.

19. iuuatur T | iudicia + eius Z^2 .

20. uiri] sui $\text{XL}\Theta$ *cum LXX et Ambr. in Luc. 10, 29.* ¶ hebr. et anti. « uiri » *Guill.* | et — eum *om.* X | genimina] $\Gamma^{\text{A}*}$; gemina $\text{S}^*\Gamma^{\text{A}2}$ | illius] Z^2 *rescript.*; eius GL^* ; ipsius $\Omega^{\text{J}}\text{arelvst}$ | saturabuntur eum C(*eum*) Θ^{A} ; sa[...]buntur D.

9. <qui GCAM | 10. ¶ turris *Div. sine num.* G; <turris CAM | 11. <substantia GCAM | 12. <antequam GCAM | 13. <qui GCAM | 14. <spiritus GCAM | 15. ¶ cor *Div. sine num.* X; <cor GCA | <et A | 16. <donum GCAM | 17. <iustus GCAM | 18. <contradictiones GCA M | 19. ¶ frater *Div. sine num.* G; <frater CAM | 20. <de GCAM.

- 21 mors et vita in manu linguae
qui diligunt eam comedent
fructus eius
22 qui invenit mulierem invenit bo-
num et auri et iucunditatem
a Domino
23 cum obsecrationibus loquetur
pauper et dives effabatur rigide

- 24 vir amicalis ad societatem magis
amicus erit quam frater
XIX. 1 melior est pauper qui am-
bulat in simplicitate sua quam
torquens labia insipiens
2 ubi non est scientia animae non
est bonum et qui festinus est
pedibus offendit

21. in manu GA; in manibus C cum ant. vers. | 22. mulierem G*Σ^C cum archetypo et codd. P*CS Spec., cf. hebr. et Sirach 36, 26, ubi melioris notae codd. bonam omitunt; mulierem bonam G^CC cum LXX; bonam mulierem A | 23. loquetur GA; loquitur C | 24. amicalis GZ* cum codd. MPC Spec.; amicalis C et plures codd. cum codd. RS Spec., correctio prioris lectionis, ut vid.; amabilis A cum Beda.

XIX. 1. quam torquens GC; quam diues torquens A, cf. ant. vers. et infra 28, 6 | 2. offendit C(hoff.)A; offendet G.

Deest W.

21. in manu] L*; in manibus CL²M ΘΩ^Sare Spec. cod. P, Sal. (col. 975 A), cum Sang., Lucif. de s. Athan. 1, 27, Aug. passim, etc. ¶ hebr. et anti. habent « manu » Guill. Beda « manibus », hebr. et ant. « manu » Iac. | ~ lingue in manu Ω^M | diligunt] continent G²(in ras.)Σ^TT cum LXX | ea Ψ^D | comedunt XΣ^TDTΨ^D(comm.) Spec. cod. S.

22. tot. vers. rescriptis Z² | mulierem = G*Σ^C Spec. codd. P*CS, cum hebr.; bonam mulierem ALQ; mulierem bonam G² cett. et Spec. codd MP²R | inueniet C | bonum + thesaurum X | auri et] L*M*S*; hauriet Π^H L²M²YΦΘZ²TS²Ψ^DΩ edd. | iocunditatem Π^HMQYΦ²RGZ²TTΨ^DΩ² | domino + qui expellit mulierem bonam expellit bonum qui autem tenet adulteram stultus est et impius G²Q²ΘZΩ^{MS}J*arels^c [[expellit] aspernit Ω^M; bonum] bona QΘZ; continet adulteram G, adulterat Z; impius] insipiens QΘΩarels^c cum LXX et Valv. ¶ « qui expellit mulierem bonam expellit bonum qui autem tenet adulteram stultus est et insi-

piens » del. Hug. hebr. ant. non habent hunc uersum Iac., item Guill.

23. obsecr.] obscurationibus Θ^A | loquitur CXΣMDYΘ^AZ*S*Ψ^DΩ^J*agels Spec.; loqueretur T²(pr. e ex i). ¶ « loquetur » al. « loquitur » Iac. | rigide] rigi[.] D^e; regi D.

24. amicalis = GL²Z*T Spec. codd. MPC; amabilis AL*MΦZ²t Beda; amabitur Ω^M*; amabilis Ω^M² cett., Spec. codd. RS, Brev. goth., P. L. 86, 509. ¶ mod. « amicalis », Beda ant. « amabilis » Iac. | so- ciet.] satietatem D.

XIX. 1. melius Σ^C | torquens = GC XΣZ*TT^r Spec. cum hebr., cf. codd. graec. 23, 103, 253, qui hexapla rem textum praebent; diues torquens DZ² cett. et Beda, cf. cod. graec. 106, Sang., Ps.-Aug. spec. 43, vide etiam infra 28, 6 | labia + sua Z²; + sua et Ω^SJ edd. cum hebr.; + ut Ω^M. ¶ anti. iuxta hebr. « labia insipiens » Guill. Beda aliqui ant. non habent « sua et », mod. hebr. habent Iac.

2. ubi om. A* | offendit] Z²; offendet GQZ² edd.

21. <mors GCAM | <qui A | 22. ¶ qui XXXVIII. MDΦZSΓ; Div. sine num. Ψ^D; <qui GC A | <et A | 23. ¶ cum Div. sine num. G; <cum CAM | 24. <vir GCAM.

XIX. 1. ¶ melior XIX. Ω; XX. ALΘ^A; <melior GCM | 2. <ubi GCAM | <et A.

- ³ stultitia hominis subplantat gressus eius et contra Deum fervet animo suo
⁴ divitiae addunt amicos plurimos a paupere autem et hii quos habuit separantur
⁵ testis falsus non erit inpunitus et qui mendacia loquitur non effugiet
⁶ multi colunt personam potentis et amici sunt dona tribuenti
⁷ fratres hominis pauperis oderunt eum insuper et amici procul recesserunt ab eo
 qui tantum verba sectatur nihil habebit ⁸ qui autem possessor est mentis diligit animam

- suam et custos prudentiae inveniet bona
⁹ testis falsus non erit inpunitus et qui loquitur mendacia peribit
¹⁰ non decent stultum deliciae nec servum dominari principibus
¹¹ doctrina viri per patientiam noscitur et gloria eius est iniqua praetergredi
¹² sicut fremitus leonis ita et regis ira et sicut ros super herbam ita hilaritas eius
¹³ dolor patris filius stultus et tecta iugiter perstillantia litigiosa mulier
¹⁴ domus et divitiae dantur a patribus a Domino autem proprie uxor prudens

4. hii G²C; hi G²A | 6. dona tribuenti XΣA et *Spec. cum hebr.*; dona tribuentis GC, *fortasse vi genitivi potentis praecedentis, cf. Symm.* | 13. perstillantia GA; prestillantia C | 14. a patribus G²C; patribus G²; parentibus A.

Deest W.

3. stultitia + ***S Q* | eius om. D | et om. Σ^T | dominum Π^Hr cum hebr. | feruet] seruet Θ^A.

4. addunt] adducunt A | et hii] Z* T*S*; et hi G*Π^HAL*DQYΦZ²T²S²Γ^M Ψ^Dgrelbst; et hi* M; in his X | separantur] *Spec. et Beda*; separabuntur A.

5. inpunitus] Θ^{A2}(alt. i in ras.). ¶ proser G | mendacium G | loquetur L | ~ loq. mend. Y, cf. v. 9.

6. colunt] quorum Y* | tribuenti = XΣΠ^HALMDQ*YΘTSΓ^Mw *Spec. codd. MP CRS² cum hebr.*; tribuentis GCQ²ΦZΓ^AΨ^D Ωagrelst *Spec. cod. S* et Brev. goth., P. L. 86, 299 et 509, cum Symm.*

7. hominis paup.] homines pauperes oderunt T* | hominis] omnes r cum hebr.; *** Q* | sectantur DT*.

8. custos XDT*S*Γ^M.

9. falsus] in ras. Φ^{P2} | ~ falsus testis

Ωarelvst. ¶ hebr. ant. « testis falsus » Iac. | mendacium Γ *Brev. goth., 299.*

10. stulto T | deliciae] diuiti(a)e ae. ¶ « delitie » Hug. hebr. ant. « delicie », al. « diuicie » Iac.

11. doctrinam G*Σ^C | per pa(t)ientia Y*S*Γ^MΨ^D | noscitur] nascitur Y*; loquitur Σ^T.

12. sicuti (utroque loco) C | ita (1°) sic Q | ~ ira regis YSF | et (2°) om. C | ita (2°) + et QΦZ²Ψ^DΩarelvst.

13. patris] Γ^{A*} cum Sang.; patri Γ^{A2} cum hebr., LXX et Vind. | prestillantia CX | litigiosa L | ~ mulier litig. Θ.

14. a (1°) om. G*A* | patribus = GC XΣT^{*C}ΘZ*TΩ²; parentibus Σ^{T2}Q²(in ras. brev. spat.)Z²Ω²(in ras.) cett. ¶ « parentibus » Hug. hebr. ant. « parentibus », al. « patribus » Iac. | propria C; proxima Θ; om. L*Q* *Brev. goth., 299.*

3. <stultitia CAM | 4. <divitiae GCAM | <a A | 5. <testis CAM | <et G | 6. <multi GCAM | 7. <fratres CAM | <qui GCAM | 8. <qui A | <et A | 9. <testis GCAM | 10. ¶ non Div. sine num. G; <non CAM | 11. <doctrina GCAM | 12. <sicut (1°) GCAM | 13. <dolor GCAM | 14. <domus GCAM | <a domino A.

- 15 pigredo inmittit soporem et anima dissoluta esuriet
 16 qui custodit mandatum custodit animam suam qui autem negligit vias suas mortificabitur
 17 feneratur Domino qui misereatur pauperis et vicissitudinem suam reddet ei
 18 erudi filium tuum ne desperes ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam
 19 qui inpatiens est sustinebit damnum et cum rapuerit aliud adponet
 20 audi consilium et suscipe disciplinam ut sis sapiens in novis simis tuis
 21 multae cogitationes in corde viri voluntas autem Domini permanebit
 22 homo indigens misericors est et melior pauper quam vir mendax
 23 timor Domini ad vitam et in plenitudine commorabitur absque visitatione pessimi
 24 abscondit piger manum suam sub ascella nec ad os suum adplicat eam

16. vias suas GA; uitam suam C | 17. qui misereatur pauperis GA, cf. 14, 31; qui misereatur pauperi C^{cum Spec.}, cf. 14, 21 | 18. ad interfectionem autem G²CA; ad interfectionem G* | 22. et melior G*C; et melior est G³; melior A | 23. absque uisitatione pessimi G; absque uisitatione pessima A; habsque abitatione pessimi C | 24. manum suam sub CA *cum Sal.*, *Greg. M.*, *Beda*, cf. *hebr. et LXX*; manum sub G, cf. 26, 15.

Desunt WΓ^A (partim a v. 22, est, fol. lac.).

15. pigredo] T*; pigrido LM*Φ^{RG} T²S*; putredo Γ^A *rescript.* | mittit L* | dissol.] desolata D.

16. negligit] Σ^{T*}(neglig.); negliget Σ^{T²} | uiam suam Π^BΘ^ΩΣ^Jarels^c; uitam suam C; animam suam X. ¶ *hebr. et anti.* « uias suas » *Guill.* mod. « uiam suam », *al. hebr. ant.* « uias suas » *Iac.* | mortificatur Γ^A.

17. fenerabitur Γ^A; fenerator L*(foen.) α | pauperis] Z²T²S*; pauperi CΣ^{T²}CQY ΦZ²T²S²Γ *Spec. codd. MPCR et Brev. goth. l. l.*, cf. *J. Schildenberger*, p. 158; pauper*** Σ^{T*} | reddit DT* | eis Π^H.

18. erude X | suum Θ^{A*} | autem om. G*Σ^{T*} *Brev. goth. l. l.* | ne] non A | pones Φ²T | animum tuum ΓΨ^D.

19. qui + enim Ω^ΣJ^{are} | et om. Y | adponit XT(app.).

20. audi + fili mi G², cf. *LXX*, *Gfb.*, *Vind.*

21. uiri] S² (ri in ras.) | autem om. A* | permanet Ω^ΣJ; *praem.* in eternum Ω^ΣJ^{are} cum *LXX*. ¶ « domini permanebit » *Hug.*

22. et om. AL*Q | melior + est G²LM QΘZ*Ω²arels^c cum *Hier. c. Rufin. 3, 43* | pauper] *praem.* uir Z*; + iustus G²Ω²age cum *LXX*, *Ambr. in Luc. 5, 53*, *Hier. l. l.* | uir] G* ut *vid.*; diues G² cum *LXX et Ambr. l. l.*, cf. *Hier. l. l.*

23. uitam + nam qui sine timore est habitat in locis quae non uisitat aeternus G² cum *codd. graec. 23, 106, 161, 252*, cf. *cett. codd. graec., Vind., Ps.-Aug. spec. 6*; + et si cum sancto fuerit directa est uia eius C *ex hexapl. recensione 20, 11* | in plenitudinem X | absque uisitatione pessima Ac; absque uisitationem pessimam X | absque] a*que L* | uisit.] abitatione C.

24. suam om. GL*Ψ^{D*}, cf. 26, 15 | hascilla C; axscella D; ascellam QΨ^D; ascillam Γ^M; as*llam Γ^A | eam] ill[.] D.

15. <pigredo GCAM | 16. <qui custodit GCAM | <qui autem A | 17. ¶ feneratur XXXVIII. MDΦΣΓ; *Div. sine num.* Ψ^D; <feneratur GCA | 18. ¶ erudi XXVII. Q; <erudi GCAM | 19. <qui GCAM | 20. ¶ audi *Div. sine num.* GL; <audi CAM | 21. <multae GCAM | 22. <homo GCAM | <melior A | 23. <timor GCAM | 24. <abscondit GCAM.

- ²⁵ pestilente flagellato stultus sapientior erit sin autem corripueris sapientem intellet disciplinam
²⁶ qui affligit patrem et † fugat † matrem ignominiosus est et infelix
²⁷ non cesses filii audire doctrinam nec ignores sermones scientiae
²⁸ testis iniquus deridet iudicium et os impiorum devorat iniquitatem
²⁹ parata sunt derisoribus iudicia et mallei percutientes stultorum corporibus

- XX. ¹ luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas quicumque his delectatur non erit sapiens
² sicut rugitus leonis ita terror regis qui provocat eum peccat in animam suam
³ honor est homini qui separat se a contentione omnes autem stulti miscentur contumeliis
⁴ propter frigus piger arare noluit mendicabit ergo aestate et non dabitur ei
⁵ sicut aqua profunda sic consilium in corde viri sed homo sapiens exauriet illud

25. sin autem CA; si enim G | 26. fugat restituimus cum hebr., cf. LXX et ant. vers. (repellit); fugit GCA cum Spec., errante archetypo, cf. tamen Aquilam (ἀποδιδοῦσθαι) | 27. filii A.

XX. 2. ita terror G; ita error A; ita et terror C.

Desunt WΓ^A (partim usque ad v. 28, deridet).

25. pestilenti XZ* | stulto X | sin autem = CXΣΠ^HAL*Q*Φ^PZ*TS Spec.; si enim G; si autem L³Q²Z³ cett. | corripuerit XDI^M | intellet G | I^A*; intellegit DQ*Z*TS*Γ^A | discipl.] sapientiam Ω^SJagre.

26. fugat = gwt cum hebr., cf. LXX, Vind., Ps.-Aug. spec. 21 (repellit); effugit G²Γ; om. Y; legi nequit D; fugit G* cett. et Spec. cum Aquila | ~ matr. fugit Ω^SJ | erit ΘΩ^SJagre, cf. LXX, Vind., Ps.-Aug. l. l. | ~ et inf. est T.

27. cessas G | filii AΨ^D Spec. codd. M*P* | ~ aud. fili Ω^Sar | doctrinam] Z*; disciplinam L*Z³, cf. LXX, Vind., Ps.-Aug. l. l., etc. | nec] S*; ne S²Ω^J | sermonem Γ^A*.

28. deridet D | deuoret C*.

29. mallei] male G* | percutientes Z*TS* | corpora X.

XX. 1. luxuriosa] Π^H (alt. u in ras.)

Z*; luxuriosa LM*YΦ^{GP}ΘZ³T*S*Γ^A | uinum] praem. est S, cf. Ambr. de off. 2, 21, 109 et Ps.-Aug. spec. 52 | ~ ebr. tumult. L* | his om. S* | delectauerit Q.

2. sicuti C | ita] Σ^T*Q*S*³; ita et CXΣ^T²Q²YΦZS²ΓΨ^DΩ edd. | terror] error A.

3. hominis DY | contentione LQ, cf. hebr. et LXX; contemtionibus X; contemptio-nibus Γ^M | miscentur Θ; commiscentur LQ, cf. LXX; se miscent Π^HDT, cf. 18, 6.

4. nolit T | mendicabit] in ras. Ω³; mendicavit Π^HDQ*TT^M* (med.); mendicabat Φ^G; mendicabitur XΘ^H* (ut vid.)^A | ergo] in ras. Ω³; autem ΣΘ; om. X | in estate Ω^M | ei] illi arelēt; om. L.

5. sicuti C | sed] et S*, cf. hebr. | exauriet] M*Y*; exauriet Π^HM³Y³ΦΘZSΨ^D Ω edd.; exaudiet D.

25. <pestilente GCAM | <sin A | 26. <qui GCAM | 27. <non GCAM | 28. <testis GCAM | 29. ¶ parata Div. sine num. G; <parata CAM.

XX. 1. ¶ luxuriosa XX. Ω; XXI. LΘ^A; <luxuriosa GCAM | <quicumque GA | 2. <sicut CAM | <qui A | 3. <honor CAM | <omnes GA | 4. ¶ propter Div. sine num. G; <propter CAM | 5. <sicut GCAM.

- 6 multi homines misericordes vocantur virum autem fidelem quis inveniet
 7 iustus qui ambulat in simplicitate sua beatos post se filios derelinquet
 8 rex qui sedet in solio iudicii dissipat omne malum intuitu suo
 9 quis potest dicere mundum est cor meum purus sum a peccato
 10 pondus et pondus mensura et mensura utrumque abominabile est apud Deum
 11 ex studiis suis intellegitur puer si munda et si recta sint opera eius
 12 aurem audientem et oculum videntem Dominus fecit utrumque
 13 noli diligere somnum ne te egestas opprimat aperi oculos tuos et saturare panibus
 14 malum est malum est dicit omnis emptor et cum recesserit tunc gloriabitur
 15 est aurum et multitudo gemmarum vas autem pretiosum labia scientiae

8. omne malum G²A et plures codd., cf. hebr. et LXX; omnem (hom. C) malum G²C | intuitu GA; in intuitu C | 10. est G; est C; om. A | deum GC; dominum A cum hebr., sed et cum LXX et ant. vers., cf. v. 23 | 11. et si recta CA et Spec. cum hebr.; et recta G cum Beda | 15. est aurum G C; aurum A | uas autem GC; et uas A.

Deest W.

6. inuenit A[†].

7. iustus + autem QΘS²Ω^{MS} | beatus DY*Θ^H | derelinquit X(-id)re; relinquet Q cum Cypr. de op. et eleem. 19 et testim. 3, 1; relinquit T(-id)a.

8. sedet] Y*; sedit L*M*Y²Z*TS* | omnem G²C(hom.)Q*Y*Φ^PY^D | malum om. Γ^{M*} | intuitu Y*; praem. in CQ²ΘT²S* Γ^{A2}Ω²(om. Ω²)a.

9. poterit Θ | purus] praem. et X.

10. et mensura om. Σ^{c†} | utraque X | est om. A Sal. | deum] L*; dominum AL²M DQgrw Beda (ut vid.) cum hebr., LXX, Ambr. de vid. 13, 78, etc.

11. intelligitur Ω²J. ¶ mod. hebr. « intelligitur », uel « intelligitur » hebr., Beda ant. « intelligatur » Iac. | puer] uir Q | et om. Θ | si (2°) = CΣΠ^HALMDQΘ^{H*}A Z*TS*Γ Spec. cum hebr.; sic Θ^{H2}; om. Z²S²

cell. et Beda cum Theodotione | sunt X*(ut vid.) ΣYTT^MΩ²J Spec. codd. MR | ~ si munda et recta opera sunt eius Ω²*; ~ si munda sint (si) recta opera eius Θ | eius + et si cum sancto fuerit directa est uia eius G², ex hexapl. recensione Hier., ut vid.

12. facit S* | ~ utr. fecit dom. Ω².

13. te om. Γ^{M*}.

14. est (1°)] resc. Z² | malum est (2°)] malum Θ^{A*}; ***** Γ^M; om. S² | et cum] L*; cum autem L² | gloriabitur] L*Ω²(abitur in ras.); glorificabitur XL²S*.

15. est] Z²*; est autem Γ; om. AL*Y ΦZ²S²Ω²J* Beda. ¶ Beda et anti. « aurum » Guill. hebr. ant. « est aurum », Beda aliqui ant. « aurum » Iac. | uas autem pretiosum] D(ut vid.)Z*(praet.)S²; et uas pr(et)iosum AQYΦ^{RG}Z²S²+Y^DΩ²wt Beda, cf. hebr.; et uasa pretiosa Φ^P. ¶ « et uas preciosum » Guill.

6. <multi GCAM | <virum A | 7. <iustus GCAM | 8. <rex GCAM | 9. ¶ quis XL. MDΦZSΓ; Div. sine num. GY^D; <quis CA | 10. <pondus et GCA | <utrumque A | 11. <ex GCAM | 12. <aurem GCAM | 13. ¶ noli XXVIII. Q; <noli GCAM | <aperi GA | 14. <malum (1°) CAM | <et A | 15. <est GCAM | <vas G,

- 16 tolle vestimentum eius qui fidei-
iussor extitit alieni et pro
extraneis aufer pignus ab eo
17 suavis est homini panis men-
daci et postea implebitur os
eius calculo
18 cogitationes consiliis roborantur
et gubernaculis tractanda sunt
bella
19 ei qui revelat mysteria et ambu-
lat fraudulenter et dilatat la-
bia sua ne commiscearis
20 qui maledicit patri suo et matri
extinguetur lucerna eius in
mediis tenebris
21 hereditas ad quam festinatur in
principio in novissimo bene-
dictione carebit
22 ne dicas reddam malum ex-
pecta Dominum et liberabit te
23 abominatio est apud Deum pon-
dus et pondus statera dolosa
non est bona
24 a Domino diriguntur gressus viri
quis autem hominum intel-
legere potest viam suam

19. ei qui GCA¹; et qui A† *ut vid.* | 20. maledicit GA; maledicet C | 21. benedictione carebit GA; benedictionem carebit C | 22. liberauit GC | 23. deum GC *cum Spec.*; dominum A *cum hebr., sed et cum LXX et ant. vers., cf. v. 10* | bona GC; bonum A *cum ant. vers.*

Desunt D(a v. 24, hominum)W.

16. extiterit Σ^C | alieni] alicui α | aufert Ψ^D; aufers XT; aufe** Y*.

17. hominis T*.

18. cogit.] [...]itationis D | consilii QΦ^PΘ^AΨ^Dε *Miss. moz., P. L. 85, 333* | roborantur] Z*S*; roburantur A; roboratur Q*; roborabuntur Q²YΦ^ZS². ¶ mod. « roborantur », ant. « roborabuntur » *Iac.*

19. ei] et XΠ^H*A†(*ut vid.*)Θ^H*A^TS* *Ω^M Miss. moz. l. l. et Beda* | ambulet Σ^T; ambulabat Φ^P | commisceris T*; commiscaris DT*Γ^M.

20. maledicet CΣQ* | et] L*; uel L²; aut Ω^M | extinguitur DYT* | lumen Ω^{SJ}ae. ¶ « lucerna » iuxta hebr. et anti. *Guill., item Iac.* | ~ tenebris med. Ω^M.

21. quem XΣ^T | festinatur] Q² (*ur in ras.*); festinantur Φ^P | benedictionem CX.

22. reddam] Z*²; redde Z² *ut vid.* | malum + pro malo G²Π^PLMD(*ut vid.*)QY

ΘT²SIΓΨ^DΩ^{SJ}ag *Miss. moz. l. l.*; + pro bono Ω^M. ¶ hebr. et anti. non subiungunt « pro malo » *Guill.* Beda hebr. non habent « pro malo », plures ant. habent et mod. *Iac.* | expectato X | deum Σ | liberauit G*CΣ^cQ* Γ^M*.

23. abominabile Θ, *ex v. 10* | deum = GCΣΓ^AΨ^DΩ^{SJ}a *Spec.*; dominum *cett. cum hebr. et LXX.* ¶ hebr. et anti. habent « dominum » *Guill., item Iac.* | statera] steraG; *praem.* et Cg *Spec. cod. S cum hebr., LXX, Ambr. in ps. 61, 31, Cassian. coll. 21, 22* | bona] *Spec.*; bonum AL*MDY *Beda cum LXX, Ambr. in ps. 48, 6; Ps.-Aug. spec. 64; Cassiano l. l.*

24. hominem Φ^G | poterit XΠ^HMΘ Z*TS *Miss. moz. l. l. cum Hier. c. Pelag. 1, 39 et Greg. M., P. L. 76, 496 B* | uiam] uitam Ω^S | ~ intell. uiam suam potest L*; ~ potest intell. (uiam) suam Ω^{SJ}.

16. <tolle GCAM | 17. <suavis GCAM | 18. <cogitationes GCAM | 19. <ei GCAM | 20. ¶ qui *Div. sine num.* G; <qui CAM | 21. <hereditas CAM | <in novissimo G | 22. <ne CAM | 23. ¶ abominatio XLI, MDΦZSI; *Div. sine num.* Ψ^D; <abominatio GCA | 24. <a GCAM | <quis A.

25 ruina est hominis devorare sanctos et post vota tractare
 26 dissipat impios rex sapiens et curvat super eos fornicem
 27 lucerna Domini spiraculum hominis quae investigat omnia secreta ventris
 28 misericordia et veritas custodiunt regem et roboratur clementia thronus eius
 29 exultatio iuvenum fortitudo eorum et dignitas senum canities

30 livor vulneris abstergit mala et plagae in secretioribus ventris
 XXI. ¹ sicut divisiones aquarum ita cor regis in manu Domini quocumque voluerit inclinabit illud
² omnis via viri recta sibi videtur appendit autem corda Dominus
³ facere misericordiam et iudicium magis placent Domino quam victimae
⁴ exaltatio oculorum et dilatatio

25. deuorare GA, cf. *Iob* 39, 30, lambere, et *Abd.* 16, absorbere, pro eodem verbo hebraico; deuotare C, cf. *LXX* | 30. absterget C(habs.)A cum *Beda*, cf. *Symmachum*; abstergit G.

XXI. 1. domini GC cum *hebr.*; dei A cum *ant. vers.* | inclinavit GA | illud G; illut C; illum A | 3. placent CA*, constructio ad sensum; placet GA² cum *ant. vers.* | 4. exaltatio GA; aexultatio C.

Desunt D(usque ad v. 1, aquarum)WΓ^A(*partim a v. 26, dissipat, usque ad v. 30, uentris, fol. lac.*).

25. hominis = GCXΠ^HALQY^TΩ^{SJ}
Sal., *Beda*, cum *hebr.*, cf. *Hier.* in *Ezech.* 44, 19 (uiri); hominum Y[†]; homini *cett.* et *Miss. moz.* l. l. cum *LXX* | deuorare] Γ^{A2} (*pr. r corr.*) *Sal.*; deuotare CΣ^TΩ^{ael} Miss. *moz.* l. l., cf. *LXX* (ἀγιάσαι) et *Hier.* l. l. (sanctificare). ¶ quidam *hebr.* sic exponunt «deuotare» ... sed *Beda* et *ant.* et quidam *hebr.* sic habent «deuorare» *Hug.* «deuorare» iuxta *hebr.* et *anti. Guill.*, item *Iac.* | sanctum *tu*, cf. *hebr.* | retractare Ω^{MSJ*} *are*lst, cf. *LXX*. ¶ «retractare», *Beda* et *ant.* «tractare» *Hug.* «tractare» iuxta *hebr.* et *ant. Guill.* *Beda ant.* «tractare», mod. «retractare» *Iac.*

26. impius L*Y^{ΨD} | curuat] Q*Z*S*; incuruat Q²ΦZ^{S*}Γ^MΨ^DΩ *edd.*

27. inspiraculum C | qui YΩ^{SJ*} *Miss. moz. l. l.* | inuestigat] S² (*alt. t in ras. lat. spat.*).

28. et (2°) *om.* Ω^{S*} | roborantur Γ^M; roborabitur Z*TS*Ψ^D *Miss. moz. l. l.*; corroboratur Z²; laboratur Φ^G.

29. canitiem Ψ^D.

30. libor CXΣ^CΠ^HΓ^A; labor Σ^TΓ^M | absterget] Z²; abstergit GΣMYΦΘZ^{2*}TS* Γ^{ΨD}Ω^M | ~ abst. mala uulneris L* | et] si Ω^M | plaga Φ^R | secretioribus] obsecrationibus a.

XXI. 1. sicuti C | ita + et Ω^M | in manum a | domini] dei AQ *Sal.* et *Beda cum LXX et ant. vers.* | inclinavit G*AQ*YZ* | illum AQ*.

2. ~ uidetur sibi Θ, cf. *LXX* et *Hier. c. Pelag.* 1, 39 | appendit] Q*; appendet Q² | cor G*.

3. *miseric.* iustitiam r cum *hebr.*; *praem.* autem Ω^{J*} | placent = CΣA*YΦ Z²S*Ψ^D; placebit Z* ut *vid.*; placet A²S² *cett. cum Lucif. de s. Athan.* 1, 28 et *Ps.-Aug. spec.* 10. ¶ «placent» *Guill.* | domino] deo M. ¶ *ant.* «domino», uel «deo» *Iac.* | uictima T.

4. exultatio C(aex.)XΠ^HQΘ^AS*; + autem L | et] S^{2*}; est Σ^CΨ^DΩ^MJ^{ael}lst; *om.* S²Ω^S. ¶ «et» *Hug.* *hebr. ant. mod.* «est» *Iac.* | dilatatio] S^{2*}; dilatio Σ^C*L*; delecta-

25. <ruina GCA | 26. <dissipat GCAM | 27. <lucerna GCAM | 28. <misericordia GCAM | 29. <exultatio GCAM | 30. <livor GCAM | ¶ et XXI. Ω^M.

XXI. 1. ¶ sicut XXI. Ω^{SJ}; <sicut GCAM | <quocumque A | 2. ¶ omnis *Div. sine num.* G; <omnis CAM | 3. ¶ facere XXVIII. Q; XLII. MDΦZSΓ^M; *Div. sine num.* Ψ^D; <facere GCA | 4. <exaltatio GCAM,

cordis lucerna impiorum peccatum
⁵ cogitationes robusti semper in
 abundantia omnis autem piger
 semper in egestate
⁶ qui congregat thesauros lingua
 mendacii vanus est et inpin-
 getur ad laqueos mortis
⁷ rapinae impiorum detrahent eos
 quia noluerunt facere iudicium
⁸ perversa via viri aliena est qui
 autem mundus est rectum
 opus eius
⁹ melius est sedere in angulo do-
 matis quam cum muliere liti-

giosa et in domo communi
¹⁰ anima impii desiderat malum
 non miserebitur proximo suo
¹¹ multato pestilente sapientior erit
 parvulus et si sectetur sapien-
 tem sumet scientiam
¹² excogitat iustus de domo impii
 ut detrahat impios in ma-
 lum
¹³ qui obturat aurem suam da
 clamorem pauperis et ipse
 clamabit et non exaudietur
¹⁴ munus absconditum extinguet
 iras et donum in sinu indi-
 gnationem maximam

4. lucerna GA; et lucerna C | 5. semper (2°) GC; om. A | 6. lingua mendacii CA; linguam mendacii G | 9. domatis GA; domus C | et in domo GC; in domo A, *ut iterum* 25, 24 | 12. in malum GC; a malo A | 13. qui obturat (opt. A) aurem suam GA; qui hobdurat aurem suam C | 14. extinguet GA; extinguit C | in sinu CA; in sinum G.

Desunt D(a v. 6, uanus, usque ad v. 13, clamorem)W.

tio S² | et lucerna CZ²(et in ras.)Ω^M.

5. in abundantiam D | semper (2°) om. Σ^T*AQ*grē | in egestatem Π^H*; + est Σ^T*L*QΦΘZ²S²Ψ^DΩ *edd.*

6. thesaurum Q | linguam GX | uanus + et excors Σ^TQ²YΦZ²S²Γ^{AM}(om. et)Ψ^D Ωarels^t, ex 12, 8 | inpingitur ΘT | ad laq.] in ras. S¹; ad (a Q*) laqueum Q.

7. rapina Q*; rapinam Ψ^D | detra-
 hent] S*; detrahunt S² | quia] T*S*; qui
 XT²S²Γ^MΨ^DΩ^M | noluerint X.

8. est (1°) + a deo Ω²ae, cf. LXX.
 ¶ non est subiungendum quod dicitur « a
 deo » Guill. | opus est eius Ω^M; est cor eius X.

9. domatis] domus CX; dogmatis
 Ω^{SJ} | cum om. A* | litigiosa G*L | et in]
 S*; in XAYS²tw Beda, cf. Hier. adv. Iovin. 1,
 28 et infra 25, 24 sec. LXX; et ΘZ; ** Ω^J* |
 domu LΦ | communi conuiuii Ω⁵.

10. miserebitur] S*; miseretur L*S².

11. mutato X | pestilentie Ω^M | sa-

pientior] sapiens Θ^A, cf. hebr. | si] sic Y |
 sectatur T | sapientem] Z*S²; sapientiam Π^H
 YΦZ²TS*²Γ^AΨ^D; sapientia Γ^M; scientem G |
 sumit Y; sumat Ω^M; assumet M.

12. de domu Φ^G | impios] i(m)pious
 XY* | in malum = GCXΣΘZ²TSg cum
 hebr.; a malo Z² cett. ¶ al. a malo S.

13. obturat] Y*S*; obdurat C(hob.)
 XΣY²ΘS² cum Ps.-Aug. spec. 14 et 24 | aures
 suas Ω^S cum LXX et ant. vers.; uocem suam X |
 ad clamorem] Z*; a clamore Z²Ψ^D; a cla-
 morem Y* | pauperis] Γ^A*; pauperum
 ΘΓ^A² | et (1°) om. X | clamauit Σ^CQ*T.

14. munus] manus Θ^{HA}* | extinguet
 = GALQΦ²ZS²Ω^Jtw Spec. et Beda cum hebr.;
 extinguit S* cett. cum LXX. ¶ Beda hebr.
 ant. « extinguet », uel « extinguit » Iac. |
 iram Q cum hebr. ¶ iram L | donum] do-
 mum XΘ^H* | in sinum GQ; insignum Ψ^D;
 minuit T; om. Y | indignatione maxima
 Π^HY*; indignatio maxima Z*.

5. <cogitationes GCAM | <omnis GA | 6. <qui GCAM | <vanus A | 7. <rapinae GCAM |
 8. <perversa GCAM | 9. <melius GCAM | 10. <anima GCAM | 11. <multato GCAM | <et A |
 12. <excogitat GCAM | 13. <qui GCAM | 14. <munus GCAM.

- 15 gaudium iusto est facere iudicium et pavor operantibus iniquitatem
 16 vir qui erraverit a via doctrinae in coetu gigantum commorabitur
 17 qui diligit epulas in egestate erit qui amat vinum et pingua non ditabitur
 18 pro iusto datur impius et pro rectis iniquus
 19 melius est habitare in terra deserta quam cum muliere rixosa et iracunda
 20 thesaurus desiderabilis et oleum in habitaculo iusti et imprudens homo dissipabit illud
 21 qui sequitur iustitiam et mise-

- ricordiam inveniet vitam et iustitiam et gloriam
 22 civitatem fortium ascendit sapiens et destruxit robur fiducia eius
 23 qui custodit os suum et linguam suam custodit ab angustiis animam suam
 24 superbus et arrogans vocatur indoctus qui in ira operatur superbiam
 25 desideria occidunt pigrum noluerunt enim quicquam manus eius operari
 26 tota die concupiscit et desiderat qui autem iustus est tribuet et non cessabit

20. thesaurus (thens. C) desiderabilis GC; thesauros desiderabiles A | dissipavit G | 24. uocatur GA; uocauit C.

Desunt D(a v. 19, deserta)W.

15. iusto] Π^{H_2} (o in ras.); iusti Γ^{A**M} | pauor] Γ^{A*} ut vid.; sanctis Γ^{A_2} | operantium X | iniq.] Γ^{A*} ; equitatem Γ^{A_2} .

16. errauit LT | a] in æ | gigantum] Z*; gigantium XYZ³Ψ^Dar.

17. diligit Ω^M | erit] est D | pingua LYS* Γ^M ; pingui*a Z* | ditabitur] dabitur Θ^A .

18. datur] Z*S*; dabitur $\Sigma\Phi\Theta^A$ *Z² S² Ω^M sæls | recto Ω^S are. ¶ Beda ant. hebr. « rectis », uel « recto » Iac. | iniqui Y; iniquis Ψ^D.

19. melior G | est om. Y* | rixosa Z² (rix in ras.) | iracunda] Γ^{A_2} (alt. a in ras.).

20. thesaurus] M² (aurus in ras.); thesauros A | desiderabiles AL* | in habitaculum Q | et (2°) om. Θ Beda | dissipavit GLQ*YΘZ* Γ^M *; dissipabit Ψ^D.

21. et iustitiam] iustitiam grebte cum hebr.; om. YΦZ²s cum LXX. ¶ « et iustitiam » Hug. anti. « uitam et gloriam », noui cum hebr. repetendo « iustitiam » sic habent anti. (sic) « uitam et iustitiam et gloriam » Guill.

22. ascendit] accendit Ψ^D | et extruxit Σ^C; destruxitque Ω^S Jagrel; detraxitque s | robur] M²*; robor XL*M²Q*YZS* Γ^M * | fiducia XS*Ψ^D Miss. moz., P. L. 85, 343.

23. custodit (2°) om. A* | ab angustia Θ .

24. uocabitur C(-ui-)L; uocatus Ω^J * | qui] quia Ω^S .

25. occidit T*; **cidant G* | enim om. L* | manu T*.

26. die*** Y | conc. et des.] in ras. brev. spat. Ω^J | tribuit XY | et (2°) om. G* | cessauit Q*Y*Z*.

15. <gaudium GCAM | 16. <vir GCAM | 17. <qui diligit GCAM | <qui amat A | 18. <pro iusto GCAM | 19. <melius GCAM | 20. <thesaurus GCAM | 21. <qui GCAM | 22. <civitatem GCAM | 23. <qui GCAM | 24. ¶ superbus XLIII. MΦZSΓ; Div. sine num. Ψ^D; <superbus GC A | 25. <desideria CAM | <noluerunt G | 26. <tota CAM.

²⁷ hostiae impiorum abominabiles
quia offeruntur ex scelere
²⁸ testis mendax peribit vir oboe-
diens loquitur victoriam
²⁹ vir impius procaciter obfirmat
vultum suum qui autem rec-
tus est corrigit viam suam
³⁰ non est sapientia non est pru-
dentia non est consilium con-
tra Dominum
³¹ equus paratus ad diem belli Do-
minus autem salutem tribuet
XXII. ¹ melius est nomen bonum

quam divitiae multae super
argentum et aurum gratia
bona
² dives et pauper obviaverunt sibi
utriusque operator est Dominus
³ callidus vidit malum et abscon-
dit se innocens petransiit et
afflictus est damno
⁴ finis modestiae timor Domini
divitiae et gloria et vita
⁵ arma et gladii in via perversi
custos animae suae longe re-
cedit ab eis

27. quia offeruntur G³C(hoff.)A; qui offeruntur G* | 28. loquitur G*A; loquetur G³C |
31. paratus CLY cum archetypo, cf. hebr.; paratur GA cum LXX | tribuet CA; tribuit G.

XXII. 1. argentum et aurum GA cum hebr. et LXX, cf. supra 17, 3 et Eccle. 2, 8; aurum et
argentum C | 3. uidit GC; uidet A | 5. custos G; custus C; custos autem A cum LXX.

Desunt DW.

27. quia] Q*Φ²* Spec.; qu(a)e LQ²Y
Φ^{RG}2ZTS³Ψ^DΩagre¹s cum Greg. M., P.L.
77, 88 C et 1030 B; qui G*S* | offerentur
S; offerunt Γ^A | ex] ob Y*; ab Y²; om.
Φ^P.

28. loquitur = G*XΣALYΘZ*T Spec.,
Greg. M., P. L. 76, 765 C, Beda; loquetur
G³(-εtur)Z³ cett. cum hebr., LXX, Ps.-Aug.
spec. 42 | uictoriae Ψ^D.

29. uir + autem Q | impius] iniquus
X | obfirmat] L*; offirmat Π^HYΦ^{GP}ZTΩ^S;
obfirmabit L²; adfirmat Θ | uiam] ¶ hebr.
ant. «iram» Iac.

30. non (1°)] praem. et T | non (2°)]
praem. et ΦΨ^DΩ^M cum hebr. ¶ hebr. et anti.
interponunt «et» Guill., item Iac. | pruden-
tie Q | dominum] deum G.

31. paratus = CXΠ^HLYΦ^{GP}Γ^MΨ^D
cum hebr.; paratur Q³ (alt. r in ras.) cett.,
Miss. moz. l. l., Greg. M., P. L. 76, 597 B et
Beda, cum LXX et Cassian. coll. 3, 15, 3 | tri-
buet] Z³; tribuit GXΣΠ^HMQ*Z³*S*are¹b³c

Greg. M. l. l. et Beda; praebuit Y. ¶ mod.
«tribuet», Beda ant. «tribuit» Iac.

XXII. 1. argentum + enim Ω^{MS}are;
+ uero L², cf. LXX et Ps.-Aug. spec. 22 | ~
aurum et arg. CXΘ Brev. goth., P. L. 86,
496 | bona + est Z³ cum Ps.-Aug. spec. 22.

2. obuiam fuerunt X, cf. 29, 13;
obuiam ueniunt Y* | utrisque X | opera-
tus est XY*Γ^M.

3. uidit] Z*; uidet AΦ^{RG}ΘZ³Ψ^DΩ^{SI}
ae¹s Beda ed. | innocens] praem. et Ω^S | per-
transiit] Z*; pertransit Z²; pertransibit X;
perransiet Θ.

4. fines T | modestia et X | et (1°) om. Θ.

5. peruers* S*; superbi Ω^{SI}*ae. ¶
«peruersi» ita habent hebr. Beda Andreas
et ant. Hug. uel «superbi», hebr. Beda ant.
«peruersi» Iac. | custos] L*; custus CXL³
Q*Y*S*; *custos Z*; + autem AMQYΦ
Θ^HZ³S²Γ^PΩ² edd. cum LXX | suae om. L* |
recedit] Q*; recedet ΣLQ³, cf. v. seq.; reces-
sit S* ut vid.

27. ¶ hostiae XXII. LΘ^A; Div. sine num. G; <hostiae CAM | 28. <testis GCAM | 29. <vir
GCAM | <qui A | 30. <non est sapientia GCAM | 31. ¶ equus Div. sine num. G; <equus CAM |
<dominus G.

XXII. 1. ¶ melius XXII. Ω; <melius GCAM | 2. <dives GCAM | 3. <callidus GCAM |
4. <finis GCAM | 5. <arma GCM | <custos A.

- ⁶ proverbium est adulescens iuxta
viam suam etiam cum se-
nuerit non recedet ab ea
⁷ dives pauperibus imperat et qui
accipit mutuum servus est fe-
nerantis
⁸ qui seminat iniquitatem metet
mala et virga irae suae con-
summabitur
⁹ qui pronus est ad misericordiam
benedicetur de panibus enim
suis dedit pauperi
¹⁰ eice derisorem et exhibet cum eo
iurgium cessabuntque causae
et contumeliae
¹¹ qui diligit cordis munditiam
propter gratiam labiorum
suorum habebit amicum regem
¹² oculi Domini custodiunt scien-
tiam et subplantantur verba
iniqui
¹³ dicit piger leo foris in medio
platearum occidendus sum
¹⁴ fovea profunda os alienae cui
iratus est Dominus incidet in
eam

8. uirga irae suae consummabitur A et Beda cum hebr., cf. Symm.; uirgam irae suae consummabit (-uit G) G* C cum LXX; uirga irae suae consummabit G³ | 9. benedicetur GC; benedicetur A.

Desunt D(usque ad v. 12, iniqui)W.

6. iuxta uiam suam] ibat a uia (uiam Y*) sua (suam Y*) Y | iuxta] iu***** G* | etiam] et Ω^s | recedit XΣYZ*TS*Γ, cf. v. praec. | ab eo Σ; ab eis M, cf. v. praec.

7. et om. C | accepit XZ*TS* | mutuo T; mutuum Q* | uenerantis L*.

8. metit XΣ^cYT; + et S* Brev. goth., P. L. 86, 497 | malum S*Γ, cf. hebr. | et] in Y | uirgam ... consummabit CΣ^rΘ^AZ*Γ^A Brev. goth. l. l.; uirgam ... consummauit (-uitur T*) G*Σ^cT; uirga ... consum(m)a-bit G²Θ^H; uirga ... consummauit Γ^M; uirgam ... non consummabit X | ira L | suae om. Π^{Hs} ut vid.

9. pronus] promptus Σ^r* (ut vid.)^c | benedicetur AYT Spec. codd. MPCR | pau-peribus XLYΦ²Ω^J*, ex ps. 111, 9; + uicto-riam et honorem adquiret qui dat munera animam autem auferet accipientium Q²Θ Ω^{MSJ}*arelbsc [[acquirat Ω^J, adquirat Θ^A*; auferat Ωarelbsc] cum LXX. ¶ « uictoriam et honorem acquirat qui dat munera. animam autem auferat accipientium » del. Hug. quod de LXX ante « eice » sic ponitur « uicto-

riam et honorem acquirat qui dat munera animam autem auferat accipientium » nec hebr. habet nec anti. Guill. « uictoriam et honorem acquirat qui dat munera animam autem auferat accipientium » hebr. ant. non habent Iac.

10. eice] ecce X | et (1°) om. G* | exhibet] Γ^M*; exiuit ΣQ*YTS*Γ^A Spec. codd. MP* C; exiit Γ^M* | iurgia Q.

11. munditia Y* | propter gratia Y* | habebit] G³ (ebi in ras.); habet M | ~ ami-cum hab. Θ.

12. custodient T; custodit Γ^M* | scientia Y* | subplantatur Y | iniqui] L*; iniqua L² Beda cod.; impii Ω^M.

13. dicit] G² (it in ras.) Z*; dicet ΦZ² Ω²J | foris] L*Z*S*; fortis Q*; est foris ΣQ² YΦΘ^HZ*S*Γ²Ψ²Ω edd. et Spec.; foris est Π^HL² | occidendum sum Σ^c; occidendus sit T.

14. os aliena Z*Γ^M*; os alieni C, cf. LXX; os leenae T, cf. v. praec.; uxor aliena Π^H | incidit YT²; incidat A; incedit XT* | in eum X; in ea ΣY*Θ^AS*.

6. <proverbium GCAM | 7. <dives GCAM | 8. <qui GCAM | 9. <qui GCAM | <de A | 10. <eice GCAM | <cessabuntque G | 11. <qui CAM | 12. ¶ oculi Div. sine num. G; <oculi CAM | 13. <di-cit GCAM | 14. <fovea CAM | <cui G.

- 15 stultitia conligata est in corde
pueri et virga disciplinae fu-
gabit eam
- 16 qui calumniatur pauperem ut
augeat divitias suas dabit ipse
ditiori et egebit
- 17 inclina aurem tuam et audi
verba sapientium
adpone autem cor ad doctrinam
meam 18 quae pulchra erit
tibi cum servaveris eam in
ventre tuo et redundabit in
labiis tuis
- 19 ut sit in Domino fiducia tua
unde et ostendi eam tibi hodie
- 20 ecce descripsi eam tibi tripliciter
in cogitationibus et scientia
- 21 ut ostenderem tibi firmitatem
et eloquia veritatis respon-
dere ex his illi qui misit te
- 22 non facias violentiam pauperi
quia pauper est neque con-
teras egenum in porta
- 23 quia Dominus iudicabit causam
eius et configet eos qui con-
fixerint animam eius

17. inclina GA; fili mi inclina C | uerba sapientium GA; uerba sapientiae C | 18. eam GA; ea C | redundauit A | 19. eam tibi GC; tibi eam A | 20. scientia CA; scientiam G | 21. respon-
dere ex his illi qui misit te scribimus cum ΘS*Ψ^D, cf. *Aq. et Theod.*, ex quo textu (nisi restituendum
esset: †et† responderes ex his illi qui misit te, cf. C) variae lectiones fluere videntur, scil.: responderes ex
his illi qui misit te C; responderes illi qui misit te G; respondere ex his illis qui miserunt te A,
cf. *hebr. et LXX* | 23. iudicabit G²CA; iudicauit G* | confixerint C cum *Spec. cod. S*; confixerunt GA.

Deest W.

15. fugabit] S*; fugauit Q*YZ*TT^M;
effugabit ΘS².

16. pauperi T; paupere Ψ^D | augeat]
[..]deat D | ditiori] diuitiori Q* | egebit]
egens erit T; augebit Ω³*.

17. inclina] *praem.* fili mi CΘS²Ω²aelS,
cf. *Beda.* ¶ «fili mi» *del. Hug.* *hebr. ant.*
Beda non habent «fili mi» *Iac.* | sapientiae
CX(-ie) | apponit T* | cor + tuum T²Ω^M
cum hebr. et LXX.

18. cum seru.] conseruaueris Y* |
ea CY* | uentre] Z*; corde XMYΘZ²Ω^M
cum LXX, cf. Beda; ore Φ. ¶ «uentre» *Hug.* |
et om. Γ^{A2} | redundauit AQ*Γ^M; + tibi
Γ^{A2} | labiis] a**iis T*.

19. ostendi] L²S²(i in *ras.*); ostendam
L²YΩ²aer; ostende Φ^R. ¶ *hebr. ant.* «ostendi»
Iac. | eam om. Y*^r *cum hebr.* | ~ tibi eam AQ
Y²Ω². ¶ *hebr.* «eam tibi» *Iac.*, quae nota
potius ad v. seq. pertinet | hodie om. Σ^C*.

20. ecce — tibi om. Σ^C | tibi om. Ω^{M2}.
¶ «tibi» *Hug.* | cogitationibus + tuis L²
T² | scientiam GY*.

21. ostendam Ω³* | firmit.] firmamen-
tum Y | eloquentiam Γ^M; *praem.* sanitatem
Ψ^D | respondere = ALMDQYΦΘS²*Γ
Ψ^D *edd.*; responderes GCX(-ris)ΣΠ^HZT
S²Ω²J, cf. *Hier. in Ez. 16, 30 et 42, 1 et ep.*
120, 12, 8 (ut respondeas); respondens Ω^M |
ex his] ex eis a; ex Π^HΩ^M; om. GΣZ* | illi
qui misit te = GCΣΘ^{H2}(misit te in *ras.*)Z*
TS*Ψ^D, cf. *Aq. et Theod.*; illis qui misit te
Π^HQ*; qui misit te X; illis qui miserunt
te ALDQ²YΦZ²S²Ω²J *edd. cum hebr., cf. LXX*;
illis qui te miserunt MΓΩ^M.

22. non] ut Ω^M | facies XΣ^CLQ |
uiol.] Θ^{A2} (iolentia in *ras.*); dolentiam Ψ^D.
¶ al. «molestiam» *Iac.* | conteras] conuer-
tas Ω^M.

23. iudicauit G*DQ*YZ*T *Spec. codd.*
M*P* | ~ iud. dominus arel²ust | et — eius
(2°) om. Σ^TY* | configet] L²*Y²; configit
Z*; conf[.]git D; confinget Y²; confringet
L²Ψ^D | confixerint = CΣ^CTS* *Spec. cod. S*,
Beda ed.; confixerit Π^H; fixerint M; conflixe-
runt Γ^M; confixerunt S² *cell.*

15. <stultitia GCAM | 16. <qui GCAM | 17. <(fili) C | <inclina GAM | <adpone CA | 18. <quae
GM | 19. <ut GCA | 20. <ecce GCAM | 21. <ut CA | <respondere A | 22. <non GCAM | <ne-
que A | 23. <quia C | <et A.

- 24 noli esse amicus homini iracundo neque ambules cum viro furioso
 25 ne forte discas semitas eius et sumas scandalum animae tuae
 26 noli esse cum his qui defigunt manus suas et qui vades se offerunt pro debitis
 27 si enim non habes unde restituas quid causae est ut tollat operimentum de cubili tuo
 28 ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui
 29 vidisti virum velocem in opere suo coram regibus stabit nec

erit ante ignobiles

- XXIII. 1 quando sederis ut comedas cum principe diligenter adtende quae posita sunt ante faciem tuam
 2 et statue cultrum in gutture tuo si tamen habes in potestate animam tuam
 3 ne desideres de cibis eius in quo est panis mendacii
 4 noli laborare ut diteris sed prudentiae tuae pone modum
 5 ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes quia facient sibi pinnas quasi aquilae et avolabunt in caelum

26. qui vades se offerunt GA; qui se offerunt C | 27. non habes unde restituas GC; non habet unde restituat A cum LXX | 29. stabit G²C; stauit A; statuit G*, ut vid.

XXIII. 2. in gutture GA; gutturi C | in potestate GC; in potestatem A | 5. facient GA; faciunt C | auolabunt GC; uolabunt A.

Deest W.

24. nolite Ω^M | hominis Γ^M.

25. dicas Φ^{G*}Θ.

26. defigunt G*; deficiunt T | uades se] adesse X | uadem M; uadens Π^{H*}Υ^{*}T^{*}; uiles Q²; ***es S*; om. CQ*.

27. habes] M*; habet AL*M²DYΩ^M
 Beda cum LXX. ¶ « habes » Guill. Beda ant. « habet » Iac. | restituas] M*; restituat AL*M²YΩ^M Beda cum LXX. ¶ « restituas » Guill. | causa Q*Y* | tollat] L*Φ^{P*}Z* Beda; tollas XΣ^CL²Φ^{RGP²}Z²Ω²J; tolla** G*. ¶ « tollas » Guill. | oper. + tuum ΣΓΩ^{J*} cum hebr. | de cubile Y*Ψ^D; de cubiculo Θ; de cubiculi L* | suo Ω^M.

28. ne] non Θ | transgredieris Σ^TL
 Beda cod.

29. uirum] hominem Ω^M | opere] ore G* | stabat Y; statuit G*(ut vid.)Q*; praem. ne Q² ut vid. | erat Y | ante ignobiles] *****nobiles G* | ignobilis Φ^{RG}.

XXIII. 1. attente Π^H | posita] Q*S²; a(d)posita XMQ²ΘZ*S²elbst, cf. ant. vers. et Sang. (adponentur) | sint ΣL²(in ras.)ΘT Miss. moz., P. L. 85, 377, Beda | ~ sunt posita Ωa.

2. tot. vers. om. Y* | in gutture M*T^{*}; in gutturi Γ^{M*}; gutturi CS*Ω^M | in potestate] Z* Beda; in potestatem AM*Φ^PS*Ω²; potestatem in ΣQ²Φ^{RG}Z²S²Ψ^D Miss. moz. l. l.; potestatem Q*.

3. de] in Γ^M | eius om. G | in quos D; in quibus G²; quibus G*.

4. nolite Ω^{M*} | prudentiae om. Ω^{M*} | ~ modum pone Θ.

5. ne] L*; nec L² | **oculos X | quas habere non poteris C; quas non potes habere Ω²Jarels; om. Σ^{T*} | faciunt CXQΦ^{P*}ΘΓ^M Ω^{M²} | pinnas = G*CXΣ^TALM*Q*ΘZ*; pennas G²M²Q²Z² cett. | auolabunt = GC Π^HMQΘTΓΨ^D; uolabunt cett.

24. ¶ noli XXIII. LΘ^A; XLIII. MDΦZSΓ; Div. sine num. GΨ^D; <noli AC | 25. <ne CA | 26. <noli GCAM | 27. <si GCAM | 28. ¶ ne XXIII. Ω^M; <ne CAM | 29. <vidisti GCAM.

XXIII. 1. ¶ quando XXIII. Ω²J; Div. sine num. G; <quando CAM | 2. <et CA | <si G | 3. <ne CAM | 4. <noli GCAM | 5. <ne GCAM.

- ⁶ ne comedas cum homine invido
et ne desideres cibos eius
⁷ quoniam in similitudinem arioli
et coniectoris aestimat quod
ignorat
comede et bibe dicet tibi et
mens eius non est tecum
⁸ cibos quos comederas evomes
et perdes pulchros sermones
tuos
⁹ in auribus insipientium ne lo-
quaris quia despicient doc-
trinam eloqui tui
¹⁰ ne adtingas terminos parvulo-
rum et agrum pupillorum ne
introeas
- ¹¹ propinquus enim eorum fortis
est et ipse iudicabit contra
te causam illorum
¹² ingrediatur ad doctrinam cor
tuum et aures tuae ad verba
scientiae
¹³ noli subtrahere a puero disci-
plinam si enim percusseris
eum virga non morietur
¹⁴ tu virga percutis eum et animam
eius de inferno liberabis
¹⁵ fili mi si sapiens fuerit animus
tuus gaudebit tecum cor
meum ¹⁶ et exultabunt renes
mei cum locuta fuerint rec-
tum labia tua

7. in similitudinem GC; in similitudine A | dicet GA; dicit C | 9. insipientium CA; insi-
pientium G | despicient G²CA; despiciunt G* | 11. eorum CA; illorum G, *ex alt. parte versus* | iudi-
cabit G²CA; iudicavit G* | 14. percutis CA; percuties G | 16. et exultabunt G²CA; exultabunt G*.

Deest W.

6. invido] L*; inuidioso L³ | desid.]
ederis Γ^{M*}.

7. in similitudinem] Z*; in similitu-
dine XΣAYΦZ³Ψ^DΩ | ariolo Φ^G | et incon-
iectoris X; *om.* Ω^{M*} | dicit CXΣ^CMDΘZ*
TΓ^A. ¶ « dicet » uel « dicit » Iac.

8. euomas Q* | et] ut Ω^{M*} | ~ serm.
tuos pulchros Γ^M; ~ tuos pulchros serm. Ω^S.

9. insipientium GL* | ne loquaris *om.*
Ω^{M*} | despicient] L*Θ^{A3}(*es in ras.*); despi-
ciunt G*XL³Q; dispicient DYZ³(*e in ras.*);
despici Ω^{M*}

10. paru.] parum Π^{H*} | ~ paru. ter-
minos Ω³agrelst | agrum] Σ^{T*}; agros Σ^{T3}
cum hebr. | ne] non Ψ^D.

11. enim *om.* Ω^M | eorum] illorum
GΠ^HΘ^Arelst; *om.* L* | fortior C | est *om.*
X | iudicavit G*DQ*Y; diiudicabit X |

illorum] eorum Σ.

12. ad doctrinam] doctrina A*; in
doctrina A³ | scientiae] sapientie X. ¶ pru-
dentiae L, *cf.* 1, 2 et 18, 2.

13. a *om.* A.

14. tu + ergo Ω^M | percutis] L*;
percuties GXΣ^TΠ^HL³MΦ^{P*}ΘZ*TSΓ^MΩSM
edd. Spec. cod. S, Miss. moz., P. L. 85, 377,
Brev. goth., P. L. 86, 339 | ~ perc. eum
uirga Ω^M | et *om.* Y | anima AY* | eius]
illius Π^H *cum Caes. Arel. serm. 235 (ed. Mo-*
rin, p. 891) | liberabis] ¶ uel « liberas » Iac.

15. fueris Π^{H*}, *cf.* 9, 12 | tuus *om.* Ω^M |
meum] tuum DΩ^M.

16. et *om.* G*D | mei] tui Ω^M | recta
Lagrel *Brev. goth. l. l. cum hebr.*; tecum X;
om. Ω^M | ~ rectum loc. fuerint C | tua] mea
D *Brev. goth. l. l.*

6. <ne (r^o) GCAM | 7. <quoniam GAM | <comede GCAM | 8. <cibos GCAM | 9. <in GCAM |
10. <ne (r^o) GCAM | 11. <propinquus GCAM | 12. <ingrediatur GCAM | 13. ¶ noli *Div. sine*
num. G; <noli CAM | <si A | 14. <tu GCAM | 15. ¶ fili XXX. Q; XLV. MΦZS(*sub ras.*)Γ;
Div. sine num. XLΨ^D; <fili GCA | 16. <et A.

- 17 non aemuletur cor tuum peccatores sed in timore Domini esto tota die
- 18 quia habebis spem in novissimo et praestolatio tua non auferetur
- 19 audi fili mi et esto sapiens et dirige in via animum tuum
- 20 noli esse in conviviis potatorum nec in comesationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt
- 21 quia vacantes potibus et dantes symbola consumerunt et vestietur pannis dormitatio
- 22 audi patrem tuum qui genuit te et ne contemnas cum se-nuerit mater tua
- 23 veritatem eme et noli vendere sapientiam et doctrinam et intelligentiam
- 24 exultat gaudio pater iusti qui sapientem genuit laetabitur in eo
- 25 gaudeat pater tuus et mater tua et exultet quae genuit te
- 26 praebe fili mi cor tuum mihi et oculi tui vias meas custodiant
- 27 fovea enim profunda est meretrix et puteus angustus aliena

19. animum tuum GA; animam tuam C | 21. dormitatio G cum *codd. fere omn.*; dormitationis CA | 25. quae genuit te G cum *hebr.*; qui genuit te CA | 26. praebe (preue C) fili mi cor tuum mihi CA; praebe mihi fili cor tuum G cum *LXX.*

Deest W.

17. non] ne Σ | peccatoris T; cum peccatores (-re D^e) D.

18. quia] qui YTP^d.

19. animam tuam CXΣLMDQ.

20. in conuiuio A*; in conuiuio Θ | comesationibus L; comessationibus M³ arel^bsc; commessationibus Π^{H*}QYΦ^{RP}TT^A Ψ^DΩ; comisationibus Z*S*; commisationibus GM*(conm.)DΓ^{A*} | ad uesc. conferunt] in ras. Ω³.

21. quia] qui LQ* | uacant sputibus X | potus Y*; potu Y³ | simbola XΣT^{*c}DT SΨ^DΩ^{1a}; symbula LM*ΘΓ^M; symbolum Q* ut *vid.*; symbolum Ω^M; simbolam T; cimbala Y*; cymbala Y³; sibila ΣT³ | consumerunt G; consummentur XD; absumentur Ω^M | uestientur QS*Ω^{M*} | dormitationis CA; dormitationibus Q*; dormitio DΓ^{M*}.

22. ne] nec Ψ^D; neque Q | contemnas] contendas X; conten[...] D.

23. uendere] emere X.

24. exultate S*; exultet Ω^M | gaudium TS*Γ^M | qui] S*; quia S³. ¶ ant. « quia » ... al. habent « qui » *Guill.* mod. « qui », ant. « quia » *Iac.* | sapienter Y* | laetatur Γ^M.

25. gaud** G* | et exultet] Γ^{A*}; exultet LΓ^{A*}; *om.* Y | quae] qui CXΣ^cΠ^H AY*Ω³Ja *Brev. goth., P. L. 86, 334 et 346, Beda; om.* S*. ¶ « qui » *Hug.* mod. « qui », ant. « que », *hebr.* « genitrix tua » *Iac.*

26. mi *om.* GΠ^HYΩ^M cum *LXX et Antiph. miss. rom. (resp. Praebe fili)* | ~ praebe mihi fili cor tuum G cum *LXX*; ~ fili mi pr[...] D | oculos tuos X | meas] tuas Ω^M | custodi Ω^{M*}.

27. enim] autem Ω^M; *om.* C | ~ autem fouea Ω^{M*} | ~ mer. est Ω^{M*} | angustus] alienus Ω^{M*}.

17. <non GCAM | 18. <quia GCAM | 19. ¶ audi XXXI. Q; *Div. sine num.* G; <audi CAM 20. ¶ noli XXIII. LΘ^A; <noli GCAM | 21. <quia GCAM | <consumerunt G | 22. <audi GCA M | 23. <veritatem GCAM | 24. <exultat GCAM | 25. <gaudeat GCAM | 26. ¶ praebe XXXII. Q; *Div. sine num.* X; <praebe GCAM | 27. <fovea GCAM.

28 insidiatur in via quasi latro et
quos incautos viderit interficit
29 cui vae cuius patri vae cui rixae
cui foveae cui sine causa vul-
nera cui suffusio oculorum
30 nonne his qui morantur in vino
et student calicibus epotandis
31 ne intuearis vinum quando fla-
vescit cum splenduerit in vi-
tro color eius
ingreditur blande 32 sed in no-
vissimo mordebit ut coluber
et sicut regulus venena dif-

fundet
33 oculi tui videbunt extraneas et
cor tuum loquetur perversa
34 et eris sicut dormiens in medio
mari et quasi sopitus guber-
nator amisso clavo
35 et dices verberaverunt me sed
non dolui traxerunt me et
ego non sensi
quando evigilabo et rursum
vina repperiam
XXIV. 1 ne aemuleris viros malos
nec desideres esse cum eis

28. uiderit GA; inuenerit C | 31. ne intuearis uinum GC; ne intueris in uino A | 33. lo-
quetur GA; loquitur C | 35. euigilabo G²C(heu.); uigilabo G²A | rursum CA; rursus G.

XXIV. 1. ne ... nec CA cum hebr.; ne ... ne G, cf. *infra* v. 19.

Desunt WT^A(*partim a v. 32, diffundet, usque ad v. 1, eis, fol. lac.*).

28. uiderit] inuenerit CXSELYΘagre |
interficit] Z³; interficiet YΦΘZ²STΨΩ
edd.; interfecit D.

29. cui vae om. Ω^M* | cuius] cui Φ^P |
patris Ω^S; patris X; patri*** Q | rixae]
irae A, cf. *Caes. Arel. serm. 46, 3* (ed. *Morin*,
p. 198) | cui (ante suf.)] cuius G* | suffusio
Θ(subf.)Ω^SJε; seffosio G²; effosio G*; suf-
focatio Ω^M; confessio a. ¶ «suffusio» sic
habent hebr. Beda et ant. *Hug.* «suffusio» ...
simile III Reg. VIII (v. 11) *Guill.* Beda hebr.
ant. «suffusio» set glosa uidetur exponere
«suffosio» Iac.

30. morantur] L*; commorantur L²
ΘΩ edd. cum *Ps.-Aug. spec. 52*. ¶ Beda «mo-
rantur» Iac. | et] ut Ω^M | calicibus epotan-
dis] in ras. Q² | calices Y*; calcibus Σ^T*T*.
¶ al. calicibus T | se potandis CT; potandis
XΣ^TΘZΓ^M; optandis DΩ^M; et potibus M |
~ optandis cal. Ω^M*.

31. intueris A; intuaris Ω^M*; intuaris
M* | in uinum L; in uino A; uino Q* |

flauescet M; flauiscet Σ^T; fluescit Γ^M *Spec.*
codd. MP C* | splendueris Y*Φ^P | uitro] ni-
tro X | ~ color eius cum spl. in uitro A |
ingrediatur M; + enim A cum *Caes. Arel.*
serm. 46, 5 (ed. *Morin, p. 199*).

32. sed] et Σ^Tae *Spec. codd. MP* C R* |
diffundit XYZ*T.

33. extraneos XQ; extranea Σ^T |
~ extr. uid. Ω^M | loquitur CYa; [...]itur D |
peru. loq. Ω^M.

34. erit Γ^M | sicuti C | et (2°) om. G* |
omisso G*.

35. et dicis Y; om. D; + ** G* |
uerberabunt S* ut *vid.*; uulnerarunt Q |
sed] et QΩ^{MS} cum *LXX*. ¶ Beda ant. «set»,
mod. [«et»], hebr. non habet «set»
neque «et» Iac. | non doleui Ω^M*; nolui X |
et (2°) sed XY, cf. *LXX* | euigilabo] Z*;
euigilauit Q*Y*(euig.); uigilabo G*Π^HAΦ^{RG}
Z*Ψ^DΩ^M* | rursum] Z*; rursus GMYΦZ²
Ψ^DΩ edd.

XXIV. 1. nec] ne GΩ^M | cum eis]

28. <insidiatur CAM | 29. ¶ cui (1°) *Div. sine num.* G; <cui (1°) CAM | <cuius C | <cui (2°)
C | <cui (3°) C | <cui (4°) C | <cui (5°) C | 30. <nonne GCA | 31. ¶ ne XXXIII. Q; <ne
GCA | <ingreditur CAM | 33. <oculi GCAM | 34. <et eris GCAM | <et quasi A | 35. <et dices
CAM | <traxerunt A | <quando GAM.

XXIV. 1. ¶ ne XXIV. Ω; XXXIII. Q; *Div. sine num.* G; <ne CA.

- ² quia rapinas meditatur mens
eorum et fraudes labia eorum
loquuntur
³ sapientia aedificabitur domus et
prudentia roborabitur
⁴ in doctrina replebuntur cellaria
universa substantia pretiosa et
pulcherrima
⁵ vir sapiens et fortis est et vir
doctus robustus et validus
⁶ quia cum dispositione initur bel-
lum et erit salus ubi multa
consilia sunt
⁷ excelsa stulto sapientia in porta
non aperiet os suum

- ⁸ qui cogitat malefacere stultus
vocabitur
⁹ cogitatio stulti peccatum est et
abominatio hominum detractor
¹⁰ si desperaveris lassus in die
angustiae inminuetur fortitu-
do tua
¹¹ erue eos qui ducuntur ad mor-
tem et qui trahuntur ad interi-
tum liberare ne cesses
¹² si dixeris vires non suppetunt
qui inspector est cordis ipse
intellegit et servatorem ani-
mae tuae nihil fallit reddet-
que homini iuxta opera sua

8. malefacere GC; mala facere A | 9. detractor G³CA; detractor G*, cf. infra v. 21 |
12. fallit reddetque C et Spec.; fallet reddetque G; fallit redditque A cum LXX.

Deest W.

tumens Ω^M.

2. qui rapinas meditantur C | rapinam
XΠ^HY²Ω^g cum hebr.; rapina Y*Ψ^D | me-
ditabitur MS*Γ^M* (ut vid.) | mens cor X
cum hebr., LXX, Lucif. de non conv. c. haer. 6 |
loquuntur] M*; locuntur GCAM²QΨ^DΩ³Ja;
loquentur X.

3. aedificatur L* | roboratur Q*.

4. in] et Ω^M cum hebr. | et om. X |
~ pulcherrima et pret. Θ.

5. et (1°) om. Π^HLQΓ^AΩarelvsc |
~ est fortis Z | et (2°) om. Gr | robustus]
S*; et robustus S².

6. quia] M*; qui M²S*; qua Π^H* |
initur in Ω^{M2}; itur in Ω^{M3}; itur ad Ω^I.
¶ ant. « initur bellum », mod. « itur ad »
uel « in bellum » Iac. | erit + ***** Q.

7. exc.] L*; et excelsa L² | in porta
om. L* | in om. X | aperit X; aperuit Ψ^D.

8. malefacere] Z*; mala facere Π^HA
QΦ^{RG}ΘZSΓΨ^DΩagrelsc Beda.

9. peccat*um Θ^H | et + est L² |

abom.] habitatio X | detractor] L*; detrac-
tor G*L², cf. v. 21.

10. desp.] dissipaveris Θ | lassus]
Y*; lassos Π^HY²; lapsos Θ; lesus X. ¶ lapsos Y;
cf. 25, 19; lapsos Θ; lesus X. ¶ lapsos Y;
« lapssus » Hug. « lassus » Guill. Beda « las-
sus » Iac. | ~ in die ang. lapsus Ω^M* | in-
minuitur Y*; minuetur Θ; praem. non Ω^I*.

11. trahuntur] L*; detrahuntur L²;
ducuntur Π^H | ne cesses] necesse est XQ* |
ne] non Ω^M. ¶ « ne » Guill.

12. si] quod si Γ | inspecta[.]r D |
intelliget Θ, cf. hebr.; intelligat Ω^M* | et
om. G | servator est Ω²; servat honorem C.
¶ sec. anti. « salvatorem », alii iuxta hebr.
habent « servatorem » Guill., item Iac. |
suae Ω^M | nihil] nec Ω² | fallit] Spec.; fallet
G, cf. hebr.; om. Ω^M* | reddetque] Spec.;
redditque ΣALQ* cum LXX | iuxta] secun-
dum Θ cum Lucif. de S. Athan 1, 28; Hier.
in Is. 8, 26; Ps.-Aug., spec. 111; cf. Mt 16,
27 et Rom. 2, 6.

2. <quia GCAM | 3. <sapientia GCAM | 4. <in GCAM | <universa A | 5. <vir sapiens GCA
M | 6. <quia GCM | <et A | 7. <excelsa GCAM | 8. <qui GCA | 9. <cogitatio GCAM | 10. <si
GCAM | 11. ¶ erue XLVI. MDΦZSΓ; Div. sine num. Ψ^D; <erue GCA | 12. <si GCAM | <et A.

- ¹³ comede fili mi mel quia bonum
est et favum dulcissimum gut-
turi tuo.
- ¹⁴ sic et doctrina sapientiae ani-
mae tuae
quam cum inveneris habebis in
novissimis et spes tua non
peribit
- ¹⁵ ne insidieris et quaeras impie-
tatem in domo iusti neque
vastes requiem eius
- ¹⁶ septies enim cadet iustus et re-
surgit impii autem corrue-
nt in malum
- ¹⁷ cum ceciderit inimicus tuus ne
gaudeas et in ruina eius ne
- exultet cor tuum
- ¹⁸ ne forte videat Dominus et dis-
pliceat ei et auferat ab eo
iram suam
- ¹⁹ ne contendas cum pessimis nec
aemuleris impios
- ²⁰ quoniam non habent futuro-
rum spem mali et lucerna
impiorum extinguetur
- ²¹ time Dominum fili mi et regem
et cum detractoribus non com-
miscaris
- ²² quoniam repente consurgit per-
ditio eorum et ruinam utrius-
que quis novit.
- ²³ Haec quoque sapientibus

13. fili mi mel G cum plur. codd. et hebr.; fili mel CA, cf. LXX | 16. cadet iustus et resurget GC; cadit iustus et resurgit A | 19. ne ... nec G²CA cum Spec.; ne ... ne G* cum hebr., sed cf. supra v. 1 | 21. detractoribus G cum Spec.; detractatoribus GA, cf. supra v. 9.

Deest W.

13. mi om. CXALQYΩ^{MS} Beda cum LXX | et om. Ψ^D | dulcissimo X | guttori M*^T.*

14. sapientia T | animae om. L* | ~ an. sap. Ω^M | inu.] ueneris Ψ^D | in nouis-
simis] praem. spem L²Q³YOS²g; + spem
ΦZ³Ψ^DΩarelyst Brev. goth., P. L. 86, 488.

15. et] ut LΩ^M Beda | impietate Π^H; iniquitatem Ω^S | domo] Z³; domu LΦ^P*
Z² | et neque C | uastas Θ^A; uasteris S* | ~ req. uast. Ω^M*.

16. enim] autem Φ^R; + in die L²aes Brev. goth., P. L. 86, 433, cf. Luc. 17, 4. ¶ non est ibi « in die » Guill. | cadit XADTS* Γ^A* Beda | resurgit XΣT*ADTS* Beda; surget Γ^M* cum Sang. | inpius uero conruet X² (conr. in ras.) | co(r)ruunt TS*Γ^M*; conru** G*; cadent Ω^M*.

17. cumque Ω^J* | ceciderit] c[.]derit D | et om. X Brev. goth. l. l. | in ruinam X |

ne (2°)] non Ψ^D | exaltet Y*.

18. displiciat CA*DT*S* | ei] eis D | auferet Φ^P.

19. ne] nec Ψ^D; non Ω^S | condas T* | nec] Spec.; ne G*S*Γ^M*Ω^{MJ} cum hebr., cf. supra v. 1. ¶ hebr. ant. « nec » Iac. | haemularis X; imiteris X.

20. habet Σ^C | futurum Y*; furorem X | ~ spem fut. mali T; ~ mali fut. spem Π^H | extinguatur TΓ^M*.

21. dom.] deum Ω^M | et (1°) om. Q* | et (2°) om. S* | detractoribus] Z³ Spec.; detractatoribus GALZ² Beda cod., cf. v. 9 | non] ne Π^HZΨ^DΩ^{MJ}, cf. Hier. in Ez. 16, 12.

22. consurgit ΣDT Spec. codd. MPCR; surget Ω^M; ueniet Θ cum Hier. ep. 125, 19 et in Ez. 16, 12 | eorum] illorum Ω^M | ruina Y* | utrisque X.

23. sap.] praem. de Σ^T; + dico s,

13. ¶ comede XXXV. Q; Div. sine num. GX; <comede CAM | 14. <sic CAM | <quam GCA | 15. ¶ ne XXXVI. Q; <ne GCAM | 16. ¶ septies XLVII. MDΦZST; <septies GCA | 17. ¶ cum XXV. ALΘ^A; <cum GCM | 18. <ne CA | 19. <ne GCAM | 20. <quoniam GA | 21. ¶ time XXXVII. Q; Div. sine num. G; <time CAM | 22. <quoniam GCAM | <et A | 23. <haec G.

- cognoscere personam in iudicio
non est bonum
- 24 qui dicit impio iustus es male-
dicent ei populi et detesta-
buntur eum tribus
- 25 qui arguunt laudabuntur et su-
per ipsos veniet benedictio
- 26 labia deosculabitur qui recta ver-
ba respondet
- 27 praepara foris opus tuum et
diligenter exerce agrum tuum
ut postea aedifices domum
tuam
- 28 ne sis testis frustra contra proxi-
mum tuum nec lactes quem-
quam labiis tuis
- 29 ne dicas quomodo fecit mihi sic
faciam ei reddam unicuique
secundum opus suum
- 30 per agrum hominis pigri trans-
ivi et per vineam viri stulti
- 31 et ecce totum repleverant ur-
ticae operuerant superficiem
eius spinae et maceria lapi-
dum destructa erat
- 32 quod cum vidissem posui in
corde meo et exemplo didici
disciplinam

24. qui dicit CA; qui dicunt G | iustus es G²CA; iustus est G*, *ut vid.* | maledicent ei A; maledicent eum C; maledicunt eis G | detest. eum C(ēum)A; detest. eos G | 26. uerba respondet C, *cf. hebr. et LXX*; uerba respondit G *cum Spec.*; respondit A *cum Beda* | 29. sic faciam GC *cum hebr.*; faciam A *et Beda cum LXX* | reddam GA; et reddam C, *cf. LXX* | 31. repleuerant GA; repleuerunt C | operuerant G²A; operuerunt G²C(hop.) | superficiem CA; superfaciem G | 32. et exemplo GA; exemplo C *cum hebr., sed minus recte ut vid.*

Desunt WT^A(partim a v. 29, sic, fol. lac.).

cf. LXX | cognoscere] erubescere X *cum LXX et Lucif. de S. Athan. I, 28; om. Ω^M** | non bonum Γ^M*, *cf. hebr. et LXX*; non bonum est Γ^M2.

24. dicit] Φ^P* *ut vid.*; dicet Q; dicunt GΦ^{RGP}2ΘΩarelvsc | impio iustus] iusto impius Y*Ψ^D, *cf. Ps.-Aug. spec. 10 et 109* | iustus] praem. non T* | es] est G*(*ut vid.*) L*Y*Ψ^DΩ^M *cum LXX* | maledicetur in populo S* | maledicunt G | ei] eis GΘΩarelvsc; eum C(ēum)Γ^M | detestantur Y | eum] eos GΘΩarelvsc.

25. arguunt + eum arelsc | ipsos] in ras. G²; eos Ωa.

26. labia + eius Π^HL² | deosculabi-
tur Σ^T*; deosculabuntur Σ^T2 | qui — resp.]
respondentia uerba recta Σ, *cf. hebr., LXX
et Gloss. (J. Schildenberger, p. 90)* | qui] quo
Ω^J* | uerba om. A *Beda* | respondit GΠ^HA
LQYΦZTS*Γ^MΨ^D *Spec. et Beda*; respon-

derit X.

27. exercere Σ^TY*Φ | ut] et arelsc;
om. Ω² | aedifices om. Σ^T* | tuam om. Ω^M.

28. tuum om. Ω^J2 | nec] ne YΩ^Ja |
lactes] ledas Y. ¶ lactes Y.

29. ne] nec LS | ~ mihi fecit L | sic
om. A *Beda cum LXX* | reddam] praem. et
CΩ^{SJ}ae, *cf. LXX*.

30. pigri] in ras. T¹ | ~ stulti uiri L*Ω^{SJ}.

31. et om. Q* | repleuerunt CX(-be-)
Q *Spec. cod. S* | orticae XY*; horticae C;
**rtice G*; uirtute Ω^M† | operuerunt G*
C(hop.)XΣ^CLMQYΘΨ^DΩ^J* *Spec. cod. S*;
praem. et Γ^Aarelsc | superficiem] Γ^M2 (fi in
ras.); superfaciem GΣ^TY*Ψ^DΩ^M | eius om. Σ^T |
spina Y* | macheria CLM*QY*Z*TS*Γ^M.

32. quod] quo Q | uid.] audissem
Φ^G | meo om. Ω^M | et om. CΓ^M *Spec. codd.*
MP*CR *cum hebr.* | exemplo] Σ^C*; extemplo
Σ^T*C².

<cognoscere A | 24. <qui GCAM | 25. <qui GCAM | 26. <labia GCAM | 27. <praepara CAM
28. <ne GCAM | 29. <ne GCAM | 30. ¶ per agrum XLVIII. MDΦZSI^M; *Div. sine num. Ψ^D*;
<per agrum GCA | 31. <et GA | <operuerant GC | <et maceria A | 32. <quod GCAM.

³³ parum inquam dormies modicum dormitabis pauxillum manus conseres ut quiescas

³⁴ et veniet quasi cursor egestas tua et mendicitas quasi vir armatus.

XXV. ¹ HAEC QUOQUE PARABOLAE SALOMONIS QUAS TRANSTULERUNT VIRI EZECHIAE REGIS IUDA

² Gloria Dei celare verbum et

gloria regum investigare sermonem

³ caelum sursum et terra deorsum et cor regum inscrutabile

⁴ aufer robiginem de argento et egredietur vas purissimum

⁵ aufer impietatem de vultu regis et firmabitur iustitia thronus eius

⁶ ne gloriosus appareas coram rege et in loco magnorum ne steteris

33. pauxillum G² (*ex* paus.); pusillum A; paululum C, *cf.* 6, 10 | 34. ueniet G²C *cum hebr. et LXX*; ueniet tibi G²A, *cf.* 6, 11 | egestas tua et mendicitas GA; egestas tua et mendicitas tua C *cum hebr. et LXX*.

XXV. 1. haec quoque parabola GC; haec quoque parabola A | 2. gloria dei C; gloria domini A; gloria dei est G | 3. terra GC; terram A | 6. magnorum GA; magnatorum C | steteris GC; consteteris A.

Desunt WT^A (*partim usque ad v. 33, dormies*).

33. paruum L^{*}; *praem.* usquequo piger dormis usquequo de somno consurgis Q² ΘS²Ω^{MSJ}*arel^s [[dormies arel^s; usq. (2°) — consurgis *om.* S²; usq. (2°)] quando Ω^M; consurgis Θ^{HA2}(gis in ras.)], *ex* 6, 9, *cum vers. sahidica*. ¶ «usquequo ... consurgis» hoc *hebr. et ant.* non habent hic sed supra vi (*v. 9*) *Hug.* «disciplinam parum» *Guill.* «usquequo ... consurgis» plures *ant. hebr.* non habent *Iac.* | dormies *om.* Σ^{T*}; + et L | ~ dormies inquam Γ^M | pauxillum Z^{*}; pausillum G^{*}M^{*}Y^{*}Z^{*}; paxillum Z^{*}; pauxillum XII^H; pusillum A; paululum CLT *cum* 6, 10 | manibus Γ^M | conseris XY TS^{*}; conseres G^{*}.

34. ueniat ΩJ^{*}; + tibi G²X²Σ^{T2}AL² ΓΩ^{MSJ}*agrel^st, *cf. supra* 6, 11. ¶ «ueniet quasi» *Guill.* «tibi» *hebr. ant.* non habent *Iac.* | tua *om.* st *cum* 6, 11 | mendicitas + tua CΩ *cum hebr. et LXX* | armatus + hoccuret tibi C, *cf.* 6, 11 in *eodem cod.*

XXV. 1. *tot. vers. om.* a. ¶ quidam *ant.* non habent hunc uersum, aliqui *ant. mod. hebr.* habent *Iac.* | haec] Φ^{G*}S^{*}; hae

Π^HM²QΦ^{RGAP}ZS²Γ^MΨ^Dgrel^{bst}; haec A; hee Σ^CΩ; he M^{*}; h[.] D | quoque] sunt Q; quoque sunt Σ^C; *om.* Ω^M | parabulae LY^{*} (-le)Γ^M | salomonis *om.* Q^{*} | ezechie Θ^HΩ; ezechiae ΣS; ezechie X; hezeciae C; iezeciae g; hiezechiae Q | iuda* G^{*}; iudae G²SQ^T; iude XΨ^D; + diapsalma Θ.

2. dei] S² *ut vid.*; domini AS² Sal.; regum X *Greg. M., P. L.* 76, 829 A *et Beatus in Apoc.* 3, 4, 3; + est GXQ²ΦZ²ST^AΨ^DΩ arel^{bst} Sal. *et Beatus l. l.* ¶ «gloria dei celare» *Guill.* | celare] inuestigare Σ^CΓ^A | uerbum] Σ^{C*}; sermonem Σ^{C2} | regis Ω^M; dei est X *Greg. M. et Beatus ll. ll.* | inuest.] celare Σ^CΓ^A (cel.) | sermonem] Σ^{C*}; sermonum Y^{*}; uerbum Σ^{C2}.

3. sursum + est M | terram XAQ.

4. robiginem = GA; rubiginem *cell.* | egredietur S² (*ult. e in ras.*); egreditur XΣ^T ΩJ. ¶ «egreditur» uel «egredietur» *Iac.*

5. aufers T | firmatur Σ^{C*}.

6. ne (1°) D^{*}; nec D² | coram regem Π^{H*}Γ^{M*} | magnatorum CXY *cum Brev. goth., P. L.* 86, 189. ¶ uel «magnatorum» *Iac.* |

33. <parum GCAM | 34. <et veniet CA.

XXV. 1. ¶ haec XXXVIII. Q; *Div. sine num.* AL; <haec GCM | 2. ¶ gloria dei XXV. Ω; *Div. sine num.* GXY^D; <gloria dei CAM | 3. <caelum GCAM | 4. <aufer GCAM | 5. <aufer GCAM | 6. <ne gloriosus GCAM.

- ⁷ melius est enim ut dicatur tibi
ascende huc quam ut humili-
eris coram principe
⁸ quae viderunt oculi tui ne pro-
feras in iurgio cito
ne postea emendare non possis
cum dehonestaveris amicum
tuum
⁹ causam tuam tracta cum amico
tuo et secretum extraneo non
reveles
¹⁰ ne forte insultet tibi cum audie-
rit et exprobrare non cesset
¹¹ mala aurea in lectis argenteis

- qui loquitur verbum in tem-
pore suo
¹² inauris aurea et margaritum ful-
gens qui arguit sapientem et
aurem oboedientem
¹³ sicut frigus nivis in die messis
ita legatus fidelis ei qui misit
eum animam illius requiescere
facit
¹⁴ nubes et ventus et pluviae non
sequentes vir gloriosus et pro-
missa non complens
¹⁵ patientia lenietur princeps et lin-
gua mollis confringet duritiam

7. quam ut humilieris GC; quam humilieris A²; quam mulieris A* | coram principem A |
8. in iurgio GC cum Spec.; iurgio A | 9. non reveles G et aliquot al. cum Spec.; ne reveles CA | 13. fa-
cit A et codd. fere omnes; faciet GC | 15. lenietur A; lenitur C; linietur G | confringet CA; con-
fringit G.

Desunt D(a v. 15, confringet)W.

consteteris A Beda, cf. Aq., Symm., Theod. (ἐπι-
στῆς).

7. es Θ^A | enim om. Ψ^D | dicatur —
ut (2°) om. X | ascende] accede Σ | hunc
Γ^{M*}; om. Z* | quam — principe om. Ω^M |
ut humilieris] Θ^{A1}(ut hu in ras.); ut mu-
lieris Φ^P; humilieris A²Y; mulieris A* | co-
ram principem AY*.

8. quae uiderant G*; ne uiderint Ω^M |
in] Spec.; om. AQ* Beda cod. | possis] poteris
Q Brev. goth. l. l.; [...]es D | dehonestaberis
XS*.

9. cum] in ras. Γ^{M2} | secreto M*;
secreta M²; + tuum Ω^J. ¶ «secretum ex-
traneo» Guill. | extraneo] Σ^{T2} (eo in ras.) |
non = GXLTS*Ω^S Spec.; ne cell.

10. insultent T* | audieris Ω^M | expro-
bare ΣΓ^M | non om. Ω^{M*} | cesset + gratia
et amicitia liberant quas tibi serua ne expro-
brabilis fias Q²(ut vid.)ΘΩ^{MSJ*}arelsc [expro-
brabilis Ω^M; fies Θ] cum LXX, cf. Ps.-Aug.
spec. 7 et 49. ¶ «gratia ... fias» del. Hug.
«gratia ... exprobrabilis fias» nec hebr.

nec anti. habent set LXX Guill. «gratia ...
fias» hebr. ant. non habent Iac.

11. loquetur Φ^{RG} | uerba Φ^{P*}; ueri-
tatem C, cf. ps. 14, 3 et Is. 33, 15; om. Ω^{M*}.

12. in aures DQ*Γ^MΨ^D; in aureis A |
aureae Γ^M | margaretum T; margarita
Ω^{3J*}a Spec. codd. MCR. ¶ «margaritum»
Guill. uel «margarita» Iac. | arguet Σ^{C*}Z;
arguat Ψ^{D*} | et (2°) in X | aurum G |
oboedientem X.

13. sicuti C | niues Y*; ni* Ω^{M*} |
in diem Σ^TZ* | messis] mensis Ω^M | ligatus
Γ^M | miserit are | eum] illum Ω^S | anima
Γ^MΩ^M; animum Ψ^D; praem. et X cum hebr.,
cf. LXX | illius] Z*; eius QZ²Ω^{M2}; ipsius ar
elbust | faciet GC, cf. hebr. | ~ requiescere
facit an. illius Θ Brev. goth., P. L. 86, 189.

14. complens] soluens Ω^M.

15. patientiam Y*; sapientia Φ | le-
nietur] M*Y*S*; lenitur C; linietur GXΠ^H
M²Y²Θ^SΓ^M; linitur Σ; lanietur Ω^{M*}; l*ne-
tur T* | mollis] mollit D; + est Ψ^D | con-
fringit GXΣTΓ^A.

7. <melius GCAM | 8. <quae GCAM | <ne postea A | 9. ¶ causam Div. sine num. G; <causam
CAM | 10. <ne CA | 11. <mala GCAM | 12. <inauris GCAM | 13. <sicut CAM | <animam G |
14. <nubes CAM | <vir G | 15. <patientia GCAM,

- 16 mel invenisti comede quod sufficit tibi ne forte saturatus evomas illud
 17 subtrahe pedem tuum de domo proximi tui nequando satiatus oderit te
 18 iaculum et gladius et sagitta acuta homo qui loquitur contra proximum suum testimo-

nium falsum

- 19 dens putridus et pes lapsus qui sperat super infideli in die angustiae ²⁰ et amittit palium in die frigoris
 acetum in nitro et qui cantat carmina cordi pessimo
 21 si esurierit inimicus tuus ciba illum et si sitierit da ei aquam bibere

16. quod sufficit GA; quod sufficiat C | saturatus A; satiatus G(sac.)C *cum recens. hexapl., ut vid., cf. etiam v. seq.* | 17. nequando GA; ne forte C, *ex v. praec.* | 18. gladius GC; gladium A | 19. pes lapsus C, *cf. hebr. et Deut.* 32, 35; pes lassus GA, *lectio facilior* | 20. cordi A *cum hebr.*; corde GC | pessimo] *addit* sicuti tineae uestimento et uermis ligno ita tristitia uiri nocet cordi C *cum LXX* | 21. et si GC *cum Spec. et hebr.*; si A *cum Rom.* 12, 20.

Desunt DW.

16. commedisti Q³(disti in ras.) | quod] in ras. S³ | sufficit L; sufficiat CΘ^{H*Λ}Ψ^D | saturatus] Z* Beda; satiatus (sac. GΩ^{SJ})GCM YΦΘZ³Ψ^DΩ *edd. Brev. goth., P. L. 86, 488, cum Sang., Hier. tr. s. Pachomii ep. 4, et v. seq.* | euomes Ω^M.

17. domo] Z*; domu LΦ^{RG}Z³ | nequando] ne forte CΦΘΨ^D *cum Sang. et v. praec.* ¶ «ne forte» Z; mod. «nequando», hebr. ant. «ne forte» Iac. | satiatus] saturatus X, *ex v. praec.*; + tui Σ *Brev. goth. l. l. cum hebr., LXX, Sang.*

18. et (1°) om. Ω^M | gladium AQΦ^{RG} | suum om. Σ^T | ~ falsum testimonium LΩ arelōst.

19. lapsus = CXΠ^{HL}LΦ^{R*}ΘΩ^{M*} *Brev. goth. l. l., cf. hebr.*; lapssus Z³; lassus Φ^{R3} Z*Ω^{M3} *cett. et Beda.* ¶ «lapsus» Hug. et Guill. hebr. al. ant. «lassus», ant. mod. «lapsus» Iac. | sperat] separat X | super infidele S*; super infidelem C | angustiae + suae L.

20. et (1°) om. Z³ | admittit G*; mittit Y† | die frig.] corde peruerso Ω^{M*} | nitro]

L³T²(n in ras.)Ω^{M3}(in ras.); nithro relb; uitro L*³Ω⁵ *Spec. codd. MP*CR.* ¶ «nitro» Hug. «uitro» Guill. | et] ei M; om. Ω *edd.* | cantant Y | carm. — pessimo om. Ω^{M*} | corde GCYΘZ*Γ^AΨ^DΩI*^g *Spec. codd. P³S; praem. ** ΣC*Z** | pessimo] peruerso ΘΩ^{M3SJ}; + sicut tineae uestimento et uermis ligno ita tristitia uiri nocet cordi CQ³ΘΩ^{M3SJ}*arelōst *Brev. goth. l. l.* [sicuti C; tynea Ω^M; uiri] ** Ω^{M*}] *cum LXX et Cassian. instit. 9, 2, cf. Hier. in Is. 66, 24.* ¶ «cordi pessimo» Andreas Beda et ant. sic habent, «sicut ... cordi» [non habent] Hug. hebr. et anti. «cordi pessimo» [sic], quod postea ponitur sic «sicut ... uiri» nec hebr. nec anti. habent set LXX Guill. mod. «peruerso», ant. hebr. Beda Gregorius «pessimo», «sicut ... cordi» hebr. ant. non habent set LXX Iac.

21. esur.] esuerit Q*Θ^A | et si = GC XΩ^M *Spec. cum hebr.*; si *cett. et Brev. goth. l. l. cum Rom. 12, 20 et Ps.-Aug. spec. 16* | sitierit] T*; sitit T³Ω^{S*}ae *Brev. goth. l. l. cum Rom. 12, 20 et Ps.-Aug. l. l.* | illi XΓ^MΩ^S *cum Rom. 12, 20* | ~ bibere aquam Ψ^D.

16. ¶ mel XXVI. ALΘ^A; <mel GCM | 17. ¶ subtrahe XLVIII. MΦZST; *Div. sine num. Ψ^D*; <subtrahe GCA | 18. <iaculum GCAM | 19. <dens GCAM | 20. <acetum GCAM | <(sicut) C | 21. <si esurierit GCAM.

- 22 prunam enim congregabis super
caput eius et Dominus reddet
tibi
23 ventus aquilo dissipat pluvias et
facies tristis linguam detra-
hentem
24 melius est sedere in angulo do-
matis quam cum muliere liti-
giosa et in domo communi
25 aqua frigida animae sitienti et
nuntius bonus de terra lon-
ginqua
26 fons turbatus pede et vena cor-

- rupta iustus cadens coram im-
pio
27 sicut qui mel multum comedit
non est ei bonum sic qui scru-
tator est maiestatis opprimetur
gloria
28 sicut urbs patens et absque mu-
rorum ambitu ita vir qui non
potest in loquendo cohibere
spiritum suum
XXVI. 1 quomodo nix aestate et
pluvia in messe sic indecens
est stulto gloria

22. prunam G, cf. *Spec. et infra* 26, 21; pruna A; prunas C, ut saepius in hac versione | 23. linguam detrahentem CA; linguam detrahentium G | 24. dogmatis C | et in domo GC cum hebr.; in domo A et Beda cum LXX, cf. *apparatum* in 21, 9 | 27. qui mel multum comedit G² (it in ras.); qui mel multum comedit C; qui mel comedit multum A | 28. et absque GC cum *Spec. et Beda*; absque A cum hebr.

XXVI. 1. pluia G; pluia C; pluuias A | indecens est stulto CA; indecens stulto G.

Desunt DW.

22. prunam = GT *Spec. cod. S*; pruna A *Spec. codd. MP* C**; pruina Y*; prunas Y³ *cett.*, *Brev. goth. l. l.*, Beda | enim om. Γ^A | supra G | tibi] Z* ut vid.; ei ΦZ³. ¶ ant. « ei » Hug. hebr. mod. « tibi », hebr. [sic] ant. « ei » Iac.

23. dissipabit C, cf. hebr. | pluuiam Ω^M cum hebr.; pruinis Γ^A | tristes Y* | detrahentium G cum *Hier. ep. 125, 19*; detrahenti Γ^{M*}.

24. tot. vers. om. § | est om. Y*Φ^P | angulis Z* ut vid. | domatis] domus X; dogmatis CΓ^MΩ^S | litigiosa — communi] rixosa et iracunda X, ex 21, 19 | litigiosa L | et om. AS²Ω^{MJ} Beda cum LXX, cf. *Hier. adv. Iovin. 1, 28* | in om. Y* | domo] Z³; domu LZ³ | communi] conuiuii Ω^S.

25. anima Σ^{CZ*}Γ^{M*}.

26. uena] Q*; uela Q³.

27. sicuti C | mel om. Ω^{M*} | co(m)edet CXAQΦ^{RGZ}Y^P; comed** G* | ~ com. multum ALQΦY^PΩ^{M1S}]_A Beda | non] S³; et non ΘS²(ut vid.)Γ^MΩ^{SJ*} | est om. Q* cum hebr. et LXX | ei om. XY cum hebr. et LXX | sic] ita QΩ^M | perscrutator Ω; praescrutator Θ | maiestati Θ; maiestas Φ^P | opprimetur] Y*Z*; o(p)primetur XQY³Φ^{RG}ΘZ³ Y^PΩ^{agrelst}; + a MQ²YΦ^{RG}ΘZ³S³Y^PΩ edd. et Greg. M., P.L. 75, 1056 B.

28. sicuti C | patet** Γ^{M*}; patiens M* | et om. ALΓ^Mω cum hebr. | spiritum suum] Z*; linguam suam Z³.

[XXVI.⁷ 1.⁸ aestate] X*(est.); in (a)estate X³Ω^{M3}arelvst; om. Ω^{M*} | pluuias AYΦ Y^PΩ edd. et Beda | [sicque Y* | indecens] ~Θ^{A2} (cens in ras.); indigens X* | est om. GΘ | stultus X | gloriam X*; praem. et S*.

22. <prunam GCAM | 23. ¶ ventus Div. sine num. G; <ventus CAM | 24. <melius GCAM | 25. <aqua GCAM | 26. <fons GCAM | 27. <sicut GCAM | <sic A | 28. <sicut GCAM | <ita G. XXVI. 1. ¶ quomodo XXVI. Ω; <quomodo GCAM.

- ² nam sicut avis ad alia transvolans et passer quolibet vadens sic maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet
- ³ flagellum equo et camus asino et virga dorso inprudendum
- ⁴ ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam ne efficiaris ei similis
- ⁵ responde stulto iuxta stultitiam suam ne sibi sapiens esse videatur
- ⁶ claudus pedibus et iniquitatem bibens qui mittit verba per nuntium stultum
- ⁷ quomodo pulchras frustra habet claudus tibias sic indecens est in ore stultorum parabola
- ⁸ sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii ita qui tribuit insipienti honorem
- ⁹ quomodo si spina nascatur in manu temulenti sic parabola in ore stultorum
- ¹⁰ iudicium determinat causas et qui inponit stulto silentium iras mitigat
- ¹¹ sicut canis qui revertitur ad vomitum suum sic inprudens qui iterat stultitiam suam

2. nam C cum plur. codd.; non A; om. G cum hebr., sed et cum LXX et vers. ant. | ad alia GA et Spec.; ad alta C | transvolans GC; transvolat A | 4. ne efficiaris — 5. suam om. C per homoeoteleuton | 5. iuxta stultitiam G; contra stultitiam A cum ant. vers. | 10. inponit G²C et codd. fere omnes; ponit G*A.

Desunt D(usque ad v. 10, mitigat)W.

2. nam] Spec. cod. S et Beda; non AT*; om. GMS*Γ^M edd. et Spec. codd. MPCR cum hebr., LXX, Hier. c. Ruf. 3, 43, Ps.-Aug. spec. 100. ¶ «nam» Guill. ant. «nam» Iac. | sicuti C | aues YT* | alia] Q*; aliam Σ; alta CMQ²ΦTS*Ψ^DΩages. ¶ alta S; «alta» Guill. | transvolat AY, cf. LXX et Hier. l. l. | quodlibet Σ^C* | superuen.] ueniet Q*.

3. chamus CY²S*Γ^A*M²ΩJ^a; camum XY*; chamum Γ^M*; camos A | dorsum Y*; praem. in ΣΦZ²S²Ωaels^t, cf. 10, 13 | inprudentiam G*.

4. stulto] T² (o in ras.) | ne effic. — 5. suam om. CY*T | eis Γ^M*.

5. stulto] L²*; uiro stulto L² | iuxta] contra AQ cum Ps.-Cypr. de singul. cleric. 20 et Aug. c. Crescon. 4, 66, 82, cf. LXX (κατά) | suam om. Ω^M | sibi] tibi Ω^M | esse om. X cum LXX et Aug. l. l. | ~ uid. esse Ω^M.

6. iniquitatem] Y*; iniquitate QY² Ψ^D; praem. in Γ^M | uibens C; uiuens QY*;

uidens X | qui mitit Q² in ras. | uerbum ΣΠ^HL; + sua Q² | ~ uerba mit. Ω^M | per] super C.

7. pulchras — tibias] frustra pulchras hab. claudus tibias X; frustra pulchras claudus hab. tibias Θ; frustra claudus pulchras hab. tibias L; claudus frustra hab. pulchras tibias G² in ras. | pulcra S* | frustra om. Ω^M | habet] G²; habeat G²XΣ | tybias Ω⁵ | indicens L*; indigens XY*Γ^M* | stulti Ω^M, cf. 14, 3 | parabula L*T.

8. sicuti C | lapides M | mercuri T* | ita + uir C, cf. 25, 28 | tribuet Γ^A*.

9. temulentis C | sic] sicut Ω^M | parabula TS | ore] manu Φ^P.

10. iudicium] in deum Ω^M* | determinans (ex -nas) T²; terminat A | inponet XΨ^D; ponit G*A | silentio Q* | iras mit.] in ras. Ω^J².

11. sicuti C | canis] auis a | qui] G² (i in ras.); om. Q* | iterat] uertat Ω^M*.

2. <nam GCAM | <sic GA | 3. <flagellum GCAM | 4. <ne respondeas GCAM | 5. ¶ responde L. ΦST; <responde GAM | 6. <claudus GCAM | 7. <quomodo GCAM | <sic A | 8. <sicut GCAM | 9. <quomodo GCAM | 10. <iudicium CAM | 11. <sicut GCAM.

- 12 vidisti hominem sapientem sibi
videri magis illo spem habebit
stultus
13 dicit piger leaena in via leo in
itineribus
14 sicut ostium vertitur in cardine
suo ita piger in lectulo suo
15 abscondit piger manus sub ascel-
las suas et laborat si ad os
suum eas converterit
16 sapientior sibi piger videtur sep-

- tem viris loquentibus senten-
tias
17 sicut qui adprehendit auribus
canem sic qui transit et inpa-
tiens commiscetur rixae alte-
rius
18 sicut noxius est qui mittit lan-
ceas et sagittas et mortem
19 sic vir qui fraudulenter no-
cet amico suo et cum fuerit
deprehensus dicit ludens feci

14. in lectulo CA; in lectu G | 15. manus sub ascellas suas C; manum sub ascella sua G²
A, cf. hebr. et LXX et supra 19, 24 | eas GC(ęas); eam A, cf. 19, 24 | 16. sapientior sibi piger GA;
sapient sibi C, ex 28, 11 | 18. et mortem GA et Spec.; ad mortem C.

Deest W.

12. ~ sibi sapientem uid. Σ Spec. cod.
C; ~ uid. sibi sapientem Φ^P | habet Ω^M;
habuit Ψ^D | ~ hab. spem C | stultus] insi-
piens Ωarelst Beda cum Ps.-Aug. spec. 75.
¶ al. mod. «incipiens», ant. «stultus»
Iac.

13. dicit Ω^{SJ}; sicut Ω^{M*}; sicut dicit
Ω^{M2}. ¶ hebr. Beda ant. «dicit» Iac. | le(a)ena
in uia leo] L*Z* Spec. et Beda; leena est in uia
leo Σ; leena in uia et leo L²; le(a)ena in uia
leo est S*Γ^M; leo in uia (+ et w) le(a)ena
Φ^{RGP}(leene)YZ²S²w; leo est in uia (+ et
arelst) leena Ψ^DΩarelst, cf. Paulin. Nol.
ep. 9, 2.

14. sicuti C | lecto Σ^CM²DQYT^AΩ^M
Spec. codd. MPCR cum Ps.-Aug. spec. 86; lectu
GΣ^TM*Φ^QΨ^D. ¶ «lectulo» Guill.

15. abscondit piger manus] Z*; manus
mittit Z² | abscondet Ω^M | piger om. L*Y |
manus] G¹ Spec.; manu G†Θ^A; manum G²
AΓ^Ast, cf. 19, 24; man[.] D; manus suas
Ω^M | sub ascellas suas] Z*S²; sub ascella
sua G²(asc. sua in ras. brev. spat.)ΣΠ^HALD
(a[.]ela)Q²ΘZ²TS*²Γ^MΩ(acela Ω^{MJ}*) edd.,
Spec. codd. P*S, cf. 19, 24; sub ascellam
suam Γ^A. ¶ «sub ascellas suas», qui po-
nunt ibi «sub ascella» quia hebr. habet,
numquid ponent ibi «manum» quia hebr.

habet? Guill. mod. «ascella sua», ant.
«ascellas suas» Iac. | si] ut X | eam AD
S*Γ^Ast, cf. 19, 24 | conuerterit] G²(i corr.);
conuertit QΩ^M; conuertat X | ~ eas ad
os suum conuertat X; ~ ad os suum con-
uertit eas Q.

16. sapiens C | sui D | piger] stultus
ae; om. CXΩ^M | uidetur om. Φ^R | ~ uid.
piger Π^{HT} Spec. codd. RS et Greg. M., P. L.
76, 233 A | septem] praem. si D | uiri D |
sententiis Z*; parabolas Θ.

17. sicuti C | adprehendit S*; -det
ΦS² | canem] carnem Γ^{M*} | transiit Ω^M |
et inpatiens] Z*S*; et patiens G*; impa-
tiens et S²Ω^{SJ}rlst; i(n)patiens YΦZ²g Spec.
codd. RS; et impatiens et z | commiscetur]
G*(conm.); commiscitur G²(conm.)ΣS*; [...]
iatur D.

18. sicuti C | est om. Ω^M, cf. hebr. |
~ sagittas et lanceas arelbt | et (ante mor-
tem) = GΠ^HAMQYΦ^{RQ}Z*S*Γ^Aw Spec. cum
hebr.; ad CΣΨ^D; in XLDΦ^PΘZ²TS*Γ^MΩ
agrelst Miss. moz., P. L. 85, 364. ¶ al. et S.

19. sic] ita Ω^{MJ}arelst; sicut Ω^S |
nocet amicum suum X; facit amico suo Θ;
ledit amicum suum Π^H. ¶ nocet amico suo
Π^H | dicit] G*; dicit G²XΠ^HΘΩ^Sa | feci]
fui D.

12. ¶ vidisti Div. sine num. G; <vidisti CAM | 13. <dicit GCAM | 14. <sicut GCAM | 15. <abs-
condit GCAM | 16. <sapientior GCAM | 17. <sicut CAM | 18. <sicut GCAM | 19. <sic A.

- ²⁰ cum defecerint ligna extinguetur ignis et susurrone subtracto iurgia conquiescunt
²¹ sicut carbones ad prunam et ligna ad ignem sic homo iracundus suscitatur rixas
²² verba susurronis quasi simplicia et ipsa perveniunt ad intima ventris
²³ quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile sic labia tumentia cum pessimo corde sociata
²⁴ labiis suis intellegitur inimicus
- cum in corde tractaverit dolos
²⁵ quando submiserit vocem suam ne credideris ei quoniam septem nequitiae sunt in corde illius
²⁶ qui operit odium fraudulenter revelabitur malitia eius in concilio
²⁷ qui fodit foveam incidet in eam et qui volvit lapidem revertetur ad eum
²⁸ lingua fallax non amat veritatem et os lubricum operatur ruinas

20. cum GC; et cum A, ex v. *praec.* | defecerint GA; defecerit C | extinguetur GA; extinguitur C | susurrones subtracto iurgio G | conquiescunt GC; conquiescent A | 21. ad prunam A, cf. *Spec.* et 25, 22; ad prunas G; et prunas C | 22. ad intima G; usque ad intima C et ad interiora A ex 18, 8 (usque ad interiora) | 23. uelis GC; uelles A | 27. incidet GA; incedit C.

Deest W.

20. et cum AQ* | defecerit CXΘ^A | extinguitur CΣΠ^HMDTT^M | susurrones G* D (ut vid.) | subtr.] detracto Π^HΦ^P *Spec. codd.* MCR | iurgio GQ* | conquiescent A^{ur}; conquiescant D; quiescunt Ω^M.

21. sicuti C | ad (1°) | et C | prunam = AQT; pruna D*Z* *Spec. codd.* M*P*C; prunas D³Z³ *cett.*, *Spec. codd.* M²P²RS, *Miss. moz. l. l.* | iracundo Θ^A | prouocat Θ *Miss. moz. l. l.*, cf. 15, 18.

22. susurronum Θ, cf. LXX; susurra-
toris T *Spec.* | ad] S*³; usque ad C(hus.)Θ
S³ *Miss. moz. l. l.*, cf. 18, 8 | interiora XA
Sal. et Beda, cf. Ps.-Aug. *spec.* 15 et vide su-
pra 18, 8 | uentris] cordis Ω^{aer}. ¶ «intima
uentris» Hug. «cordis» uel «uentris» Iac.

23. uellis XDQ*T*; uelles A | sic +
et X | cum pes. corde] in corde pessimo

Ω^{M2} in ras. | socia X.

24. labiis] *praem.* a L²S² | intellegitur
S* | in om. A | corde + suo Q² | dolos] S²
(os in ras.); dolus XΦ^GTT^M *Spec.*; dolum Q
Miss. moz. l. l. cum hebr.

25. submis.] sumpserit G | ne] non
D | illius] ipsius L; eius ΘΩ^M.

26. aperit Ω^M | reuelabit Φ^R | consilio
G*el.

27. incidit XΣM*YZ*T²Ψ^oΩ^M *Spec.*
codd. CR cum *Eccle.* 10, 8; incedit CT* *Spec.*
cod. M.; *praem.* ipse Φ^P, cf. *Cypr. testim.* 3,
108; *Cassian. coll.* 16, 18; *Cassiod. in ps.* 7,
16 | in ea Σ^TΨ^o; eam Γ^M | uoluet Θ; uol-
berit X² (b ex u) | reuertitur DYΦ^PT *Spec.* |
ad] Q*; in Q² | eam Ψ^oΩ^M.

28. amat] audit Φ^P | et om. Ω^M | os]
cor C | ludibriorum X | operat Γ^A.

20. <cum GCAM | 21. <sicut CAM | 22. <verba GCAM | 23. <quomodo GCAM | 24. ¶ labiis
LI. MDΦSF; *Div. sine num.* Ψ^o; <labiis GCA | 25. <quando GCAM | <quoniam G | 26. <qui GC
AM | 27. ¶ qui fodit XXVII. LΘ^A; <qui fodit GCAM | 28. <lingua GCAM.

XXVII. ¹ ne gloriaris in crastinum
ignorans quid superventura
pariat dies

² laudet te alienus et non os tuum
extraneus et non labia tua

³ grave est saxum et onerosa harena
sed ira stulti utroque gravior

⁴ ira non habet misericordiam nec
erumpens furor et impetum
concitati ferre quis poterit

⁵ melior est manifesta correptio
quam amor absconditus

⁶ meliora sunt vulnera diligentis
quam fraudulenta odientis
oscula

⁷ anima saturata calcabit favum
anima esuriens et amarum
pro dulce sumet

⁸ sicut avis transmigrans de nido
suo sic vir qui relinquit locum
suum

⁹ unguento et variis odoribus de-
lectatur cor et bonis amici
consiliis anima dulcoratur

¹⁰ amicum tuum et amicum patris
tui ne dimiseris et domum fra-
tris tui ne ingrediaris in die
afflictionis tuae
melior est vicinus iuxta quam
frater procul

XXVII. 1. pariat CA; pariet G | 6. odientis oscula A; hodontis hoscula C; oscula odientis G | 7. calcabit G²C; calcauit G²A | sumet G²CA; sumit G² | 8. de nido GA; de nidu C.

Desunt WΓ^A(a v. 3, grauior).

XXVII. 1. ignorans] *Beda*; ignoras
XΣM*YZ*Γ^M*Ω^M *Spec. cod. S[†], cf. Hier.*
c. Pelag. 2, 5 et in Ez. 16, 15 (nescis) | pariat]
Z*; pariet GΘZ²; pareat Y*T*; pereat M*.

2. laudat Σ^CΦ^G | alienus] Π^H*; alie-
num Π^H*YΦ^RGΘ^ΩM; os alienus M* | non
(2°) om. Ω^S2.

3. sexum Ψ^D | honerosa CXΣA*DQ
YTSΓΩ; onerosa Φ^G; honorosa Φ^P | stulto
T*.

4. nec] neque X | furorem Σ | impetus
T | concit.] incitati Θ; + spiritus Ω^MΣJ*
agels. ¶ «spiritus» *del. Hug.* non est ibi
«spiritus» *Guill.* hebr. ant. *Beda* non habent
«spiritus» *Iac.* | ferre quis pot.] *in ras.* Ω^J2;
quis ferre poterit Ω^M. ¶ «ferre quis pote-
rit» *Hug.* | ferri M*.

5. *tot. vers. om.* A* | correctio Γ^M*
Ω^SJae. ¶ «correptio» per p *Guill.* al. «cor-
reptio» *Iac.* | amor absconditum odium M.

tum Y; absconditum odium M.

6. dilig.] agentis Ω^M† | fraudulentia X;
fraudenta Φ^R | ~ oscula odientis GT arel̄st
cum hebr. et Caes. Arel. serm. 233 (ed. Morin,
p. 884).

7. satur.] satiata XΘ | calcabit] Q*;
calcauit G*Π^H*AQ²Y*Z*Γ^M | anima (2°)]
praem. et arel̄st; + uero Y | esurientis Φ^P |
et] etiam Ω^SJarel̄st; om. XL* | pro dulce]
D(*ut vid.*)Z*T*; pro dulce* Π^H; pro dulci
MZ²T²Ω *edd.* | sumit G*QT.

8. sicuti C; sic L* | aues YS* | transmi-
grat A†Γ^M; transmigra Y* | de nidu CΣQ
Θ^HT* | relinquet C; derelinquit arel̄st |
loc. suum] domum suam X.

9. unguentis X; unguentum QΘ^A |
amicis S* | dulcorauit C.

10. patris] fratris X | demiseris L |
domus Q* | fratris] patris XDΩ^M | tuae]
sue Ω^M | melius XΣΠ^H.

XXVII. 1. ¶ ne XXVII. Ω; *Div. sine num.* GX; <ne CAM | 2. <laudet GCAM | 3. <grave
GCAM | 4. <ira GCAM | 5. ¶ melior LII. MDΦSI^M; *Div. sine num.* Ψ^D; <melior GCA | 6. <me-
liora GCAM | 7. <anima saturata GCAM | 8. <sicut GCAM | 9. <unguento GCAM | 10. <ami-
cum tuum GCAM | <et domum A | <melior GCAM.

- 11 stude sapientiae fili mi et laetifica
cor meum ut possim expro-
branti respondere sermonem
12 astutus videns malum abscondi-
ditus est parvuli transeuntes
sustinuere dispendia
13 tolle vestimentum eius qui spo-
pondit pro extraneo et pro
alienis auferto pignus
14 qui benedicit proximo suo voce
grandi de nocte consurgens
maledicenti similis erit
15 tecta perstillantia in die frigoris
et litigiosa mulier comparantur
16 qui retinet eam quasi qui ven-
tum teneat et oleum dexteræ
suae vocabit
17 ferrum ferro acuitur et homo
exacuit faciem amici sui
18 qui servat ficum comedet fructus

11. ut possim G et aliquot codd. cum hebr.; ut possis CA, cf. LXX | 12. sustinere G²XLMMZ et aliquot al.; sustinere G*CA, confusione frequenti, vide e. g. apparatus in Hester 9, 12, interfecere | 13. auferto A cum archetypo, ut vid.; aufers C; aufer ei G, cf. 20, 16 | 14. qui benedicit ... similis erit G²C; qui benedixit ... similis erit G*; qui benedictet ... similis est A | 15. perstillantia GA; prestillantia C | 16. uocabit GC, cf. Aquilam; uocet A | 17. exacuit GC; exacuet A | 18. fructus GC; fructum A cum hebr.

Desunt WT^A.

11. sapientiam XΣΨ^D cum Brev. goth., P. L. 86, 375 | filii L | letifico Ω^M | meum] Θ^{A2} (eu in ras.); tuum Ω^M cum LXX; om. L*. ¶ hebr. ant. non habent « tuum », glosa « meum » uel « tuum » Iac. | possim = GXYΘ^AZ*grēls cum hebr.; possem D; positis Ω^M; possis Z²S²(ult. s in ras.) cett. et Brev. goth. l. l., cf. LXX | exprobrantibus Π^H†; exprobrantis T²(i ex e); exprobranti ΣΓ^M | sermonem] uerbum D, cf. Mt. 22, 46; om. X.

12. absconditus est] Y*S*; abscondit se QY²S², ex 22, 3 | transeuntes] Y*; trans-euntis Y²; euntes X | sustinere] Z²*; sustinuerunt Ωarels; sustinere G*CAQ*Y*Z²Ψ^D.

13. eius om. Y | qui] quia X | spopondit] Q*; spoponderit Q²Y; expopondit XD(ut vid.); fidem facit Θ Brev. goth. l. l., cf. 11, 15; praem. fidem S² | alieno Ω. ¶ « alienis » Guill. mod. « alieno », ant. « alienis » Iac. | auferto = AQΘ^A; aufer tu M; aufert L; aufers CT; aufer cett. et Brev. goth. l. l., cf. 20, 16 | pignus = CAL*Θ; pignus ei X; pignus ab eo L²M, ex 20, 16; et pignus Γ^{M2}; ei pignus Γ^M* cett. et Brev. goth. l. l. ¶ « aufer ei » Guill.

14. benedicit] Z*; benedictet XΣAQ Φ^{RQ}Z²; benedixit G* | suo om. Ω^S* | grande T | maledicentis Π^HY*; maledicti Ω^M | erat Φ^R; est AMDQYΣΓ^M Greg. M., P. L. 76, 1053 B et Beda.

15. tecta] Z*; tecto Z²; *** M* | prestillantia CX | et om. C | litigiosa L | comparatur C.

16. retinet] tenuerit Γ^M | qui (2°) om. LQ, cf. hebr. | uentum] uenditum X | teneat] S*; retineat ΘS²Ω^M | dextra sua Q | dextr(a)e ag | uocabit] S*; uocauit Σ^T; uocet ALΦ^PΘ^Hrw; euocet DY*(eu-)Γ^MΩ^M; uacuat Π^HS²; uacuet M; euacuat Y²(eu-)ae; euacuet QΩ^{SJ}; euacuabit g. ¶ al. uocabit S; hebr. « euocet », Andreas « uocabit » Hug. hebr. et anti. « uocabit », alia littera « euocet » Guill., item Iac.

17. acuitur] exacuitur ΣΩ^Sarels; exacuit] Z*S*Γ^{M2}(uit in ras.); exacuet XA Φ^{RQ}Z²S²Ψ^D Beda ed.; acuit Q; + ***** Θ^A | amici] proximi Q; inimici Γ^M.

18. ficum + suam Ω^M†; + suum Ω^{M1} | comedit DYTS*; comedat Ω^M | fructus] Z*; fructum ALΦΘZ²Γ^MΨ^Drw cum

11. ¶ stude XXXVIII. Q; Div. sine num. GX; <stude CAM | 12. <astutus GCAM | 13. <tolle GCAM | 14. <qui GCAM | 15. <tecta GCAM | 16. <qui retinet GCAM | 17. <ferrum GCAM | 18. <qui servat GCAM.

- eius et qui custos est domini
sui glorificabitur
- ¹⁹ quomodo in aquis resplendent
vultus prospicientium sic cor-
da hominum manifesta sunt
prudentibus
- ²⁰ infernus et perditio non replen-
tur similiter et oculi hominum
insatiabiles
- ²¹ quomodo probatur in conflato-
rio argentum et in fornace au-
rum sic probatur homo ore
laudantis
- ²² si contuderis stultum in pila
quasi tisanas feriente desuper
pilo non auferetur ab eo stul-
titia eius
- ²³ diligenter agnosce vultum pecoris
tui tuosque greges considera
- ²⁴ non enim habebis iugiter potes-
tatem sed corona tribuetur in
generatione generationum

20. non replentur G *cum Spec.*; non replebuntur A; numquam replentur C, *cf. infra* 30, 15. 16 | 21. quomodo] *praem.* cor iniqui exquiret mala cor autem rectum exquiret scientiam C, *cf. LXX* | 22. contunderis C | 24. in generatione generationum A *cum Sal. et Beda, cf. hebr.*; in generatione et generatione GC, *sec. communiorem modum dicendi.*

Desunt W(usque ad v. 19, manifesta) Γ^A.

hebr. ¶ « fructum » *hebr.* et *anti.* habent in singulari accusatio *Guill.* *hebr. ant.* « fructum » *Iac.* | qui (2°) *om.* Γ^{M*} | custos CXD Q*Y*TS*; iustus Ω^M | gloriabitur Γ^M.

19. in aqua Θ | resplendent X; resplendet Σ; resplendens YΨ^D | uultus + eius Ψ^D | respicientium Π^H.

20. non] S* *Spec.*; nu(m)quam CΘS² Ωagrelst *Brev. goth., P. L. 86, 375.* ¶ mod. « nunquam » *Iac.* | replentur] Z*S* *Spec.*; replebuntur Π^HALMDQYΦZ*W*S*Γ^{M*}Ψ^Dω *Beda, cf. hebr.*; implentur grelst. ¶ *Beda hebr. ant.* « replebuntur » uel « implebuntur » *Iac.*

21. quomodo] *praem.* cor iniqui exquiret mala cor autem rectum exquiret scientiam C *cum Brev. goth. l. l., quae verba in aliq. codd. post verbum scientiam huius v. leguntur, vide infra* | probatur (1°) *****atur Q* | in — probatur (2°) *om.* Ω^M | conflatorio] X² (io in ras.); conflatorio Y*T* | ore] uoce X | laudantis] S†; laudantium WSΓ^M Ω^{M2}(alt. a ex e)S†; + cor iniqui exquiret mala cor autem rectum exquiret scientiam Q³ΘZ³Ωarelst [exquiret (1°) Q³(-ret Q³)ZΩ, inquit arelst; exquiret (2°) ZΩ, inquit arelst; scientiam] mala cor autem rectum

exquiret sapientiam Ω^M] *cum LXX.* ¶ « cor iniqui exquiret ... exquiret scientiam » *del. Hug.* « cor iniqui exquiret ... exquiret scientiam » nec *hebr.* nec *anti.* habent set LXX *Guill., item Iac.*

22. si] *cum* Ω^M | contuderis] D²; contunderis CXLQ*YTS*Γ^M; contuseris ΣD | stulto Y* | in pilam Σ^C; in penitentia Ω^M | quasi] sicuti C | tisanas = GCXADΓ^M; ptisanas Π^HM*YΦ^{GP}Z*T*WSgrebst; ptisanas M*ΘZ*; ptipsanas Φ^R; tipsanas Σ^{TC}* T*Ψ^DΩ^{SJ}a; typsanas QΩ^M; tipsynas Σ^{CS}; tibsinas L | feriente] Z*; ferientem Z*Ψ^D*; ferientes Y*; + pede Σ^T | ~ pilo desuper Ω^M | ab eo *om.* L*.

23. agnosce] adtende Π^H(att.)Y, *cf. 23, 1.*

24. ~ iugiter hab. potest. Γ^MΩ^M; ~ potest. iugiter hab. L | tribuitur DYT^M; + tibi Φ^PΩ^{M3J}*ae *Miss. moz., P. L. 85, 324.* ¶ *Beda hebr. ant. mod.* non habent « tibi » *Iac.* | in generatione generationum = ADY ΦZ²Γ^{M3}(et generationum Γ^{M*})Ψ^DΩ^{M3J}ω *Sal. et Beda*; in generatione et generatione GCX Σ^TLZ*SΩJ* *Miss. moz. l. l.*; in generatione (-nem t) et generationem Σ^CΠ^HMΘTWag relst; in generatione et generationes Q.

19. <quomodo GCAM | 20. <infernus GCAM | 21. <<(cor iniqui) C | ¶ quomodo Div. sine num. G; <quomodo CAM | 22. <si GCAM | <non G | 23. <diligenter GCAM | 24. <non GCAM.

25 aperta sunt prata et apparue-
runt herbae virentes et collecta
sunt faena de montibus
26 agni ad vestimentum tuum et
hedi agri pretium
27 sufficiat tibi lac caprarum in ci-
bos tuos in necessaria domus
tua et ad victum ancillis tuis
XXVIII. 1 fugit impius nemine per-
sequente iustus autem quasi leo
confidens absque terrore erit
2 propter peccata terrae multi
principes eius et propter ho-
minis sapientiam et horum

scientiam quae dicuntur vita
ducis longior erit
3 vir pauper calumnians paupe-
res similis imbri vehementi in
quo paratur fames
4 qui derelinquunt legem laudant
impium qui custodiunt suc-
cenduntur contra eum
5 viri mali non cogitant iudicium
qui autem requirunt Domi-
num animadvertunt omnia
6 melior est pauper ambulans in
simplicitate sua quam dives
pravis itineribus

27. in cibos tuos C; in cibis tuis A.

XXVIII. 1. nemine persequente A cum codd. fere om.; neminem persequentem C | 2. quae dicuntur A; qua ducuntur C, minus recte ut vid. | uita ducis A; uita dulcis C | 3. similis CΣZ* cum archetypo, ut vid., cf. supra 12, 4, corona; similis est A cum Spec.

Desunt G(a v. 25, et collecta)Γ^A.

25. ~ uir. herbe Ω^M | feni T; uena
a | de] D ut vid.; om. D^o | montibus] uiribus
Ω^M.

26. agni] in ras. Ω^J; + sunt Ω^{MS}.
¶ hebr. et ant. « agni ad » Guill. | tuum]
suum Ω^M; om. X. ¶ « tuum » Guill. | hedi
om. Γ^{Ma} | agri] in ras. T²; praem. ad XΘ^{AZ}*
Γ^{Ma}Ω^{MSJ}*arebust. ¶ hebr. et anti. « hedi
agri precium » Guill.

27. in cibis tuis ADQY Beda. ¶ cibos
tuos Y | in (2°) et in XY* edd. et Miss. moz.
l. l.; et ad ΘS²(in ras.)Ω^M; ****et Π^H | ne-
cessariae Y*Ψ^D; necessari**Φ^P*; uitam Ω^M |
domui Σ.

XXVIII. 1. fugit] fuit Σ^T* | neminem
persequentem CΓ^M* | terrore] timore Y.

2. tot. vers. om. Φ^P* | terrae om. Γ^M* |
hominum LQΩ^M | sapientia Ψ^D | horum]
eorum C; honorum X | scientiam] W*;
scientia Y*Φ^{GW}3 | ~ scientiam et horum
sap. Ω^M | quae] qua C; quo Σ; qui L*;

om. Y* | ducuntur CXΣ | ducis] dulcis CM*
DQYZ*T²(i ex e)S*Ψ^D; lucis X; principis
Σ | longior] Φ^P3; longius Φ^P2.

3. uir] ubi Ω^M | pauperes] pauperi
LΘ Spec. cod. P et Miss. moz., P. L. 85, 324;
pauperis Π^{HM}*Q Spec. cod. C | similis =
CΣZ*; similes T; similes est Γ^M; similis est
Z² cett., Spec., Miss. moz. l. l. | famis XLYΘZ*
T*WΓ^M*.

5. non om. Σ^T | perquirunt Θ; inqui-
runt arebust, cf. ps. 33, 11 | deum Γ^M | ~ do-
minum requirunt A* | animaduertent LZ*
TWS* Spec. codd. PCS; animum aduertunt
D²(um in ras.).

6. ambulans] A²(ns in ras.); om. Π^H*
Spec. codd. MCR | ~ in simpl. sua amb. X |
prauis itineribus] Q*; in prauis itineribus
Σ^T3(itineri in ras.)^C; in itineribus prauis Θ;
prauus (+ in Q) itineribus Q²Γ^MΩ^M cum
hebr.; prauī itineribus Π^H*. ¶ hebr. « di-
ues prauis » Iac.

25. ¶ aperta LIII. MDΦZSΓ^M; Div. sine num. Ψ^D; <aperta GCA | 26. <agni CAM | 27. <suffi-
ciat CAM.

XXVIII. 1. ¶ fugit XXVIII. ALΘ^AΩ; <fugit CM | <iustus A | 2. <propter peccata CAM |
<et propter A | 3. <vir CAM | 4. <qui derelinquunt CAM | 5. <viri CAM | 6. ¶ melior Div. sine
num. X; <melior CAM.

- ⁷ qui custodit legem filius sapiens
est qui pascit comesatores con-
fundit patrem suum
⁸ qui coacervat divitias usuris et
foenore liberali in pauperes
congregat eas
⁹ qui declinat aurem suam ne
audiat legem oratio eius erit
execrabilis
¹⁰ qui decipit iustos in via mala in
interitu suo corruiet et simpli-
ces possidebunt bona
¹¹ sapiens sibi videtur vir dives
pauper autem prudens scru-
tabitur eum
¹² in exultatione iustorum multa

- gloria regnantibus impiis rui-
nae hominum
¹³ qui abscondit scelera sua non
dirigetur qui confessus fuerit
et reliquerit ea misericordiam
consequetur
¹⁴ beatus homo qui semper est pa-
vidus qui vero mentis est du-
rae corruiet in malum
¹⁵ leo rugiens et ursus esuriens prin-
ceps impius super populum
pauperem
¹⁶ dux indigens prudentia multos
opprimet per calumniam qui
autem odit avaritiam longi
fient dies eius

7. qui pascit C, cf. *infra* v. 13; qui autem pascit A cum LXX | 8. et C cum *Spec.*; qui A |
10. bona C cum *hebr.*; bona eius A cum *Spec.* et *Beda* | 11. uir diues A cum *codd.* fere *omn.* et *hebr.*;
diues C | 13. qui confessus fuerit C, cf. *supra* v. 7; qui autem confessus fuerit A et *Spec.* cum
LXX | 16. opprimet C; opprimit A.

Desunt ΓΓ^A.

7. ~ est sapiens L | qui (2°) = CXΣ
LZ*; qui autem Z³ *cett.* cum LXX, cf. *hebr.* |
pascet Z* | commessatores LM*QYΦ^{RG}W²
S²Ω^M*S²a; comessatores Π^H*Ψ^DΩ^Jgrelbst;
comisatores Z*TW*S*Γ^M; amessatores Ω^M²;
messatores Ω^M³; cum comesatores C | ~
com. pascit Ω *edd.* | confundit Γ^M*; confun-
det XZ*Γ^M².

8. qui] quo Φ^R | et] T* *Spec.*; et a T²;
qui A; quasi M; *om.* DYΦZ²Ψ^D | foenore]
Z²³; foenori Z² | ~ eas congr. Ω.

9. aures suas Ω^Jarelbst. ¶ mod. « aures
suas », *hebr.* ant. « aurem suam » *Iac.* |
erit] fiet Ω⁵.

10. decepit T*; despicit Ψ^D; recipit
Γ^M* | iustos *om.* Ω^M | malo Q* | interito Y*
Γ^M* | corruiet D | et *om.* X | bona = CXΣL
cum *hebr.*; bona ei Π^H; bona eius *cett.*, *Spec.*,
Beda.

11. uir *om.* CQ*S*.

12. exultatione LΩ^J*. ¶ « exultatione »
Guill. *hebr.* ant. « exultatione », uel « exal-
tatione » *Iac.* | gloria + est QYΦZ²S²Ψ^D
Ωarelbst | impiis *om.* S* | ruina Z*S*g;
om. Ω^M.

13. abscond**** Y* | dirigetur Y
W* | qui (2°) = CXΣLYZ*; qui autem Z²
cett., *Spec.*, *Greg. M.*, *P. L.* 76, 232 B, cum
LXX, cf. *hebr.* | confusus Γ^M* | misericordia
Q | consequentur Γ^M*; consequitur YTS*.

14. uero *om.* Ω^M | ~ est mentis Y |
corruiet X(con-)DY.

15. rugens Ω^M.

16. prudentia] W*; prudentiae W²
ut vid.; prudentiam M*Y*Φ^{RG}Z*S*Ψ^D |
opprimet XAM; oppremit S* | longe M*Q
Y*Φ^{RG}Z*S*Γ^M*Ψ^DΩ^M; longē Y²; long[.] D;
longeui Z² | diebus Y*.

7. <qui custodit CAM | 8. <qui CAM | <et A | 9. <qui CAM | 10. ¶ qui LIII. MDΦSIΓ^M; *Div.*
sine num. Ψ^D; <qui CA | 11. <sapiens CAM | 12. <in CAM | 13. <qui abscondit CAM | <qui con-
fessus A | 14. ¶ beatus XXVIII. ALΘ^A; <beatus CM | 15. <leo CAM | 16. <dux CAM | <qui A.

- 17 hominem qui calumniatur animae sanguinem si usque ad lacum fugerit nemo sustentet
 18 qui ambulat simpliciter salvus erit qui perversis ingreditur viis concidet semel
 19 qui operatur terram suam saturabitur panibus qui sectatur otium replebitur egestate
 20 vir fidelis multum laudabitur qui autem festinat ditari non erit innocens
 21 qui cognoscit in iudicio faciem non facit bene iste et pro buccella panis deserit veritatem
 22 vir qui festinat ditari et aliis invidet ignorat quod egestas superveniat ei
 23 qui corripit hominem gratiam postea inveniet apud eum magis quam ille qui per linguae blandimenta decipit
 24 qui subtrahit aliquid a patre suo et matre et dicit hoc non est peccatum particeps homicidae est
 25 qui se iactat et dilatat iurgia concitat qui sperat in Domino sanabitur

17. fugerit XLZ et aliq. al. cum archetypo, cf. hebr.; fuerit CA | sustentet XMY*Z* et aliq. al. cum archetypo, cf. hebr.; sustinet CA | 19. saturabitur A et plerique codd.; satiauitur C | 24. a patre suo et matre A cum Spec.; patri suo et matri C | dicit CA soli, erronee | 25. sanabitur A et plerique codd. cum Spec. (vel restituendum saginabitur cum g et hebr.?); saluabitur C, ex. v. seq.

Desunt GΓ^A.

17. homini QΘ; homo X. ¶ « hominem » Hug. | calumpniatus ΩJ* | sanguinis Q; + eius ΘΩ^Sa. ¶ « sanguinem si » Hug. hebr. Beda ant. non habent « eius » Iac. | lacum] locum ΓM*; laqueum X | fugeris ΩM^S*; fuderit T; fuerit CΣAMDQYΦΘ^A WST^MΨ^D Beda. ¶ « fugerit » Hug. et Guill. hebr. ant. « fugerit », al. « fuerit » Iac. | sustentet = XΠHMY*ΘZ*WΓMΨ^Dg, cf. hebr.; sustentit T; sustent[.]t D; sustentat L*D^eS*; sustinet L^SY^SZ^S cett. ¶ « sustinet » Hug. et Guill.

18. qui (1°) et qui X | ingredi[...] D; ingredia[...] D^e; graditur ΘΩMJagrelst; gradietur Ω^S | ~ uiis ingreditur T | concidit MYS*.

19. saturab.] satiabitur C(-uitur)ΘΩ^S (sac.)^I edd. ¶ Beda ant. « saturabitur » Iac. | qui (2°) + uero Yg, cf. hebr. et LXX; + autem arelst | sectabitur Ω^S | otium] odium D.

20. laudabitur] ¶ al. ditabitur S | ditari] diues fieri Σ.

21. cognoscit] A¹ (co in ras.); cognoscet S* | in iudici L* | ~ faciem in iud. A | faciet bene X; benefacit Ωarelst | ~ bene non facit g | pro buc(ce)llam ΠH*A*Q*W*Ψ^D* | pro om. D | deseret ΓM.

22. alius XT* | superveniet ΣLΘWS ΓMΩMarelst Spec. ¶ uel « superueniet » Iac.

23. quam om. ΓM* | ille] eum Q | qui om. ΩM | linguae om. L* | decepit XZ*TT^M.

24. subtrahet X(-traet)Σ | a patre] patri C | et] uel ae | matre = Σ^TALΨ^DΩJ Spec. codd. MPCR; matri C; a matre cett., Spec. cod. S | dicit CA | hoc om. C cum hebr. | est (1°)] esse ΘHΩ^Sarelst. ¶ uel « esse » Iac. | homicida W*; homicidie ΩM.

25. dilatatur W*; + os suum ΣT², cf. ps. 80, 11 | qui (2°) S^S*; qui uero ΣQΘS^SΩ edd. ¶ « uero » Guill. | separat Y | sanab.] Spec.; saluabitur CΠHΩSJ*ae Miss. moz., P. L. 85, 365, ex v. seq.; saginabitur g cum hebr. ¶ « sanabitur » Guill. ant. « sanabitur », al. « saluabitur » Iac.

17. <hominem CAM | 18. <qui ambulat CAM | 19. <qui operatur CAM | <qui sectatur A | 20. <vir CAM | 21. <qui CAM | <iste A | 22. <vir CAM | 23. <qui corripit CAM | 24. <qui CAM | 25. <qui se CAM.

- ²⁶ qui confidit in corde suo stultus
est qui autem graditur sapien-
ter iste salvabitur
²⁷ qui dat pauperi non indigebit
qui despicit deprecantem sus-
tinebit penuriam
²⁸ cum surrexerint impii abscon-
dentur homines cum illi per-
ierint multiplicabuntur iusti
XXIX. ¹ viro qui corripientem du-
ra cervice contemnit repen-
tinus superveniet interitus et
eum sanitas non sequitur
² in multiplicatione iustorum lae-
tabitur vulgus cum impii sump-

- serint principatum gemet po-
pulus
³ vir qui amat sapientiam laetificat
patrem suum qui autem nutrit
scorta perdet substantiam
⁴ rex iustus erigit terram vir ava-
rus destruet eam
⁵ homo qui blandis fictisque ser-
monibus loquitur amico suo
rete expandit gressibus eius
⁶ peccantem virum iniquum in-
volveth laqueus et iustus lau-
dabit atque gaudebit
⁷ novit iustus causam pauperum
impius ignorat scientiam

26. qui confidit ... stultus est C; qui confidet ... stultus est A.

XXIX. 1. superueniet A et *plerique codd.*; ei ueniet C | sequitur A cum *plur. codd.*; sequetur C, *lectio facilior* | 3. perdet C et *plerique codd.*; perdit A | 4. uir auarus C et *plerique codd.*, cf. *hebr.*; uir durus A, cf. *LXX* | 5. gressibus A cum *Spec.*; pedibus C cum *LXX* | 7. pauperum C cum *hebr.*; pauperis A.

Desunt Γ^A.

26. confidet XALW*Γ^M | graditur] arguit X, cf. 25, 12 | iste] S*; ista W*; ipse LQΘS²Ω^Msarelsst *Spec.* | saluabitur] Z* ut *vid.*; laudabitur ΦZ²Ωaels, cf. 31, 30. ¶ laudabitur S; «iste laudabitur», *hebr.* habet «saluabitur», prima littera communis *Guill.*, item *Iac.*

27. dispicit M*DT.

28. cum (1°) *praem.* et Φ^{RGP}2(in *ras.*) Z²Ψ^D | resurrexerint L* | impii *om.* L* | ~ homines abscondentur L* | perierunt T* | iusti**** M.

XXIX. 1. uirum WT^M* | corripiente T | dure] S* | contempsit Θ^A | superueniet] ei ueniet C; super eum ueniet ΘΩ^M *Brev. goth.*, P. L. 86, 452; ei superueniet Π^HDW SΓ^MΩ^{SJ}*arelsst. ¶ anti. «repentinus superueniet» *Guill.* | ~ sanitas eum Z | non sequitur] L*W*Γ^M*; non sequetur CΣΠ^HL² MQW²Ω *edd.*; consequitur Γ^M2.

2. cum] *praem.* et L²Φ^P cum *hebr.* | su-

ment Ω^M | gemet] Y*; gemit ΣY²T; gemit A.

3. sapientem X | scorta] Z**W*; scortum Ωaε; scortam Π^H*Φ^PZ²W²Ψ^D; scortas L. ¶ *hebr.* et *anti.* habent «scorta» in plurali *Guill.* et *Iac.* | perdet] S*; perdit AMDTS² | substantia Φ^P; + suam Q²Θ.

4. erigit terram *om.* ΣT* | erigit] Q*; eriget ΣT²LMQ²ΦΨ^DW | terram] sapientiam Ω^M | auarus] durus ADY, cf. *LXX* | destruit YΘr; destruat a | eum W*.

5. blandit Ω^M | finctisque X | loquitur A | amico] proximo Π^H | gressibus] Z* *Spec.*; pedibus CYΦZ²Ψ^D cum *LXX* et *Cassian. coll.* 16, 18, 5. ¶ uel «pedibus» *Iac.* | eius] suis WΩ^S*r cum *Cassiano l. l.*

6. peccantem] sectantem Ω^S | inuoluet] Φ^P2 (in *in ras.*); inuoluit ΣT^C(-bit)D | laqueos et iustos Q* | laudauit Π^HQ*W* Γ^M*; laudabitur Ωaε.

7. pauperum] L²; pauperis AL**M.

26. <qui confidit | 27. <qui dat CAM | 28. <cum surrexerint CAM.

XXIX. 1. ¶ viro XXIX. Ω; <viro CAM | 2. <in CAM | <cum A | 3. <vir CAM | <qui autem A | 4. <rex CAM | 5. <homo CAM | 6. <peccantem CAM | 7. <novit CAM.

- ⁸ homines pestilentes dissipant civitatem sapientes avertunt furorem
⁹ vir sapiens si cum stulto contenderit sive irascatur sive rideat non inveniet requiem
¹⁰ viri sanguinum oderunt simplicem iusti quaerunt animam eius
¹¹ totum spiritum suum profert stultus sapiens differt et reservat in posterum
¹² princeps qui libenter audit verba mendacii omnes ministros habebit impios
¹³ pauper et creditor obviam fuerunt sibi utriusque inluminator est Dominus
¹⁴ rex qui iudicat in veritate pauperes thronus eius in aeternum firmabitur
¹⁵ virga atque correptio tribuet sapientiam puer autem qui dimittitur voluntati suae confundet matrem suam
¹⁶ in multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera et iusti ruinas eorum videbunt
¹⁷ erudi filium tuum et refrigerabit te et dabit delicias animae tuae

8. sapientes C cum aliquot codd.; sapientes uero A cum LXX | 10. iusti C, in asyndeton, sicut sapientes v. 8 et sapiens v. 11; iusti autem A cum LXX | 11. reservat C et plerique codd.; servat A | 12. verba mendacii C et codd. fere omnes; verba mendacia A, fortasse ex 30, 8 | 13. obviam fuerunt X(fuerint)MZ* et aliquot al. cum archetypo, ut vid.; obuiaverunt C(hobuiab.)A, ex 22, 2 | 14. in ueritate pauperes C; pauperes in ueritate A | firmabitur C et plerique codd., cf. Symmachum; fundabitur A | 15. confundet C; confundit A | 17. refrigeravit C.

Desunt GΓ^A.

8. sapientes = CXΣ^T*CL*Q*Ω^S; sapientes uero Σ^T*L²Q³ cett. cum LXX, cf. hebr.

10. uir Θ^A | iusti = CXΣQ*Z*; iniusti Z²; iusti autem Π^HALMDΘTWSΓ^M Ψ^DΩ^{SJ} edd. cum LXX, cf. hebr.; iniusti autem Q²YΦΩ^M. ¶ « iusti autem », anti. habent « iniusti » Guill. mod. hebr. « iusti », ant. « iniusti » Iac.

11. profert] W² (fert in ras.) | differt om. Ω²* | et] ut Ω^M | servat Π^HAY.

12. uerba om. Π^H* | mendacia AΘ^H (-tia), cf. 30, 8; mendaci* Q* | habebit] Z²; habet YΦZ²Ψ^DΩ edd.

13. obviam fuerunt = Π^HMD(ut vid.) QZ*TWΣ*Γ^M; obuiam fuerint X; obuiaverunt Z²S² cett. et Sal., cf. 22, 2 | utrisque X; praem. sed Ω^M | dominus] deus W.

14. iudicat] Z² (iu in ras.) | ~ paup. in uer. A Beda | firmab.] fundabitur AL* (ut vid.) D Beda.

15. correctio Ωare. ¶ « correptio » per p habet hebr. Guill., item Iac. | tribuet] Z²; tribuit XMTS*(ut vid.)Ω edd.; tribuent LYΦZ²S²; tribuunt Θ; tribuant Ψ^D; tribu[...] D. ¶ anti. « tribuunt », hebr. « tribuet » Iac. | puer] pauper C | dimittetur T | uoluntatis X(uolunt-)Y*ΘΨ^D*; uoluptati Σ^T | confundet] ΩJ²; confundit ΣΠ^HAM DYΘTΩ^{MSJ}*arelvst. ¶ « confundit » uel « confundet » Iac.

16. ~ ruinas eorum iusti Ω.

17. erude XY* | et (1° et 2°) om. Ω^M | refrigeravit CQ*TW* | dabis Ω^M | delicias] diuitias (ex -tia) Y² | tue Ω^S* ut vid.; sue Ω^S2.

8. <homines CAM | 9. <vir CAM | 10. <viri CAM | 11. ¶ totum LV. MDΦZST^M; Div. sine num. Ψ^D; <totum CA | 12. <princeps CAM | 13. <pauper CAM | 14. <rex CAM | 15. <virga CAM | <puer A | 16. <in CAM | 17. <erudi CAM.

- 18 cum prophetia defecerit dissipabitur populus qui custodit legem beatus est
- 19 servus verbis non potest erudiri quia quod dicis intellegit et respondere contemnit
- 20 vidisti hominem velocem ad loquendum stulti magis speranda est quam illius correptio
- 21 qui delicate a pueritia nutrit servum suum postea illum sentiet contumacem
- 22 vir iracundus provocat rixas et qui ad indignandum facilis est erit ad peccata proclivior
- 23 superbum sequitur humilitas et humilem spiritu suscipiet gloria
- 24 qui cum fure partitur odit animam suam adiurantem audit et non indicat
- 25 qui timet hominem cito corruiet qui sperat in Domino subleuabitur
- 26 multi requirunt faciem principis et a Domino iudicium egreditur singulorum
- 27 abominantur iusti virum impium et abominantur impii eos qui in recta sunt via.

20. stulti A cum aliquot codd., hebr., LXX; stultitia C cum Spec. et Beda, sed haud recte, vide 26, 12^b, ubi textus hebraicus idem est | correptio A cum Spec.; correctio C | 24. indicat A et Spec.; iudicat C | 27. uia] addit uerbum custodiens filius extra perditionem ęrit C cum LXX.

Desunt G^ΓA.

18. propheta Σ^C; profeta Σ^T | dissipabitur om. Ω^{M*} | qui + uero LMQΘWSΓ^M Ω^{SJ}agrelst cum LXX, cf. hebr.

19. uerbi Φ^{G*} | erudi A | ~ non potest uerbis erudiri X^{*}; ~ non potest erudiri uerbis Θ; ~ uerbis erudiri non potest Ω^M | quia] qui Ω^M | dicit a; dices T | intellegis Γ^{M*}; intelligere X | et om. Ψ^D | contemnit om. S^{*}.

20. tot. vers. om. L^{*} | stulti = XΣAL^a MQ, cf. hebr. et LXX; stultitiam Γ^{M*}Ψ^D; stultitia Γ^{M*} cett., Spec. et Beda. ¶ «stulti», al. «stultitia» Hug. | est om. Ω^M | illius] Z^{*}; ulla Z^a | correctio CΣΩ^{SJ}agte; corectio Ω^M.

21. delicate a] deligata a W^{*} ut vid.; delicata Y | pueritia + sua Ω^Sare | nutriet Σ | ~ nutr. seruum suum a pueritia S^{*}; ~ nutr. a pueritia seruum suum Σ^Tg | sentiet] Ω^a (et in ras.) | illum] eum Ω^{SJ}arelbst | ~ sentiet (illum) cont. LΩ^{SJ}arelbst; ~ sentiet cont. illum Ω^M.

22. qui] quia Π^H | est om. C | erit om. X | ad peccatum QΘ; ad peccandum Laelst | **procliuor Π^H.

23. sequetur Π^HW | humil.] iniquus X | spiritum Π^HY.

24. fure] Z^a (re in ras.); furore X | partitur] Z^{S*}; participatur Y^a(ex patitip.) ΦZ^aS^aΨ^D; participat Ω^{M*}SJagelst; patitur XΠ^{H*}; percipiat Ω^{M*} | adiurante X; aut si iurantem Σ | audit et] audit* W; audiet Σ^{C*}; et Σ^T | indicat] Σ^T(at in ras.) Spec.; indicet Σ^C; iudicat CΘΩ^S; dicat S^{*}; edificat Ω^M.

25. corruiet D; + et Γ^M | subleuabit Y^{*}.

26. requirent Y; praem. qui T | et — sing.] in ras. Φ^a | ~ iudicium a dom. Ωarelst | egreditur ΣΠ^HLWS*Ω^S; regreditur X.

27. abominatio iustorum uir iniquus Σ^{TC}(-qus), cf. hebr. | ~ uirum impium iusti Q | et abom.] abom. autem Σ; abom. Q | impii om. Ω^{M*} | in] in ras. Z^a; om. MΓ^{M*} Ψ^D | ~ uia sunt Ω^M | uia + uerbum custo-

18. <cum CAM | 19. <servus CAM | 20. <vidisti CAM | <stulti A | 21. <qui CAM | 22. <vir CAM | 23. <superbum CAM | 24. <qui CAM | 25. <qui timet CAM | 26. <multi CAM | 27. ¶ abominantur LVI. MDΦZST^M; Div. sine num. Ψ^D; <abominantur CA | <(verbum) C.

XXX. ¹ Verba congregantis filii
vomentis
visio quam locutus est vir cum
quo est Deus et qui Deo se-
cum morante confortatus ait
² stultissimus sum virorum et sa-
pientia hominum non est me-
cum
³ non didici sapientiam et non
novi sanctorum scientiam
⁴ quis ascendit in caelum atque
descendit quis continuit spi-

ritum manibus suis
quis conligavit aquas quasi in
vestimento quis suscitavit om-
nes terminos terrae
quod nomen eius et quod nomen
filii eius si nosti
⁵ omnis sermo Dei ignitus clypeus
est sperantibus in se
⁶ ne addas quicquam verbis illius et
arguaris inveniarisque mendax
⁷ duo rogavi te ne deneges mihi
antequam moriar

XXX. 3. et non novi A cum archetypo et ipso Hieron., ut vid., cf. targum aram.; nec novi C; et novi XZ* et plerique codd. cum hebr., LXX, ant. vers. | 4. quis ascendit C; qui ascendit A | manibus suis C; manibus A | quod nomen eius et A cum hebr.; quod est nomen eius aut C, cf. LXX | 6. ne addas C; non addas A.

Desunt GΓ^A.

diens filius extra perditionem erit CQ³ΘZ
(cancell. m. poster.) Ωarels^t [uerba Z*; cust.]
Q³Z²(in ras.), custodiunt Q²; filius] Z³ (ius
in ras.), filios Q; perditione Q ut vid.] cum
LXX, cf. Aug. de mendacio 18, 37. ¶ « uer-
bum ... erit » del. Hug. nec hebr. nec anti.
habent Guill., item Iac.

XXX. 1. congregantur T | fili Σ^T |
uomentis] Γ^{M2} (uom in ras.); uobentis X |
deus] dominus XQZ* | ~ deus est Ω^M |
qui om. Σ^C | secum commorante Σ; se com-
morante Y* | confort.] confirmatus S*.
¶ al. confirmatus S | ait] est Y*.

2. uirorum om. Ω^M | hominis Q cum
hebr.; uirorum Ω⁵.

3. et non = AQZ²ust cum targum
aram.; nec C; et Z* cett. et Beda cum hebr.,
LXX, Valv., Aug. ep. 102, 29 | scientia Y*Φ^P;
sententiam C | ~ scientiam sanctorum
arels^t.

4. quis (1°)] Beda; qui AQ*Φ^P, cf.

Beda | atque] aut quis Ω^M | spiritu Γ^M |
manibus] M*Z* Beda; in manibus LM²
Φ^{RG}ΘZ²W*Γ^MΨ^DΩ edd. | suis om. A Beda |
quis (3°)] qui Π^{H*} | conligabit XS*(coll.);
conlocavit Y* | aqua Π^H | quis (4°)] qui
Π^{H*}WΓ^M | suscitabit X | terminos om.
W* | quod (1°)] Y*; quot Π^{H*}Y² | nomen
(1°)] praem. est C; + est YΦΘ^HZ²S²Ψ^DΩ edd.
cum Aug. ep. 102, 29 et Ps.-Aug. spec. 2 | et =
XALQΦZTS²Ψ^DΩ edd. et Beda cum hebr., Aq.
et Theod.; aut CΣΠ^HMDYΘWS*Γ^M cum
LXX, Aug. et Ps.-Aug. ll. ll. | nomen (2°)
om. Ω^M | fili X | eius] in ras. L³.

5. domini XΩ^M; eius T | sper.] praem.
omnibus Ω⁵ae | in se] in eum X, cf. Lam.
3, 25; om. Σ^{T*}.

6. ne] non A Beda | inueniarisque]
Π^{H2}; om. Π^{H*}3.

7. te om. DW* Spec.; praem. a XL,
cf. hebr. et LXX; + domine Φ^P | ne dene-
gas Θ^A.

XXX. 1. ¶ verba XXX. ALΘ^AΩ; Div. sine num. XΣ^T; <verba M | ¶ visio XXX. Ω^{M5};
XL. Q; <visio CAM | 2. <stultissimus CAM | 3. <non didici CAM | 4. <quis ascendit CAM |
<quis continuit A | <quis conligavit CA | <quis suscitavit A | <quod nomen eius CA | 5. ¶ omnis
LVII. MDΦZSI^M; Div. sine num. Ψ^D; <omnis CA | 6. <ne CAM | 7. ¶ duo XLI. Q; <duo
CAM.

- ⁸ vanitatem et verba mendacia
longe fac a me
mendicitatem et divitias ne de-
deris mihi tribue tantum vic-
tui meo necessaria
- ⁹ ne forte saturatus inliciar ad ne-
gandum et dicam quis est Domi-
nus et egestate compulsus furer
et peierem nomen Dei mei
- ¹⁰ ne accuses servum ad dominum
suum ne forte maledicat tibi
et corruas
- ¹¹ generatio quae patri suo male-
dicit et quae non benedicit
matri suae
- ¹² generatio quae sibi munda vi-
detur et tamen non est lota
a sordibus suis
- ¹³ generatio cuius excelsi sunt oculi
et palpebrae eius in alta sub-
rectae
- ¹⁴ generatio quae pro dentibus gla-
dios habet et commandit mol-
laribus suis ut comedat inop-
es de terra et pauperes ex
hominibus

8. uerba mendacia A et plur. codd.; uerba mendacii C, fortasse ex 29, 12 | 9. et egestate LM Z et conplur. codd. cum Spec. et hebr.; aut egestate A cum LXX et ant. vers.; egestate C | peierem A cum archetypo, ut vid., cf. Lev. 6, 3 et 19, 12 et Matth. 5, 33; periurem C, ut scripsimus Ios. 9, 20 (periurauerimus), sed minus recte | 11. et quae non benedicit matri suae C et plerique codd.; et matri suae non benedicit A | 12. quae sibi munda uidetur C et codd. fere omnes; qua munda sibi uidetur A | lota a XΣLMZ* et al. codd. cum hebr.; lota CA ex haplographia | 14. pro dentibus CA³; prudentibus A*.

Desunt GF^A.

8. et uerba om. Ω^M | mendacii CXW S*Γ^MΩ^Mr, cf. 29, 12 | ~ a me longe fac S | tribui g | tantum] autem C | uictu L*.

9. saturatus] satiatus Π^HQΘΩ^Msagre Ist cum Hier. in Eccle. 2, 1 et Antiph. miss. rom. (resp. Verbum iniquum) | necandum Y* | quis est deus Z*; quis es domine Θ | et (2°) | aut XΣAQ edd. cum LXX, Ambr. hexam. 6, 8, 53 et in ps. 118, v. 60, etc.; om. C | peierem = A; peiurem ΘZ³; pei*rem Γ^M*; pegerem Π^H; perirem Γ^M*; per*rem Z*; peri*rem W*; periurer T; periurem W³ cett. | dei] S* Spec.; domini W*; domini dei Σ^TΘS³.

10. ne] nec M*YΨ^D | corruas] moriaris Θ; + et moriaris Ω^M.

11. tot. vers. om. Π^H* | maledicet T | quae (2°) om. ADQ* Beda | benedicet T | matris Γ^M | ~ matri suae quae non bened.

Y; ~ (quae) matri suae non bened. ADQ ΦZ³Ψ^DΩ edd. et Beda cum hebr., cf. LXX.

12. qua A | sibi] si Σ^T* | uidebitur Z* | ~ munda sibi uid. AD; ~ sibi uid. munda Ψ^D | a om. CΠ^HADQ*YΦ^{RQ}Z³Ψ^DΩ³a Beda.

13. cuius exc. sunt] cum exc. sint Ω^M | palpebrae CMΘW; palpebre XΣ | in alta subr.] in alta porrecte Ω³; non sunt in altum porrectae Θ | in alto X | subrectae] D; subreptae Y*; subiectae D³. ¶ a uerbo « subrigo » Iac.

14. pro dent.] prudentibus A*LQT*; prouidentibus Y* | gladiis Q | habent Y | commandit Σ; commandet X; cōmendat³D; cum mandit T*Ω³; cum mandet Θ^H; quum mandet Θ³; quod mandit C | mollaribus Y; melioribus ΦG*; uulneribus Ω^M | suis om. Σ^T | ex] ab Θ | homin.] hominibus C.

8. <vanitatem AM | <mendicitatem CA | <tribue A | 9. <ne CAM | <et egestate A | 10. <ne accuses CAM | <ne forte A | 11. ¶ generatio XLII. Q; <generatio CAM | 12. <generatio CAM | <et A | 13. <generatio CAM | 14. <generatio CAM | <ut A.

- 15 sanguisugae duae sunt filiae dicentes affer affer
tria sunt insaturabilia et quartum quod numquam dicit sufficit
16 infernus et os vulvae et terra quae non satiatur aqua
ignis vero numquam dicit sufficit
17 oculum qui subsannat patrem

- et qui despicit partum matris suae effodiant corvi de torrentibus et comedant illum filii aquilae
18 tria sunt difficilia mihi et quartum penitus ignoro
19 viam aquilae in caelo viam colubri super petram viam navis in medio mari et viam viri in adulescentia

15. numquam C et plerique codd.; non A, cf. *supra* 27, 20 et v. seq. | 16. numquam C; non A, ut v. *praec.* | 17. et qui despicit C; et despicit A, cf. *supra* v. 11 | effodiant A cum hebr.; affodiant eum C cum LXX | comedant illum A cum plur. codd.; comedant eum C | 18. et quartum XΣLMZ et aliquot al. cum hebr., cf. v. 21; et quartum quod CA, ut *supra* v. 15 et *infra* v. 29 | 19. in adulescentia XΣDZ* et aliquot al. cum archetypo, metonymice ut vid., cf. hebr. et LXX; in adulescentia (hadul. C) sua CA, cf. *Gen.* 8, 21; *Sam. (I Reg)* 17, 33, etc.

Desunt GΓ^A.

15. sanguisugae ΣΦ^PZ³; sanguisugae Θ^H; sanguissug(a)e Ψ^DΩ^MA; sanguisugiae C; sanguisu*ge Y*; sanguisue X; sansuge Z³ (e in ras.) | duae om. L | filiae] filii L* | ~ sunt due filie X; ~ due filie sunt Ω^M | insatur.] insatiabilia QY | quod] que X | numquam] non AL Beda, cf. hebr., LXX, *Hier. c. Iovin.* 1, 28, v. seq. ¶ uel « non » Iac.

16. tot. vers. om. Θ^A* | uulvae + mulieris Q, cf. LXX, *Sang.*, *Hier. l. l.*, etc. | non] numquam Θ^{HA}Ω^I, cf. v. *praec.* | satiabitur Σ; saturatur XD | aqua om. Σ^I, cf. *J. Schil-denberger*, p. 93 | uero om. T* | numquam] non A Beda, cf. hebr., LXX, *Hier. l. l.*

17. oculum Ω^M | qui (2°) om. AL*DQ YΦZ³Ψ^DΩ^Iω Beda, cf. hebr., LXX, *Hier. in ps.* 22, 1 et in *Osee* 8, 1. ¶ hebr. et anti. « et despicit » Guill. | dispicit YZ*T | partum] W³ (rt in ras.); partem S* | matri T W* | effodiunt Π^H*; effodient Q; offodiant LM*(ut vid.); suffodiant are | corui = Σ^T*^CALQ*³ Beda cum hebr.; illum corui S* *Greg. M.*, P. L. 76, 63 D; cum corui Σ^T*Q³S³

Ω^M (in ras. lat. spat.) cett. cum LXX, *Mon.*, *Hier. ll. ll.* ¶ « effodiant eum » *Hug. anti.* et Beda « effodiant » *Guill.* | comedent Q | illum] eum C(εum)XΠ^HΘΩ³arelsuc cum *Mon.* | filiae ΣLΩ^I†(-ie)e | aquilarum Γ^M cum *Mon.* et *Hier. ll. ll.*

18. sunt om. Ω^M | difficillima Σ^C | et om. Γ^M | quartum + quod CΠ^HADW ΣΓ^M Beda, cf. *Ambr. in ps.* 38, 4 et in *ps.* 118, v. 9, etc. | ignoro] egroto Ω^M.

19. uiam (quater)] uia g | caelo + et L³Φ^P cum LXX, *Mon.*, *Ambr. in ps.* 38, 4 | colubris Σ^CWSΓ^M; colobris T | supra Ω^S | petram] Beda; terram XMYΨ^Del, cf. *Bedam*; + et L³ cum LXX et *Ambr. in ps.* 38, 4 et in *ps.* 118, v. 9 | maris Φ^P*W*Γ^M | uiris Γ^M | adulescentiam T*; adolescentula Ω^Ir cum hebr.; adoles*** M*; adules[...] D; + sua CΠ^HAL*QS³(del. S³) Beda. ¶ « adolescentula » hec est uera littera, hebr. « aalma », ... Beda et alii doctores ant. habent « adolescentia » *Hug. anti.* et noui et greci « adolescentia », hebr. « adolescentula » *Guill.*, item Iac.

15. ¶ sanguisugae XLIII. Q; <sanguisugae CAM | ¶ tria XLIII. Q; <tria CAM | 16. <infer-nus CAM | <ignis CA | 17. ¶ oculum XLV. Q; <oculum CAM | <effodiant A | 18. ¶ tria XLVI. Q; LVIII. MDΦZΣΓ^M; *Div. sine num.* Ψ^D; <tria CA | 19. <viam aquilae CAM | <viam navis A.

- ²⁰ talis est via mulieris adulterae
quae comedit et tergens os
suum dicit non sum operata
malum
²¹ per tria movetur terra et quar-
tum non potest sustinere
²² per servum cum regnaverit per
stultum cum saturatus fuerit
cibo
²³ per odiosam mulierem cum in
matrimonio fuerit adsumpta
et per ancillam cum heres
fuerit dominae suae

- ²⁴ quattuor sunt minima terrae et
ipsa sunt sapientiora sapien-
tibus
²⁵ formicae populus infirmus quae
praeparant in messe cibum
sibi
²⁶ lepusculus plebs invalida quae
conlocat in petra cubile suum
²⁷ regem lucusta non habet et
egreditur universa per tur-
mas
²⁸ stilio manibus nititur et moratur
in aedibus regis

20. talis est C cum plur. codd.; talis est et A | quae C; qui A | et tergens hos suum dicit C cum plur. codd.; et terget os suum et dicit A cum hebr. | 21. et quartum A; et quartum quod C, vide I^{um} apparatus in v. 18 | 25. qu(a)e pr(a)eparant Σ^TZ et aliquot alii cum archetypo, cf. hebr.; quae praeparat C; qui praeparat A, lectio faciliior | 26. cubile A; cubilem C, sicut supra 7, 17.

Desunt Γ^A.

20. talis est] Z*; talis est et AΦZ²Ψ^D Ω^{MJ}agelbst Beda | mulieri Θ^H | quae] qui A Beda cod. | comedit X; comedet Q; praem. cum XΓ^M, cf. LXX et Mon. | terget AQ; tergit YΨ^D Beda; terge* Γ^M* | dicitque Q; et dicit AYΨ^D Beda.

21. quantum + quod CXΣΠ^HDΘ^H*A Γ^MΩae. ¶ « quantum », hebr. et anti. non interponunt « quod » Guill., item Iac. | sustineri Π^HLT.

22. regenauerit Θ^A | satur.] satiatus QY(saci)Z*ΤΓ^M; satus W* | cibum Γ^M*; ha cibo C.

23. per (r^o)] praem. et are | otiosam WS*(ut vid.)Γ^M | in matrimonio] L*; in matrimonia Π^H*; in matrimonium L²Z* TΩr; matrimonio e | fuerit ads.] detenta fuerit C | et om. Σ | ~ fuerit heres Ωarelst | dominae] in ras. W³.

24. minima] in ras. Ω^M³; anime Σ^T.

25. formicae] W³ (for in ras.) | infirmus om. Ω^M | qu(a)e pr(a)eparant = Σ^TΘ Z*TSΓ^MΩg; qui pr(a)eparant WΨ^Dg; qu(a)e pr(a)eparat CΣ^M; qui praeparat

Q³(i in ras.)Z³ cett. ¶ « qui preparat » Guill. al. littera « qui preparat » Iac. | in messem Z*T*W*; in messes Y* | sibi] tibi Ω^I*.

26. lepus cuius Θ^H | plebs] Γ^M*; plebi Γ^M³ | ualida Σ^T | qu(a)e = CXALM DQΨ^D; qui cett. | locat D | cubili suo T* | cubilem CXΣ^CΠ^H*Y*W*(ut vid.)S*Γ^MΨ^D; cubile* Q; cubi[...] L | ~ in petra cub. suum coll. Ω^S.

27. habent Ω^M | et om. Π^H* | egreditur QΩ^M; graditur L | turmas + suas ΘΩ^M³relbst Greg. M., P. L. 76, 599 B. ¶ « per turmas » Guill. « turmas », al. « suas » Iac.

28. stilio = XΣΠ^HAL*DQΦΘZT* W*Ψ^D; stelio L³M³Y*T²W³SI^M; stellio CΩ edd.; stilo Y*; stileo M*. ¶ « stilio » iuxta anti et Bedam et Ouldericum, alii habent « stellio » [« tellio » Iac.], require Levit. xi [v. 30] Guill. et Iac. | nititur] M³ (pr. it in ras.) | morabitur Θ^H | aedibus] manibus Ω^M | regis] S³ (s in ras.) Sal. et Beda; regiis A*; regum LQY*ΘΩ^M³*J cum LXX. ¶ hebr. et anti habent « regis » Guill., item Iac.

20. <talis CAM | <quae A | 21. ¶ per Div. sine num. Q; <per CAM | 22. <per servum CAM | <per stultum A | 23. <per odiosam CA | <et A | 24. ¶ quattuor XLVIII. Q; <quattuor CAM | 25. <formicae CAM | 26. <lepusculus CAM | 27. <regem CAM | 28. <stilio CAM.

²⁹ tria sunt quae bene gradiuntur et
quartum quod incedit feliciter
³⁰ leo fortissimus bestiarum ad nul-
lius pavebit occursum
³¹ gallus succinctus lumbos et aries
nec est rex qui resistat ei
³² et qui stultus apparuit post-
quam elatus est in sublime si
enim intellexisset ori inpo-
suisset manum
³³ qui autem fortiter premit ubera

ad eliciendum lac exprimit
butyrum et qui vehementer
emungitur elicit sanguinem et
qui provocat iras producit dis-
cordias.

XXXI. ¹ VERBA LAMUHEL REGIS
VISIO QUA ERUDIVIT EUM MA-
TER SUA

² Quid dilecte mi quid dilecte
uteri mei quid dilecte voto-
rum meorum

30. pavebit C *et plerique codd.*; pauet A, *lectio facilior* | 31. succinctus lumbos A *cum plur. codd.*; succinctus lumbis C | 32. elatus A *et aliquot alii cum archetypo*; helevatus C, *cf. apparatus in Ex. 29, 26, Iudith 1, 7, Psalt. iuxta Hebr. 139, 20* | 33. emungitur A *et conplures codd.*; haemulgitur C, *vi pr. partis huius versus* | elicit] haelicit C; eicit A.

XXXI. 1. qua erudiuit] quam erud. A; quae herud. C | 2. qui dilectae mi qui dilectae huteris mei qui dilectae uotorum meorum C; filii dilecte mi filii dilectae uteri mei filii dilecte uotorum meorum A, *cf. LXX.*

Desunt GΓ^A.

29. quae] qui A* *Beda cod.* | incidit W*; *praem. numquam X; praem. non Σ cum cod. graeco 149.*

30. pavebit] S*; pauet AMYΦ^{RG}S^a *Sal. et Beda*; *praem. enim C. ¶ Beda «pauet» Iac.*

31. succinctos L* (*ut vid.*) M*Z*(-intos) Γ^M *Beda cod.*; succinctis M^a | lumbos] Σ^{C*} M*W*; lumbis CΣ^GM^aT^a (i ex u)W^a; lumbos suos L**are* | nec est] et s | rex] X*; grex X^a; *om. Ω^{MS}. ¶ «rex» Hug. et Guill. hebr. ant. Beda «rex» Iac. | resistit Ω^M. ¶ «resistat» Guill.*

32. et] est s^t | apparuit = CXAL*D Q*Θ^HWSIst; apparuerit L^aQ^a *cett.* | elatus = ΣAMQΘTWST^M(ϕl.); eleuatus *cett.* | est] et W* | in sublimi Z* | ori] S^a; ori suo ΘS^aΩ^{MS}areIst. ¶ al. «ori suo» *Iac.* | inposuit M*; apposuisset Ω^M | manu Φ^{RG}.

33. premit] imprimit Ω^{S*} | ubera] umbra Φ^G | eliciendum] Σ^{T*}; eiciendum Σ^{T^a}; deiciendum Ψ^D; deliciendum S*; illi-
ciendum a | exprimit Q*Y* | uehementer

Σ^{T^a} (enter in ras.) | emungitur] Y*; emun-
git Z^aΩ^{SJ}agrelst; emulgitur C(hac-)Φ^PZ^aW*
(*ut vid.*)SI^MΨ^D; emulgit Y^aZ^aw; emingit
Ω^M. ¶ emungitur S; anti. Gregorius «emun-
gitur», alia littera «emungit» *Guill. et Iac.* |
exlici[.] D; eliciet X; elicet T; eicit A *Beda
cod.*

XXXI. 1. uerba lam. regis *om. Θ^A | lamuhel Q*; lamuel XΣLMTSg; lamuhe-
lis Q^aΦ^Ψ^D; lamuelis ΩareIst. ¶ «lamue-
lis» Hug. «lamuelis» uel «lamuel» Iac. |
qua] Sal. et Beda; quam AQZ*(*ut vid.*)WS*;
quae CT; quae Σ^C | erudit Ψ^D.*

2. quid dilecte mi] filii dilecte mi A;
fili mi dilecte (-tae Q*) Q | quid (1°)] qui
CX | dilecte (1°)] delecte Σ^CΨ^D; electe
M^aT *Beda. ¶ Beda «electe» in regnum, set
mod. ant. habent «dilecte» Iac. | quid (2°)]
qui CX; filii A; fili Q | delecte Σ^C; electe
MT *Beda* | huteris mei C; uteri meo Θ |
quid (3°)] qui CX; filii A; fili Q | delecte
Σ^C; electe MT *Beda.**

29. ¶ tria XLVIII. Q; <tria CAM | 30. <leo CAM | 31. <gallus CA | 32. <et CA | <si M | 33. <qui
autem CAM | <et qui vehementer A | <et qui provocat AM.

XXXI. 1. ¶ verba XXXI. Ω^J; L. Q; *Div. sine num. XΣ^TLΨ^D*; <verba CAM | <visio M |
2. <quid dilecte mi CAM | <(quid) dilecte uteri A | <(quid) dilecte votorum A.

³ ne dederis mulieribus substantiam tuam et vias tuas ad delendos reges

⁴ noli regibus o Lamuhel noli regibus dare vinum quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas

⁵ ne forte bibat et obliuiscatur iudiciorum et mutet causam filiorum pauperis

⁶ date siceram merentibus et vinum his qui amaro sunt animo

⁷ bibant ut obliuiscantur egestatis

suae et doloris non recordentur amplius

⁸ aperi os tuum muto et causis omnium filiorum qui pertrans-eunt

⁹ aperi os tuum decerne quod iustum est et iudica inopem et pauperem.

¹⁰ ALEPH Mulierem fortem quis inveniet procul et de ultimis finibus pretium eius

¹¹ BETH confidit in ea cor viri sui et spoliis non indigebit

3. subst. tuam et vias tuas C *et aliquot al. cum hebr.*; subst. tuam et diuitias tuas A | 5. iudiciorum C *et codd. fere omnes cum hebr.*; ditorum A | 7. ut obliuiscantur C(hut hobl.)Z *et aliquot al. cum LXX et ipso Hieronymo, ut vid., ne formulam v. 5 indecore iteret*; et obliuiscantur A *cum hebr. et v. 5* | 9. decerne A *et plur. codd. cum Spec. (discerne) et hebr.*; et decerne C *cum LXX.*

Desunt Γ^A(usque ad v. 3, reges).

3. mulieribus om. Σ^{T*} *ut vid.* | vias = CXΣZ*^{Tgr} *cum hebr.*; delicias Θ^H; dilitias Θ^A; diuitias Z² *cett. et Beda, cf. Aq., Symm., Theod.* | delendos L² *in ras. brev. spat.*

4. o om. Γ^M | lamuel XΣLMTΩ *edd.*; s[.]muh[...] D | nullum] nulli Φ^{P*}.

5. ne] et ne ^lst | bibat = Π^HAL*D Q*TW*S* *Beda cum hebr.*; uibat C; bibant L²Q²W²S² *cett. cum Caes. Arel. serm. 46 (ed. Morin, p. 200), cf. v. 7* | obliuiscatur = CΠ^HAL*DQ*TW*S*Γ^M (oblibisc. A, hoblibisc. C, obliue[.]c. D) *Beda cum hebr.*; obliuiscantur (oblib. XΣ^C) L²Q²W²S² *cett. cum Caes. Arel. l. l., cf. v. 7* | iudic.] ditorum AD(*ut vid.*); iudiciorum dei LΩ^M *Beda cod. cum Caes. Arel. l. l.*; beneficiorum tuorum Θ. ¶ « iuditiorum » Hug. *hebr. ant.* « iudiciorum », al. « beneficiorum » Iac. | mutet = C Π^HADQ*TW*S*Γ^M *Beda*; mutant Q²W²S² *cett. cum Caes. Arel. l. l.* | causas Xg. ¶ « causam » Hug. | pauperum X *cum Caes. Arel. l. l.*

6. date] Q*; da Q² *ut vid.*; dicat A | siceram Ω^{M2} *in ras.* | merent.] mentibus Ω^M.

7. bibent Q*; bibat T, *cf. v. 5* | ut = C(hut)XΘZT *cum LXX et Cassian. coll. 14, 17, 3; om. D; et cett. cum hebr., Aq., Theod., et v. 5* | obliuiscatur T, *cf. v. 5* | aegestates M* | doloris = CΣAQTT^AΨ^D *Beda*; dolores LDYΦΘZΩ^{MJ}, *cf. LXX*; doloribus X; doloris sui Π^HMWSΓ^MΩ^S *edd. cum hebr.* ¶ ant. « dolores », mod. « doloris sui » Iac. | recordetur T.

8. tuum] Θ^{A2} (t *in ras.*) | mutuo XY* | causas W*Γ^M.

9. decernere Φ^P; discerne M* *Spec. codd. MPCR; praem. et CLY* cum LXX, cf. Lucif. de s. Athan. 1, 29 et Ps.-Aug. spec. 10* | et (1°) om. YW | iudica] iudicia Θ^A; uindica Ω^Sare; om. Y*. ¶ « et iudica » Hug. *hebr. ant.* « iudica » Iac.

10. haleph C; alep Σ^C; alehp M; alefh X; aleth Ω^S; om. Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^Mlst | eius] est Ω^M.

11. bet A*M; om. Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^M lst | confidet ΣQΘ | in eam L | sui] eius Θ *cum Aug. serm. 37, 4.*

3. ¶ ne XXXI. Ω^{M2}; <ne CA | 4. <noli (1°) CAM | 5. <ne CAM | 6. <date CAM | 7. <bibant CAM | 8. <aperi CAM | 9. ¶ aperi LVIII. M; <aperi CA | 10. ¶ mulierem XXXII. Ω^J; LI. Q; LVIII. DΦZSΓ^M; *Div. sine num. XLΨ^D*; <mulierem CAM | 11. <confidit CAM.

- ¹² GIMEL reddet ei bonum et non
malum omnibus diebus vitae
suae
¹³ DELETH quaesivit lanam et li-
num et operata est consilio
manuum suarum
¹⁴ HE facta est quasi navis institoris
de longe portat panem suum
¹⁵ VAU et de nocte surrexit dedit-
que praedam domesticis suis
et cibaria ancillis suis
¹⁶ ZAI consideravit agrum et emit
eum de fructu manuum sua-

- rum plantavit vineam
¹⁷ HETH accinxit fortitudine lum-
bos suos et roboravit brachium
suum
¹⁸ TETH gustavit quia bona est
negotatio eius non extingue-
tur in nocte lucerna illius
¹⁹ IOTH manum suam misit ad
fortia et digiti eius adprehen-
derunt fusum
²⁰ CAPH manum suam aperuit ino-
pi et palmas suas extendit ad
pauperem

12. reddet C; reddit A | 14. institoris A* *cum Sal. et Beda*; institutoris CA², *cf. apparatus in Job 28, 8* | 15. cibaria A; cibariam C | 18. gustavit quia C *et aliquot al. cum hebr.*; gustavit et uidit quod A, *fortasse ex ps. 33, 9* | lucerna illius C *et plerique codd.*; lucerna eius A.

Deest G.

12. giml C; gemel LT; gymel g; gymal X; *om.* Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^Ml^bst | reddi ADY²T; reddite Y* *ut vid.*; redde Γ^M.

13. delet Φ^G; daleth gre; dalet X; [...]l[...] D; *om.* Σ^TΠ^HΘW*Ψ^DΩ^Ml^bst | linum] lignum Γ^M* | et (2°) *om.* Ω^M | operta T* | consilium Π^H*Γ^A | manum suam T.

14. heh C; he* S; het Y*; deleth Θ^A; delet Θ^H; *om.* Σ^TΠ^HW*(*evan. W*²)Ψ^DΩ^Ml^bst | ***facta Σ^T | est *om.* Ω^S | quasi — de] **** Ω^M* | nauis] auis D; *om.* Γ^M* | institoris] A*Y² *Sal. et Beda*; institutoris CX*Σ^T Π^H*A²LDQY³ΦΘZTWΓ^{AM}² *lib. com. (ed. Morin, p. 254)*; institutores Y*; institutoris Γ^M*; institutor* S* | portat] Γ^M* *ut vid.*; portant Y*; portans Π^HMDQY²ΘWSΓ^M² Ω *edd.*

15. uauh C; he Θ; *om.* Σ^TΠ^HW*(*evan. W*²)Ψ^DΩ^Ml^bst | et (1°) *om.* LΦZ² Ω^Sar. ¶ si non apponas quod dicitur « et » deficit littera « uau » in alphabeto *Guill.* *hebr. ant.* « et » *Iac.* | de *om.* Γ^M | consurrexit C | suis (1°) *om.* Σ^C | cybaria LS; cibariam CXΣ^TM*Q*.

16. zay Ω^A; zayh C; zayn X; zain

re; uau Θ; *om.* Σ^TΠ^HW*(*evan. W*²)Ψ^DΩ^Ml^bst | consideravit] *in ras.* Ω^M²; considerabit X | eum] illum Ω^M | plantabit X.

17. het X (*ante plantavit v. 16*); h[.]t D; beth T; zai Θ; *om.* Σ^TΠ^HW*(*evan. W*²)Ψ^DΩ^Ml^bst | fortitudinem Q*Y*W*Γ^{AM}*Ψ^D; fortiter Σ *Miss. moz., P. L. 85, 780, cum LXX, cf. Aug. serm. 37, 10* | roborabit X.

18. theth AW²Ω^A; tieth Z; heth Φ^P Θ; [...]h D; seth Y; *om.* Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^Ml^bst | gustavit = CX(-bit)ΣZ*T(-bit)gr *Beda et lib. com. (ed. Morin, p. 254), cum hebr., LXX, Aug. serm. 37, 10*; gustavit et uidit Z² *cell., cf. ps. 33, 9 et Greg. M., P. L. 76, 68 B* | quia] quod A *Greg. M., l. l.*; quoniam Ψ^Dr | est *om.* Ω^M | negotio Ψ^D | extinguitur Y* T | in nocte *om.* T | lucernae S* | eius AQΩ arel^bst *lib. com. l. l. et Beda, cum Aug. serm. 37, 11, cf. 20, 20* | ~ lucerna illius in nocte Θ, *cf. Aug. serm. 37, 11.*

19. iod re; theth ΘΩ^S; *om.* Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^Ml^bst | misit — fusum] *in ras.* W².

20. kaph CΣ^CMW²Γ; kca X; iod Θ; *om.* Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^Ml^bst | expandit ad pauperem A; *om.* D.

12. <reddet CAM | 13. <quaesivit CAM | 14. <facta CAM | 15. <et de CAM | 16. <consideravit CAM | 17. <accinxit CAM | 18. <gustavit CAM | 19. <manum CAM | 20. <manum CAM.

- ²¹ LAMETH non timebit domui
suae a frigoribus nivis omnes
enim domestici eius vestiti du-
plicibus
- ²² MEM stragulam vestem fecit sibi
byssus et purpura indumen-
tum eius
- ²³ NUN nobilis in portis vir eius
quando sederit cum senato-
ribus terrae
- ²⁴ SAMECH sindonem fecit et ven-
didit et cingulum tradidit Cha-

naneo

- ²⁵ AIN fortitudo et decor indumen-
tum eius et ridebit in die no-
vissimo
- ²⁶ PHE os suum aperuit sapientiae
et lex clementiae in lingua eius
- ²⁷ SADE considerat semitas domus
suae et panem otiosa non com-
edet
- ²⁸ COPH surrexerunt filii eius et
beatissimam praedicaverunt vir
eius et laudavit eam

21. uestiti A et complures al.; uestiti sunt C, *lectio facilior* | 22. stragulam uestem C et aliquot al.; stragulatam uestem A | 23. senatoribus C et codd. fere omnes; senioribus A, *fortasse ex recens. hexaplari* | 27. considerat ... non comedet C; consideravit ... non comedit A, *lectio facilior* | 28. uir eius et laudabit eam A; laudavit eam uir eius C.

Desunt GD(a. v. 23, nobilis).

21. lamech AQYZ²Γ^AΩ^Ja; lamec M Φ^{GP}; lamed Φ^Rgre; lamec Z*; labdh C; dalet X; caph Θ; om. Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^Ml^{bst} | domus Σ^T | a frigoribus] Z*; a frigore Φ^{RG} Z²Ψ^Da, cf. hebr. ¶ anti. iuxta hebr. «a frigore» Guill. et Iac. | enim om. Q | uestiti + sunt CXΣ^TΔQYΦZ³S²Γ^{AM}Ψ^DΩ^Sare^lbst et lib. com. l. l. cum Aug. serm. 37, 16. ¶ «uestiti» Hug. «uestiti sunt» Guill. et Iac.

22. men Φ^PTΩ^J; meth Y; lamech Θ; om. Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^Ml^{bst} | stragulam] Q² Z² lib. com. l. l.; stragulum X; stragulatam Π^HALMQ²Ω²Z²WSΓ^MQare^lbst Sal. et Beda; stragu²latam Y; strag[...] D. ¶ quidam ant. habent «stragulam», al. ant. habent «stragulatam» Iac. | facit Ω^M | sibi om. T* | byssum L*; bissum Γ^A; praem. et Ω^S | purpuram Γ^A* | indum.] uestimen-
tum a.

23. nun] mem Θ; om. Σ^TΠ^HW*Ψ^D Ω^Ml^{bst} | uiri Ω^M; om. T | sedet Σ^C | senat.] in ras. Φ^P; senioribus ALg cum aliq. codd. graec. et Aug. serm. 37, 19.

24. tot. vers. om. A* | samec Φ^GZ*Ω^J; samch C; zamech X; sameth Σ^C; samen Q; sama Y; ain A²; nun Θ; men Ω²; om. Σ^T

Π^HW*Ψ^DΩ^Ml^{bst} | sindones A²L* cum Aug. serm. 37, 20 | uendit Γ^M | singulum Γ^M; + ***** Ψ^D | chananaeo Θ^AWgre^lbst; cananeo XΣ^TLM*Y*ΦΓ^AΨ^DΩ^M; cananaeo Q.

25. ayn XΩ^Jag; ahin Q; samech A²Θ; phe C; nu Ω^S; om. Σ^TΠ^HA*W*Γ^MΨ^D Ω^Ml^{bst} | et (r^o) om. Π^H† | indum.] orna-
mentum Θ | nouissima A.

26. phae A; phae Γ^M; phi W²; pe M; fe Z; ain Θ; ahem C; samei Ω^S; om. Σ^TΠ^H W*Ψ^DΩ^Ml^{bst} | suum] tuum Ψ^D | ape-
ruit*** Q | sapientia Ψ^D | lex] lux T.

27. sadae Y; zade X; saden Q; sa-
dech L; fe Θ^H; ain Ω^S; om. Σ^TΠ^HΘ^AW*Ψ^D Ω^Ml^{bst} | considerat = CXΣΠ^HLMQ*ΘT WS*Γ lib. com. (ed. Morin, p. 254), cf. hebr.; consideravit Q²S² cett. et Beda | otiosam Σ^T; ociosum Ω^M; otioso T* | co(m)edet = C XΣQ*ΦZ*WΓ^M*Ψ^D; co(m)edit Q²Z*Γ^M2 cett.

28. cof X; sade Θ^H; phe Ω^S; om. Σ^T Π^HΘ^AW*Ψ^DΩ^Ml^{bst} | beatam Q | praedic. + ei Ω^M | et (2°) om. CMW²Ω^M lib. com. l. l. | laudabit XΠ^HAYST^M; laudant Θ^A. ¶ hebr. ant. «et laudavit» Iac. | ~ laud. eam uir eius C.

21. <non CAM | 22. <stragulam CAM | 23. <nobilis CAM | 24. <sindonem CAM | 25. <fortitudo CAM | 26. <os CAM | 27. <considerat CAM | 28. <surrexerunt CAM.

²⁹ RES multae filiae congregaverunt divitias tu supergressa es universas

³⁰ SIN fallax gratia et vana est pulchritudo mulier timens Dominum ipsa laudabitur

³¹ THAU date ei de fructu manuum suarum et laudent eam in portis opera eius.

EXPLICIT LIBER PROVERBIORUM

30. timens dominum A cum hebr.; timens deum C, cf. *apparatum in Malachim (IV Reg.)* 4, 1 et *Iudith* 8, 29 pro CΣ^T | 31. opera eius C et *plerique codd. cum Sal., Greg. M., Beda*; opera sua A, fortasse ex ps. 61, 13; *Prov.* 24, 12, etc.

Desunt GD.

29. res] cof Θ^H; sade Ω^S; om. Σ^TΠ^HΘ^AW*Ψ^DΩ^Mlūst | diuitias + multae fecerunt potentiam Θ cum LXX, cf. *Aug. serm.* 37, 27 | tu + autem C *Miss. moz., P. L.* 85, 781, cf. LXX | praetergressa Θ.

30. syn Γ^AΩ^A; sen CΦ^P; sain L; coph Ω^S; res (ante tu v. praec.) Θ^H; om. Σ^TΠ^HΘ^AW*Ψ^DΩ^Mlūst | gratiae Φ^R; imago ΘΩ^M(ym.); gloria Ω^S. ¶ «gratia» *Hug.* hebr. ant. «gratia», al. «imago» *Iac.* | uana est om. T* | mulier] *praem.* x[.]n Θ^H | dominum] *Sal. et Beda*; deum CΣYΘΩ^MS *Miss. moz. l. l.* ¶ al. ant. «dominum», uel «deum» *Iac.* | laud.] saluabitur Θ, cf. 28, 26; + timorem autem domini ipsa conlaudat Θ cum LXX et *Aug. serm.* 37, 29.

31. tau XΣ^CLYW^SS; tauh C; tau* M*; res Ω^S; om. Σ^TΠ^HΘ^AW*Ψ^DΩ^Mlūst | ei] eis Y* | laudat T* | eam] eum T; ea Y | eius] sua AΦΨ^D; + syn Ω^S. ¶ «eius» *Hug.*

«sua» uidelicet mulieris *Guill.* al. «sua» *Iac.* | ~ opera eius in portis L.

Explicit liber prouerbiorum XII^HAL QΨ^D; explicit (-cuit Φ^{RP}) liber prouerbiorum (+ habet Φ^{RG}) uersus (+ numero Y Φ^R) īcccxl YΦ; aexplicit liber prouerbiorum qui hebraycae masloth C; explicit (finit Σ^T) masloth id est prouertia Σ; explicit masloth hoc est prouerbiorum salamonis S; explicit liber masloth hoc est prouerbiorum W; explicit liber parabolarum quod est prouerbiorum M; explicit (*praem.* uersus numero habet mille septingentos [...] Γ^A) liber parabolarum quod est prouerbiorum hoc est masloth Γ; expliciunt (-cit T) prouertia salomonis (salamonis T) Θ^HZ(*alt. m. add.* explicit liber prouerbiorum)T; expliciunt parabole salomonis Ω^J; finis g; sine subscriptione Θ^AΩ^M(*spat. vac. relicto*)^Sarel lūst.

29. <multae CAM | 30. <fallax CAM | 31. ¶ date LX. Γ^A; <date CAM.

CAPITULA
SIVE TITULI AUT BREVES
LIBRI ECCLESIASTES

INDEX CODICUM

I

SERIES A

Forma a

D *codex rescriptus* Monacensis lat. 19105.
S. vii.

D^e *codex* D ut edidit A. DOLD, Lateinische
Fragmente der Sapientialbücher aus
dem Münchener Palimpsest Clm
19105 (Texte und Arbeiten I, 13),
Beuron, 1928.

Γ^A Medionalensis, Ambros. E. 53. Inf. S. x.

Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.

Γ^B Mediolanensis, Ambros. B. 48. Inf.
S. xi-xii.

Γ^C Mediolanensis, Ambros. A. 258. Inf.
S. xii.

Γ^D Mediolanensis, Ambros. B. 27. Inf. S. xii.

Γ^E Mediolanensis, Ambros. B. 57. Inf. S. xii.

Forma b

M Ambianensis 12. S. viii ex.

Φ^R Parisinus lat. 3. S. ix.

Φ^G Londiniensis Add. 10546. S. ix.

Φ^P Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros.
S. ix.

Ψ^D Vaticanus lat. 10511. S. xii.

2

SERIES B

A (*Amiatinus*) Florentinus, Laur. S. vii-viii.

Θ^M Parisinus lat. 9380. S. ix.

Θ^K Hafniensis N. K. S. I. S. ix.

CAPITULA LIBRI ECCLESIASTES

I

SERIES A

Forma a

Codd. DΓ^{AMBCDE}

I. Quod vanitas vanitantium
sint cuncta quae transeunt (1, 1).

II. Quod oriatur sol et occi-
dat et in locum suum revertatur
(1, 5).

III. Quod in multa sapientia
multa sit indignatio sed alta quae-
rentibus (1, 18).

IIII. Vox gloriantium de divi-
tiis vel mundi copia (2, 4).

V. Quod omnia tempus ha-
beant et suis spatiis transeant
omnia (3, 1).

VI. Quod unus interitus sit
hominis et iumentorum sed morte
corpus humanum non animae sub-
stantiam interire credamus (3, 19).

Forma b

Codd. MΦ^{RGPΨD}

I. Quod vanitas vanitantium
sit omne quod transit (1, 1).

II. Quod oritur sol et occidit
et ad locum suum revertitur (1, 5).

III. Quod in multa sapientia
multa sit indignatio (1, 18).

IIII. Vox gloriantium de di-
vitiis et mundi copia (2, 4).

V. Quod omnia tempus ha-
bent et suis spatiis transeunt (3, 1).

VI. Quod unus interitus sit
hominis et iumentorum (3, 19).

*Eos locos inter uncinos notavimus, quos vel ipsi codices capitulorum numeris in textus margine
positis designant, vel sensus imponit.*

Codd. DΓ^{AMBCDE}

Incipiunt tituli ecclesiastes Γ^{AMBC}; incipiunt capitula libri ecclesiastes (+ quod ebrei celeth
dicuntur Γ^B Γ^{DE}; deest D).

1. uanitatū Γ^{BCDE}; *legi nequit* D | sunt Γ^B | cuncta] omnia Γ^E | 2. *alt. et om.* Γ^B |
4. diuitiis] *in ras.* Γ^{MS} | mundi] uini Γ^{ABCE} | copiam Γ^{AM*E}; gloria Γ^D | 5. (*num. om.* Γ^C) |
6. (5 Γ^C *et sic deinceps usque ad 19*) unus *om.* Γ^B | corporis DΓ^M | humanam Γ^M; humane D.

Codd. MΦ^{RGPΨD}

Incipiunt capitula libri (in libro Φ^R) ecclesiastes MΦ; incipiunt capitula Ψ^D.

1. uanitatū Φ | 2. reuertetur Φ^{RGPΨD} | 6. unus *om.* M | hominum Ψ^D.

Codd. DΓ^{AMBCDE}

vii. Notandum quod spiritus filiorum Adam ascendat sursum ad creatorem unde datus est et spiritus iumentorum qui cum corporibus deficit in terram descendat deorsum (3, 21).

viii. Subsannatio hominis singularis parci et avari (4, 8).

viii. Funiculum triplicem dicit vinculum caritatis qui fide et spe continetur (4, 12).

x. Non temere quid loquendum ante Deum (5, 1).

xi. Solvendum est votum quod Deo promittitur sive a virgine sive a viro (5, 3).

xii. Avarus non impletur pecunia (5, 9).

xiii. Est aliud malum quod vidi sub sole et quidem frequens apud homines vir cui Deus dedit substantiam et honorem et nihil deest animae eius nec tribuet ei potestatem ut comedat ex eo (6, 1).

xiii. Non est opus homini maiora quaerere (7, 1).

Codd. MΦ^{RGPΨD}

vii. Quod spiritus filiorum Adam ascendat sursum et spiritus iumentorum descendat deorsum (3, 21).

viii. Subsannatio hominis parci et avari (4, 8).

viii. De funiculo triplici (4, 12).

x. Non temere quid loquendum ad Deum (5, 1).

xi. Solvendum est votum quod Deo promittitur (5, 3).

xii. Avarus non impletur pecunia (5, 9).

xiii. De viro habente divitias nec eis uti permissio a Deo (6, 1).

xiii. Non est opus homini maiora se quaerere (7, 1).

Codd. DΓ^{AMBCDE}

7. notandum] non tantum Γ^{M*} | creatorem + suum Γ^E | unde] mundi Γ^{M*}; mundi unde Γ^{M*} | datus est et = DΓ^{AD}; et datus est Γ^{CE}; datus est Γ^{MB} | cum om. Γ^{M*} | defecit DΓ^M; + et Γ^E | in terra D(ut vid.)Γ^{DE} | descendit deorsum Γ^{BCE}; om. D | 8. singularis = Γ^B; singulas Γ^{AC}; singula Γ^E; singuli Γ^D; legi nequit D; om. Γ^M | 9. uinculum + triplicem Γ^{ET} | fidem et spem continet Γ^E | et] et pro Γ^M; om. Γ^C | 10. timere D | ante] ad D | dominum Γ^M | 11. (num. om. Γ^M) solu.] uoluendum Γ^B | domino Γ^C | promittitur om. Γ^B | 12. (11 Γ^M et sic deinceps usque ad 25) implebitur Γ^{ADE} | 13. (12 Γ^E; num. om. Γ^B) uir — substantiam om. D | et uir Γ^{M*} | ~ dedit deus Γ^{BE} | nec — ex eo om. Γ^M | tribuit Γ^{DE}; legi nequit D | 14. (13 Γ^B et sic deinceps) maiora + se Γ^M.

Codd. MΦ^{RGPΨD}

7. ascendit Φ^{P*} | 12. (11 Ψ^D et sic deinceps usque ad 17) 13. permissio] promisso Φ^P | 14. maiore M.

Codd. DΓ^{AMBCDE}

xv. Ne velox sis ad irascendum (7, 10).

xvi. Sapientia hominis lucet in vultu eius (8, 1).

xvii. Quia non profertur cito contra malos sententia ideo homines perpetrant mala (8, 11).

xviii. Sunt iusti sapientes et opera eorum in manu Dei id est in potestate (8, 14).

xviii. Eo quod nescit homo finem suum (9, 1).

xx. Muscae morientes perdunt suavitatem olei et heretici secedentes a catholica exterminant doctrinae suavitatem (10, 1).

xxi. Qui fodit foveam incidet in eam et qui dissipat sepem mordebit eum coluber tracta similitudo de amicis infidelibus (10, 8).

xxii. De detractoribus quod non sit parvum malum (10, 11).

xxiii. Laudat terram pro rege iusto et nobili et de reficientibus non ad luxuriam (10, 17).

xxiiii. Quod pecuniae oboediant omnia (10, 19).

xxv. De dilectione peregrinorum et advenarum (11, 1).

Codd. MΦ^{RGPΨD}

xv. Ne velox sis ad irascendum (7, 10).

xvi. Sapientia hominis lucet in vultu eius (8, 1).

xvii. Quod non profertur cito contra malos sententia ideo homines perpetrant mala (8, 11).

xviii. Sunt iusti sapientes et opera eorum in manu Dei (8, 14).

xviii. Quod nescit homo finem suum (9, 1).

xx. Muscae morientes perdunt unguenti suavitatem (10, 1).

xxi. Qui fodit foveam incidet in eam (10, 8).

xxii. Detractores non esse parvum malum (10, 11).

xxiii. Laudatur terra pro rege sapiente (10, 17).

xxiiii. Quod pecuniae oboediunt omnia (10, 19).

xxv. De dilectione peregrinorum et advenarum (11, 1).

Codd. DΓ^{AMBCDE}

15. (14 Γ^E) 16. (15 Γ^E) in uultus Γ^E | 17. (16 Γ^E) quia] quod Γ^M | profer Γ^B | 18. (17 Γ^E) 19. (18 Γ^{E2}; 28 Γ^{E*}) eo] Γ^{B*}; de eo Γ^{B2} | hominem Γ^E | finem suam D | 20. (19 Γ^{E2}; 29 Γ^{E*}; num. om. Γ^C) secedentes] recedentes Γ^D; sedentes Γ^{BCE} | a cath.] ad catholicam Γ^B; + ecclesia Γ^D | 21. (19 Γ^C; 31 Γ^{E*}; deest Γ^A fol. lac.) incidit Γ^E; incedit D | de om. Γ^{M*} | 22. (32 Γ^{E*}; num. om. Γ^C) de detractoribus = Γ^{AM1}(alt. e ex a)^D; de tractoribus DΓ^{BCE} | quod non sint Γ^{BD}; quod non [...] D; non esse Γ^M | 23. (20 Γ^C et sic deinceps usque ad 30; 33 Γ^{E*}) lauda Γ^{M*B} | de refic.] deficientibus Γ^{E†} | 24. (34 Γ^{E*}) quod] eo quod DΓ^M | ob(o)ediunt DΓ^{ME} | 25. (35 Γ^{E*}; deest Γ^A fol. lac.).

Codd. MΦ^{RGPΨD}

17. sententiam Φ^{RG} | ideo] XVII. uideo Ψ^D | 22. detractoribus Ψ^D | 24. (25 Ψ^D et sic deinceps) 25. de dilectio Φ^P.

Codd. DΓ^{AMBCDE}

xxvi. Admonet dicens mane semina semen tuum id est in luce veritatem fac et vespere ne cesset manus tua id est in consummatione inuenies retributionem aeternam (11, 6).

xxvii. Praecepit iram de corde auferendam et malitiam (11, 10).

xxviii. Recordandum semper creatoris a iuventute usque ad finem (12, 1).

xxviii. Quaestio amygdalae florentis lucustae pinguis et dissipatio capparitis (12, 5).

xxx. Quaestio antequam rum-patur funis argenteus et recurrat vitta aurea et conteratur hydria super fontes (12, 6).

xxxi. Hortatur non esse amplius requirendum praeter Deum timendum et mandata eius obseruanda (12, 13).

Codd. MΦ^{RGPΨD}

xxvi. Mane semina semen tuum et vespere ne cesset manus tua (11, 6).

xxvii. De auferenda ira et malitia de corde (11, 10).

xxviii. Recordandum creatoris semper a iuventute usque in finem (12, 1).

xxviii. Quaestio amygdali florentis lucustae pinguis et dissipatio capparitis (12, 5).

xxx. De fune argenteo et vitta aurea et hydria (12, 6).

xxxi. Non esse amplius requirendum praeter Deum timendum et mandata eius obseruanda (12, 13).

Codd. DΓ^{AMBCDE}

26. (20 Γ^M; 23 Γ^{C2}; 24 Γ^{C*}; 36 Γ^{E*}) semina *om.* Γ^E | ueritatem = Γ^D; in ueritate Γ^{MBC}; et in ueritate Γ^{AE} | facit Γ^E | et in uespere Γ^D | 27. (36 Γ^E) ira de corde auferenda (*ex* -anda) et malicia Γ^B | corde] ore Γ^E | 28. (38 Γ^{E*}) usque in Γ^M | 29. (39 Γ^{E*}) amigdal(a)e Γ^{BCE}; amygdale Γ^A; amygdalim Γ^M | 30. (40 Γ^{E*}) funis] finis Γ^{M*} | recurrat] recurrit et Γ^E | uita Γ^{M*BC*E} | fontem Γ^M | 31. (*num. om.* Γ^C) praeter dominum timendum Γ^A; *om.* Γ^{M*}. Expliciunt tituli Γ^{AM}; expliciunt capitula Γ^{BCE}.

Codd. MΦ^{RGPΨD}

28. creatori Ψ^D | 29. pinguis] pignus Φ^P | 30. argentea Ψ^D; argento Φ^P. Expliciunt capitula MΦΨ^D.

SERIES B

Codd. A@MK

I. Verba Ecclesiastes filii David (1, 1) quod cunctae res difficultia sunt (1, 8) et quod sub sole nihil est novum (1, 10) vel quod Ecclesiastes fuerit rex in Israhel (1, 12).

II. Magnus effectus est Salomon (1, 16) de studiis sapientiae atque doctrinae (1, 17) quod vanitas sint affluentia † deliciarum † (2, 1) de magnificentia operum (2, 4) vel contemplanda sapientia (2, 12).

III. Detestatio omnium industrialium (2, 18) quod nullus ita voravit et deliciis affluit ut Ecclesiastes (2, 25) quod omnia tempus habent (3, 1) de afflictione quam dedit Deus filiis hominum (3, 10) vel opera quae fecit Deus quod perseverent in aeternum (3, 14).

III. De probatione filiorum hominum quod similes sint iumentis (3, 18) vel calumniis quae sub sole geruntur (4, 1) de contemplatione omnium laborum et invidia proximi (4, 4) de uno et secundum

non habente et tamen laborare non cessat nec satiantur oculi eius divitiis (4, 8).

V. Quod melior est puer pauper et sapiens rege sene et stulto (4, 13) de cunctos viventes qui ambulant sub sole (4, 15) vel custodia pedum ingredi domum Dei (4, 17) ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam (5, 5) sive divitiae congregatae in malum domini sui (5, 12).

VI. De eo cui dedit Deus divitias atque substantiam (5, 18) item cui dedit Deus divitias et non tribuit ei potestatem comedendi ex eis (6, 2) quod omnis labor hominis in ore eius sit et anima illius non inpletur (6, 7) non necesse est homini maiora se quaerere (7, 1).

VII. De nomine bono (7, 2) de corde sapientium et stultorum (7, 5) quod melius est a sapiente corripiri (7, 6) sive quia calumnia conturbat sapientem (7, 8) vel non irascendum velociter (7, 10).

Codd. A@MK

Incipiunt capitula ecclesiastes A; incipiunt capitula libri ecclesiastes qui hebraice coeleth (colleth @M*) dicitur @M; incipiunt tituli in libro ecclesiasten @K.

Capitula 1-8 om. @K | 1. fili A | quod (1°) praem. II. A, sed vide notam in cap. 2 | difficiles sint @M | quod (2°) quia @M | 2. (3 A et sic deinceps, quamvis in marg. textus numeros hic notatos conservet; vide tertium apparatus) magnus] ubi magnus @M | uanitas] @M*; uanita @M2 | delictorum] delictorum A@M | 3. operibus @M | 4. secundo @M | habentem A | 5. de cunctis uiuentibus @M | in om. A | 6. cui dedit deus] qui dedit @M | eius sit om. @M | 7. irascendo @M.

Codd. AΘ^{MK}

viii. De temporibus diversis (7, 11) sive consideratione operum Dei (7, 14) et quia iustus in iustitia sua morietur (7, 16) quod cuncta temptavit Ecclesiastes in sapientia sua (7, 24) sive quia quaerenda est sapientia (7, 26).

viii. De viro qui inventus est bonus unus de mille (7, 29) quod nullus similis sit sapienti (7, 30) seu quod sapientia observet os regis (8, 2) vel quod non sit in hominis ditione prohibere spiritum (8, 8) de dominatione hominis homini in malum suum (8, 9).

x. De malis quae accidunt

iustis et prosperitate impiorum (8, 14) de eo qui diebus ac noctibus somnum oculis non capit (8, 16) quod opera iustorum sint in manu Dei (9, 1) ut comedatur panis in laetitia et bibatur vinum cum gaudio (9, 7) quod nec velocium sit cursum nec fortium bellum (9, 11).

xi. De viro sapienti qui liberavit civitatem sapientia sua (9, 15) de stulto in honore posito (10, 6) quod vae sit terrae cuius rex puer est (10, 16) sive iuvenis quod laetetur et in bono sit cor eius (11, 9) ut ante mortem memoretur quis creatorem suum (12, 1).

Codd. AΘ^{MK}

8. ecclesiastes Θ^{M*} | 9. (1 Θ^K et sic deinceps) ditione Θ^K | 10. quae] qui Θ^K | qui] quod Θ^K | somnium Θ^K | sint] sit A | cum] in A | 11. sapiente A | memoretur] moretur Θ.

Expliciunt capitula A; expliciunt capitula eiusdem libri Θ^M; expliciunt tituli Θ^K.

ECCLESIASTES

INDEX CODICUM ET EDITIONUM

- C (*Cavensis*) Cavensis, Abb. 1 (14). S. ix.
- X (*Complutensis*¹) Matritensis, Univ. Centr. 31. S. x.
- Σ^T (*Toletanus*) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.
- Σ^C (*Complutensis*²) Matritensis, Univ. Centr. 32. S. x.
- Π^H (*Casinensis*) Casinensis, Abb. 553. S. xi in.
-
- A (*Amiatinus*) Florentinus, Laurent. S. vii-viii.
- L Londiniensis, Egerton. 1046. S. viii.
- M (*Maurdrumni*) Ambianensis 12. S. viii ex.
- D *codex rescriptus* Monacensis lat. 19105. S. vii.
- D^e *codex D ut edidit* A. DOLD, Lateinische Fragmente der Sapientialbücher aus dem Münchener Palimpsest Clm 19105 (Texte und Arbeiten I, 13), Beuron, 1928.
- Q (*Bobiensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 26. Inf. S. ix-x.
- Y (*Tegernseensis*) Monacensis lat. 18036. S. ix.
- Φ^R (*Rorigonis*) Parisinus lat. 3. S. ix.
- Φ^G (*Grandivallensis*) Londiniensis Add. 10546. S. ix.
- Φ^P (*Paulinus*) Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros. S. ix.
-
- Θ^H (*Hubertianus*) Londiniensis Add. 24142. S. ix.
- Θ^A (*Aniciensis*) Aniciensis, Capituli. S. ix.
-
- Z Metensis 7. S. viii-ix.
- T Salisburgensis, Abb. S. Petri A. IX. 16. S. viii.
- W (*Weingartensis*) Stuttgartensis H. B. II. 35. S. viii-ix.
- S (*Sangallensis*) Sangallensis, Abb. 28. S. ix in.
-
- Γ^A (*Abiascensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 53. Inf. S. x.
- Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
- Ψ^D (*Bovin.*) Vaticanus lat. 10511. S. xii.
-
- Ω^M (*Mazarinaeus*) Parisinus, Bibl. Mazar. 5, a. 1231.
- Ω^S (*Universitatis seu Sorbonicus*) Parisinus lat. 15467, a. 1270.
- Ω^J (*Correctorium S. Iacobi*) Parisinus lat. 16721. S. xiii.
-
- k *fragm. e cod.* Aurelianensi, Bibl. Civit. 19 (16). S. vi ex.
[continent 12, 1-14, sed partim solum folio reciso].
- m *fragm. e cod. rescripto* Sangallensi, Abb. 194. S. vii-viii.
[continent 1,8-3,16; 5,4-7,1; 9,7-10,16; 12,11-14].

- a** Editio princeps, 42 lin. dicta (Moguntiae?), a. 1452(?), e Bibl. Vat. Barb. AAA IV. 17.
g Editio Gobellini Laridii, Coloniae, a. 1530.
r Editio Roberti Stephani secunda, Parisiis, a. 1532.
e Editio Roberti Stephani quarta, Parisiis, a. 1540.
I Editio Theologorum Lovaniensium, Antverpiae, a. 1583.
u *Codex Carafianus* (Vaticanus lat. 12959-12960), ubi lectionem Lovaniensium a. 1583 immutatam servat.
u *Codex Carafianus*, ubi lectionem Lovaniensium mutat.
s Editio Sixti V Pont. Max., a. 1590.
t Editio Clementis VIII Pont. Max., a. 1592.
Hug. Correctorium Hugonis a S. Caro (ex cod. Vatic. Ottob. lat. 293, S. XIII-XIV).
Guill. Correctorium Guillelmi de Mara (ex cod. Vat. lat. 3466, S. XIII).
Iac. Correctorium Conventus S. Iacobi O. P. (ex cod. Paris. lat. 16721, S. XIII).
 $\Sigma\Phi\Theta\Gamma\Omega$ Consensus codicum Σ^{TC} , Φ^{RGP} , Θ^{HA} , Γ^{AM} , Ω^{MSJ} .

Defectus codicum in capite secundi apparatus pro unaquaque pagina notantur.

Sigla *Spec.* et *Sal.* ad s. Augustini *Speculum, De Ecclesiaste* (ed. Fr. Wehrich, C. S. E. L. XII, p. 71-74) et ad Salonii commentarium in Ecclesiasten (P. L. 53, 993-1012) lectorem remittunt; *Hier. in loc.* eum textum sacrum designat, qui in commentario s. Hieronymi in Ecclesiasten legitur et a nobis vel ex Vallarsiana editione s. Hieronymi operum (tom. III, Veronae, 1735, col. 381-498), vel, ubi illa editio mendosa visa est, ex codice Rhemensi 78 (*cod. R.*), S. IX, sumptus est.

Siglum denique *Sang.* fragmenta ant. lat. vers. libri Eccle. a s. Hieronymo secundum graecum emendatae indicat, quae in cod. Sangallensi 11 inveniuntur.

Libri qui rarius citantur, v. g. lectionaria, librique liturgici antiquiores, aperte, unusquisque loco suo, designantur.

In locis Patrum citatis, numeri capitulorum ad *Migne Patrologiam latinam* referuntur, vel, ubi auctorem suppetit, ad *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, Academiae Vindobonensis.

DE TRIPLICI NOTARUM APPARATU

Primus notarum apparatus de constituto archetypi textu rationem reddit, in omnibus locis ubi, ceteris variantibus, codices CA inter se non concordant vel a nostro textu simul discrepant. Lectiones etiam codicis Z ibi notatae sunt, quotiescumque cum lectionibus codicis C vel A concinunt.

Secundus apparatus ad historiam textus spectat et varias lectiones omnium codicum et editionum refert, exceptis mere orthographicis.

Tertius apparatus divisiones textus exhibet, maiores ex codicibus omnibus, minores vero ex CAMk.

DECLARATIO SIGNORUM

Vide supra, p. 29.

INCIPIT LIBER ECCLESIASTES

I. ¹ Verba Ecclesiastes filii David
regis Hierusalem
² vanitas vanitatum dixit Eccle-
siastes
vanitas vanitatum omnia va-
nitas

³ quid habet amplius homo de
universo labore suo quod la-
borat sub sole
⁴ generatio praeterit et generatio
advenit terra vero in aeter-
num stat

I. 1. fili A | hierusalem AZ³(ierlm, in ras.); srhel C cum LXX, cf. v. 12 | 2. uanitas uanita-
tum (utroq. loco) Z et aliq. alii, cf. etiam 12, 8; uanitas uanitantium CA cum ant. versione, cf. Aug.
retract. 1, 6, 4.

Desunt DW.

Tit. Incipit liber ecclesiastes C(aecl.)X
(ecl.)AL(-stis)MΦΨ^ΩJ; incipit liber eiusdem
Γ; incipit eiusdem ecclesiastes Θ^H(ecl.)T; in-
cipit ecclesiastes Σ^T(egl.)^C(ecl.)Π^HQ(aeccl.)a;
incipit liber (om. S) ecclesiastes hoc est coeleth
WS; incipit liber ecclesiastes quod hebrei
coeleth uocant Y; incipit coeleth hebraice
grece ecclesiastes quem nos latine possumus
dicere contionatorem Z; incipit cohelet qui
grecae eclesiastes latine concionator dicitur
qui coetum id est ecclesiam congreget et lo-
quatur ad populum id est non specialiter ad
unum sed generaliter ad uniuersos Θ^A; liber
ecclesiastes incipit Ω^S; ecclesiastes qui ab
hebraeis coheleth appellatur reluc; liber ec-
clesiastes g; ecclesiastes s; sine titulo Ω^M.

I. 1. aecclesiastes Q; ecclesiastes CX
(ecl.)Θ^A; eglesiastes Σ^{TC}(egl.); ecclesiastis L
ut vid.; ecclesiastae grelust. ¶ «ecclesiastes»
Hug. et Guill. | fili XAΦ^{RG}Θ^{AT}* | dauit C | hie-
rusl S; iherlm Σ; iherlm Q; iherlm a; ierusa-
lem Ω^{SJ}grelust; ierlm Z³(in ras.)Ψ^D; irlm
Ω^M; israhel Θ^H cum LXX, cf. Hier. in loc.
et vide v. 12; srhel C; srhl X; isrl Γ. ¶
«ierlm» Guill.

2. uanitatum (1°) = Π^HLM³Y²ΦΘZT
S³Γ^{AM}Ω edd. et Sal. cum hebr., LXX, Hier. in
loc., Aug. retract. 1, 6, 4; uanitantium CXΣA
M*QY*S*Γ^M*(ut vid.)Ψ^D cum Aug. de mor.
eccl. 1, 39 et de civ. Dei 20, 3 | dicit T | aeccle-
siastes Q; aeclesiastes CX; eglesiastes Σ^{TC}
(egl.); eccliastes a | uan. uan. (2°) om. Q |
uanitatum (2°) = Π^HLMY²ΦΘZTS³Γ^{AM}Ω
edd. cum hebr., LXX, Ambr. in ps. 39, 4 (codd.
XI s.), Hier. in loc. et passim (edd.); uanitan-
tium CXΣAY*S*Γ^M*(ut vid.)Ψ^D cum Ambr.
in Luc. prol. 2 (vide codd.), Hier. ep. 49, 14, 5,
Aug. de moribus eccl. 1, 39 et de civ. Dei 20, 3 |
omnia] praem. et LQYΦZ³(in ras.)S²Ψ^DΩag
relst cum Ambr. ll. ll., Hier. in loc. et passim
(edd.), Aug. de mor. eccl. 1, 39.

3. ~ homo ampl. Ω^J | quod] Y*Z*
Hier. in loc. (cod. R); quo Σ^CΠ^HLMY²Φ^{RG}Z³
SΨ^DΩ edd. cum LXX, Hier. in loc. (ed.), Aug.
de civ. Dei 20, 3 | laborabit X.

4. pr(a)eteriit XQ*Φ^{RG}; praem. que
Ω^M* | uenit Θ Sal. cum Sang., Ambr. in ps. 118,
12, 21, Hier. in loc. | uero] autem Z*(ut vid.)
arelst.

I. 1. <verba CAM | 2. ¶ vanitas Div. sine num. L; <vanitas (1°) CAM | vanitas (2°) CA |
3. <quid CAM | 4. <generatio (1°) CAM.

⁵ oritur sol et occidit et ad locum
suum revertitur
ibique renascens ⁶ gyrat per me-
ridiem et flectitur ad aquilo-
nem
lustrans universa circuitu pergit
spiritus et in circulos suos re-
greditur
⁷ omnia flumina intrant mare et
mare non redundat
ad locum unde exeunt flumina
revertentur ut iterum fluant
⁸ cunctae res difficiles non potest
eas homo explicare sermone
non saturatur oculus visu nec

auris impletur auditu
⁹ quid est quod fuit ipsum quod
futurum est
quid est quod factum est ipsum
quod fiendum est
¹⁰ nihil sub sole novum nec valet
quisquam dicere ecce hoc re-
cens est
iam enim praecessit in saeculis
quae fuerunt ante nos
¹¹ non est priorum memoria sed
nec eorum quidem quae post-
ea futura sunt erit recordatio
apud eos qui futuri sunt in
novissimo

5. oritur C(hor.)Z; oriatur A cum recensione hexaplari Hieron. | 7. intrant mare A et aliq. alii; intrant in mare CZ sec. frequentioremodum scribendi | reuertentur AZ*; reuertuntur CZ³ | 9. ipsum (utroq. loco) AZ; ipsud C | fiendum AZ; finiendum C.

Desunt D(usque ad v. 8, impletur)W; adest m a v. 8, nec.

5. oriatur XA cum Sang. | occidit + *** QZ*, cf. hebr., LXX, Sang., Hier. in loc., etc. (sol) | reuertitur Z*; reuertetur ΦZ³ Γ^MΨ^D | ubique A.

6. merid.] diem Σ^{T*} | flectitur] uertitur X; praem. post C | uniuersam Ψ^D | circuitu] L*Z*; in circuitu L³MYΦZ³ΣΓ^AΨ^DΩ edd.; per circuitu XQ; + ita Q³ | spiritu Θ^A | in circulum suum X; in circulo suo Φ Ψ^D cum Sang. | regreditur L; egreditur Σ^T M³Γ^{M*}; egreditur M*; reuertitur YΦZ³ (ueri in ras.)Ψ^DΩarelvst cum Hier. in loc. et passim.

7. flumina om. L* | intrant mare = ΣAL*Q; intrant in mare L³ cett. | reuertentur = AZ*T; reuertuntur Z³ cett.; praem. iterum C.

8. cunctae] Z* et Z³(-te); cuncta Z³ | eas homo om. L* | ea Ω^S | sermonem T*Γ^A Ψ^{D*} | ~ homo ea(s) expl. serm. ΘΩ^S; ~

eas expl. homo serm. Q; ~ homo serm. eas expl. C | saturatur] Σ^{T*}; saturabitur Σ^{T2}; satiatur Θ cum Ps.-Cypr. de singul. cler. 28 | nec] ne Φ^P | impletur] L*; implebitur Σ^C (-uitur)L³ cum LXX et Hier. in loc.; om. Σ^{T*} | ~ auditu impl. Ω^Sarelvst.

9. ipsud (1°) CΣ^{TC}(ibs.)Θm; ipsut X | quid (2°) — factum est om. Ω^M | factum] Z*; futurum Y*ΦZ³Ψ^D | ipsum (2°) L*; ipsud CΣ^{TC}(ibs.)L³Θ; ipsut Xm; praem. ***** Y* | fiendum est] m; faciendum est YΦ^{RG}ΘΩgrelbst; finiendum est CXΠ^H; fiendum est faciendum a. ¶ fiendum Y; Ier. ant. « fiendum » Iac.

10. quicquam X | discere Ω^M | ecce om. Θ^H | precesserunt X | quae fuerunt] Z*M; quae fuerant Σ; quod fuit Z³.

11. est om. T | ne eorum quidem ΣΠ^H Z* | post Φ^{P*} | futura] futurae Y | recordatio + eorum Π^H.

5. ¶ oritur II. MΦΓ^AZS; Div. sine num. Ψ^D; <oritur CA | <ibique CAM | 6. <lustrans CA | 7. <omnia CAM | <ad AM | 8. ¶ cunctae II. Q; <cunctae CAM | <non saturatur AM | 9. <quid (1°) CAM | <quid (2°) CA | 10. ¶ nihil III. Q; <nihil CA | <iam CAM | 11. <non AM | <sed C.

¹² ego Ecclesiastes fui rex Israhel
in Hierusalem ¹³ et proposui
in animo meo quaerere et
investigare sapienter de om-
nibus quae fiunt sub sole
hanc occupationem pessimam
dedit Deus filiis hominum ut
occuparentur in ea
¹⁴ vidi quae fiunt cuncta sub sole
et ecce universa vanitas et
afflictio spiritus
¹⁵ perversi difficile corriguntur et
stultorum infinitus est nume-
rus
¹⁶ locutus sum in corde meo di-

cens ecce magnus effectus sum
et praecessi sapientia omnes
qui fuerunt ante me in Hieru-
salem
et mens mea contemplata est
multa sapienter et didicit
¹⁷ dedique cor meum ut scirem
prudentiam atque doctrinam
erroresque et stultitiam
et agnovi quod in his quoque
esset labor et afflictio spiritus
¹⁸ eo quod in multa sapientia
multa sit indignatio et qui
addit scientiam addat et la-
borem

13. occuparentur C(hocc.)Z; occupentur A | 16. mens mea contemplata est multa sa-
pienter et (et C) didicit CZ; mens mea contemplata est multa et sapienter didici A | 18. ad-
dat et A; addat C; addet Z.

Deest W; adest m.

12. ecclesiastes] Z²(es in ras.); aeccle-
siastes Q; aeclesiastes C; heclesiastes X; egle-
siastes Σ^{TC}(egl.); ecclesiastis T*; + qui Φ.
¶ anti. « qui », alii non interponunt *Guill.* |
srahel C; isrlh Q; srhl XΣ; ihl Π^H; israel
M*(ut vid.)ΩJgrelb̄st; isrl AΦ^{RGTT}Ψ^DΩ^{MS};
irl Z; om. LM²Θ^A; *praem.* super Ω^M cum *hebr.*,
LXX, *Hier. in loc.* ¶ Ier. *hebr.* « super isrl »
Iac. | hierusalem Y; iherusalem CQ; ihrsml
XΣ; ihrsml a; ierusalem grelb̄st; ierlm Ψ^D
ΩST; ierlm Ω^M.

13. posui X | animo] corde QY cum
hebr., LXX, *Hier. in loc.*, cf. v. 16 | meo om.
Π^H | dedit — hominum om. Θ^H | deus] domi-
nus T; d** Θ^A* | ~ dedit deus fil. hom. pes-
simam Θ^A | occuparentur] m; occupentur Σ
A; distendantur Q cum *Hier. in loc.*, cf. 3, 10.

14. ~ quae cuncta fiunt DΦ^P; ~ cunc-
ta quae fiunt XMT^AΩ²relb̄st | et (2°) om. Σ^C |
affl.] presūtio m, ex 6, 9.

15. infin.] diffinitus Y*.

16. effec.] factus Γ^M | sapientiam om-

nes Q*m; sapientiam omnibus X; omnes sa-
pientia Ω²agrelb̄st | me om. L* | ihrsml CXΣ;
iherlm Q; iherlm a; ierusalem grelb̄st; ierlm
Ψ^DΩST; ierlm Ω^M; [...]lem D | ~ multa cont.
est Θ | et didicit] m; et dedit L*; et di-
dici ΣAL²MY²ΦΨ^D*Ω *edd.*; et dedici Y*;
edidici Ψ^{D2} | ~ et sap. did. A; ~ et did.
sap. Σ.

17. erroremque Σ cum *hebr.*; errorequē
A* | et (1°) atque ΩST; om. DΦ^P* | stulti-
tiam + deuitarem C | et (2°) om. Z* cum
hebr. et LXX | cognoui L cum *Hier. in loc.*, cf. 3,
12 | in om. m | hiis Ωa | quoque om. Σ^T* |
~ labor esset L.

18. addit] addidit Xm | addat = CXΠ^H
(-ad)AMDS*Γ; addet Z*Ψ^D; *legi nequit* m;
addit Z²S² *cett.* ¶ « addit » *Hug. et Guill.* | et
(2°) om. CXΣLQ*ΘZ*ΤΨ^Dm(ut vid.) cum
hebr., LXX, *Hilar. in ps.* 126, 13, *Hier. in loc.*
et c. Pelag. 5, *etc.* ¶ « et » *Hug. et Guill.* | la-
borem] L*; dolorem ΣL²ΘΩgr cum *Hilar.*
l.l., *Hier. in loc.*, *Aug. in ps.* 38, 20, *etc.* ¶

12. ¶ ego IIII. Q; *Div. sine num.* L; <ego CAM | 13. <et proposui A | <hanc CAM | 14. <vidi
CAM | 15. <perversi CAM | 16. ¶ locutus II. AL; V. Q; <locutus CM | <ecce A | <et mens C
A | 17. ¶ dedique VI. Q; <dedique AM | <et agnovi CAM | 18. ¶ eo quod III. MΦΓ^AZS; *Div.*
sine num. Ψ^D; <eo quod A | <et qui A.

II. ¹ dixi ego in corde meo vadam
et affluam deliciis et fruar bonis
et vidi quod hoc quoque esset
vanitas
² risum reputavi errorem et gau-
dio dixi quid frustra deciperis
³ cogitavi in corde meo abstra-
here a vino carnem meam
ut animum meum transfer-
rem ad sapientiam devitare-
que stultitiam
donec viderem quid esset utile
filiis hominum quod facto
opus est sub sole numero die-

rum vitae suae
⁴ magnificavi opera mea aedifi-
cavi mihi domos
plantavi vineas ⁵ feci hortos et
pomaria et consevi ea cuncti
generis arboribus
⁶ extruxi mihi piscinas aquarum
ut inrigarem silvam lignorum
germinantium
⁷ possedi servos et ancillas mul-
tamque familiam habui
armenta quoque et magnos ovium
greges ultra omnes qui fue-
runt ante me in Hierusalem

II. 1. affluam deliciis (dil. Z) et fruar AZ; fruar deliciis et fruar C | 3. quod facto opus (hop. C) est CZ, cf. *Verba dierum* (II Par.) 28, 10; quo facto opus est A | 5. cuncti generis arboribus (harb. C) CZ; cunctis generis arboribus A.

Deest W; adest m.

« dolorem » Hug. anti. « laborem », alii iuxta proprietatem linguae hebree pro « laborem » ponunt « dolorem », sed quia « labor » magis congruit studio quam doloris intentio uideatur ex industria posuisse « laborem » ... require Paral. xxviii [II Par. 28, 15] Guill. Ier. in originali et ant. « laborem » Iac.

II. 1. et dixi m, cf. v. 15 et 3, 17 | ego] m; ergo YΦ^{RP}Θ^{H*}Ψ^DΩ^{agels}. ¶ hebr. et anti. habent « ego », non habent « ergo » Guill., item Iac. | affluam] affluar m; fruar C X | haec Θ^{A*}, cf. v. 23 | ~ quoque quod hoc Ω^S | esse Y* | uanit.] unitas Θ^{A*}.

2. risum] Y^{S*}; risumque Y^SΘ^SΩ^{SJ} | deputavi Π^HDΨ^D cum Sal. et Greg. Magno, P. L. 76, 76 et IIII4 | et om. L* | gaudium Q* | quid] quod Z*T | decipieris X; deceperis Y*; decipis a; decep[...s D.

3. ut] in ras. Z²; et YΨ^Dg | an. meum] m; animam meam XD; animum ΣΩ^M | ~ inutile esset m | quod] m; q[...d D; quo A MQYΦSΨ^DΩ^{SJ}aelvst; pro quo Ω^M | factum

Γ^{A2}(m. recentior, folio lac.)^{M*}; factu T | esset X | numero] Z*; numerum ΣQY*ΦZ²Ψ^Dm, cf. 5, 17 | dierum om. Y* | ~ num. dierum sub sole Θ.

4. magnificavi + ***** Y* | aedif.] praem. et re | mihi om. Y | domos] T*; domus LT²; + et Ω^{SJ*}agrelst | uineam Y.

5. pomaria] Q*Γ^{M*}; pomeria ΣL*M Q^SYΦΓ^{AM2}Ψ^DΩm (ut vid.) a; pomoria e | consepi Q; consueui ΣT*DY*Ω^{M*}; conserui L*ΘΨ^D | cunctis XII*AM*DY*TS*Γ^{M*} Ψ^{D*} | generis arboribus] ¶ al. generibus arborum X.

6. extruxi] S*; instruxi Θ^{HA2}S²; instruxit Θ^{A2}; praem. et ΦΘZ²S²Γ^{A2}M²Ψ^DΩae Ist | rigarem DT; inligarem Φ^P.

7. possedi] T²(sedi in ras.); posside Θ^G; praem. et MST^M | habui] hadibui ΣT | ~ ante me fuerunt Atw | in om. Φ^R | hierusalem Y; herusalem Γ^A; hielm Π^H; iherusalem C; ihrslm XΣ; iherlm Q; ihrlm a; ierusalem ΩJgrelvst; ierlm Ψ^DΩ^S; ierlm Ω^M.

II. 1. ¶ dixi II. Ω; VII. Q; <dixi CAM | <et vidi C | 2. <risum CAM | 3. <cogitavi CA | <ut A | <donec CA | <quod AM | 4. ¶ magnificavi IIII. MΦ^S; VIII. Q; Div. sine num. Ψ^D; <magnificavi CA | ¶ aedificavi IIII. Φ^RΓ^{A2} | <plantavi C | 5. <et consevi A | 6. <extruxi CAM | 7. <possedi CAM | <armenta CA | <ultra A.

⁸ coacervavi mihi argentum et
aurum et substantias regum
ac provinciarum
feci mihi cantores et cantrices
et delicias filiorum hominum
scyphos et urceos in ministerio
ad vina fundenda
⁹ et supergressus sum opibus om-
nes qui fuerunt ante me in
Hierusalem
sapientia quoque perseveravit
mecum ¹⁰ et omnia quae de-
sideraverunt oculi mei non
negavi eis
nec prohibui cor quin omni vo-
luptate frueretur et oblectaret

se in his quae paraveram
et hanc ratus sum partem meam
si uterer labore meo
¹¹ cumque me convertissem ad
universa opera quae fecerant
manus meae et ad labores in
quibus frustra sudaveram
vidi in omnibus vanitatem et
afflictionem animi et nihil
permanere sub sole
¹² transivi ad contemplandam sa-
pientiam erroresque et stulti-
tiam
quid est inquam homo ut se-
qui possit regem factorem
suum

8. cantores et cantrices A *cum conplur. codd. et sec. usum Hieronymi, cf. Sam. (II Reg.)* 19, 35; *Verba dierum (II Par.)* 35, 25; *Ezra (I Esdr.)* 2, 65 et *(II Esdr.)* 7, 67; cantores et cantatrices CZ | 9. opibus (hop. C) CZ; om. A | fuerunt CZ; fuerant A | 10. quin ΣMm *et aliquot alii*; qui in CA Z* | uoluptate Z*; uolumptate C; uoluntate AZ², *sed cf. 11, 10* | paraueram AZ; praeparaueram C | 11. me conuertissem CZ; conuertissem me A | fecerant CZ; fecerunt A.

Deest W usque ad v. 8, regum ac; adest m.

8. regum] ΣC*; rerum ΣC² | ac] et Ω^{8J}arel *cum Hier. in loc.* | cantores ΣTLΦT ΓM*Ψ^Dm. ¶ «cantatores» Guill. al. «cantatores» Iac. | cantrices] ΣC*W*Σ*; cantatrices CXΣTC²QΦZ²(rices in ras.)TW²S²Ψ^D Ωmagrelst; canta*trices L | urcios Σm(*ut vid.*); hurcyos C; urceolos Ωæ. ¶ «urceos» Guill. «urceolos», al. «urceos» Iac. | in ministeria T*m; in ministerium C.

9. opibus] operibus Y*; om. AL*; + omnibus D | fuerant AT | me om. T | ~ ante me fuerunt Ω^{8J} edd. | hierlm Θ^A; hirl Θ^H; iherusalem C; ihrslm XΣ; iherlm Q; ihrlm α; ierusalem grelbst; ierlm Ψ^DΩ^{8J}; irml Ω^M | perseuerabit XΣCm.

10. et (r^o)] hec X | quae (r^o) om. A* | cor + meum ΦRGP²Z²S²Ω edd. *cum hebr., LXX, Hier. in loc.* | quin] Q²(n in ras.)m; quim T*; qui[.] Γ^A; q[...] D; qui in CXAY*ΦGΘ^AZ*

T²S*ΓMΨ^D; quin in W; quo in L | uoluptate] Z*; uolumptate CΣTY*; uolumtate X ΣCm; uoluntate II^HALQ*ΦRQZ²TΓ^AΨ^D | oblectaretur Θ; oblectare M*Y* | his] Ψ^D*; hiis Ψ^D2Ωα | pr(a)eparaueram (-beram X ΣC) CXΣQmarelst; [...]ram D | hanc om. Z* | ratus] L*; reatus ΓM*; arbitratus L² | sum om. m *ut vid.* | partem] carnem X.

11. me conuert.] conuertissem me AL S*; uertissem me Q | fecerant] m; fecerunt XALΩ^S | ad lab. in] labores in Γ; ad labores ΘS*; in labores A | desudaueram LQ, *cf. v. 19* | in (s^o) om. Ψ^D | uanit.] unitatem W* | afflictione C | animi] Z²(alt. i in ras.) Ψ^D*m; animae X(-me)M; animis Ψ^D2.

12. errorem X | et om. Y* | inquam om. Ψ^D | posset M*YΓM; praem. quis T | factorem] m; factoremque Σ, *cf. Hier. in loc.*

8. <coacervavi CAM | <feci CAM | <scyphos CAM | 9. <et CA | <sapientia CAM | 10. <et omnia A | <nec AM | <et oblectaret CA | <et hanc A | 11. <cumque CAM | <et ad A | <vidi CA | 12. ¶ transivi VIII. Q; <transivi CAM | <quid CAM.

13 et vidi quia tantum praecederet
sapientia stultitiam quantum
differt lux tenebris

14 sapientis oculi in capite eius
stultus in tenebris ambulat
et didici quod unus utriusque
esset interitus 15 et dixi in
corde meo

si unus et stulti et meus occasus
erit quid mihi prodest quod
maiores sapientiae dedi ope-
ram

locutusque cum mente mea anim-

adverti quod hoc quoque
esset vanitas

16 non enim erit memoria sapien-
tis similiter ut stulti in per-
petuum et futura tempora
oblivione cuncta pariter ob-
rueunt

moritur doctus similiter et indoc-
tus 17 et idcirco teduit me
vitae meae

videntem mala esse universa sub
sole et cuncta vanitatem at-
que afflictionem spiritus

13. tantum ... quantum AZ; tanto ... quanto C | differt lux tenebris A cum codd. MP* Spec., cf. Gal. 4, 1: nihil differt seruo in codd. A*CG*ΣT* etc.; differt lux a (ha C) tenebris C Z | 15. locutusque cum AZ; locutusque sum cum C | 16. similiter hut ... similiter et C cum aliquot aliis e diversis codicum familiis; similiter ut ... similiter ut AZ | hobliuione ... hobruent C, lectio, ut vid., Hieronymi, cf. Cic. Brut. 15, de fin. 1, 57, etc.; obliuione ... operient AZ | 17. taeduit me uitae meae Z; tediuit me uitae meae A; teduit me uita mea C | esse uniuersa AZ; huniuersa esse C.

Adest m.

13. quia] in ras. ΘA²; quod ΩM² edd. ¶ uel « quod » Iac. | tanto CX | praecideret S* | sapientiam Y*ΦPm | quanto CWS*ΓM²; quan[.] ΓA | tenebris = AM*T* Spec. codd. MP*; a tenebris M²T²m cett. et Spec. codd. P² CRS.

14. sapientes DQ Spec. codd. MC | utriusque] W*; utrisque W² | esse M*.

15. unius X | et (ante stulti)] m; est W*; om. XELΘ | maiorem] Z*W*; maiori Z²; maiora W² | sapientiam Q* | dedit ΓM* | opera W | ~ dedi sap. op. C; ~ sap. op. dedi Θ | loc. cum] m; loc. sum cum C; loc. sum in ΩM, cf. Hier. in loc. | mente mea] corde meo m | animaduertit M*; animaduertique ΩM; animum auerti T*.

16. sapientis] Q²(is corr.); sapienti ΠH cum hebr. et Hier. in Eccle. 1, 11 (cod. R) | similiter (1°) in ras. A² | ut] m; et L*Q*P²; om. ΣT | perpet.] m; eternum ΣT cum Hier. in loc.; + par

obitus memoria dispar A²MZ²WS. ¶ quidam libri habent « par ... dispar » set hebr. et ant. non habent Iac. | obliuioni X(oblib.)L ΘH²A; obliuionem Y* | cuncta om. C | obruent = C(hobr.)X; operient P²; op***** nt Z*; operientur QΘS²; operient Z²S²m cett. ¶ glosa dicit « non operient » Iac. | ~ obl. pariter cuncta oper. Θ; ~ cuncta obl. pariter oper. Ω; ~ obl. cuncta oper. pariter Ω² | doctus] L²(doc in ras.); ductus Q* | et (2°) = C(et)XMQΘWS*ΓM*²; [.]t m; ut S² ΓM² cett.

17. teduit] Q*(taed.); tediuit ALP² (taed.)P²*; taedet Q² | me om. L* | uita mea C | uidentem] Z* ut vid.; uidente Tm; uidens YΦZ²; uiderem P²; praem. ut ΩM²(u in ras.). ¶ al. uidens S | esse om. X | uniuersa] ΘA² (a in ras.) | ~ mala uniu. esse CΩ²arelsr; ~ uniu. mala esse Q | cunctam XΣΘZ*(ut vid.) | atque] et ΩS² edd.

13. <et CA | 14. <sapientis CAM | <et CA | 15. <et dixi A | <si CM | <quid AM | <locutusque CA | 16. <non CAM | <(par) AM | <et AM | <moritur CAM | 17. <et idcirco A | <videntem C | <et cuncta A.

¹⁸ rursum detestatus sum omnem
industriam meam quae sub
sole studiosissime laboravi
habiturus heredem post me
¹⁹ quem ignoro utrum sa-
piens an stultus futurus sit
et dominabitur in laboribus
meis quibus desudavi et sol-
licitus fui et est quicquam tam
vanum
²⁰ unde cessavi renuntiavitque cor
meum ultra laborare sub
sole
²¹ nam cum alius laboret in sa-
pientia et doctrina et sollici-

tudine homini otioso quaesita
dimittit et hoc ergo vanitas
et magnum malum
²² quid enim proderit homini de
universo labore suo et afflic-
tione spiritus qua sub sole cru-
ciatus est
²³ cuncti dies eius doloribus et
aerumnis pleni sunt nec per
noctem mente requiescit et
haec non vanitas est
²⁴ nonne melius est comedere et
bibere et ostendere animae
suae bona de laboribus suis
et hoc de manu Dei est

18. rursum detestatus Z* et complures bonae notae codd., cf. etiam 4, 4; rursus detestatus CAZ* | quae Z* et aliquot alii cum archetypo (cf. 1, 3; 5, 17; 9, 9: labore suo quod), ex qua lectione facile fluunt variae lectiones qua CZ* et et quae AZ* | 19. et dominabitur AZ; dominabitur C | 21. dimittit CZ; demittet A | 23. doloribus AZ; laboribus C, cf. vv. 19 et 24 | mente requiescit CZ*; mente requiescet Z*; requiescit A | et haec non uanitas AZ; et hoc non uanitas C, cf. 2, 21. 26; 4, 16; 5, 9; 6, 2. 9; 7, 7; 8, 10.

Deest D a v. 18, heredem; adest m.

18. rursum] Z*; rursus CALQΦZ*Ψ^D
Ω edd. | qu(a)e = ΣΠ^HZ*T*WΓ^{M*}; qua C
LM²Z*T²SΩ edd.; quam XQΘ; et quae A
M*DYΦZ*Γ^{AM}Ψ^D | ~ post me her. Σ^TΦ^P.

19. futuris Θ^H; om. Σ^{T*} | et (r^o) om.
CXII^HTm | desudavi] W²(davi in ras.); dissu-
davi***** Z* | sollic. sum Q | et est] ut
est T*; ut et est T²; et non est L*, cf. v. 23.

20. unde et Y | renuntiabitque X; re-
nuntiauique Y*(-quē)Φ^{P*} | laborare] Θ^{A2}
(are in ras.); a labore Y*; labore Ω^{M*}.

21. laboret] m; laboraret C; laborabe-
rit X | et (2°) om. X² | sollicitudini T*; solli-
citudinem Q*; + et Ω. ¶ « et homini » Hug. |
quaesita dim.] que sint admittit Σ^T; que sit
amittit Σ^C | quaesita] Γ^{A*}; adqueſita Γ^{A2} |
dimittit] Π^{H*}; dimittet XII^{H2}LQS*ΓΨ^Dmω;
demittit M*Y*Φ^G; demittet A | haec (ex hac)
Q², cf. v. 23 | ergo] quoque are, cf. 4, 8 | et

(4°) om. Ω^{J*}; + hoc T | malum om. T* | ~
uan. et malum magnum Z*; ~ et magnum
malum uan. L*.

22. enim] ergo Γ^M | afflictionem Y*;
afflictio Σ^{TW*}; de afflictione Ω^{J*} | qua] Φ^{P*}
Z²m; qu(a)e M*(ut vid.)Y*Φ^{RGP2}Z²Ψ^D cum
v. 18; quam C; qu* Z*.

23. cuncta Θ^A | dolor.] m; laboribus CΘ.
¶ « doloribus » Hug. hebr. ant. « doloribus »
uel « laboribus » Iac. | aerumnis CQ*(er.) |
mentem Π^HΓ^Mm; om. AQ* | requiescet Z*Γ;
requiescent Ψ^D; quiescit Ω^M | haec] S*;
hanc Q*; hac T*; hoc CYS²Ω edd. cum Hier.
in loc.; h[.] m. ¶ mod. « et hoc nonne » ant.
« et hec non » hebr. « et hoc igitur » Iac. |
non] Y*S*m; nonne XΣLY²ΘS²Ω edd., cf.
v. seq.; o T | ~ est uanitas Ω^S.

24. est (r^o) om. Φ^P | bona] Z²; bone
Z²; bonum Q cum Hier. in loc. | domini T.

18. ¶ rursum III. AL; X. Q; <rursum CM | <habiturus CAM | 19. <et dominabitur CA | <et est
A | 20. <unde CM | 21. <nam CAM | <et hoc A | 22. <quid CAM | 23. <cuncti CA | <et
haec C | 24. <nonne CA | <et hoc A.

²⁵ quis ita vorabit et deliciis affluet
ut ego
²⁶ homini bono in conspectu suo
dedit Deus sapientiam et
scientiam et laetitiam pecca-
tori autem dedit afflictionem
et curam superfluum
ut addat et congreget et tradat
ei qui placuit Deo
sed et hoc vanitas et cassa
sollicitudo mentis
III. ¹ omnia tempus habent et suis
spatiis transeunt universa sub
caelo
² tempus nascendi et tempus mo-
riendi
tempus plantandi et tempus

evellendi quod plantatum est
³ tempus occidendi et tempus sa-
nandi
tempus destruendi et tempus
aedificandi
⁴ tempus flendi et tempus ri-
dendi
tempus plangendi et tempus sal-
tandi
⁵ tempus spargendi lapides et tem-
pus colligendi
tempus amplexandi et tempus
longe fieri a complexibus
⁶ tempus adquirendi et tempus
perdendi
tempus custodiendi et tempus
abiciendi

25. uorabit CZ; laboravit A | 26. deus AZ; dominus C | deo AZ; domino C.
III. 1. sub caelo AZ; sub sole C, cf. 1, 3. 10. 13. 14, etc.

Desunt DW(a v. 2, et tempus moriendi); adest m.

25. qui ita M; qui sic X | uoravit LQ*
ΘTWS*Γ; deuorabit Ω^saelvst; laborabit X;
laboravit AMQ²Y; manducabit Σ | delicias
Θ | affluet] Y*; affluit LM²Y²ΘS*Γ^A; affluit
XM*.

26. deus] m; dominus CΣ^CΘ; om. Σ^T
cum hebr., LXX, Hier. in loc. | sapientiam]
Π^H*; sapientia Π^{H2}; praem. et Z* ut vid. | lac-
titiam] intelligentiam ΘΩ^{MS}ae; + et intelli-
gentiam Ω^J*. ¶ anti. minus bene habent
ubi habemus « letitiam » ponentes « intelli-
gentiam » Hug. hebr. ant. « et letitiam »,
mod. « et intelligentiam » Iac. | dedit + deus
L²Y | superfluum + nimis Q² | addet Φ^R |
***congreget m | ei] *** m | placuerit Ω^S |
deo] m; domino CQ²; om. Q* | hec Ω^S, cf.
v. 23 | uanitas + est edd. | cassa] Z²; causa
Y*Z²(ut vid.)T*.

III. 1. tempus] Y*; tempora Y² | habet
Π^H | spatiis] temporibus Γ^M | caelo] L²m;
sole CXL²MWΩ^M Brev. goth., P. L. 86, 218,
cum aliq. codd. graec. minusc. ¶ « sole » Hug.
hebr. ant. « celo » glosa et post. « sole » Iac.

2. et (1°) om. Ω^S | uellendi L | plan-
tandum Σ^C.

3. et tempus (1°) — destruendi om. m*.

4. ~ tempus ridendi et tempus flendi
X, cf. Paul. Nol. ep. 40, 5 et Cassiani coll. 21,
12 | plangenti Φ^R.

5. a complexibus] m; ha complexu C
cum Hier. ep. 22, 19; ab amplexibus XQYT
Ω^{SJ}arelvst cum Hier. ep. 123, 12, cf. Sang.,
Hier. in loc. et c. Iovin. 1, 29, Cassiani coll. 21,
12 (ab amplexu); amplexibus Ω^Mg. ¶ anti.
« a complexibus » Guill., item Iac.

6. adiciendi Φ^G.

25. ¶ quis XI. Q; <quis CA | 26. <homini CAM | <peccatori A | <ut CA | <sed CAM.

III. 1. ¶ omnia III. Ω; V. MΦZΓ^A; XII. Q; Div. sine num. XLV^P; <omnia CA | 2. <tem-
pus nascendi CAM | <tempus plantandi CAM | 3. <tempus occidendi CAM | <tempus destruendi
CAM | 4. <tempus flendi CAM | <tempus plangendi CAM | 5. <tempus spargendi CAM | <tem-
pus amplexandi CAM | 6. <tempus adquirendi CAM | <tempus custodiendi CAM.

- 7 tempus scindendi et tempus consuendi
tempus tacendi et tempus loquendi
8 tempus dilectionis et tempus odii
tempus belli et tempus pacis
9 quid habet amplius homo de labore suo
10 vidi afflictionem quam dedit Deus filiis hominum ut distendantur in ea
11 cuncta fecit bona in tempore suo et mundum tradidit disputationi eorum
ut non inueniat homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem
12 et cognovi quod non esset melius nisi laetari et facere bene in vita sua
13 omnis enim homo qui comedit et bibit et videt bonum de labore suo hoc donum Dei est
14 didici quod omnia opera quae fecit Deus perseverent in perpetuum
non possumus eis quicquam addere nec auferre quae fecit Deus ut timeatur
15 quod factum est ipsum permanet

9. de labore suo AZ; de huniuerso labore suo C, cf. 1, 3 et 2, 22 | 11. disputationi ΣQZm et aliquot alii codd. cum archetypo, ut vid., cf. 6, 11: in disputando, et A.M. Dubarle in *Revue Biblique*, LXII (1955), p. 512; dispositioni CA, ex confusione haud rara, cf. *Thes. ling. lat.* V, 1430, 57 | 14. perseuerent CZ; perseuerant A | in perpetuum CZ* (ut vid.); in aeternum AZ³ cum Hier. in loc. | eis CZ; om. A | 15. ipsum AZ; ipsut C.

Desunt D(usque ad v. 10, hominum)WT^A(partim a v. 9, homo, fol. lac. et scriptura evanescente); adest m.

7. tempus (I^o) — consuendi om. Y | ~ tempus loq. et tempus tac. XΩ^M.

9. ~ habet homo ampl. XΣ^TΩ^M; ~ ampl. habet homo Ω^Jm | labore] m; praem. uniuerso C(hun.)MΦ^P ex 1, 3 et 2, 22.

10. distendatur Ω^J*.

11. cunctaque X | bona] praem. deus S² cum Sal. | mundo Y* | tradit D | disput.] m; dispensationi Γ^M; dispositioni CALMΦ^P Ω^Ms^g; in dispositionem Y²; in di***positionem Y*. ¶ «disputationi» Hug. hebr. et anti. «disputacioni» Guill. «disputationi» uel «disposicioni» Iac. | ut] in ras. Z² | inueniet Θ^{A2}(-et, e in ras.)Z*; inueniret X | oper. est] operatur L | deus om. S* | usque in Σ^TLM* Γ^MΨ^PΩ^Sm.

12. cognouit X(-bit)Y*; praem. ego Y² S²Ω^M | est X | laetari] Z²m; 1(a)etare Σ^{TC}*Y* Z²s³Γ^M | bene] bona Ω^Ms; bonum Θ Brev. goth., P. L. 86, 219, cum Hier. in loc. ¶ «bene» Hug. al. «bona», glosa ant. hebr. «bene» Iac.

13. comedet et bibit XY | uidit M*T | ~ don. est dei Ω^M; ~ dei don. est XY.

14. didicit Φ^P | perseuerent] S*m; perseuerant ALY²S²; perseuerauerant Y* | in perpetuum] Z* (ut vid.)m; in (a)eternum AL* (ut vid.)YΦZ²Ψ^DΩ cum Hier. in loc. ¶ al. «in perpetuum» Iac. | ei S* ut vid.; his Π²A²LM YΦ^PS²Γ^M; om. A* | addere] augere Θ | ~ addere quicquam L | quae] quod Θ.

15. ipsum] L*; ipsud Σ^C(ibs.)L²Θ; ip-

7. <tempus scindendi CAM | <tempus tacendi CAM | 8. <tempus dilectionis CAM | <tempus belli CAM | 9. ¶ quid XIII. Q; <quid CAM | 10. <vidi CA | 11. <cuncta CAM | <et A | <ut CA | 12. <et cognovi CAM | 13. <omnis CAM | 14. ¶ didici XIII. Q; <didici CAM | <non CA M | 15. <quod CM.

quae futura sunt iam fuerunt et
Deus instaurat quod abiit
¹⁶ vidi sub sole in loco iudicii im-
pietatem et in loco iustitiae
iniquitatem
¹⁷ et dixi in corde meo iustum et
impium iudicabit Deus et
tempus omni rei tunc erit
¹⁸ dixi in corde meo de filiis homi-
num ut probaret eos Deus
et ostenderet similes esse bes-
tiis
¹⁹ idcirco unus interitus est homi-
nis et iumentorum et aequa
utriusque condicio
sicut moritur homo sic et illa
moriuntur

similiter spirant omnia et nihil
habet homo iumento amplius
cuncta subiacent vanitati ²⁰ et
omnia pergunt ad unum lo-
cum
de terra facta sunt et in terram
pariter revertentur
²¹ quis novit si spiritus filiorum
Adam ascendat sursum et spi-
ritus iumentorum descendat
deorsum
²² et deprehendi nihil esse melius
quam laetari hominem in
opere suo et hanc esse partem
illius
quis enim eum adducet ut post
se futura cognoscat

17. deus CZ; dominus A | tempus omni rei AZ²³; tempus omnis (hom. C) rei CZ² | 19. iu-
mento CZ; iumentis A | 20. in terram AZ; in terra C | reuertentur AZ; reuertuntur C | 21. si spir.
filiorum adam ascendat sursum et spir. iumentorum descendat ΣL*QY cum Sal., lectio archetypi,
ut vid.; si spir. filiorum adam ascendat sursum et si spir. iumentorum descendat AZ; spir. filio-
rum hadam si hascendat sursum et si spir. iumentorum descendat C, cf. LXX et ant. vers.,

Desunt WT^A (partim usque ad v. 18, dixi); adest m usque ad v. 16, iudicii.

sut CXm | iam] Z²³; om. Z³ | deus om. C | in-
stauret Ψ^D; instauravit Ω^M | abit T²; dabit
T²; habet L^{*}.

17. et (1°) om. L^{*} cum hebr., aliq. codd.
graec. minusc., Hier. in loc., cf. v. seq. | iudica-
bit] Z²; iudicavit QY*Z²³ | dominus XAM
QYΦΓ^AΨ^DΩ^A | et tempus] **** L^{*} | omni]
Z²³; omnis C(hom.)Φ^{RG}ΘZ²³Ψ^DΩ^Aelst | rei]
regi Ψ^D*

18. et dixi Φ^P ex. v. praec. | eis Y^{*}; illos
Σ^C | similis C.

19. ~ est interitus Ω^S | utriusque] uir-
tusque a | conditio Σ^C*MQΦ^RΨ^DΩ edd.;
praem. est ΩJ^{*} | sicuti C | sic] ita X | illi T^{*} |
spirat Γ^M; sperant Θ^A* ut vid.; sperent Z²;
expirant XZ*(ut vid.) | ~ omnia spirant Ω^M |
iumenta Γ^A*; iumentis AL*D¹⁰ | ~ amplius
iumento Ω^S. ¶ « iumento amplius » Guill. |

subiciunt Q.

20. ~ locum unum Σ^T cum Hier. in
loc. | et in terra CΣ | reuertantur Σ^C*; reuer-
tuntur CXΣ^{TC2}Π^HQΩSΩ edd. ¶ « reuertentur »
Guill. al. littera « reuertentur » Iac.

21. si — adam] spiritus fil. adam (ha-
dam C) si CT cum hebr., cf. LXX, Hier. in loc.,
Aug. ep. 238, 15; spiritum fil. adam ut X |
adam] hominum Σ^T, cf. LXX, Hier. in loc.,
Aug. l.l. et de civ. Dei 13, 24 | ascendat Σ^C;
ascendit M† | et — deorsum om. D | spiritus
ium. = ΣL*QY cum Sal.; spiritus ium. si X
cum LXX, cf. Hier. in loc.; si spiritus ium. L²
cett. | desc.] ascendat Φ^P; om. Γ^A.

22. deprehende Φ^P | laetare Q*(ut vid.)
Y* | homine Σ^T; homo Σ^C* | adducit XΘT |
ut] et Y*Ψ^D | post se fut. cogn.] possit fut.
cognoscere X.

<quae CA | 16. <vidi CAM | 17. <et dixi CAM | <iustum M | 18. ¶ dixi IIII. AL; XV. Q;
<dixi CM | 19. ¶ idcirco VI. MΦZST^A; Div. sine num. Ψ^D; <idcirco CA | <sicut CAM | <similiter
A | <cuncta CAM | 20. <de CAM | 21. ¶ quis VII. MDΦZΓ^A; Div. sine num. Ψ^D; <quis CA |
<et A | 22. <et deprehendi CA | <et hanc A | <quis CM.

IV. ¹ verti me ad alia et vidi calumnias quae sub sole geruntur et lacrimas innocentum et consolatorem neminem nec posse resistere eorum violentiae cunctorum auxilio destitutos
² et laudavi magis mortuos quam viventes ³ et feliciorum utroque iudicavi qui necdum natus est nec vidit mala quae sub sole fiunt
⁴ rursum contemplatus omnes labores hominum et industrias animadverti patere invidiae proximi

et in hoc ergo vanitas et cura superflua est
⁵ stultus complicat manus suas et comedit carnes suas dicens
⁶ melior est pugillus cum requie quam plena utraque manus cum labore et afflictione animi
⁷ considerans repperi et aliam vanitatem sub sole
⁸ unus est et secundum non habet non filium non fratrem et tamen laborare non cessat nec satiantur oculi eius divitiis nec recogitat dicens cui laboro et fraudo animam meam bonis

IV. 1. innocentum AZ; innocentium C | 4. rursum CZ*; rursus AZ² | contemplatus AZ²²; contemplatus sum CZ³ | animadverti CZ; animum aduerti A | est AZ; om. C | 5. comedit CZ; comedit A | dicens CZ*(ut vid.), cf. priorem interpretationem Hieron. in hunc loc.; invidens A, vel ex v. praec. vel ex alt. interpretatione Hieron. | 6. melior est pugillus CZ; melius est pugillus A, fortasse ex v. 9 | 7. repperi et CA²Z; repperi A*.

Deest W omnino usque ad v. 8, habet, partim deinceps scriptura evanescente.

IV. 1. alias XΣ | et uidi calumnias om. ΣT* | gerantur ΓM²; girantur ΓM*; generantur XΣΠH²M*ΘZ*TS* | innocentium C LQΨ²Ω² edd. | ~ nem. consol. Ω²arelbst | auxilium X | destitutas L; destitutus Y²(alt. u in ras.)T(dist.); destituti X.

2. uiuos ΩM†.

3. feliciorum* ΦR; felicem Σ | utrosque QY*(-que) | malum ΣT, cf. hebr., LXX, Ambr. de bono mortis 2, 4, Hier. in loc. | fiunt] sunt Z*.

4. rursum] Z*; rursus AMYΦZ²ΓAΨ²ΩM | contemplatus = ΠH²ALMDZ²*TS*; contempl. sum Z²S² cett. | industrias L*, cf. hebr. et LXX | animum aduerti AT; animadvertenti ΩM | inuidia M*; inuidias Q | ~ inuid. patere L | in om. LΘT cum hebr., LXX,

Hier. in loc., cf. 2, 21 et 5, 9 | est om. CΣT²Θ cum hebr., LXX, Hier. in loc.

5. suas (1°) om. YS* | co(m)edit XΣ ALQΓM*Ψ² | dicens] Z* ut vid.; invidens AD(ut vid.)Q, cf. v. praec.; invidens dicens Γ; invidens (-des Z) dicit ΠH²Z²S. ¶ al. dicens S.

6. melius ΣAMD(ut vid.)QYΦΩ²g cum Cassiani coll. 24, 13, 5, fortasse ex v. 9, cf. etiam apparatus in 7, 4 et 7, 9 | *****utraque manu Q; manus utraque ΠH² | lab.] dolore ΩM | animae Y.

7. et om. A* | ~ et repperi Y.

8. est om. L* | et (1°) om. Ψ²* | laborare] cum labore ΩM | nec + tamen ΩM²* | saturantur Σ | recogitet Q* | laborabo Θ | fraudo] Y*S*; fraudabo Y²ΘS². ¶ anti.

IV. 1. ¶ verti IV. Ω; XVI. Q; Div. sine num. L; <verti CA | <et lacrimas A | <nec CA | 2. <et CAM | 3. <et A | <nec A | 4. ¶ rursum XVII. Q; Div. sine num. X; <rursum CAM | <animadverti A | <et in CA | 5. <stultus CAM | 6. <melior CAM | 7. ¶ considerans XVIII. Q; Div. sine num. X; <considerans CAM | 8. ¶ unus VIII. MΦZSΓ; Div. sine num. Ψ²; <unus CA | <et tamen C | nec satiantur A | <nec recogitat CA.

- in hoc quoque vanitas est et afflictio pessima
- ⁹ melius ergo est duos simul esse quam unum habent enim emolumentum societatis suae
- ¹⁰ si unus ceciderit ab altero fulcietur vae soli quia cum ruerit non habet sublevantem
- ¹¹ et si dormierint duo fovebuntur mutuo unus quomodo calefiet
- ¹² et si quispiam praevaluerit contra unum duo resistunt ei
- funiculus triplex difficile rumpitur
- ¹³ melior est puer pauper et sapiens rege sene et stulto qui nescit providere in posterum
- ¹⁴ quod et de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum et alius natus in regno inopia consumatur
- ¹⁵ vidi cunctos viventes qui ambulat sub sole cum adulescente secundo qui consurgit pro eo

8. uanitas est et Z cum plerisque codd., cf. 6, 9 et 8, 10; uanitas et CA, ex 1, 14; 2, 21. 26, etc. | 9. duos simul esse A; duo simul esse (aesce C) CZ, ex haplographia | 10. cum ruerit DZ*, ut vid., et aliquot alii cum archetypo, cf. commentarium Hieron.; cum ceciderit CAZ^a cum ant. vers. et hexaplati recens. | 11. fouebuntur CZ; fouentur A | 12. resistunt AZ; resistant C cum LXX | 13. prouidere CZ*; praeuidere AZ^a | 15. consurgit CZ*; consurget AZ^a.

Desunt W(partim)Γ^A(partim a v. 9, suae, usque ad v. 15, secundo qui, fol. lac.).

«fraudo» Guill. | meam om. Φ^G | in] et XΣ Γ^Ar, cf. hebr., LXX, Hier. in loc., supra 2, 21, infra 5, 9 | est om. CAΓ^M, cf. hebr., LXX, Hier. in loc. | ~ est uan. Ω^{8J} | et] in ras. Z^a | afflictio + spiritus L^a, cf. 1, 14 et 4, 16.

9. melior L* ut vid., cf. v. 6 | duo CX Π^HDY*ZTWS*ΓΨ^D | ~ est ergo duo(s) simul esse Σ^TYΘZg; ~ est ergo duos esse simul Ωarelst | unus D | habentes Y* | emolumentum AM^a(o ex u)Y; haemolumentum C; emulumentum ZT*; emolimentum ag; molumentum ΣT*.

10. ab — ruerit om. Y* | soli] uni Σ cum hebr., LXX, Ambr. ep. 81 et de instit. virg. 74, Hier. in loc., etc. | quia] qui Ω^M | ruerit = Π^HD(ut vid.)Y^aZ*(ut vid.)TWSΓ^M cum Hieronymi commentario; caderit D^a; ceciderit Z^a cett. cum Sang., Hier. in loc., etc. | habet* Γ^M | sublevantem + se Y^aΘS^aΩarelst, cf. hebr., LXX, Hier. in loc. (qui erigat eum).

11. et om. Γ^M* | dormierit Y*(-erit) Ψ^D | foueuantur Σ^C; fouentur X(fob.)AQΘ

Γ^M* | unus] praem. et X cum hebr., LXX, Sang., Hier. in loc. | caleficiet Y*.

12. resistant CΠ^HTWSΩ^Mr cum LXX, cf. Hier. in loc. (stabunt) | ei om. C | duplex uel triplex Q | rumpetur X cum LXX.

13. puer om. Φ^P | et (r^o) om. ΦZ^a. ¶ anti. «pauper sapiens» Guill. al. non habent «et» Iac. | et (2°) Z^a; om. Φ^{RG}Z^a. ¶ anti. «sene stulto» Guill. | prou.] Z*Γ^M*; pr(a)euidere ALQYΦZ^aΓ^A(ut vid.)M^aΨ^DΩ edd. ¶ «preuidere» uel «pro» Iac.

14. quod et] Q*Z*; quod agelbst; quid si et Q^a; uidi et quod et Z^a | quis] S^a (s in ras.) | egreditur M cum Hier. in loc. | in regno] in regnum Ω^a; ad regnum Θ; regnum Y*; + est L^a. ¶ «regno» uel «regnum» Iac. | consumitur Σ^T; consummatur XΣ^CL T*Ω^S.

15. uiuentes] uidentes Ψ^D | cum adulescente om. Σ^C | consurgit] Z*S*; consurget XALMYΦZ^aS^aΓ^AΨ^DΩ edd. cum Hier. in loc. ¶ «consurget» uel «consurgit» Iac.

<in CAM | 9. ¶ melius XVIII. Q; <melius CAM | 10. <si CAM | <vae AM | 11. <et CAM | 12. <et C | ¶ funiculus VIII. MΦST^M; <funiculus A | 13. ¶ melior V. A; XX. Q; <melior C M | 14. <quod CAM | 15. ¶ vidi XXI. Q; <vidi CAM | <cum A.

16 infinitus numerus est populi
omnium qui fuerunt ante eum
et qui postea futuri sunt non
laetabuntur in eo

sed et hoc vanitas et afflictio
spiritus

17 custodi pedem tuum ingrediens
domum Dei

multo enim melior est oboedien-
tia quam stultorum victimae
qui nesciunt quid faciant
mali

V. 1 ne temere quid loquaris ne-
que cor tuum sit velox ad
proferendum sermonem co-

ram Deo

Deus enim in caelo et tu super
terram idcirco sint pauci ser-
mones tui

2 multas curas sequuntur somnia
et in multis sermonibus inve-
nitur stultitia

3 si quid vovisti Deo ne mo-
reris reddere displicet enim
ei infidelis et stulta promissio
sed quodcumque voveris
redde

4 multoque melius est non vovere
quam post votum promissa
non complere

16. infinitus numerus est A¹Z*; infinitus est numerus CA†(statim corr.)Z², ex 1, 15 |
17. multo — oboed.] *praem.* et adpropinqua ut audias C, *lectio conflata ex hexaplari recensione.*

V. 1. ne ... neque CA²Z; nec ... neque A* | coram deo CZ et *Spec. cum hebr. et LXX*; coram domino A | 4. non uouere quam ... non complere m *cum archetypo*, cf. *Num.* 30, 5, *Verba dierum* (II Par.) 6, 15, *Prov.* 25, 14; non uouere et reddere quam ... non complere C; non uouere quam ... non reddere AZ et *plures codd.*, vi verborum reddere et redde v. *praec.*

Deest W partim usque ad v. 3, si quid; adest m a v. 4, est.

16. ~ est num. CXΣ¹A¹QYΦZ²SΩ^M,
fortasse ex 1, 15 | fuerant Ψ^DΩ^S | eum] me
Θ^A, cf. 1, 16 et 2, 9 | ~ postea qui Q | futuri
sint Θ^A; fuerunt futuri sunt Ω^M | eo] aeuo
Y | uanitas] *praem.* est Ω^M; + est L, cf. 6, 9
et 8, 10 | afflictione Ψ^D.

17. custodi — dei om. Ω^M | ingrediendo
Ψ^D | multo — oboed.] *praem.* et adpropinqua
ut audias CΣ¹L²Q²Y²ΦΘZ²S²Ψ^DΩ^{SJ} *edd.*,
lectio conflata ex recens. hexaplari (vide codd. gr.
23, 106, 253), cf. etiam hebr., Aq., Hier. in loc.;
praem. ut audias Ω^M | qui] L*; quia L² *cum*
hebr., LXX, Hier. in loc. | quid facient S*;
quid faciunt XΦ¹T*arelvst; quod faciant C.

V. 1. ne] nec A*ΘΩ^S | timere Φ^G |

quod Ω^M | loqueris Ψ^D | nec Γ^M | deo] *Spec.*;
domino X*(ut vid.)Σ^C*ALQΨ^D | supra Y |
sunt Ω^{S*} | ~ ser. tui pauci Y.

2. curas] causas a | secuntur CXADT
SI^MΩa; sequuntur QΨ^D | somn.] omnia X |
inuenietur LQY*Γ^{M2}(*alt. e in ras.*)Ω^Sagrelst |
stultitiam Q*Ψ^{D*}.

3. deo] L*; coram deo L² | displicet
XΣDQ*ΘT | ei] et XT | infidelitas D | quo-
cumque Ψ^D; quoquumque Y*.

4. multoque] L*; multumque C; multo
enim L²; multo Ψ^D | uouere] m; + et reddere
CX, cf. *Pelag. ad virginem dev.*, P. L. 17, 582
(et facere) | complere = CX²(ōp in ras.)m;
reddere *cett. et Spec.*

16. <infinitus CAM | <et qui A | <sed CA | 17. ¶ custodi XXII. Q; *Div. sine num.* X; <custodi
CAM | <multo CAM | ¶ qui X. Φ^{RG}.

V. 1. ¶ ne V. Ω; X. MDΦ¹Γ^A; *Div. sine num.* Ψ^D; <ne CA | <deus CAM | 2. <multas CA |
3. ¶ si XI. MΦSΓ^A; *Div. sine num.* Ψ^D; <si CA | <displicet A | <sed M | 4. multoque CA.

⁵ ne dederis os tuum ut peccare
faciat carnem tuam neque di-
cas coram angelo non est
providentia
ne forte iratus Deus super ser-
mone tuo dissipet cuncta
opera manuum tuarum
⁶ ubi multa sunt somnia plurimae
vanitates et sermones innu-
meri tu vero Deum time
⁷ si videris calumnias egenorum
et violenta iudicia et subverti
iustitiam in provincia non

mireris super hoc negotio
quia excelso alius excelsior est et
super hos quoque eminentiores
sunt alii ⁸ et insuper universae
terrae rex imperat servienti
⁹ avarus non impletur pecunia et
qui amat divitias fructus non
capiet ex eis
et hoc ergo vanitas
¹⁰ ubi multae sunt opes multi et
qui comedant eas
et quid prodest possessori nisi
quod cernit divitias oculis suis

5. ut peccare faciat XΣA cum Hier. in loc. (cod. R); ut peccare facias CZ et cett. codd. cum Spec., vi verborum dederis et dicas eiusdem v. | super sermone tuo Z^m et aliquot al. cum Spec., cf. hebr. et LXX; super sermones tuos CA | 7. violenta CZ; uiolentia A | et super hos AZ; et super hoc C | 8. insuper AZ; super C, vi v. praec. | 9. impletur AZ^{*} et Spec.; implebitur C(inpleu.) Z^a | 10. multae sunt AZ; sunt multae C | qui comedant AZ^{*}; qui comedunt CZ^a | cernit Zm cum codd. fere omn.; cernet CA.

Adest m.

5. faciat = XΣA cum Hier. in loc. (cod. R, bis); facies Q^{*}; facias Q^am cett. cum Spec., Sal., Miss. bobb. f. 207^v | neque] L^{*}; ne L^am Spec. cod. S | est om. Y^{*} | prouid.] prudentia L^{*}Ω^j | iratus] m; irascatur X cum LXX et Hier. in loc., cf. hebr. | dominus Ω^{sj}m (ut vid.) a Spec. cod. S | super] contra arel^bst | sermone tuo] Q^{*}Z^m Spec.; sermonem tuum ΣDQ^a; sermones tuos CXAL^{*}Y^{*}ΦZ^aΓΩarel^bst Miss. bobb. l.l.; + et A, cf. hebr., LXX, Hier. in loc. ¶ hebr. ant. « sermones tuos » al. « sermone tuo » Iac. | suarum Ω^j* ut vid.

6. plurimae + sunt arel^bst.

7. calumnias] Y^{*}; calumniam Y^a cum Hier. in loco; cf. hebr. et LXX | uiolenta] m; uiolentia Σ^tAL^{*}Q^{*}T^{*}WS^{*}Γ^m; uiolentia hac Y^{*} | et subuerti^{*} T^{*}; subuerti et Y^{*} | mire-
ris super] in ras. W^a; miseris super Y^{*} | nego-
tio] iudicio C | ~ excelsior est alius agrel^bst;

~ excelsior alius est Ω^{sj} | super hos] super h[.] m; super his D; super hoc CT^{*}; hoc Σ^t*C.

8. insuper] super CΦG^{*}m.

9. auaris L^{*} ut vid. | impletur] Z^m Spec.; i(m)plebitur (vel -uitur) CXΣMDY^{*}ΦZ^aΓΨ^d Ω edd. cum Hier. in loc. et in Is. 1, 23 | pe-
cuniam D | diuitias] pecunias Π^h | fructum
edd. | capiet S^{*}; capit W^m; accipiet ΣΩ^m;
impletur Θ | et (x^o) in Y^{*}, cf. 4, 4 et 4, 8.
¶ et Y | uanitas] D; est uanum D^e.

10. ~ sunt multae CΨ^d | multi etiam
qui Ω^m; et multi qui Ω^s; multi qui t. ¶ hebr.
et anti. non interponunt « et » Guill. et Iac. |
comedant] Z^{*}S^{*}; comedunt CXΠ^hY^{*}ΦΘZ^a
TS^aΓ^aΩ edd. cum Hier. in loc.; comede[.] Ψ^d;
[...nt D; legi nequit m | eas] Y^{*}Γ^m*; eos
Γ^m*; ex eis Y^a | cernit] m; cernet CA; cer-
nat Θ | suis] eius L^{*} | ~ oc. suis diuit. A.

5. ¶ ne dederis XXIII. Q; <ne dederis CAM | <neque A | <ne forte CA | 6. <ubi CAM | 7. <si CAM | <non A | <quia CA | <et super A | 8. <et A | 9. ¶ avarus XII. MΦZSΓ; Div. sine num. Ψ^d; <avarus CA | <et hoc CA | 10. <ubi CM | <et quid CAM.

- ¹¹ dulcis est somnus operanti sive
parum sive multum comedat
saturitas autem divitis non
sinit dormire eum
¹² est et alia infirmitas pessima
quam vidi sub sole
divitiae conservatae in malum
domini sui ¹³ pereunt enim
in afflictione pessima
generavit filium qui in summa
egestate erit
¹⁴ sicut egressus est nudus de utero
matris suae sic revertetur et
nihil auferet secum de labore
suo
¹⁵ miserabilis prorsus infirmitas
quomodo venit sic revertetur
quid ergo prodest ei quod labo-

- ravit in ventum
¹⁶ cunctis diebus vitae suae come-
dit in tenebris et in curis
multis et in aerumna atque
tristitia
¹⁷ hoc itaque mihi visum est bo-
num ut comedat quis et bibat
et fruatur laetitia ex labore
suo quod laboravit ipse sub
sole numerum dierum vitae
suae quos dedit ei Deus
et haec est pars illius
¹⁸ et omni homini cui dedit Deus
divitias atque substantiam
potestatemque ei tribuit ut com-
edat ex eis et fruatur parte
sua et laetetur de labore suo
hoc est donum Dei

13. generavit AZ; generabit C | 14. auferet CZ; aufert A | 15. reuertetur CZ; reuertitur A | 17. mihi uisum est CZ; uisum est mihi A | quos dedit CZ; quod dedit A.

Deest D a v. 11, operanti, usque ad v. 18, dei; adest m.

11. operantis Π^Hm (ut vid.) | paruum L | multum] Θ^A (mult in ras.); *praem.* **** Q | diuitiis L* | sinit ΘZ*T* | ~ eum dormire Ωaref^{usc}.

12. et om. Q | malum] manum L* MQ.

13. pereunti Ω^S | in afflictionem Γ^M; afflictione W | pessimae Y* | generabit CX ΣΓm | filium + suum M* ut vid. | egestate + sua Ω^M.

14. sicuti C | nudus om. S* | ~ nudus egr. est m, cf. Iob 1, 21 | suae] m; om. C | reuertitur YT*Γ^M*; *praem.* et L. ¶ « reuertetur » Guill. | et — suo om. L* | aufert A YΘΓ^AΨ^D. ¶ « auferet » Guill.

15. miser.] mirabilis Ω^M | sic] si g | reuertitur AYT*W; reuertatur Q*Γ^M*. ¶ « sic reuertetur » Guill. | laborabit X | in

uento Θ^H2Z*; in uentu Θ^H*A; iumentum a.

16. uitae suae] suis Ω^M; uitae Γ^M* | comedit] A*; comedet A² | ~ in multis curis Ψ^D | in aerumnis Θ; aerumnis T | trist.] iustitia Ψ^D.

17. ~ uisum est mihi AΩ^J *edd.* | ~ et bibat quis Ω^S | ex] m; de Σ, cf. v. 14 et v. 18 | suo om. Φ^R | quod] quo Σ^TLWS*Γ^AΩ *edd.* cum Hier. in loc. | laborabit X | ipsa Θ^A*; om. Q cum Hier. in loc. | ~ quod ipse labor. X²; ~ ipse quod labor. X* | numerum = CAQ YΦ^PΓ^M2m (ut vid.); numer[...] Ψ^D; numero Γ^M* *cett.*, cf. 2, 3 et 7, 1 | quos] quod Σ^CA QY*TW* | et om. LT | hoc est Ω^M; haec Γ^A; hae L*.

18. et (1°) ut S* | deus om. C | ei om. T* | tribuat S* | et (2°) om. W² | et (3°) om. W | de] in A, cf. 9, 9 | est] enim Π^H.

11. <dulcis CAM | <saturitas A | 12. ¶ est XXIII. Q; <est CAM | <divitiae CAM | 13. <per-
eunt A | <generavit CM | 14. <sicut CA | <et A | 15. <miserabilis CAM | <quid CAM | 16. <cunc-
tis A | 17. <hoc CAM | <ut A | <numerum A | <et haec C | 18. ¶ et omni VI. AL; XXV. Q;
Div. sine num. Ψ^D; <et omni M | <potestatemque CA | <et fruatur A | ¶ et laetetur VI. Ω^M.

19 non enim satis recordabitur dierum vitae suae eo quod Deus occupet deliciis cor eius

VI. 1 est et aliud malum quod vidi sub sole et quidem frequens apud homines

2 vir cui dedit Deus divitias et substantiam et honorem et nihil deest animae eius ex omnibus quae desiderat

nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo sed homo extraneus vorabit illud

hoc vanitas et magna miseria est

3 si genuerit quispiam centum et vixerit multos annos et plures dies aetatis habuerit et

anima illius non utatur bonis substantiae suae sepulturaque careat

de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortivus

4 frustra enim venit et pergit ad tenebras et oblivione delebitur nomen eius

5 non vidit solem neque cognovit distantiam boni et mali 6 etiamsi duobus milibus annis vixerit et non fuerit perfruitus bonis

nonne ad unum locum properant omnia

7 omnis labor hominis in ore eius sed anima illius non impletur

VI. 1. aliud malum CZ; alium malum A | 2. tribuit CZ; tribuet A | 3. ego AZ; ergo C, cf. II^{um} apparatus in 2, 1 | 4. pergit AZ³; perget CZ³.

Deest D a v. 3, utatur; adest m.

19. satis om. Φ^R | diebus Y; om. L* | deus om. L† | ~ del. cor eius occupet L*.

VI. 1. et (1°) om. m ut vid. | alium A L*(ut vid.) | et quidem] ¶ uel «quod et» Iac.

2. uir cui dedit] circumdedit T | deus (1°) om. W† | ~ deus dedit ΣΓ^MΩ^{SJ} | eius] su(a)e Ω^Sarels^t. ¶ uel «suae» Iac. | quas Π^H | tribuet XAΨ^D cum LXX | ei om. C | deus (2°) dominus T | ~ deus pot. Ψ^D | ex eis X | uorauit Σ^CLDQYΘTW | illum Y* | ~ miser. magna rels^t | est] ***e** D.

3. genuit Q* | centum + liberos Q²Φ Z²S²Ωarels^t, cf. comm. Hier. in loc.; + filios LY²ΘWS*Ψ^D | et (1°) + si L² | annos] dies Ω^M† | sepulturaeque T; sepulture quae Q* | caret Ψ^D; erat W* | ego] ergo CLYΨ^D; om.

Σ^T*Γ^A cum hebr., LXX, Hier. in loc.; legi nequit m | illi Y | sit] fiat Ω^S. ¶ hebr. ant. «sit», uel «fiat» Iac.

4. pergit] Z³; perget CΠ^HΦ^{PZ} | et (2°) om. Ω^M | delebitur] m; tradetur Σ^T.

5. neque cogn.] m; nec uidit C.

6. etsi Ω^M | annis om. Q* | superuixerit X | fruitus Γ^M* | ad**** L | ~ locum unum L* cum hebr., LXX, Hier. in loc. | properent Ψ^D.

7. hominis] omnis Γ^M*; homnis Γ^M2 | illius] eius ΘΩ^Sarels^t | impletur] Z²S*²; i(m)plebitur Σ^{TC}(-uitur)Π^HLYΦ^{P2}(ebitur in ras.)ΘZ³*WS²ΓΩm(inpl[.]itur) edd. cum LXX et Hier. in loc.; + bonis ΘS²Ω^{SJ}. ¶ non est subiungendum quod dicitur «bonis» iuxta hebr. et anti. Guill. hebr. ant. non habent «bonis» Iac.

19. <non CAM.

VI. 1. ¶ est VI. Ω^{SJ}; XIII. MDΦZΓ; XXVI. Q; Div. sine num. X; <est CA | 2. <vir CAM | <nec CA | <sed A | <hoc CA | 3. <si CAM | <et anima A | <de CA | 4. <frustra CAM | 5. <non CAM | 6. <etiamsi A | <nonne C | 7. ¶ omnis XXVII. Q; <omnis CA.

⁸ quid habet amplius sapiens ab
stulto et quid pauper nisi ut
pergat illuc ubi est vita
⁹ melius est videre quod cupias
quam desiderare quod ne-
scias
sed et hoc vanitas est et prae-
sumptio spiritus
¹⁰ qui futurus est iam vocatum est
nomen eius et scitur quod
homo sit et non possit contra
fortiorem se in iudicio con-
tendere
¹¹ verba sunt plurima multa in

disputando habentia vanita-
tem

VII. ¹ quid necesse est homini
maiora se quaerere cum igno-
ret quid conducat sibi in vita
sua
numero dierum peregrinationis
suae et tempore quo velut
umbra praeterit
aut quis ei poterit indicare quid
post eum futurum sub sole sit
² melius est nomen bonum quam
unguenta pretiosa et dies mor-
tis die nativitatis

VII. 1. se quaerere Z; se quaereret A; sequere C | quum ignoret CZ; cum ignorat A | numero CZ; numerum A, ut supra 5, 17 | tempore quo ΣLQW, quod cum contextu magis concordat; temporum quo A; tempore quod CZ, facilis corruptio | ei poterit CZ; poterit ei A | sub sole sit AZ; sit sub sole C | 2. et dies mortis die natui. Σ^TLMZ cum aliquot al. et archetypo, cf. hebr. et LXX; et dies mortis quam dies natui. A; et dies mortis dies natui. C.

Deest D; adest m usque ad v. 1, homini.

8. quid (1°) qui T*; + enim X cum Hier. in loc. | ab] m; om. Σ^T*LΦ^PΩ^S | ~ ampl. ab stulto sap. Ω^{SJ}; ~ sap. ampl. ab stulto Y. ¶ mod. « ab stulto sapiens », hebr. ant. « sapiens ab stulto » Iac. | et om. L* | quid (2°) quod Y* | pergat] purgat Φ^R | ~ uita est Ω^M.

9. est (1°) om. Q* | nescias] in ras. Φ^{G2} | sed et] m; sed ΣΨ^D | est (2°) om. Θ cum LXX et Hier. in loc.

10. quis Ω^M. ¶ uel « quis » Iac. | futurum C†Ψ^D; facturus Σ^{C*} | uocatus Y* | eius] est Γ^A | scitur] Γ^{M*}; sciatur XΓ^{M2}; sciatur m ut vid.; scit Y* | sit] est X cum Hier. in loc. | se om. Ω^M | in om. ΣLQΘm | ~ cont. iudicio Θ.

11. multa = CXAZ*S*Γ^Mm (ut vid.), cf. hebr. et LXX; multam ΣΠ^HL²ΘTW*Γ^A; multum L*QW²; multamque Z^{S2} cett. | in om.

M*W* | habent Θ | ~ uan. habentia Ω^{SJ}.

VII. 1. est om. Θ^A | ~ hom. est Ω^S | se quaereret A; quaerere X; sequere CΣ^T | ignorat ΣΠ^HAΩ^{MS} | cond.] contingat Y* | numerum AΨ^D, cf. supra 5, 17. ¶ uel « nume- rum » Iac. | dierum + uitae suae L*, cf. 2, 3 et 5, 17 | et om. Π^{H*} | tempore quo = ΣL* QW*; temporum quo A; tempora quod Θ^A; tempore Y*; tempore quod L²Y²W² cett. | uel- uti C | praeterit] Z*; pr(a)eterit L²QΦ^{RGP2} (it in ras.) Z²Ψ^DΩ^{MS} | ei potest Y; poterit ei AΓ^M; poterit Θ^{A*} | iudicare Ψ^{D*} | qui Ψ^{D*} | fut. sub sole sit] in ras. Ω^{J2}; sub sole fut. sit Π^H; fut. sit sub sole CX; fut. est sub sole Q.

2. est om. Y; + enim Φ^P | ~ preciosa unguenta Ω^S | dies mortis dies natui. CXΣ^{C*} QΓ^{M*}Ψ^D; dies mortis quam dies natui. A; dies die natui. X; die natui. Y*.

8. <quid habet CAM | 9. <melius CAM | <sed CAM | 10. ¶ qui XXVIII. Q; <qui CAM | <et scitur A | 11. ¶ verba VII. Ω^{SJ}; XXVIII. Q; <verba CAM.

VII. 1. ¶ quid necesse VII. Ω^M; XIII. MΦZSΓ; <quid necesse CA | <numero CA | <aut CAM | 2. ¶ melius VII. AL; XXX. Q; <melius C.

- ³ melius est ire ad domum luctus
quam ad domum convivii
in illa enim finis cunctorum
admonetur hominum et vi-
vens cogitat quid futurum sit
⁴ melior est ira risu quia per tris-
titiam vultus corrigitur ani-
mus delinquentis
⁵ cor sapientium ubi tristitia est
et cor stultorum ubi laetitia
⁶ melius est a sapiente corripi
quam stultorum adulatione
decipi
⁷ quia sicut sonitus spinarum ar-
dentium sub olla sic risus stulti

- sed et hoc vanitas
⁸ calumnia conturbat sapientem
et perdet robur cordis illius
⁹ melior est finis orationis quam
principium melior est patiens
arrogante
¹⁰ ne velox sis ad irascendum quia
ira in sinu stulti requiescit
¹¹ ne dicas quid putas causae est
quod priora tempora meliora
fuere quam nunc sunt
stulta est enim huiusmodi in-
terrogatio
¹² utilior est sapientia cum divitiis et
magis prodest videntibus solem

3. admonetur C *cum Spec.*; ammonetur Z²(*tur in ras.*); ammonemur A, *cf. Hier. in loc.* |
5. sapientium CZ; sapientum A | 12. utilior est sap. cum diuitiis AZ; hutilior sapientia quam
diuitiis C.

Deest D.

3. est *om.* W | ad (1° et 2°) in Θ *cum Sang.*, *Ambr. ep.* 63, 106, *Aug. de civit. Dei* 17, 20 | fines XT* | a(d)monetur Q²(*tur in ras.*); admonetur X; a(d)monemur Π^H*AT WS*Γ^Mg, *cf. Hier. in loc.*; admonemur Z* | ~ cunct. fin. admon. hom. Ω^S; ~ fin. admon. cunct. hom. X*; ~ fin. cunct. hom. admon. QΘ | uiuens] iuuenis Ω^S; + homo ε | quid] Z*; quod Z² | futurum] M*Y* *Spec.*; futurum ΣΠ^HLM²QY²Φ^P*(*ut vid.*)TST. ¶ uel «futurus» Iac.

4. melius YΦ^RΓ^M | est *om.* Ω^M | risui X; riso Y* | pre tristitia Σ, *cf. Luc.* 22, 45 | corrigitur (corrig. Ω^M*) Ω^M.

5. sapientum AT^A | laetitia + est Γ^A.

6. est + enim Φ^P | a *om.* A* | sapiente] Θ^{A2}(*alt. e in ras.*) | corripit] ¶ uel «corrigi» Iac. | adulatione] Y²Z*; adolatione C(had.) XΣLM*Q*Y*²Φ^RGZ²a.

7. sicuti C | sub ollas M* | ~ sub olla ard. Ω^S | risu Π^H*Y* | stulto A | et *om.* T* | uanitas + est C, *cf.* 2, 23; 4, 8; 6, 9; 8, 10.

8. perdet] Q*Θ^H*; perdit ΣΠ^HQ²Θ^{H2} Z*TWST^Ag *Sal.*; perdat Φ^G | robur] W*; robor M*Q*Y*T*W²ST^M | illius] eius Ω^Sa.

9. melior — princ. *om.* Y* | melior est (1°) Y²; melius est Π^HY², *cf. vv.* 2, 3, 6, *et Hier. in loc.*; + enim Ω^S. ¶ «melior est finis» *Hug. et Guill.* | principium] Y²; principio Y² | est (2°) *om.* C; + enim Φ^P | patiens] sapiens A | arroganti TΨ^D; arrogantem (adr. YZ) Π^H*Y*Z*.

10. ~ sis uelox Ω *edd.* | stultorum W *cum Ambr. exhort. virg.* 77, *Hier. in loc.*, *Ps.-Aug. spec.* 89 | ~ in sinu stulti ira Q | requiescet Γ^M *cum LXX et Sang.*

11. causa XΣQ*T*Ψ^D *Spec. codd. P** S | est (1°) esse Ψ^D | quod] L²(*od corr.*) | fuerunt Σ; fuerant Γ^M *ut vid.* | enim est g^{rel}sc; est Θ *Brev. goth.*, *P. L.* 86, 539; enim L* | huiusmodi S*a | interr.] cogitatio Σ^T.

12. est] enim est Ω^S; *om.* C. ¶ «utilior est» *Hug.* | cum] quam CΣ^TS*; *om.* Y². ¶ «cum» *Guill.* | sole Y*Ψ^D.

3. <melius CAM | <in CAM | 4. <melior CAM | 5. ¶ cor XXXI. Q; <cor CAM | 6. ¶ melius XXXII. Q; <melius CAM | 7. <quia CAM | <sed CA | 8. ¶ calumnia XXXIII. Q; <calumnia CM | 9. <melior est finis CAM | <melior est patiens A | 10. ¶ ne XV. MΦZST^A; XXXIII. Q; *Div. sine num.* Ψ^D; <ne CA | 11. ¶ ne VII. (*pro VIII.*) A; VIII. L; XXXV. Q; <ne CM | <stulta CA | 12. <utilior CAM.

- 13 sicut enim protegit sapientia sic
protegit pecunia
hoc autem plus habet eruditio
et sapientia quod vitam tri-
buunt possessori suo
- 14 considera opera Dei quod nemo
possit corrigere quem ille de-
spexerit
- 15 in die bona frui bonis et ma-
lam diem praecave
sicut enim hanc sic et illam fecit
Deus ut non inueniat homo
contra eum iustas querimo-
nias
- 16 haec quoque vidi in diebus va-
nitatis meae

- iustus perit in iustitia sua et
impius multo vivit tempore in
malitia sua
- 17 noli esse iustus multum neque
plus sapias quam necesse est
ne obstupescas
- 18 ne impie agas multum et noli
esse stultus ne moriaris in
tempore non tuo
- 19 bonum est te sustentare iustum
sed et ab illo ne subtrahas ma-
num tuam quia qui Deum
timet nihil neglegit
- 20 sapientia confortabit sapientem
super decem principes civi-
tatis

13. plus habet AZ *cum Spec.*; hamplius habet C, *cf.* 1, 3; 3, 9. 19; 6, 8 | 15. illam AZ; illa C | 16. perit ... uiuit Z *et codd. fere omnes*; perit ... uiuet A; periit ... uiuet C | 19. deum AZ; dominum C | 20. confortabit C *et aliquot al.*; confortauit AZ²(*in ras.*), minus *recte*.

Deest D.

13. sicuti C | enim *om.* Σ^T | protegit sap. sic *om.* T* | proteget (*utroque loco*) ΣQ* S* | autem] enim L | plus habet] Y*S*; amplius habet C(hamp.)XΣLY²Φ^FΘS², *cf. Hier. comment. in loc.*; habet plus T²; habet plus habet Π^H; habet T* | quod] quo S* *ut vid.*

14. quod] quem C | posset A; potest X | despexerit] W*; despexerat M*; despexit ag; despexerit CQ*Y*Z*TW²S*Ψ^D*

15. bona] bono ΣQS | malum XΘW S | diem] die Y*Γ^A | ~ malam praec. diem Ω^M; ~ diem malam praec. L | sicuti C | hanc] Z²; hunc Y*Z²(*ut vid.*) | sic et] sicut Z*; sic Γ^M | illa CY*; *om.* Π^H* | dominus X.

16. uanitatis] iuuentutis W(iub. W*) S*Γ^M; natiuitatis Ω^{MS}. ¶ « uanitatis » Hug. Ier. ant. hebr. « uanitatis », uel « natiuita-

tis » Iac. | periit CΨ^D | in] et Y* | ~ sua iust. LMQ *cum Ambrosiast. in Rom. 12, 19 (sed om. cod. Cass. 150)* | uiuet CAL | in] et in Ω^S | ~ sua mal. Ω^{SJ}.

17. sapiens S* | est + melior est sapiens adrogante L*, *cf. v. 9.*

18. ne] Y*S*; nec Y²S²; neque T | stultum Γ^M*

19. est] est enim X; *om.* L* | te *om.* Θ | sustentare] Θ^{A2}(*tar in ras.*); sustare T* | ~ sust. te Q | iustum] istum r | sed *om.* s | et *om.* YΦ^GΨ^D | dominum CX Sal. | ~ timet deum Ω^Sagrelst.

20. confortauit Π^HAQYΦZ²TW*Γ^Ψ^D Ω^{SJ} *edd.*; confir**** Z*. ¶ hebr. et anti. « confortauit » Guill. | principem X | ciuitatis *om.* Z*.

13. <sicut CAM | <hoc CAM | 14. ¶ considera XXXVI. Q; <considera CAM | 15. <in CAM | <sicut CAM | <ut A | 16. ¶ haec XXXVII. Q; <haec CAM | ¶ iustus Div. sine num. X; <iustus CAM | 17. <noli CAM | 18. <ne impie CAM | 19. <bonum CA | <quia A | 20. <sapientia CAM.

²¹ non est enim homo iustus in
terra qui faciat bonum et non
peccet
²² sed et cunctis sermonibus qui
dicuntur ne accommodes cor
tuum
ne forte audias servum tuum
maledicentem tibi ²³ scit enim
tua conscientia quia et tu cre-
bro maledixisti aliis
²⁴ cuncta temptavi in sapientia
dixi sapiens efficiar et ipsa lon-
gius recessit a me ²⁵ multo
magis quam erat
et alta profunditas quis inve-
niet eam
²⁶ lustravi universa animo meo ut

scirem et considerarem et
quaererem sapientiam et ra-
tionem
et ut cognoscerem impietatem
stulti et errorem imprudentium
²⁷ et inveni amariorem morte mu-
liorem quae laqueus venato-
rum est et sagena cor eius
vincula sunt manus illius
qui placet Deo effugiet eam qui
autem peccator est capietur
ab illa
²⁸ ecce hoc inveni dicit Ecclesias-
tes unum et alterum ut inve-
nirem rationem ²⁹ quam ad-
huc quaerit anima mea et
non inveni

27. amariorem morte mulierem A et *conplures alii cum hebr. et LXX*; amariorem mor-
tem mulierem CZ | sagena AZ²(e ex i); sagenae C cum hebr., sed et cum LXX et Hier. in loc. |
manus AZ; manu C | effugiet CZ; effugit A | 28. dicit C et aliquot al., melius ut vid.; dixit
AZ, ut supra 1, 2 et infra 12, 8.

Desunt DΓ^A(*partim a v. 27, uincula, fol. lac.*).

21. est om. Ψ^D | homo om. Π^H | in ter-
ram Ψ^D; *praem.* quis T | qui] quin Q ut vid. |
facit Y*Ω^M | bonum om. Z* | et] ut Φ^R.

22. et om. A | qui] qu(a)e QYΩ^M | ne
(1°) nec Q*g | tuum (2°) om. T*Ω^{MS}ael.
¶ « tuum » Hug. hebr. ant. « tuum » Iac. |
tibi] sibi Ψ^D.

23. scit] sicut a | tua conscientia] Z*³;
tuam conscientiam YZ²; conscientia tua Θ
Ω^{SJ}arelst Brev. goth., P. L. 86, 539 | et] haec
Ψ^D; om. Θ.

24. dixi] *praem.* et XΠ^{BQ} Greg. M.,
P. L. 76, 633, cum Hier. in loc. | ~ a me reces-
sit L.

25. et + ut X | quis] quam L* ut vid. |
inuenit Ω^{S*} | ea A.

26. et querere Γ^A; om. ΦΨ^D. ¶ « et
quererem » Hug. hebr. Ier. « et quererem »

Iac. | et (4°) om. S*Ω^{M*} | cogn.] agnoscerem
X | stultitiam et terrorem Γ^M ut vid.

27. mortem CXΠ^{H*}Q*Y*ΦΘZW*Γ^{A2}
(rescr.)Ψ^DΩ^M | mulierem om. Θ^H | quae — est
(1°) om. C† | uenator Ψ^D; uen***torum ΣT* |
sagina LY*Z*TIΓ^{M*}; sagenae CΠ^H(-ne)ΘW
cum hebr., LXX, Hier. in loc.; saginae S* | sunt]
praem. enim LS²Ω^M; + enim Q | manu C
Γ^{M*} | illius] eius XQΩ^S | qui + autem Ω^S |
placent deo A; timet dominum X | effugit
AΓ^M | ea X; illam WΩ^{SJ}arelbst | est (2°) om.
Γ^{M*} | capitur Γ^MΨ^D | illa] ea Q.

28. dicit] S*; dixit ALQΦΘZS²Ω edd.
cum Hier. in loc.; dixi Ψ^D. ¶ « dixit » Hug. |
heclesiastes X; aeclasiastes C; eglesiastes ΣT;
eglesiastes ΣC | et] ¶ uel « ad » Hug. et Iac.

29. quem Θ cum Hier. in loc. | queret
XΨ^D | animam meam Y* | et non inuenit

<21. non est CAM | 22. <sed CAM | <ne forte CA | 23. <scit AM | 24. ¶ cuncta XXXVIII.
Q; <cuncta CAM | <dixi CA | 25. <et AM | 26. ¶ lustravi XXXVIII. Q; <lustravi CA | <ut
scirem A | <et ut CAM | 27. <et inveni CA | <quae A | <vincula AM | <qui placet C | <qui
autem A | 28. ¶ ecce VIII. A(ex VIII. ut vid.)L; XL. Q; <ecce CM | <ut A.

virum de mille unum repperi
mulierem ex omnibus non in-
veni
30 solummodo hoc inveni quod fe-
cerit Deus hominem rectum
et ipse se infinitis miscuerit
quaestionibus
quis talis ut sapiens est et quis
cognovit solutionem verbi
VIII. 1 sapientia hominis lucet in
vultu eius et potentissimus fa-
ciem illius commutavit
2 ego os regis observo et prae-
cepta iuramenti Dei
3 ne festines recedere a facie eius
neque permaneas in opere
malo

quia omne quod voluerit faciet
4 et sermo illius potestate ple-
nus est
nec dicere ei quisquam potest
quare ita facis
5 qui custodit praeceptum non
experietur quicquam mali
tempus et responsionem cor sa-
pientis intellegit
6 omni negotio tempus est et opor-
tunitas et multa hominis
afflictio
7 quia ignorat praeterita et ven-
tura nullo scire potest nuntio
8 non est in hominis dictione pro-
hibere spiritum nec habet po-
testatem in die mortis

VIII. 8. nec habet CZ; nec habere A.

Desunt D(usque ad v. 2, dei)Γ^A(partim usque ad v. 1, commutavit).

S*; om. Ω^M | repperi] Z²(in ras. lat. spat.)S*; repperit S².

30. hoc om. S* | inueni] *praem.* ****
Ω^M* | quod] quid Σ^T. ¶ uel « quia » Iac. |
hominem rectum] Y*S*; homines rectos Y²
ΘS²; hominem rectus M* | ipse se inf. mis-
cuerit] Y*; ipsi se inf. miscuerint Y²Θ^HWS
Γ^M*, cf. LXX, Hier. in loc. et c. Iovin. 1, 29,
Aug. serm. 284, 4, Cassian. coll. 7, 4 et 13, 12 |
infinitissimis miscuerit M; infinitis miscuit
Ω^M; inmiscuerit Σ^T* | talis] alius A | ut om.
Ψ^D | est om. T | ~ est ut sap. X | nouit Ω^{SI}.

VIII. 1. lucescit T | potentissimis Γ^M* |
illius] eius LMQZ | ~ illius fac. Ω^M | com-
mutavit] L*Q*Z²; co(m)mutabit XL²Q²Φ
Z²Ω edd.; commotabit T; inmutavit Θ. ¶
« commutabit » uel « commutavit » Iac.

2. praecepta] S² (*alt. a in ras.*) | iura-
menta T*.

3. recedere] W² (*rece in ras.*) | uol.]
uouerit Ω^M*.

4. et om. T | discere Ω^M | quicquam
Π^HY* | ~ quisq. ei dic. Ω^S | ita] ¶ hoc L.

5. precepta X | non] nec L* | tempus
+ tempus (*initio commatis*) Q | et] ad r |
responsiones X | intelligit r; interegit T. ¶
al. intellegit T.

6. omni + enim r | negotiatio C²(n ex
t) | homini X.

7. quia] S*; qui S²Ω. ¶ « quia » Guill.
mod. « qui », ant. « quia » Iac. | et] ut Ω^S |
uentura] futura Ω^{SI} edd., cf. Hier. in loc. ¶
« uentura » Guill. ant. « uentura » Iac. | nul-
lus Y*S*Γ^M | poterit XQ | ~ pot. scire
Π^HΩ^MJ.

8. in] Z²; om. Z²* | dictione Q*Γ^M;
condicione LZ Brev. goth., P. L. 86, 461; potes-
tate arelvsst | spiritu C; + suum Y²ΘS²Ω^M |

29. <virum CAM | 30. <solummodo CAM | ¶ quis talis XLI. Q; <quis talis CAM.

VIII. 1. ¶ sapientia VIII. Ω; XVI. MΦZΓ; <sapientia CA | 2. ¶ ego XLII. Q; <ego
CAM | 3. <ne CAM | <quia CA | 4. <nec CA | 5. <qui CA | <tempus AM | 6. <omni CAM |
<et multa A | 7. <quia C | 8. ¶ non XLIII. Q; <non CAM.

nec sinitur quiescere ingruente
 bello neque salvabit impietas
 impium
 9 omnia haec consideravi et dedi
 cor meum in cunctis operibus
 quae fiunt sub sole
 interdum dominatur homo ho-
 mini in malum suum
 10 vidi impios sepultos qui etiam
 cum adviverent in loco sancto
 erant et laudabantur in civi-
 tate quasi iustorum operum
 sed et hoc vanitas est
 11 etenim quia non profertur cito
 contra malos sententia abs-

que ullo timore filii hominum
 perpetrant mala
 12 attamen ex eo quod peccator
 centies facit malum et per
 patientiam sustentatur
 ego cognovi quod erit bonum
 timentibus Deum qui veren-
 tur faciem eius
 13 non sit bonum impio nec pro-
 longentur dies eius sed quasi
 umbra transeant qui non ti-
 ment faciem Dei
 14 est et alia vanitas quae fit super
 terram
 sunt iusti quibus multa prove-

8. saluabit CZ; saluavit A | 9. dominatur CZ; dominabitur A | 10. adiuverent Z *cum pluribus codd.*; uiuerent A; haduc uiuerent C, *ut C scripsit Ios. 4, 14; Malachim (III Reg.) 12, 6; Verb. dierum (II Par.) 10, 6* | 12. ex eo quod peccator centies facit CZ; peccator ex eo quod fecit A | 13. transeant CZ; transeunt A | 14. est et C(εt)Z; et est A.

habere AL*(*ut vid.*) | in diem Y* | sinetur T | saluavit Σ^cALW*(salb.)Γ^M.*.

9. in (1°) | ut Γ^M | dominabitur AT Ψ^D; dominator Y* | homini] hominis LT | in (2°) *om.* Φ^G* | suum + malo (in malo Ψ^D) suo ΦΨ^P. ¶ ant. «malo suo», mod. hebr. non habent «malo suo» Iac.

10. sepultos] multos α | etiam cum] Ω^M*; etiam dum Σ^TΩ^M Brev. goth. l.l.; haducum C | adiuuerent] Γ^M*; adhuc (haduc C) uiuerent CΣ^T(uib.)Γ^A*(*rescr.*)^MΨ^DΩ^{ag}re lst Brev. goth. l.l.; adu***rint T*; uiuerent AL. ¶ «cum adiuuerent» decentius dicitur quam sic «cum adhuc uiuerent» Guill. ant. «cum adiuuerent» Iac. | laudabuntur S* | in ciuitatem Q*; *om.* Π^H* | operum] Z*; opera Z² | est *om.* Σ^T *cum Hier. in loc., cf. 2, 21. 26; 4, 4. 16; 5, 9; 6, 2; 7, 7.*

11. etenim] enim A* | quia] quoniam

Q | sententia *om.* T* | ~ timore ullo Ω^{sat} elst | fili L*DS*; *om.* Ω^M*; *praem.* et Q | malum C *cum hebr., LXX, Hier. in loc. et v. seq.*

12. et tamen Ω^M | peccator *om.* T* | ~ pecc. ex eo quod ADYΦΓ^AΨ^DΩ *edd.* | centiens Π^H*; *om.* A | fecit A Brev. goth., P. L. 86, 461; faciet D^o; faciat D | sustentatur] Θ^A (at in ras.); sustentantur Γ^M | ego] *praem.* ecce LQ*(*ut vid.*) | noui S* | deum + ut timeant a facie eius L* *cum Hier. in comm. v. 13, cf. Hier. in loc.* | uerentur] uenerantur Y*.

13. eius] illius C | transeunt AT; trans-
 eat Π^H | timeant Σ^C; timet gr | domini Φ
 Ψ^DΩ^{arel}bst.

14. est et] in ras. L²; et est Ag; est Q* | quae sit Ω^Mlb; *om.* s | multa] mala Ω *edd.* ¶ «quibus multa eueniunt» non est ibi «mala» Guill. mod. «mala», ant. «multa», hebr. non habet «multa» neque «mala»

<nec sinitur CA | <neque A | 9. ¶ omnia XLIIII. Q; <omnia CAM | <interdum CAM | 10. <vidi CAM | <et A | <sed CA | 11. ¶ etenim XVII. MΦZSF; *Div. sine num.* Ψ^D; <etenim C A | <absque A | 12. <attamen CAM | <ego CA | 13. <non sit CAM | <sed A | 14. ¶ est X. AL; XLV. Q; <est C | ¶ sunt iusti XVIII. MΦSΓ^A; *Div. sine num.* Ψ^D; <sunt iusti CA.

niunt quasi opera egerint im-
piorum
et sunt impii qui ita securi sunt
quasi iustorum facta habeant
sed et hoc vanissimum iudico
15 laudavi igitur laetitiam quod
non esset homini bonum sub
sole nisi quod comederet et
biberet atque gauderet
et hoc solum secum auferret
de labore suo in diebus vi-
tae quos dedit ei Deus sub
sole
16 et adposui cor meum ut scirem

sapientiam et intellegerem dis-
tentionem quae versatur in
terra
est homo qui diebus ac noctibus
somnum oculis non capit ¹⁷ et
intellexi quod omnium ope-
rum Dei nullam possit homo
invenire rationem eorum quae
fiunt sub sole
et quanto plus lavoraverit ad
quaerendum tanto minus in-
veniet
etiamsi dixerit sapiens se nosse
non poterit repperire

14. iudico AZ; iudicio C | 15. secum auferret AZ; auferet secum C | 16. diebus ac
(hac C) noctibus CZ*, ut Deut. 9, 9 et Ios. 1, 8; diebus et noctibus AZ², ut Verb. dierum
(II Par.) 6, 20 | 17. laboraverit ... inueniet C, ut immediate infra dixerit ... poterit; labora-
verit ... inueniat AZ, vi fortasse verborum intellexi quod prioris partis huius versus.

Deest Γ^A partim a v. 16, somnum, fol. lac.

Iac. | praeueniunt Π^H | quasi (1°) quia si
Φ^P | opere Y* | quasi (2°) + qui Ω^M | habent
W* | sed — iudico om. Σ^{T†} | et om. Γ^M | hoc
+ uanitas est et Θ, cf. LXX et Hier. in loc. |
iudico] D*; indico a; iudicio CΣ^{T1D2}Γ^{A2}
(rescr.)^{M*}Ψ^D; iudicium Y*Θ^T.*

15. laudauit Ψ^D | est LΘ^A, cf. Hier. in
loc. | homini om. L* | ~ bonum hom. Θ^A
cum Hier. in loc. | comederit YT* | et (1°) om.
T* | biberit DYT* | atque] et LΩ^S | et (2°)
atque et Ω^S | auferret] W*; auferet CLQ*Θ;
auferre W*Γ^{M*}; afferret Ω^{MS}; + et Φ^PΓ^M.
¶ uel « afferret » Iac. | ~ auf. secum C | in]
omnibus aē | uitae + suae ΘΩ^{MSJ*} edd. cum
hebr., LXX, Hier. in loc., cf. 2, 3 et 5, 16. 17.
19 | quos] quod Y; quo S* | ei] illi X | do-
minus XΣ.

16. distensionem L*Ω^Sag; distinctio-
nem XΦ^{P2}(distinct in ras.)ΘZ*Ω^M; dissensio-

nem e. ¶ « distensionem » uel « distinctio-
nem » (sic) Hug. « distencionem » pro quo
hebr. habet « afflictionem » Guill. ant. « dis-
tentionem », Ier. « occupacionem », mod.
« distinctionem » Iac. | quae — terra om. Φ
Ψ^D | in terram Y*Γ^M | est] etiam Ω^M; om.
A* | qui diebus] quibus Γ^{M*} | ac] Z*; et A
MDYΦZ²Ψ^DΩ edd. | somnium X | oculis
non capit] non capit oculis XΩ^{SJ}arelvst;
non accipit C.

17. et (1°) sed Q | intellexit S*Ω^M |
nullam] Q*; nullum T*; nulla DQ²Φ^{G*}Γ^M |
~ inu. homo ΦΨ^DΩ^{MJ} | rationem] Q*; ra-
tione DQ² | eorum om. Z* | ~ sub sole fiunt
Ω^{M*}, ex 9, 3 | quantum ... tantum Z* | labo-
rauit Θ^Ha | ad] a* L* | inueniat Π^HADYΦ
Θ^AZTWSΓ^MΨ^Dagelbst; + minus a. ¶ « in-
ueniet » uel « inueniat » Iac. | se nosse] nosse
D*; se non esse Θ^A; se nosse nosse Y*; se

<et sunt CA | <sed CA | 15. <laudavi CAM | <nisi A | <et hoc CA | <in A | 16. <et adposui CA
M | <et intellegere A | ¶ est XLVI. Q; <est CAM | 17. <et intellexi A | <et quanto CA |
<etiamsi CA.

IX. ¹ omnia haec tractavi in corde meo ut curiose intellegerem

sunt iusti atque sapientes et opera eorum in manu Dei et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit

² sed omnia in futuro servantur incerta eo quod universa aequae eveniant

iusto et impio bono et malo mundo et immundo immolanti victimas et sacrificia contemnenti

sicut bonus sic et peccator ut periurus ita et ille qui verum deierat

³ hoc est pessimum inter omnia quae sub sole fiunt quia eadem cunctis eveniunt

unde et corda filiorum hominum implentur malitia et contemptu in vita sua et post haec ad inferos deducuntur

⁴ nemo est qui semper vivat et qui huius rei habeat fiduciam melior est canis vivens leone mortuo

IX. 2. servantur AZ*; reseruantur CZ³ | aequae eveniant AZ; haecque ueniant C, *sed cf. v. seq.* | deierat A; deiurat Z³(iu in ras.); dixerat C | 3. quae sub sole fiunt AZ; quae fiunt sub sole C, *ut* 1, 13 *et* 8, 9. 17 | contemptu Z; contemtu A; contemptum C | deducuntur AZ²(alt. e in ras.); deducuntur C | 4. uiuens Z; uibens C; uiuus A, *cum recens. hexaplari.*

Deest Γ^A partim usque ad v. 2, eo.

Q* | repperiri X.

IX. 1. curiosius LΘ^A | ~ intel. cur. Ω^S | et opera om. Y* | eorum] illorum X; om. Θ^A | in (2°) om. α | domini C *cum Hier. in loc.*

2. in futuro] Z*; in futurum Σ^cΦΘZ³ TΨ^oΩ^{sj} *edd.* | servantur] Θ^A*(ut vid.)Z*; reseruantur CLΘ^{HA2}Z³ *Brev. goth., P. L. 86, 223* | ~ reseru. in fut. L | uniuerſa] Z³; uniuerſae Q(-se)Y*Z³T | aequae] quae L*Q T²; ***** T* | eueniant] Γ^M*; eueniunt QΓ^{A2}(rescr.)^{M2}; ueniant CΣ^{TC2}Θ^HT*W; uenient Σ^C*L*; ueniunt X; inueniant Y* | impio] iniusto Θ^H | mundo et immundo om. Z* | et inm.] et mundo A* | immolandi Ω^M | uictimae] hostias Ω^J; hostias et uictimae Ω^S | sicut bonus C; om. Ω^M | sic et] W³(ic in ras.); sic α | ut] et Γ^M* | periurus A | ita

et ille] sic et ille Θ^H; sic ille α; ita g | uere X | deierat] W*; deiurat Φ^o†Z³(iu in ras.) Ψ^o; degerat Y³(*pr. e ex i*); dixerat S*Γ^M; dixerat CΣLΓ^AΩ^M *Brev. goth. l. l.*; dicebat Q³(ebat in ras.)Φ^{RG1P3}(in ras.)Z³W³; iurat X.

3. est om. T*Ψ^o | inter omnia] inter Ω^S*; om. Y | fiant Σ^c | ~ fiunt sub sole CX Θ^H *Brev. goth. l.l. cum hebr., cf. LXX et Hier. in loc.* ¶ hebr. ant. «sub sole fiunt» *Iac.* | eadem] W³(a in ras.); eodem Y* | ueniunt A | corde Γ^A | contemptu] L*; contemptui L³Q*; contemptum CΘ^H*(ut vid.)^A*(ut vid.) | post haec] postea S* *ut vid.* | ad inferus Y*; ad inferna Ω³; ad feros Θ^AS* | deducuntur] Z³(alt. e in ras.); deducuntur CΣΠ^HΘ^HTSgr.

4. huiusmodi rei Ω^Sα | est (2°) om. Σ^C* | uiuus ALYΦΘ^AΓ^AΨ^oΩ *edd. et Sal. cum Sang.*

IX. 1. ¶ omnia XLVII. Q; <omnia CAM | ¶ sunt IX. Ω; XVIII. MΦS; *Div. sine num.* Ψ^o; <sunt CA | <et tamen A | 2. <sed CAM | <eo A | <iusto C | <immolanti A | <sicut CAM | 3. <hoc CAM | <quia A | <unde CAM | <et post A | 4. ¶ nemo XVIII. Γ^M; <nemo CAM | <melior CAM.

- ⁵ viventes enim sciunt se esse mortuos
mortui vero nihil noverunt amplius nec habent ultra mercedem quia oblivioni tradita est memoria eorum
⁶ amor quoque et odium et invidia simul perierunt nec habent partem in hoc saeculo et in opere quod sub sole geritur
⁷ vade ergo et comede in laetitia panem tuum et bibe cum gaudio vinum tuum quia Deo placent opera tua
⁸ omni tempore sint vestimenta

- tua candida et oleum de capite tuo non deficiat
⁹ perfruiere vita cum uxore quam diligis cunctis diebus vitae instabilitatis tuae qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuae
haec est enim pars in vita et in labore tuo quod laboras sub sole
¹⁰ quodcumque potest manus tua facere instanter operare quia nec opus nec ratio nec scientia nec sapientia erunt apud inferos quo tu properas

5. habent CZ; habebunt A | 6. invidia CZ *cum hebr.*; invidiae A | perierunt AZ; peribunt C | 9. vitae instabilitatis AZ^a; vitae et stabilitatis C; instabilitatis Z* | quod CZ*, *ut supra* 1, 3 et 5, 17; quo AZ^a | 10. erunt C(herunt)Z; erit A.

Adest m a v. 7, ergo.

5. enim om. Ω^s | esse om. Σ *Brev. goth.*, *P. L. 86, 223* | moriturus A* | uero] enim MZ* Ω^s | nouer.] noluerunt Θ^H; proderunt Q | habent] S*; habebunt ALMDQΘWS^aΓ | obliuione Y*T.

6. inuidiae AYΦΨ^oΩ^sJarels^t | perierunt] Y*S*; perierunt Γ^M; pereunt Y^aS^a *Brev. goth.*, *P. L. 86, 461*; peribunt CXLQΘ^A Γ^AΩ^M *Greg. M.*, *P. L. 75, 991* | et (3°)] sed Σ^C; om. X | opere] tempore a | quo Γ^M; que Σ^r.

7. in — tuum (2°)] panem tuum in letitia et uinum tuum in gaudio Ω^M | deo pl.] m; domino placuerunt C, *cf. Ambr. de inst. virg. 110 et exhort. virg. 75; Hier. in loc. et ep. 96, 1.*

8. omnia Ω^M* *ut vid.* | sunt Γ^M | oleo

T* | deficient Π^H*.

9. perfrue Π^HY* | uitam XΣY*Z*Γ | uxore] muliere L *cum Hier. in loc. et in Mal. 2, 13* | uitae] ui* Π^H*; om. Z*Ω^I*; + tue X | stabilitatis QΘ^Am; et stabilitatis C(et)X | suae (*utroq. loco*) T | ~ tue inst. Ω^s | qui] quia Θ^A | tibi om. Θ^A*T | sub om. Z* | uanitatis] unitatis W*; natiuitatis Ω^M; uitae Y* | hac A* | in uita + tua L^a | et in] m; et XΣ^r*Z* | quod] Z*m; quo ALMYΦΘZ^aSΨ^oΩ *edd. cum Hier. in loc. (cod. R et ed.)* | labores Ψ^o; laborasti T.

10. ~ potest fac. manus tua Ω^sJ; ~ fac. potest manus tua arels^t | quia] qui A | ratio] oratio A* | sapientiae Γ^M | ~ sap. nec scientia Yagrels^t | erit AQ^a *Greg. M.*, *P. L. 75, 916*; eri[.] D *ut vid.* | quo] Y*^a;

5. <viventes AM | <mortui CA | <quia A | 6. <amor CAM | <nec A | 7. ¶ vade XLVIII. Q; <vade CAM | <quia A | 8. <omni CAM. | 9. <perfruiere CAM | <qui A | <haec CAM | 10. <quodcumque CAM | <quia A.

11 verti me alio vidique sub sole
nec velocius esse cursum nec
fortium bellum nec sapien-
tium panem nec doctorum di-
uitias nec artificum gratiam
sed tempus casumque in omnibus
12 nescit homo finem suum
sed sicut pisces capiuntur hamo
et sicut aves comprehendun-
tur laqueo
sic capiuntur homines tempore
malo cum eis extemplo super-
venerit
13 hanc quoque vidi sub sole sa-
pientiam et probavi maximam

14 civitas parva et pauci in ea viri
venit contra eam rex magnus et
vallavit eam extruxitque mu-
nitiones per gyrum et per-
fecta est obsidio
15 inuentusque in ea vir pauper et
sapiens liberavit urbem per
sapientiam suam
et nullus deinceps recordatus
est hominis illius pauperis
16 et dicebam ego meliorem
esse sapientiam fortitudine
quomodo ergo sapientia paupe-
ris contempta est et verba eius
non sunt audita

11. nec doct. diuitias nec artificum gratiam AZ³; nec doct. diuitiae nec artificum gra-
tia C; nec doct. nec arti** gratiam Z* | 12. nescit CZ; nec scit A | 14. uallabit C | ex-
truxitque A(exstr.)Z; aextruxit quoque C | 15. inuentusque ... liberauit (-bit m) Zm cum
codd. fere om.; inuentusque est (est C) ... liberauit (-bit C) CA, cf. supra 4, 4, contemplatus
sum ... animaduerti in C.

Deest D a v. 11, uerti; adest m.

quod Y².

11. alio] ad aliud ΘΩarelst; ad alia
XLQ*(ut vid.)m(ut vid.). ¶ « alio » Hug. « ad
aliud », al. « alio » Iac. | uidique] que uidi
X; et uidi arelst. ¶ « uidique » Hug. | sub
om. Γ^M | uelocum Γ^{M*}; uelocem T | nec
(2°) ne M* | fortium + esse Ω^J | sapien-
tium Ω^J | diuitiae C cum Hier. in loc. et Cass.
coll. 13, 18; om. Z* | artificium Γ^{M*}a; arti**
Z* | gratia CXΓm(ut vid.) cum Hier. in loc.
et Cassiano l. l. | sed — 12. suum om. m.

12. nec scit AΦW | sicuti (1°) C | amo C
Σ^TM*QYΘ^{HT}Ψ^Dm; homo XΦ^P*Ω^J* (ut vid.) |
sicuti (2°) C; om. æ | auis Q* | compreh.]
Σ^T* (comp.); prehendantur Σ^T*; capiuntur
Θ^H | ~ laq. compreh. arelst | sic] sicut T* |
tempore] praem. in Ω^S arelst cum Hier. in loc. |

eis] in ras. lat. spat. Θ^H | extemplo] S*m; ex-
timplo MY²T*W²S²Ψ^DΩa; exemplo XII^H*
Q*Y*W*I^M | superueniet X.

13. sub solem S* ut vid. | ~ sub sole
uidi Σarelst | probaui* Θ^{A*} | maxima Γ^M.

14. ciuitas] pars Ω^{M†} | paucis T* | ual-
labit CX(bal.) | extruxitque] m; extruxit quo-
que C(aex.)Θ^H; extraxitque Θ^A.

15. inuentusque] m; + est C(est)XAΘ
Ω^{SJ}*arelst | sap.] prudens Θ^H | ~ sap. et
pauper Ω^{M*} | liberabit CXTT^Am; liberat M;
praem. et arelst | homini W*; praem. uerba
Θ^{HA2}Γ^M, ex v. seq.

16. fortitudini Xm; fortitudinem Y*;
quam fortitudinem Γ^MΨ^D | quomodo] quando
Ψ^D | pauperis om. S* | ~ est cont. Ω^S | eius]
illius Ω^S.

11. ¶ verti Div. sine num. XQ; <verti CAM | <sed CA | 12. <nescit M | <sed CA | <sic CA |
13. ¶ hanc XI. AL; L. Q; <hanc CM | 14. <civitas M | <venit CA | <extruxitque A | 15. <in-
uentusque CAM | <et nullus CA | 16. <et dicebam AM | <quomodo CAM.

- 17 verba sapientium audiuntur in
silentio plus quam clamor
principis inter stultos
- 18 melior est sapientia quam arma
bellica et qui in uno pecca-
verit multa bona perdet
- X. 1 muscae morientes perdunt
suavitatem unguenti
pretiosior est sapientia et gloria
parva ad tempus stultitia
- 2 cor sapientis in dextera eius et
cor stulti in sinistra illius
- 3 sed et in via stultus ambulans
cum ipse insipiens sit omnes
stultos aestimat
- 4 si spiritus potestatem habentis
ascenderit super te locum

- tuum ne dimiseris quia cu-
ratio cessare faciet peccata
maxima
- 5 est malum quod vidi sub sole
quasi per errorem egrediens
a facie principis
- 6 positum stultum in dignitate sub-
limi et divites sedere deorsum
- 7 vidi servos in equis et principes
ambulantes quasi servos su-
per terram
- 8 qui fodit foveam incidit in eam
et qui dissipat sepe morde-
bit eum coluber
- 9 qui transfert lapides affligetur
in eis et qui scindit ligna vul-
nerabitur ab eis

X. 1. sapientia et gloria parua AZ; sapientia parua quam gloriosa C | 3. in uia stul-
tus AZ; stultus in uia C | omnes (hom. C) stultos CA²Z; omnes stultus A* | 4. faciet CZ;
facit A.

Deest D; adest m.

17. sapientum Ω^M | principis om. Ω^M;
praem. potentis L | inter om. Γ^M.

18. in unum T | perdit T.

X. 1. muscae — unguenti om. Y* | per-
dunt] in ras. lat. spat. L²; perdet Q; perde[.]t
m | sapientiae gloria L | et gl. par.] m; par-
uaque gloria Ω^SJae; parua quam gloriosa
C; quam gloriosa X; + et rsc | et om. Γ^M |
stultitia] Y*S*; stultitiae LY²OS²m.

2. in dextra a; in dexteram X | illius]
eius ΣT*.

3. et om. Ψ^Dr | ~ stul. in uia CXΘ^H
m | cum] et cum m ut vid. | insipiens] stul-
tus C | omnis T*S* | stultus A*M*Y*T* |
aestimant Φ^P; dicit X cum hebr.

4. ascendit Ω³ | dimiseris] L*; demi-
seris L³Y* | facit Π^HAI^MΩ^Mm, cf. Hier. in

loc. ¶ uel « facit » Iac. | ~ faciet cess. arelsc.

5. est] et W*; et est W²S*; est et Ω^J.
¶ hebr. et anti. non apponunt « et » Guill.,
item Iac.

6. dignitate] honore Q.

7. in hequos C; iniquis ΦG* | principi-
bus Φ^P | ~ amb. super terram quasi seruos
arelsc; ~ quasi seruos amb. super terram X.

8. incidit] Φ^P*W*m; incidet Π^HLQΦ^{P2}
ΘZ*W²S*Γ^AΩ edd. et Spec. cod. S, cum LXX,
Hier. in loc., Prov. 26, 27; incedit T* Spec. cod.
M | in ea Q*Y*m; + et qui uoluit lapidem
reuertetur ad eum m, ex Prov. 26, 27 | se-
pem om. Φ^P | coluber] praem. ut Ω^S*.

9. lapidem Y* | a(f)fligitur ΣY*Z*T
W*Γ^M*; affligetur C | in] ab L | scindet m;
scidit Φ^G | ab] in Θ^H; om. Θ^A* ut vid.

17. <verba CA | 18. <melior CAM | <et A.

X. 1. ¶ muscae X. Ω; XX. MΦΓ; Div. sine num. Ψ^D; <muscae CA | <pretiosior CAM |
2. <cor CAM | 3. <sed CAM | 4. ¶ si LI. Q; <si CAM | <quia A | 5. ¶ est Div. sine num. Q;
<est CAM | 6. <positum CA | 7. <vidi CAM | 8. ¶ qui fodit XXI. MΦZΓ^A; Div. sine num. Ψ^D;
<qui fodit CAM | 9. <qui transfert CAM | <et A.

- 10 si retunsum fuerit ferrum et hoc
non ut prius sed hebetatum
erit multo labore exacuatur
et post industriam sequitur
sapientia
11 si mordeat serpens in silentio
nihil eo minus habet qui
occulte detrahit
12 verba oris sapientis gratia et
labia insipientis praecipita-
bunt eum
13 initium verborum eius stultitia
et novissimum oris illius error
pessimus
14 stultus verba multiplicat ignorat

- homo quid ante se fuerit et
quod post futurum est quis
illi poterit indicare
15 labor stultorum affliget eos qui
nesciunt in urbem pergere
16 vae tibi terra cuius rex est puer
et cuius principes mane com-
edunt
17 beata terra cuius rex nobilis est
et cuius principes vescuntur
in tempore suo ad reficien-
dum et non ad luxuriam
18 in pigritiis humiliabitur conti-
gnatio et in infirmitate ma-
nuum perstillabit domus

11. nihil eo (90 C) minus CZ; nihilominus A | detrahit AZ; detraebit C | 14. quid ante se fuerit CZ; quod ante se fuerit A | 16. rex est puer AZ; rex puer C | comedunt CZ; comedent A | 17. ad luxuriam Z*; ad luxuriam AZ²; ad luxuriandum C | 18. in infirmitate CZ; infirmitate A | perstillabit AZ; prestillabit C.

Deest D; adest m usque ad v. 16, uae [tibi terra].

10. retunsum] T*; retusum T²Ω edd. | erit] Z*m(ut vid.); fuerit XΠ^HLMQYΘ^H Z²TWSΩ³J edd. et Spec. | exacuatur] Z*(ut vid.)Γ^M*m(exc.) Spec. codd. M²PC; exacuatur XΣQΦΘZ²S²(e in ras.)Γ^{AM}2Ψ^DΩ edd. et Spec. cod. S; exacuitur M | industria Σ^TΠ^H* (ut vid.)Y*Φ^RG; industrium T | sequitur] Γ^M*m Spec.; sequetur Π^HQΘS*Γ^{AM}2ΩJ edd.; sequatur S² | sapientiam XΨ^D.

11. serpiens Φ^R | in silentium Θ^H | nihil eo minus] Θ^A2(e in ras.)T*S*; nihilominus (nicilom. X, nihilhom. Σ^TY) XΣALMYT²W S²Γ^{AM}2m*(ut vid.) Spec. cod. S; nihil minus Γ^M* | habet om. Φ^P | qui] quod L* | detra(h)et XΣYS*m; detraebit C.

12. sapienti Y* | precipitabit Γ^M; + in m.

13. nouissimus Σ^T | illius om. L* | errore M*.

14. ignorat] *praem.* et Q | quid] m ut vid.; quod AT*. ¶ uel « quod » Iac. | quod]

Z*m(ut vid.); quid XZ²grelbst Brev. goth., P. L. 86, 464 | post] Z*; post se Π^HZ²relbst &t; post eum g; postea X | ~ post quod Ψ^D | est] sit Ω²arelbst; ***** Q* | qui A | illi] ei Ω² edd.; illa Γ^A | poterat Θ^A* ut vid.

15. adfligit X(affl.)Z*T* | in om. Φ^P* | pergere] Θ^A2(ult. e in ras.).

16. rex puer est XQΓ^Mrelbst; est rex puer Ψ^D; rex puer CΦ^P, cf. hebr., LXX, Hier. in loc., etc. | et om. S* | comedent AΓ^M*.

17. est om. C, cf. hebr., LXX, Hier. in loc. | cuius (2°)] cui Y* | uescunt Ψ^D | in om. C | ad reficiendo Σ^C | ad luxuriam] Z*; ad luxuriam Σ^TALM*Q*YΘZ²T*S²; ad luxuriandum CS²3.

18. humiliabit Y*; humiliatur ¶ | con-tingnatio Π^HΩ^M | in infirmitatem Γ^M2; infirmitate ALWS*Ψ^D Brev. goth. l. l.; infirmitatem Γ^M* | perstillauit Q*Y*T*W*; perstillant Γ^M*; pr(a)estillabit CXΘ^H Brev. goth. l. l.

10. <si CAM | <et post A | 11. ¶ si XXII. MΦZΓ^A; <si CA | <nihil A | 12. ¶ verba XXII. Γ^M; <verba CAM | 13. <initium CAM | 14. <stultus CAM | <ignorat A | 15. <labor CA | 16. ¶ vae LIII. Q; Div. sine num. X; <vae CAM | 17. ¶ beata XXIII. MΦZSΓ; <beata CAM | <et cuius A | 18. <in pigritiis CAM.

¹⁹ in risu faciunt panem ac vinum
ut epulentur viventes et pecuniae oboedient omnia
²⁰ in cogitatione tua regi ne detrahas et in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti
quia avis caeli portabit vocem tuam et qui habet pinna adnuntiabit sententiam
XI. ¹ mitte panem tuum super

transeuntes aquas quia post multa tempora invenies illum
² da partem septem necnon et octo quia ignoras quid futurum sit mali super terram
³ si repletae fuerint nubes imbrem super terram effundent
si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem in quocumque loco ceciderit ibi erit

19. ut epulentur uiuentes AZ; hut aepulentur uibentes C, *pro* bibentes, *ut ex indice orthographico vol. IV constat* | 20. cubiculi AZ; cubilis C *cum Hier. in loc.* | aues caeli portabit C, *in singulari, cum plur. codd. et hebr.*; aues caeli portabunt AZ.

XI. 1. transeuntes aquas CZ; transeuntes et aquas A | 2. mali CZ; malis A.

Deest D.

19. in risu] Z*; in risum LY*ΦZ²T Ψ²αl²u²st; in riso X. ¶ ant. non habent « in risu » set « in risum » quia hebr. habet « ad ridendum » *Iac., item Guill.* | ac] in ras. L²; et Ω *edd. cum Hier. in loc.* | uinum] in ras. W²; + scelus L | ut om. Ψ² | uiuentes] Z*S*; uibentes CXL*W*; bibentes ΣΠ^HL²MQΦΘ^HZ²S²Ψ²Ωael. ¶ al. uiuentes S | et — omnia om. Γ^A | pecunia A | oboedient] T*Γ^M*; ob(o)ediunt XΣLYΦΘZT²WSΓ^{M2}Ψ²Ω *edd. et Brev. goth., P. L. 86, 465, cum Hier. in loc.*; oboedientia A*.

20. regi] rogo T | et (1°) om. T* | cubili XLΦ^PΨ²Ω; cubilis CΠ^H *cum Hier. in loc.* ¶ « cubili tuo » uel « cubilis tui » *Iac.* | tui] Θ^{H2}(i in ras.); tuo Ω^{MJ} | ne] non r | auis] Φ^{P2}*Θ^{H2}*; aues CΣT²AQYΦ^{P2}Θ^{H2}ZTWS*ΓΩ agel²u²st *Brev. goth. l. l.*; abes Σ^C; *praem.* et Ω^{SJ} *edd.* | portabit] Φ^{P2}*Γ^M*; portauit Σ^C Π^H*W*; portabunt AQY*Φ^{P2}ZTW²S*Γ^{AM2} Ωagel²u²st *Brev. goth. l. l.* ¶ « quia auis celi portabit » et infra « adnuntiabit » hebr. et anti. totum habent in singulari *Guill., item*

Iac. | uoc. tuam] uerbum tuum C; uocem r *cum hebr.* | habet] Z²; habent Z²*ae | pinna] M*Θ^{H2}*Z*W*; pennas Π^HM²QYΦΘ^{H2}Z²TW²SIΨ²Ω *edd.*; pennis Σ^C | adnuntiabit] Z*; adnuntiauit CAZ²W; a(d)nuntiabunt YZ²ae.

XI. 1. pan. tuum] manum tuam Φ^P *cum Antiph. miss. rom. (ant. Mitte manum)* | transeuntes] Z²(*alt. s in ras.*); + et AQ*Y* | ~ temp. multa arel²u²st | inueniet Y* | eum Θ^H *Brev. goth., P. L. 86, 465.*

2. partem] Y*Z*Ω^{M*}; partes Y²Z²Ω^{M2S}ae² *Sal. et Greg. M., P. L. 76, 759(bis).* ¶ « partem » *Hug. et Guill.* *Ier. hebr. ant.* « partem », al. « partes » *Iac.* | septimam T | octauam T | ignorat Y | ~ sit fut. T | malis XAW*S*.

3. repleta fuerit Q*; + et Ω^S | imbrem] Z*(*ut vid.*)W²(*alt. m in ras.*); imbres XΠ^HΦZ²Ψ²; ymbre Γ^M *cum LXX; praem.* aquis Z² | aut] siue L; om. Z* | ad (2°) om. Φ^P | ~ ad aq. aut ad austrum Θ^H | in om. Σ^{T*}C | quacumque Ψ² | locum Y.

19. ¶ in XXIII. M; <in CA | <ut A | ¶ et XXIII. ΦΓ^M; *Div. sine num.* Ψ²; <et A | 20. ¶ in cogitatione XXIII. ZSΓ^A; <in cogitatione CAM | <et in A | <quia CAM.

XI. 1. ¶ mitte XI. Ω; XXV. MΦZSΓ; *Div. sine num.* Ψ²; <mitte CA | 2. <da CAM | . <si repletae CA | <si ceciderit CAM.

- ⁴ qui observat ventum non seminat et qui considerat nubes numquam metet
⁵ quomodo ignoras quae sit via spiritus et qua ratione concipiantur ossa in ventre praegnatis
 sic nescis opera Dei qui fabricator est omnium
⁶ mane semina sementem tuam et vespere ne cesset manus tua quia nescis quid magis oriatur hoc an illud et si utrumque simul melius erit
⁷ dulce lumen et delectabile est

- oculis videre solem
⁸ si annis multis vixerit homo et in omnibus his laetatus fuerit meminisse debet tenebrosi temporis et dierum multorum qui cum venerint vanitatis arguentur praeterita
⁹ laetare ergo iuvenis in adolescentia tua et in bono sit cor tuum in diebus iuventutis tuae
 et ambula in viis cordis tui et in intuitu oculorum tuorum et scito quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium

5. praegnatis AM*, ut quater in ed. critica N. T.; praegnantis C(preg.)Z, ut scripsimus cum om. codd. Ex. 21, 22, Samuhel (I Reg.) 4, 19, etc. | 6. an Z*; han C; aut AZ³ | 7. delectabile est oculis (hoc. C) CZ; delectabile oculis est A | 8. in omnibus (hom. C) his CZ; in his omnibus A | laetatus CZ*; laetus AZ³ | dierum multorum AZ cum hebr.; dierum malorum C, vi contextus aut fortasse ex Dan. 13, 52 | arguentur CZ*; arguuntur AZ³ | 9. in intuitu CZ; intuitu A | deus AZ; dominus C.

Deest D.

4. metit T*.
 5. quomodo] quando Ψ^D | qua rat.] quomodo Θ^H | compunguntur r; compunguntur Ψ^D*; compunguntur Ψ^{D2}; pingantur A | in uentrem X | praegnatis = AM*; prignantis Q*Γ^M; pr(a)egnantis M²Q² cett. | nescitis Φ^R* ut vid.; nescit T.
 6. sementem tuam] Z*S*; semen tuum LQYΦΘZ^{S2}ΓΨ^DΩagelbst Sal. cum Hier. in loc.; praem. ***** Φ^G* | cesses Γ^M*Ω^S | quid] quod Ψ^D. ¶ uel « quod » Iac. | maius a | horitur C*; + tibi X | an] Z*; aut AYΦZ²Ψ^D Ωagelbst | si] sic A | utrum Ψ^D.
 7. delect.] desiderabile X | ~ oculis est ALΘ^AΓ^M.
 8. omnibus om. W | ~ his omn. AMY ΦΘΓΨ^DΩ edd. et Greg. M., P. L. 75, 782 et gro | laetatus] Φ^P*Z*S*; I(a)etus AMYΦ^{RG1} (ac ex a)^{P2}ΘZ²S²Ψ^DΩ^{SJ}are. ¶ « letus » Hug.

« letus » uel « letatus » Iac. | erit Ω^S. ¶ uel « erit » Iac. | multorum] Γ^M*; malorum CX Γ^{AM2}(ut vid.). ¶ « multorum », hebr. et anti. non habent « malorum » Guill. | uenerit Σ^T Π^H*ΥΓ^M*Ω^M | uanitates X; uanitas Ω^M. ¶ « uanitas » sic habent anti. iuxta hebr. alii habent « uanitatis » Guill. | arguentur] Z*; arguuntur XAL*QYΦZ²WΨ^DΩ^{SJ}; arguantur w; arguetur Θ^A* | preterite X; omnia Θ^H.

9. ergo om. XΣ cum hebr., LXX, Hier. in loc., etc. | in (2^a) om. Φ^G* | bonis XΣ^CΘ^H cum Psalt. moz., ed. Gilson, p. 184 | in uia Q cum Ps.-Aug. spec. 39. ¶ « uiis » Guill. hebr. ant. « uiis », uel « in uia » Iac. | in (ante intuitu) om. AYWΓ^MΨ^DΩ^{MJ} Spec. cod. P*. ¶ « et intuitu » Guill. | int*oitu L* | et (4^a) om. C | scio Γ^M* | quod om. Y | te — iudicium] in ras. Θ^{A2} | dominus CΘ^{HA2} | in iudicio Q;

4. <qui observat CAM | <et A | 5. <quomodo CAM | <sic CA | 6. ¶ mane XXVI. MΦZSΓ; Div. sine num. Ψ^D; <mane CA | <quia CA | 7. ¶ dulce Div. sine num. L; <dulce CA | 8. <si CAM | <meminisse CA | <qui A | 9. ¶ laetare LIII. Q; Div. sine num. X; <laetare CAM | <et in A | <et ambula CA | <et scito AM.

¹⁰ aufer iram a corde tuo et amove
malitiam a carne tua adules-
centia enim et voluptas vana
sunt

XII. ¹ memento creatoris tui in
diebus iuventutis tuae
antequam veniat tempus afflictio-
nis et adpropinquent anni de
quibus dicas non mihi placent
² antequam tenebrescat sol et lu-
men et luna et stellae et re-
vertantur nubes post pluviam
³ quando commovebuntur custo-
des domus et nutabuntur viri
fortissimi et otiosae erunt mo-

lentes in minuto numero
et tenebrescent videntes per fo-
ramina ⁴ et claudent ostia in
platea in humilitate vocis mo-
lentis

et consurgent ad vocem volu-
cris et obsurdescent omnes fi-
liae carminis
⁵ excelsa quoque timebunt et for-
midabunt in via
florebit amigdalum inpinguabitur
lucusta et dissipabitur capparitis
quoniam ibit homo in domum
aeternitatis suae et circumi-
bunt in platea plangentes

XII. 4. molentis CZ; molentes A | obsurdescent A; obsordescent Z; hobmutescent C
cum Hier. in loc.

Deest D; adest k a v. 1, ueniat, partim, fol. reciso.

ad iudicium X^{ΘH}.

10. a (1°) de XΣTΓ^A | tuo om. Ψ^D |
a (2°) ** Θ^{A*}; om. T* | enim] in ras. A²;
om. ΣT*^C | uoluptas XΣC; uoluntas æ |
uane X cum Psalt. moz. l. l.

XII. 1. antequam] *praem.* et Ω^{SJ*} | af-
fictionis + tu(a)e ΘS²Γ^MΩ^{Mk²}are cum aliq.
codd. *græc.* minusc. | et om. Ω^{M*} | adpropin-
quant Q*W*.

2. tenebrescant ælb | et lumen et luna]
Q*; et lumen lunae Q²; et luna et lumen et
luna L*; et luna M²W; luna M* | ~ et stel.
et luna Ω^{sare}. ¶ «sol et lumen et luna et
stellae» Hug. et Guill. | nubes om. W* | plu-
uias Q | ~ post plu. nubes L*.

3. quando] quid Ω^M | et om. ΩJ* | nu-
tabuntur] L*S*k(ut vid.); nutabunt S²Ω^{MSJ²}
(nu in ras.) edd.; nudabuntur Y*; mutabun-
tur XL²Ψ^D; notabuntur T*. ¶ «nutabunt»
Hug. Ier. ant. «nutabunt» Iac. | otiosae] Y*

(-se); otiosi A†; pretiose Y² | mol.] nolentes
Σ^C | in min.] inminutae Ψ^D | numero] muro
Ω^M | tenebre crescent Ω^M.

4. in plateas Q*Γ^{A²}(s in ras.) | in humi-
litem Q | uoces Y* | molentis] W*Ω^{J²}(in
ras.); molentes AYW²Ψ^DΩ^{MS}. ¶ «molentis»
Hug. et Guill. hebr. et ant. «molentis» Iac. |
consurget II^HQ*T² cum Hier. in loc.; consur-
git Z*T* | obsurdiscent Γ^{M*}; obsordescent
YΦZΨ^Dg; obmutescent C(hob.)II^HT(omm.)
S* cum Hier. in loc. | carm.] carnis W*.

5. excelsa] S*; excelsi S². ¶ al. excelsa
S | amygdalum II^HYΦ^PΘ^AZWSg; hamigda-
lum C; migdalum A*; amiedalum XΣ^T;
amigdalus Ωa; amygdalus relbse; amigdalus
Γ^M; amygd[...] k; + et ΘΩ^sk² cum Hier. in
loc. et ep. 140, 13 | iuit C | in domo Y*Γ^{M*}
Ω^sk* | suae] tuae II^H; om. Θ^H | circui-
bit Σ^{C*} | in platea plang.] plateas plangen-
tis S*.

10. ¶ aufer XXVII. MΦZSΓ; Div. sine num. Ψ^D; <aufer CA | <adulescentia AM.

XII. 1. ¶ memento XII. Ω; XXVIII. MΦZSΓ; LV. Q; Div. sine num. Ψ^D; <memento
CA | <antequam CA | 2. <antequam CAM | 3. <quando CAM | <et otiosae A | <et tenebrescent
CAM | 4. <et claudent A | <et consurgent CAM | <et obsurdescent A | 5. <excelsa CAM | ¶ flo-
rebit XXVIII. MΦZSΓ^A; Div. sine num. Ψ^D; <florebit CAk | <quoniam CAMk | <et circum. A.

- ⁶ antequam rumpatur funis argenteus et recurrat vitta aurea et conteratur hydria super fontem et confringatur rota super cisternam
⁷ et revertatur pulvis in terram suam unde erat et spiritus redeat ad Deum qui dedit illum
⁸ vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes omnia vanitas
⁹ cumque esset sapientissimus Ecclesiastes docuit populum et enarravit quae fecerit et investigans composuit parabolas multas

- ¹⁰ quaesivit verba utilia et conscripsit sermones rectissimos ac veritate plenos
¹¹ verba sapientium sicut stimuli et quasi clavi in altum defixi quae per magistrorum concilium data sunt a pastore uno
¹² his amplius fili mi ne requiras faciendi plures libros nullus est finis frequensque meditatio carnis afflictio est
¹³ finem loquendi omnes pariter audiamus

7. deum AZ; dominum C | 8. uanitas uanitatum AZ; uanitas uanitantium C, cum ant. vers., vide I^{um} apparatus in 1, 2 | omnia AZ* cum hebr.; et omnia C(hom.) Z³ | 9. enarravit C(hen.)Z³ et complur. codd.; narrauit AZ*.

Desunt DΓ^A(partim a v. 9, parabolas, fol. lac.); adsunt k(partim)m(a v. 11, in altum).

6. rumpatur om. Y* | funis] S*; funiculus QΘTS²Γ^{AM2}karel^{bst} cum Hier. in loc. et ep. 140, 13, cf. 4, 12; funiculum Γ^{M*} | uitta] uita L*Y*T*; uicta Ω^S.

7. reuertetur WS*(ut vid.) | pulvis om. S* | suam om. Σ^T cum hebr., LXX, Aug. ep. 166, 26 et 190, 17 | redeat] recedat Ω^M | ad deum] S*; ad dominum CL*S²Ψ^D cum Hier. ep. 131, 26 et in libro Orsiesii 52 et Aug. ep. 166, 26; ad eum WΩ^M cum Hier. in Gal. 6, 18. ¶ « eum », hebr. ant. « deum » Iac.

8. uanitantium CXΣY*ΘWS*Γ^{M*}Ψ^D | ecclesiastes Γ^Ak*; aeclesiastes CX; eglesiastes Σ^T; eglesiastes Σ^C | omnia] Z*S*; et omnia C(hom.)LQΦΘ²AZ³S²Γ^{ΨD}Ωkarelst.

9. cumque] quum X | ecclesiastes Γ^A; aeclesiastes CXΣ^C; eglesiastes Σ^T | narrauit AQYZ*TΨ^D Brev. goth., P. L. 86, 407; nar-

rabit X | fecerit] Z*S*; fecerat XΣQYΦΘ^H Z²TS²Γ^{ΨD}Ω edd. et Brev. goth. l. l. | parabolas AL*; praem. multas Φ^{G*} ut vid.

10. quaesivit] S² (uit in ras.). ¶ « quesivit » Hug. hebr. ant. « quesivit » Iac. | conscribit Θ^A; scripsit T.

11. sapientium] Ω^{J*}; sapientum Ω^{MJ2} | sicuti C; ut ΣΘ^H Brev. goth. l. l. cum Hier. in loc.; quasi X Greg. M., P. L. 76, 310 et 1097 | ~ sicut stim. sap. L* | in alta Y* | defixi] Z*; confixi Z² | concilium] Y*Z¹S²m; consilium Π^HLQY²ΦZ¹S²Γ^MΨ^DΩaelst Sal. et Brev. goth. l. l. | data] dicta WS*.

12. requiras] quaeras A | est om. Y | frequensque] Z² (alt. que in ras.); frequens S*Ψ^D | affl. est] est afflictio Ω^{SJ}; afflictio Ω^M; om. Π^H.

13. ~ par. omnes Ω^{SJ}agrelst | audiui-

6. ¶ antequam XXX. MΦZSΓ; Div. sine num. Ψ^D; <antequam CAk | <et conteratur Ak | <et confringatur A | 7. <et revertatur CAk | <et spiritus Ak | 8. ¶ vanitas Div. sine num. L; <vanitas CAMk | 9. <cumque CAMk | <et investigans A | 10. <quaesivit CA | 11. <verba CAM | <quae A | 12. ¶ his XXXII. (pro XXXI.) Γ^M; <his CAM | <faciendi CA | <frequensque CA | 13. ¶ finem XXXI. MΦZSΓ^A; Div. sine num. Ψ^D; <finem CA.

Deum time et mandata eius
observa

errato sive bonum sive malum
sit.

hoc est enim omnis homo ¹⁴ et
cuncta quae fiunt adducet
Deus in iudicium pro omni

EXPLICIT LIBER ECCLESIASTES

14. errato AZ; reatu C.

Desunt DΓ^A(*partim*); *adsunt* k(*partim*)m.

mus Σ | mandata] *praem.* omnia QΘ^AS²Γ^M,
cf. ps. 110, 8, *etc.* | eius] illius ΦZ²(*in ras.*)Ψ^D.
¶ « et mandata illius » *Guill.* | enim *om.* Q*
Ω^{ae}. ¶ « hoc est omnis homo » *Guill.*

14. et *om.* Ω^{SJ}age. ¶ « et cuncta »
Guill. ant. sec. hebr. habent « et » coniunctionem
ante « cuncta » *Iac.* | cunctae L | quae
om. Σ^{T*} | fiunt + sub sole Ω^M, *ex* 1, 14, *etc.* |
adducit XΓ^M | deus] dominus C; *om.* Ω^S. ¶
« deus » *Hug.* | in — errato] *in ras.* Φ^{P2} | in iu-
dicio Q; ad iudicium X | erratu S² *in ras.*; rea-
tu CXQY²Θ *Brev. goth., P. L.* 86, 407; reatum
Y*; creatura Ω^M; abscondito Σ^r *cum Hier. in*
loc.; *legi nequit* m. ¶ errato Θ^A; al. reatu S;
reatu k | siue (1°)] si II^H | sit] *om.* Θ^{A*}W*;

praem. illud *st.*

Explicit liber ecclesiastes (ecclesiastes k;
ecclesiastis L) ALMQYΦ^oΘTT^MΩ^Jk; expli-
cit ecclesiastes II^HZ*; explicit liber ecclesias-
tes hoc est coeleth (celeth Ψ^D) WΨ^D; expli-
cit ecclesiastes (ecclesiastes X; + amen S) hoc
est coeleth (+ deo gratias S) XS; explicit
(-cuit Φ^R) liber ecclesiastes (+ habet Φ^R)
uersus numero DCCC Φ^{RP}Z²; explicit liber
ecclesiastes hoc est coeleth uersus nōn octin-
gentos Γ^A; explicit ecclesiastes iuxta greco uo-
cabulo quod latinae dicitur contionator he-
braycae autem acoeleth C; expl[...] m; finit
cohelet hoc est eglesiastes Σ^T; finit Σ^C; finis
g; *sine subscriptione* Ω^{MS}arelbst.

<deum CAM | <hoc CA | 14. <pro A.

CANTICUM CANTICORUM

INDEX CODICUM ET EDITIONUM

- C (*Cavensis*) Cavensis, Abb. 1 (14). S. ix.
- X (*Complutensis*¹) Matritensis, Univ. Centr. 31. S. x.
- Σ^T (*Toletanus*) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.
- Σ^C (*Complutensis*²) Matritensis, Univ. Centr. 32. S. x.
- Π^H (*Casinensis*) Casinensis, Abb. 553. S. xi in.
-
- A (*Amiatinus*) Florentinus, Laurent. S. vii-viii.
- L Londiniensis, Egerton. 1046. S. viii.
- M (*Maurdramni*) Ambianensis 12. S. viii ex.
- Q (*Bobiensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 26. Inf. S. ix-x.
- Y (*Tegernseensis*) Monacensis lat. 18036. S. ix.
- Φ^R (*Rorigonis*) Parisinus lat. 3. S. ix.
- Φ^G (*Grandivallensis*) Londiniensis Add. 10546. S. ix.
- Φ^P (*Paulinus*) Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros. S. ix.
-
- Θ^H (*Hubertianus*) Londiniensis Add. 24142. S. ix.
- Θ^A (*Aniciensis*) Aniciensis, Capituli. S. ix.
-
- Z Metensis 7. S. viii-ix.
- W (*Weingartensis*) Stuttgartensis H. B. II. 35. S. viii-ix.
- S (*Sangallensis*) Sangallensis, Abb. 28. S. ix in.
-
- Γ^A (*Abiascensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 53. Inf. S. x.
- Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
- Ψ^D (*Bovin.*) Vaticanus lat. 10511. S. xii.
-
- Ω^M (*Mazarinaeus*) Parisinus, Bibl. Mazar. 5, a. 1231.
- Ω^S (*Universitatis seu Sorbonicus*) Parisinus lat. 15467, a. 1270.
- Ω^J (*Correctorium S. Iacobi*) Parisinus lat. 16721. S. xiii.
-
- b *fragm. in cod.* Vaticano, Barberin. lat. 671. S. viii.
[continent 3,6 - 8,14, omissis autem 3, 7-11 et 8, 5-12].
- k *fragm. e cod.* Aurelianensi, Bibl. Civit. 19 (16). S. vi ex.
[continent 1, 1-5; 2, 1-7; 5,15 - 7,4; 8, 7-14].
- m *fragm. e cod. rescripto* Sangallensi, Abb. 194. S. vii-viii.
[continent 1, 1-13].

- a** Editio princeps, 42 lin. dicta (Moguntiae?), a. 1452(?), e Bibl. Vat. Barb. AAA IV. 17.
g Editio Gobelini Laridii, Coloniae, a. 1530.
r Editio Roberti Stephani secunda, Parisiis, a. 1532.
e Editio Roberti Stephani quarta, Parisiis, a. 1540.
l Editio Theologorum Lovaniensium, Antverpiae, a. 1583.
u *Codex Carafianus* (Vaticanus lat. 12959-12960), ubi lectionem Lovaniensium a. 1583 immutatam servat.
lv *Codex Carafianus*, ubi lectionem Lovaniensium mutat.
s Editio Sixti V Pont. Max., a. 1590.
c Editio Clementis VIII Pont. Max., a. 1592.

Hug. Correctorium Hugonis a S. Caro (ex cod. Vatic. Ottob. lat. 293, S. XIII-XIV).

Guill. Correctorium Guillelmi de Mara (ex cod. Vat. lat. 3466, S. XIII).

Iac. Correctorium Conventus S. Iacobi O. P. (ex cod. Paris. lat. 16721, S. XIII).

$\Sigma\Phi\Theta\Gamma\Omega$ Consensus codicum Σ^{TC} , Φ^{RGP} , Θ^{HA} , Γ^{AM} , Ω^{MSJ} .

Defectus codicum in capite secundi apparatus pro unaquaque pagina notantur.

Siglum *Spec.* ad s. Augustini *Speculum*, *De Cantico canticorum* (ed. Fr. Weihrich, C. S. E. L. XII, p. 74-75), sigla autem *Iust.*, *Appon.*, *Beda*, ad Iusti Urgellensis (P. L. 67, 961-994), Apponii (Romae, 1843), Bedae Venerabilis (P. L. 91, 1065-1236) commentaria in Canticum canticorum lectorem remittunt. Quorum commentariorum nonnullos quoque codices consulimus, id est Iusti cod. Romanum Vallic. B 62 (V) et cod. Parisinum lat. 10463 (P), Apponii cod. Boloniensem 74 (B), cod. Spinaliensem 78 (M), cod. Romanum Bibl. Nat. 1572 (R), Bedae denique cod. Vatic. Regin. lat. 238 (R). *Greg. M. in loc.* illum textum sacrum e duabus homiliis s. Gregorii Magni in *Cant.* 1, 1-8 excerptum designat, quem D. Bernardus Capelle publici iuris fecit (*Revue Bénédictine*, XLI [1929], p. 217).

Sigla *Greg. Illib.* et *Salis.* textum antiquae versionis latinae Cantici indicant, qui in commentario Gregorii Illiberitani in *Cant.* 1,1 - 3,4, et in cod. Salisburgensi, Abbatiae s. Petri A. IX. 16, fol. 52-60, reperitur (cf. *Revue Bénédictine*, XXVIII [1911], p. 1-26, et XXXVIII [1926], p. 97-109); *Epiph.* et *Sang.* pro illo textu eiusdem versionis a s. Hieronymo sec. graecum emendatae usurpantur, qui in Philonis Carpasii commentario in *Cant.* ab Epiphanio monacho in latinum verso (cod. Vat. lat. 5704) et in cod. Sangallensi 11 legitur.

Libri qui rarius citantur, v. g. lectionaria, librique liturgici antiquiores, aperte, unusquisque loco suo, designantur.

In locis Patrum citatis, numeri capitulorum ad *Migne Patrologiam latinam* referuntur, vel, ubi auctorem suppetit, ad *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, Academiae Vindobonensis.

DE TRIPLICI NOTARUM APPARATU

Primus notarum apparatus de constituto archetypi textu rationem reddit, in omnibus locis ubi, ceteris variantibus, codices CA inter se non concordant vel a nostro textu simul discrepant. Lectiones etiam codicis Z ibi notatae sunt, quotiescumque cum lectionibus codicis C vel A concinunt.

Secundus apparatus ad historiam textus spectat et varias lectiones omnium codicum et editionum refert, exceptis mere orthographicis.

Tertius apparatus divisiones textus exhibet, maiores ex codicibus omnibus, minores vero ex CAMk.

DECLARATIO SIGNORUM

Vide supra, p. 29.

INCIPIT LIBER CANTICUM CANTICORUM

<p>I. ¹ Osculetur me osculo oris sui
 quia meliora sunt ubera tua
 vino
 ² fragrantia unguentis optimis
 oleum effusum nomen tuum</p> | <p>ideo adolescentulae dilexerunt te
 ³ trahe me post te curremus
 introduxit me rex in cellaria
 sua
 exultabimus et laetabimur in te</p> |
|---|---|

I. 1. osculo AZ *et plur. codd.*; obsculis m *cum ant. vers.*; hobsculus C | 2. fragrantia ΣL; fraglantiora C; fragrantia AZ, *confusione frequenti, vide apparatus in Gen. 27, 27 et Ex. 30, 7* | 3. curremus] *add. in odorem unguentorum tuorum A, cf. LXX et ant. vers.* | exultauimus C.

Adsunt km.

Tit. incipit liber canticum canticorum ipsius salomonis C; incipit liber cantica canticorum A; incipit liber cantica canticorum quod hebraice dicitur sirasirim (sirassirim Γ^M) Γ; incipit liber sirasirim qui et cantica canticorum Θ^{A2} *in ras.*; incipit canticum canticorum ΣΠ^HL²Θ^HΩ^Jm; incipit canticum[...] k; incipit canticum canticorum id (hoc X) est sirassirim (sir asserim X; + amen S; + liber cantica canticorum W²) XWS²; incipiunt (incipi Q*) cantica canticorum L* (*bis scripsit*) MQΩ²a; incip*****cantica canticorum Z*; incipiunt (incipit S*) cantica canticorum id est sirassirim. amen S²; incipiunt cantica canticorum quod (h)ebr(a)ic(a)e dicitur sirasirim (syrasirim Φ^PΨ^D; sirasyrim Φ^G; syrasirim Y; + feliciter Z²) YΦZ²Ψ^D; canticum canticorum g*; canticum canticorum salomonis quod hebraice dicitur sir hasirim *reſt*; cantica canticorum g²; sir hasirim id est canticum canticorum salomonis g; *sine titulo* Ω^M.

I. 1. me *om.* Q | osculo] k (obs.); osculis X(obs.)LΓm(obs.) *Greg. M. in loc. et Appon. cum hebr., LXX, Salis., Epiph., etc.*; hobsculus C; osculos Π^H; *praem. ab XLQ cum Greg. Illib. et Salis., cf. LXX.*

2. fragl. — optimis] et odor unguentorum (ungent. W) tuorum super omnia aromata YWS* (*ut vid.*) *Greg. M. in loc. cum LXX, Greg. Illib., Salis., Epiph., etc., cf. 4, 10; + et odor unguentorum tuorum super omnia aromata Γ | fragrantia = ΣLM²; frag[.]antia m; fraglantiora CX; fragrantia Ω²J edd.; [...]grantia k; flagrantia M*S² cett. et Iust. (cod. V) | optimis] in ras. Z²; opimis A | oleum] unguentum (ungent. WS) YWS* *Greg. M. in loc. et Appon. cum LXX, Greg. Illib., Salis., Epiph. | effusum] m; + est C cum Salis. et Hier., tract. in Marc. (ed. Morin, p. 366) | idcirco Θ. ¶ ideo Θ^A | te om. A. ¶ non est ibi « nimis » quamvis cantetur in ecclesia Hug. « dilexerunt te » et « trahe me » Guill.**

3. curremus = CXΣΘZ*k^r *Iust., Appon., Beda, cum hebr.*; curramus m; curremus in odorem unguentorum tuorum Π^HALMQ YΦZ²WSΓΨ^DΩagelbst [[curremus] L*, currimus L²S*; in odorem] W*Ω²J*, in odore MQY²ΦZ²W²ΓΩ²ag, in odorem Y*; unguentorum ALM*WS] *Greg. M. in loc., cf. LXX, Salis., Epiph., etc. | in cellaria sua] in cubiculum (cubilum W) suum MWS* Greg. M. in loc. cum Greg. Illib., Salis., Epiph., Sang. | exultauimus CΣΠ^HQ*S*Γ^Ak*m | te] ea Y |*

I. 1. <osculetur CAMk | <quia CAk | 2. <fragrantia CAk | <oleum CAk | <ideo CAk | 3. <trahe CAMk | ¶ introduxit Div. sine num. X; <introduxit CAk | <exultabimus CMk.

memores uberum tuorum su-
per vinum recti diligunt te
⁴ nigra sum sed formosa filiae
Hierusalem sicut tabernacula
Cedar sicut pelles Salomonis
⁵ nolite me considerare quod fusca
sim quia decoloravit me sol
filii matris meae pugnaverunt
contra me
posuerunt me custodem in vi-
neis vineam meam non custo-
divi
⁶ indica mihi quem diligit anima
mea ubi pascas ubi cubes in

meridie ne vagari incipiam
per greges sodalium tuorum
⁷ si ignoras te o pulchra inter mu-
lieres egredere et abi post ves-
tigia gregum et pasce hedos
tuos iuxta tabernacula pasto-
rum
⁸ equitatu meo in curribus Fa-
raonis adsimilavi te amica mea
⁹ pulchrae sunt genae tuae sicut
turturis
collum tuum sicut monilia
¹⁰ murenulas aureas faciemus tibi
vermiculatas argento

4. sed CZ; et A cum ant. vers. | 5. quod fusca sim CZ*³; quod fusca sum AZ² | decolo-
rauit AZ; decorauit C | 9. monilia AZ; munilia C.

Deest Γ^A partim a v. 10, aureas, fol. lac.; adsunt k(usque ad v. 5, decolorauit)m.

uberum] uerborum Ψ^D* | recte M* | dili-
gent W.

4. sed] in ras. brev. spat. L²k²; et AQ*
Greg. M. in loc. cum LXX, Greg. Illib., Salis.,
Epiph., Sang., etc., cf. hebr.; sed et Φ^P* | for-
monsa = CA*M*Q*Y*Z*W*m; formosa A²
M²Q²Y²Z²W²S²(ormo in ras.)k cett. | filiae]
k*; filia XΘk²m Iust. et Greg. M. in loc,
cum codd. gr. 23 et 147, Greg. Illib., Salis., Sang.,
Eucher. instr. 1 de cant. | hyerusalem Γ^A; iheru-
salem Ca; iherlm XΣ; iherlm Q; ierusalem
Ω¹grlebst; ierlm Ψ^DΩ^S; ierlm Ω^M | sicuti (1°)
C | tabernaculum Π^H | cedar] Z*; caedar
Π^HMQYΦZ²Γ; chedar CS*; + et L Appon.
(cod. M) | pelles] Φ^P*; pellis QY*Φ^{RGP}²Θ
ZWSΓΨ^D Iust. cum codd. gr. ABC | solomonis
L*; salominis Y*.

5. me om. W*. ¶ hebr. « me » Iac. |
sim] Z*³; sum AZ²Ω^M Greg. M. in loc. | deco-
lorauit] m; decolorabit X; decorauit CΣ^T*C
(-bit)Π^HY*Φ^R*GΓ^A | me (4°) + sicut A | in
om. Ω^M*age | meam non] meam W*; om. Σ^T*;
praem. ** Y*.

6. quem] qui[.] m | pascas] Q* ut vid.;

pascis Q², ut vid., cum Greg. Illib., Salis., Epiph.,
etc. | cubas Σ^CQΘS² Greg. M. in loc. cum
Epiph. et Eucher. form. 3; cubis S* ut vid. |
nec Ω^J* | uagare L*; uacari Φ^{RQ}; uaga L² |
incipias X | per] M*; post M²Ω edd. Greg.
M. in loc., sed vide comment. | gregem Z*Ψ^D |
tuorum] meorum Ω^M.

7. si ignores L; nisi cognoueris WS*(ut
vid.) cum Greg. Illib., Salis., Epiph. | te] m;
temetipsam X | o om. W* | pulcherrima L
Ω^{SJ}α(pulcer.)ēlēt, ex 5, 9. 17. ¶ « pulcra »
Hug. anti. « pulcra » Guill. | abii m | gre-
gum] regum Φ^P*; + tuorum Ω^{SJ}*res. ¶
« gregum » Hug. Gregorius hebr. ant. non
habent « tuorum » Iac. | tabernaculum W²(b
ex u)S*.

8. faraonis = XΣ^TLMm; farahonis C
Σ^C; pharaonis cett. | adsimilauit te Ψ^D |
amica] anima m.

9. sicuti (utroq. loco) C | turtur C; turris X
ΣW*S*; turis Q*; t****s m | collium a* | mo-
nilia] W*; munilia CXΣMQY*ΦΘW²ΓΨ^D.

10. faciamus Γ^M* | uermiculatos Q²;
uermicula Q*.

<memores Ak | 4. ¶ nigra Div. sine num. X; <nigra CAMk | <sicut tabernacula Ak | 5. <nolite CA
Mk | <filii CM | <posuerunt CA | 6. ¶ indica Div. sine num. X; <indica CAM | <ne A | 7. <si CAM |
<egredere A | 8. <equitatu CAM | 9. <pulchrae CAM | <collum CA | 10. <murenulas CAM.

- 11 dum esset rex in accubitu suo
nardus mea dedit odorem suum
12 fasciculus murrae dilectus meus
mihi inter ubera mea commo-
rabitur
13 botrus cypri dilectus meus mihi
in vineis Engaddi
14 ecce tu pulchra es amica mea
ecce tu pulchra oculi tui co-
lubarum
15 ecce tu pulcher es dilecte mi et
decorus
lectulus noster floridus 16 tigna
domorum nostrarum cedrina

- laquearia nostra cypressina
II. 1 ego flos campi et lilium con-
vallium
2 sicut lilium inter spinas sic amica
mea inter filias
3 sicut malum inter ligna silvarum
sic dilectus meus inter filios
sub umbra illius quam desidera-
veram sedi et fructus eius dul-
cis gutturi meo
4 introduxit me in cellam vinariam
ordinavit in me caritatem
5 fulcite me floribus stipate me
malis quia amore languo

14. tu pulchra (2°) AZ² et plur. codd.; tu pulchra es (es C) CZ*, lectio faciliior.

II. 3. sub umbra illius quam AZ cum Appon. et Beda; sub humbra illius quem C et Iust. | desideraueram CZ*(ut vid.); desiderabam AZ².

Deest Γ^A partim usque ad v. 15, lectulus; adsunt k(a v. 1, ego, sed scriptura fere omnino evanuit)m(usque ad v. 13, mihi).

11. dum] cum Ωa Appon. | accubitu] Z²;
accubito Σ^CZ²S²m.

12. fasciculum ΣY; fasciculus m | mur-
rae = Π^H*LY*Z²S²m; myrrae AMQY²Φ^C
Z²S²Γ^Ψ^D; mirr(a)e CXΣΠ^H2Ωa; myrrhae
grēlōst; m*rrae W | mihi om. W cum Epiph.

13. botrus m | hengaddy C; aengaddi
W; engaddi Ω^M.

14. tu (1°) om. Q* cum Epiph. | pulchra
(2°) + es C(es)ΣΘZ²W²Srelst Iust. | co-
lumb.] praem. ut S*, cf. 5, 12.

15. tu om. Q* cum Epiph. | pulchra Φ^G |
mi] mihi Σ^C; mici X | lectus L.

16. tigna] M²(i in ras.); tygna C; tin-
gna Q*Ω^M; tegna Z*; tignaria A; ligna X
Ψ^D; lingna Q²; tecta ΣΘ^H Iust. ¶ tecta Θ^A |
domorum nostrorum Σ^TΠ^HQYZ* | cipres-
sina ΣΩ²a(-ma); cyprissina L; chyprissina C;
ciprassina Q²; ciprasina Q*; cyparissina Π^H;
cyparissina S*.

II. 1. ego + sum X.

2. sicuti C | sic + et Φ^P | anima a | in-

ter (2°) in S*.

3. sicuti C | malum] Q²; malus Q²(lus
in ras.)Ω²J edd. | quam] Appon. et Beda (cod.
R); quem CLΩ²arelst Iust. ¶ Beda et Aymo
« quam » et Bernardus « quem » Hug. anti
et Beda habent « quam », alii habent « quem »
Guill. Beda Gregorius Aymo ant. « quam »
Bernardus « quem » Iac. | desideraueram]
Z*(ut vid.) Iust. et Appon.; desiderauerant S*;
desiderabam XAQYΦ^{RGP}2Γ^Ψ^DΩ^{MS} Beda;
desideravi Φ^P*. ¶ « desideraueram » Hug.
« desiderabam » Guill. uel « desiderabam »
Iac.

4. me (1°) + rex XLM²Q²Θ²ΓΩ²k²a
ge Appon., Beda, ex 1, 3. ¶ nec hebr. nec anti.
interponunt hic quod dicitur « rex » Guill.
et Iac. | ordinabit X; om. A*; praem. et WS*
cum hebr. | in (2°) om. Q*Θ^A.*

5. fulcit Γ^M | me (utroq. loco) om. L* |
constipate L Appon. cum Greg. Illib. et Salis;
praem. et Q | languo] M²(ueo in ras.); lan-
guo L*.

11. <dum CA | <nardus A | 12. ¶ fasciculus Div. sine num. X; <fasciculus CAM | 13. <botrus CA
M | 14. <ecce (1°) CAM | <oculi A | 15. <ecce CAM | <lectulus AM | 16. <laquearia A.

II. 1. ¶ ego II. Ω; <ego CAM | 2. <sicut CAM | 3. <sicut CAM | <sub CAM | <et A |
4. <introduxit CAM | 5. <fulcite CAM.

- ⁶ leva eius sub capite meo et dextera illius amplexabitur me
⁷ adiuro vos filiae Hierusalem per capreas cervosque camporum ne suscitetis neque evigilare faciat dilectam quoadusque ipsa velit
⁸ vox dilecti mei
 ecce iste venit saliens in montibus transiliens colles
⁹ similis est dilectus meus capreae

- hinuloque cervorum
 en ipse stat post parietem nostrum despiciens per fenestras prospiciens per cancellos
¹⁰ et dilectus meus loquitur mihi surge propera amica mea formosa mea et veni
¹¹ iam enim hiemps transiit imber abiit et recessit
¹² flores apparuerunt in terra tempus putationis advenit

8. uox dilecti mei AZ; uox dilecti mei uox fratris mei C, *lectio conflata*, cf. *Salis.*: uox fratris mei | iste AZ; ipse C | uenit CZ³; ueniet AZ², *fortasse ex antiphonis Adventus* | 9. despiciens A et aliquot *codd.* cum *cod. R Bedae*, *vide apparatus in Malachim (IV Reg.)*, 9, 30, *ubi* despexit per fenestram *eligere debuimus*; ***spiciens Z**; respiciens C | 10. et dilectus meus AZ et plerique *codd.* cum *Appon.* et *Beda*; dilectus meus C cum *hebr.*, *sed etiam cum LXX et ant. vers.* | amica mea CZ² *Iust.* et *Appon.* cum *hebr.*; amica mea columba mea AZ² et *Beda*, *ex 5, 2* | 12. putationis C²AZ² et aliquot *al.*, *rectius ut vid.*; potationis C²AZ².

Adest k usque ad v. 7, filiae.

6. dextra WS* | illius] eius Σ²QΩ⁵ cum *Greg. Illib.*, *Salis.*, *Epiph.* | amplexabitur me] Q² (itur me in *ras.*); complexabitur me Y, cf. *ant. vers.* et *Epiph.* (complectetur me).

7. o filiae M | iherusalem C a; iherlm XΣ; iherusalem grelvst; ierlm Ψ²Ω⁵J; ierlm Ω²; ierl Q | neque euig.] Z²(neque e in *ras.*) | uigilare XΣ²LMQΓ²Ω²M²a | dilectam] W²; dilectum W²; dilecta Φ²; + meam Ω² | quoadusque] Z²; quousque X cum *Greg. Illib.*; quoad ΣZ²; donec Ω²Jr, cf. 3, 5 et 8, 4 | ipsa] in *ras.* Z²; ipse W.

8. uox dil. mei om. Π²; + uox fratris mei CX, *conflata lectio ex ant. vers.* | dilecte mi Y; dilecte mei Θ² | iste] ipse CX *Appon.* | uenit] Z²; ueniet XAYΦ²RGZ²Γ²MΨ²Dg²; + et Y | transil.] *praem.* et Ω²J².

9. est om. Ψ² | hinuloque ceru.] hinulorum W* | hinuloque = ΣΠ²LMQΘ²A Z²Γ²M; inuloque Y*Θ²; hynuloque CΩ²a; hynuloque Ω²J; innuloque X; hinnuloque A; hinnuloque Y²Z²W² *cett.* | en] ecce Σ cum *Greg. Illib.*, *Salis.*, *Epiph.*, *Sang.*, *etc.* | post om.

Σ² | despiciens = ALMΦWS *Beda (cod. R)*; aspiciens QZ²; ***spiciens Z**; respiciens *cett.* ¶ anti. «despiciens» *Guill.* glosa «despiciens» quasi de alto aspiciens *Iac.*

10. et] Θ²H²W* *Appon.*, *Beda*; en Θ²H²Γ²Ω²J²aetwst, *ex v. praec.*; om. CW²S* *Iust.* cum *hebr.*, *LXX*, *Greg. Illib.*, *Salis.*, *Epiph.* | ***pro-*pera Q; prospera Θ²A²; om. Σ | amica mea = CXΠ²H²Z²gr *Iust.* et *Appon.* cum *hebr.*; proxima mea Σ cum *LXX*, *Greg. Illib.*, *Salis.*, *Epiph.*, *etc.*; + columba mea ALMQYΦΘZ²WSΓ²Ψ²Ω²aetvst *Beda*, *ex 5, 2*, cf. *LXX*, *Greg. Illib.*, *Salis.*, *Epiph.*, *etc.* | formosa = CAM²Q²Y Z²W²S²; formosa M²Q²Z²W²S² *cett.*

11. hiemps = Π²H²M²YΦΘZWSΓ²AΨ²a; hyemps CΩ²MJ; hiems ΣALM²Qst; hyems Ω²grelv; yems X; hiens Γ²M | transiuit C; transit XΣ²CL²Θ²H²; transeat W².

12. in terram Q; + nostra MYΦZ²W² S²Γ²MΨ²Ω²gelst cum *Epiph.*, *ex alt. parte v.* | putationis = C²L²MY²Φ²Θ²H²Z²W²S²Ω² *edd.*; potationis C²XΣΠ²HAL²QY²Φ²RGΘ²H²AZ²W² S²Γ²Ψ² *Iust.*, *Appon.* (*codd. MR*), *Beda (cod. R)* |

6. <leva CAM | 7. <adiuro CAM | <ne A | 8. <vox CAM | <ecce C | 9. <similis CAM | <en C AM | 10. <(et) dilectus CAM | <surge AM | 11. <iam CAM | 12. <flores CAM.

vox turturis audita est in terra
 nostra ¹³ ficus protulit grossos
 suos vineae florentes dederunt
 odorem
 surge amica mea speciosa mea
 et veni ¹⁴ columba mea in fo-
 raminiibus petrae in caverna
 maceriae
 ostende mihi faciem tuam sonet
 vox tua in auribus meis
 vox enim tua dulcis et facies tua

decora
¹⁵ capite nobis vulpes vulpes par-
 vulas quae demoliuntur vineas
 nam vinea nostra floruit
¹⁶ dilectus meus mihi et ego illi qui
 pascitur inter lilia ¹⁷ donec
 adspiret dies et inclinentur
 umbrae
 revertere similis esto dilecte mi
 capreae aut hinulo cervorum
 super montes Bether

13. grossos CZ³; grossus AZ² | uineae florent dederunt A et aliquot al. cum cod. R Bedae, cf. LXX et Salis. (uites floriunt dederunt); uineae florent et dederunt C et Iust., cf. Greg. Illib. (uineae nostrae florebunt et dederunt); uineae florentes dederunt Z cum recens. hexaplari Hieronymi, ut in Epiphania legitur | speciosa CZ; sponsa A, fortasse ex eadem recensione hexaplari | 14. uox enim (enim C) tua CZ; quia uox tua A cum ant. vers. | 15. uulpes uulpes paruulas ΣΠ^HZ* cum hebr., lectio Hieronymi, ut vid.; uulpes paruulas CZ², vel uulpes pusillas A, cum LXX et ant. vers. | 17. bether AZ²(r in ras.) et Beda cum hebr.; bethel C cum Iust. et Appon., confusione facili.

turt.] turris M*.

13. ficus] nam figus C; sicut Φ^P | grossos] Y*Z³; grossus AL*M*Y²ΦZ²WS*Ψ^D; grussos L² | suas XW | uin. fl.] uinea efflorent Q* | florent = XΣΠ^HAΘ^{H*}WS Beda (cod. R) cum LXX, cf. Salis. (floriunt); florent et C Iust., cf. Greg. Illib. (florebunt et); flores Γ; florentes Q²Θ^{H2} cett. et Appon. cum Hier. in Zach. 2, 8 et Epiph. | odorem + suum XQΘ S²Γ^MΩagrest. ¶ hebr. et anti. non subiungunt quod dicitur « suum » Guill. et Iac. | surge + sponsa Ω¹*; + propera X*Ω²aes, cf. v. 10. ¶ « propera » del. Hug. Gregorius ant. hebr. non habent « propera » Iac. | spec.] sponsa AΘ^AΓ^{M*} Beda cum Hier. c. Iovin. 1, 30 (sed vide D. De Bruyne in Revue Bén., XXXVIII [1926], p. 112: speciosa) et Epiph., postea corr.; praem. et Ω^M. ¶ « speciosa » Hug. mod. hebr. « speciosa » in originali, Gregorius « soror » ant. « sponsa » Iac. | mea om. a.

14. foram.] uelamento W* cum Salis., Epiph., etc. ¶ « foraminibus » Hug. hebr. « foraminibus » Iac. | petrae + et L² | cauerna] S²(alt. a in ras.); cauernis Θ. ¶ « cauerna » Hug. hebr. « cauerna » Iac. | macheriae CAL

QY(-ie)Θ^AZ*WS*Γ | sonuit Ω^M; syon et C cum Iust.; et Θ^{H*} | ~ uox tua sonuit Ω^M | uox enim] quia uox ALQΘ^AWSΓ^A Appon. et Beda cum Ambr. in ps. 22, 17 et in ps. 118, 6, 33, cf. Iust., Salis., Epiph. (quoniam uox); uox Ω^M | tua] mea Ω^{M†} | dulcis + est X, cf. Salis. et Ambr. ll. ll. | facie YΓ^{M*}(-iae).

15. uulpes (1°) ¶ Gregorius « uulpes » Iac. | uulpes (2°) = Σ^{T*}Θ^CΠ^HZ* cum hebr. et cod. graeco 253; om. Σ^{T2}Z² cett. cum LXX, Salis., Epiph., etc. | paru.] pusillas XA Beda cum Greg. Illib., Salis., Epiph., etc. | quae dem. uin. om. L | quae] Z²(a in ras.) | nam om. S*Ω^M | floruit + et uineae nostrae floribunt W*, lectio conflata ex ant. vers., cf. Salis. et Epiph.

16. inter] in Ω^M.

17. adsp. dies et om. L* | umbrae + uesperis Θ | ~ dil. mi sim. esto Θ^HΩ^M | capre Σ^{T*} | aut hinulo] hynuloque Ω²; hinnuloque gretst; hynnuloque Ω¹a, ex v. 9 et 8, 14 | aut] ut W* | hinulo = ΣΠ^HLMΘ^AZ*Γ^M; inulo Y*Θ^H; hynulo C; ynulo X; hinnulo AY²Φ Z²W²ST^AΨ^DΩ^MW; hinnulo W*; hinuli Q²; hinnuli Q*. ¶ « aut hinnulo » Guill. | bether

<vox CA | 13. < ficus AM | <vineae A | <surge CAM | 14. <columba AM | <ostende CA | <sonet M | <vox enim CA | 15. ¶ capite Div. sine num. A; <capite CM | <nam A | 16. <dilectus CM | 17. <donec A | <revertere CAM.

III. ¹ in lectulo meo per noctes
quaesivi quem diligit anima
mea quaesivi illum et non in-
veni
² surgam et circuibo civitatem per
vicos et plateas quaeram quem
diligit anima mea
quaesivi illum et non inveni
³ invenerunt me vigiles qui custo-
diunt civitatem
num quem dilexit anima mea
vidistis
⁴ paululum cum pertransissem eos

inveni quem diligit anima mea
tenui eum nec dimittam donec
introducā illum in domum
matris meae et in cubiculum
genetricis meae
⁵ adiuro vos filiae Hierusalem per
capreas cervosque camporum
ne suscitatis neque evigilare
faciatis dilectam donec ipsa
velit
⁶ quae est ista quae ascendit per
desertum sicut virgula fumi ex
aromatibus murræ et turis et

III. 1. per noctes AZ cum hebr. et LXX; per noctem C, ut saepius in hac versione | 2. quem di-
ligit CZ* Iust. et Appon.; quem dilexit AZ² et cod. R Bedae cum ant. vers., cf. v. seq. | 3. quem dilexit
AZ Iust., Appon., Beda, cum LXX et ant. vers.; quem diligit C, ex locis parallelis Cant. 1, 6 et 3, 1.2.4 |
6. uirgula AZ; uirgultum C.

= AΦ^{RG}Θ^AZ²(r in ras.)Υ^Drwet Beda; betel X
Σ^T; bethel cett., Iust., Appon., cf. Bedam (qui-
dam codices habent ... bethel) et v. 9 in LXX,
Greg. Illib., Salis., Epiph., etc. ¶ hebr. et anti.
habent « bether » per r finalem, nullatenus
pro littera est ibi « bethel » Guill., item Iac.

III. 1. per noctem CXΣΘ^HW*(-te)
Sae | exquesiui (1°)Υ^D | ~ quaesiui per noc-
tem ΣΘ^H | illum om. L* Appon. (codd. BM),
cf. 5, 6 | ueni L*.

2. surgam — ciuitatem om. X | quem]
in ras. Z² | diligit] Z*; dilexit AΦ^{RG}Z²Υ^D
Beda (cod. R) cum LXX, Greg. Illib., Salis.,
Epiph., cf. v. seq. ¶ « dilexit » Guill., alia lit-
tera « dilexit » Iac.

3. nunc quem Θ^A; nam quem W*;
numquid ΣΦ^R*; numquid quem Z* cum Sa-
lis., Epiph., etc. | dilexit = Π^HALMΦΘZWS²
ΓΥ^DΩ^M Iust., Appon., Beda cum LXX, Salis.,
Epiph.; diligit CXΣQYS*Ω^{SJ} edd., cf. 1, 6 et
3, 1. 2. 4. ¶ « dilexit » anti. habent in prete-

rito, alii in presenti habent « diligit » Guill.,
item Iac.

4. transissem XΣ^T, cf. Salis et Epiph. |
inuenit Φ^G | dilexit L Beda cum LXX, Salis.,
Epiph., cf. v. praec. | demittam LM*; + illum
X cum hebr., LXX, Epiph., cf. Salis. (eum) |
illum] eum XY Appon. (cod. R) cum Greg. Il-
lib., Salis., etc. | in domo QY*Ω^{MJ}* | in cu-
biculo QY*.

5. iherusalem Ca; iherlm XΣ; iherlm
Q; ierusalem grefvst; ierlm Υ^DΩ^S; irlm
Ω^M | uigilare XΣ^{CL}a | dilectum X | donec
ipsa uelit] quoadusque (-husque Ω^M*) ipsa
uelit Ω^M, ex 2, 7; + uox dilecti mei ecce iste
uenit saliens in montibus transiliens colles
similis est dilectus meus capree donec ipsa
uelit Ω^M*, cf. 2, 8. 9.

6. sicuti C | uirgulta Σ Iust.; uirgultum
C | murræ = CΠ^H*AL*Z*WS*; myrræ
MQ²(ex -ra)ΥΦΘZ²S²ΓΥ^DΩ^S(-re); mirr(a)e
XΣΠ^HΩ^SL²Ω^{MJ}a; myrrhae grefvst | pulueris

III. 1. ¶ in III. Ω; Div. sine num. A; <in CM | <quaesivi (1°) A | <quaesivi (2°) M | 2. <surgam CM | <per A | <quaesivi CAM | 3. <invenerunt CA | <num AM | 4. <paululum CA | <tenui CAM | 5. <adiuro CAM | <ne A | 6. <quae est CAM | <murræ A.

universi pulveris pigmentarii
 7 en lectulum Salomonis sexaginta
 fortes ambiunt ex fortissimis
 Israhel
 8 omnes tenentes gladios et ad
 bella doctissimi
 uniuscuiusque ensis super femur
 suum propter timores noctur-
 nos
 9 ferculum fecit sibi rex Salomon
 de lignis Libani

10 columnas eius fecit argenteas re-
 clinatorium aureum ascensum
 purpureum
 media caritate constravit prop-
 ter filias Hierusalem
 11 egredimini et videte filiae Sion
 regem Salomonem in diade-
 mate quo coronavit eum ma-
 ter sua in die dispansionis il-
 lius et in die laetitiae cordis
 eius

6. pigmentarii] *addit* qui in circuitu salomonis sunt gladium habent in femorae sicuti aut ille iudex qui interfecit hostem pinguissimum et totum carni dilectum homines hamputans uoluntates C, *ex tractatu Hieronymi adv. Iovinianum* 1, 30 | 7. ex fortissimis israhel] *addit* de potentatibus iherusalem C, *conflata lectio ex ant. vers.* (de potentibus israhel) | 11. in diademate quo AZ; in diademate qua C *et cod. B Apponii, cf. ant. vers.* (in corona qua) | dispansionis AZ² (in ras. 11 litterarum) *et Beda*; dispansationis C *et Appon. cum Epiph.*

Adest b a v. 6, pulueris, sed om. v. 7, en — v. 11, eius.

om. X* | pigmentarii + qui in circuitu salomonis sunt gladium habent in femore (-rae C) sicut (-ti C) aut (*pro* aoth; et X) ille iudex qui interfecit hostem pinguissimum et totum carni delictum (*pro* deditum; dilectum C) omnes (hom. C) amputans (hamp. C) uoluptates (uolunt. C) CX, *ex Hier. adv. Iovin. 1, 30.*

7. en — 11. cordis eius om. b | en] ecce Σ *cum Salis., Sang., Epiph.* | lectulus Y*; lectum L; *praem.* et X. ¶ lectum vid. Σ^c | salomonis Γ^M; solomonis L | sexag.] quadraginta YZ* (*ut vid.*) W* (XL) | fortes ambiunt ex om. Θ^A | ~ ambiunt sexag. fortes L | srahel CΘ^A; isrlh Q; srlh XΣ; ihl Π^H; israel ΩJgrēlūst; isrl YΦ^{RG}STΨ^DΩ^{MS}a; irl LZ; + de potentatibus iherusalem CX (ihrlm), *conflata lectio ex ant. versione* (de potentibus israhel), *cf. Salis., Sang., Epiph., etc.*

8. omnes — doctissimi om. X*; *praem.* qui sunt Ω^Ja | ad om. Σa | bellum Γ^M *cum Sang., Epiph., etc., cf. LXX et Salis.* (proclium) | doctissima Φ^Q | femur] f*rmum Q*; fratrem

Ω^M | ~ noct. timores Π^H *Appon.*

9. fercul.] *praem.* feretrum X | sibi rex salomon] *in ras. brev. spat.* Ω^Ja | rex om. a | solomon L | lybani M.

10. arg.] aureas Ω^M† | constravit] Φ^Pa (tra *in ras. long. spat.*); prostravit X(-bit)Ω^M | iherusalem C; ihrlm XΣ; iherlm Q; ihrlm a; ierusalem ΩJgrēlūst; ierlm Ψ^DΩ^S; irlm Ω^M.

11. egredimini Z* | et (1°) *in ras.* Ω^Ja | syon CXΓ^AΨ^DΩ^a | ~ et uidete syon filie Ω^M; ~ filiae sion et uidete aē | solomonem L | quo] Σ^T*Z² (*in ras.*); qua CXΣ^TaL *Appon.* (*cod. B*); quae Ψ^D | coronabit X | eum] illum QYΘ^AΓΨ^DΩ^{SJ} *edd.* | in diem (1°) X | dispansionis = ALM*QY*Φ^QHZ² (*in ras.*) S^a *Beda*; desponsionis Π^HM²Y²Γ^A; desponsationis Ω grēlūst *cum Epiph.*; dispansationis CXW²a *Appon.*; dispositionis ΣΘ^AW*Γ^MΨ^D *Iust.*; depositionis S*. ¶ anti. « dispansionis », alia littera « desponsionis » (*sic*) *Guill. ant.* « desponsionis », alia littera « desponsationis » *Iac.* | in die (2°) die Θ^H | eius] illius QΩ^M *Appon.*

<(qui) C | 7. <en CAM | <ex C | 8. <omnes CA | <uniuscuiusque CAM | 9. <ferculum CAM | 10. <columnas CA | <reclinatorium C | <media CA | 11. <egredimini CAM | <in diademate A | <in die (1°) A.

IV. ¹ quam pulchra es amica mea
 quam pulchra es oculi tui col-
 lumbarum absque eo quod
 intrinsecus latet
 capilli tui sicut greges caprarum
 quae ascenderunt de monte
 Galaad
² dentes tui sicut greges tonsarum
 quae ascenderunt de lavacro
 omnes gemellis fetibus et ster-
 rilis non est inter eas
³ sicut vitta coccinea labia tua et
 eloquium tuum dulce
 sicut fragmen mali punici ita ge-
 nae tuae absque eo quod in-
 trinsecus latet
⁴ sicut turris David collum tuum

quae aedificata est cum pro-
 pugnaculis
 mille clypei pendent ex ea omnis
 armatura fortium
⁵ duo ubera tua sicut duo hinuli
 capreae gemelli qui pascuntur
 in liliis ⁶ donec adspiret dies
 et inclinentur umbrae
 vadam ad montem murræ et ad
 collem turis
⁷ tota pulchra es amica mea et
 macula non est in te
⁸ veni de Libano sponsa veni de
 Libano veni coronaberis
 de capite Amana de vertice Sa-
 nir et Hermon
 de cubilibus leonum de monti-

IV. 2. greges C et plur. codd. cum LXX; grex AZ* et Beda cum hebr., sed etiam cum ant. vers., fortasse ex 6, 4. 5 | tonsarum AZ; detonsorum C cum Iust. et ant. vers. (detonsarum) | 3. fragmen CZ; fragmentum A | 5. capreae AZ; caprae C | 8. sponsa CZ* et Iust. cum hebr., LXX, ant. vers.; sponsa mea A cum Appon. et Beda, cf. v. 7, amica mea, v. 9, soror mea, etc.; attamen sponsa mea nusquam in Cant. legitur.

Adest b.

IV. 1. sicuti C | gregis g*; grex Z*Ω^Mw
 cum Salis. | montibus Σ^T | galaat Xb; galaath
 Ω^J.

2. sicuti C | gregis g*; grex AZ*Ω^Mw
 Beda cum Salis. et Epiph. | tonsorum b; deton-
 sorum C cum Iust., Salis., Epiph. (detonsarum);
 + ouium Γ^{AM}* | ascendunt Ω^S | gemelli Z* |
 inter] in Σ, cf. LXX.

3. sicuti (utroq. loco) C | uitta] uicta
 Ω^S | fragmentum AQΦ^P.

4. sicuti C | turres Y* | propugnaculis
 + suis Π^HMWSΓ^b Appon.

5. sicuti C | duo om. X | hinuli = Π^H
 LMQ²Θ^{A2}ZW; inuli Θ^{HA}*; hynuli CYΩ^S;
 ynuli X; hinnuli AQ*ΦSΓ^AΨ^DΩ^M edd.; hyn-

nuli Ω^{Ja}; hinoli Σ; hinnoli Γ^M; hiniculi b*;
 iniculi b* | caprae CL | pascentur W*.

6. murræ = CΠ^H*LZ*W(-re)S*; myr-
 r(a)e AMQYΦΘZ²S²Γ^ΨDΩ^Sb; mirr(a)e XΣ
 Π^{H2}Ω^MJ^a; myrrhae grelust | colles Ω^M | tur-
 ris Φ^R*GΩ^M.

8. a libano (utroq. loco) X cum Salis.,
 Epiph., etc. | sponsa = CXΣΠ^HΘZ* Iust. cum
 hebr., LXX, Epiph., etc., cf. Salis. (speciosa);
 sponsa mea uera Ω^M; sponsa mea Z² cett.,
 Appon., Beda | ueni (2°) om. W* | ueni (3°)
 om. X | amana] Z²(ult. a in ras.); hamana C;
 ammana Θ; amna Σ^C*; aman Y; om. Π^{H2} |
 sanyr CXΩ^M; anir Σ^T; samur Ω^S; seyr Y;
 om. Π^{H2} | aermon CX; ermon Σ; om. Π^{H2} |

IV. 1. ¶ quam (1°) IV. Ω; <quam (1°) CAM | <oculi A | <capilli CAM | 2. <dentes CAM |
 <omnes AM | 3. <sicut vitta CAM | <sicut fragmen CAM | <ita A | 4. <sicut CAM | <mille CAM |
 5. <duo (1°) CAM | 6. <donec A | <vadam CAM | 7. <tota CAM | 8. <veni (1°) CAM | <coro-
 naberis AM | <de capite C | <de cubilibus CA.

- bus pardorum
⁹ vulnerasti cor meum soror mea
 sponsa vulnerasti cor meum
 in uno oculorum tuorum et in
 uno crine colli tui
¹⁰ quam pulchrae sunt mammae
 tuae soror mea sponsa
 pulchriora ubera tua vino et
 odor unguentorum tuorum su-
 per omnia aromata
¹¹ favus distillans labia tua sponsa
 mel et lac sub lingua tua et
 odor vestimentorum tuorum
 sicut odor turis
¹² hortus conclusus soror mea spon-
 sa hortus conclusus fons si-
 gnatus
- ¹³ emissiones tuae paradisus malo-
 rum punicorum cum pomo-
 rum fructibus
 cypri cum nardo ¹⁴ nardus et
 crocus fistula et cinnamomum
 cum universis lignis Libani
 murra et aloe cum omnibus pri-
 mis unguentis
¹⁵ fons hortorum puteus aquarum
 viventium quae fluunt impetu
 de Libano
¹⁶ surge aquilo et veni auster perfla
 hortum meum et fluant aro-
 mata illius
 V. ¹ veniat dilectus meus in hor-
 tum suum et comedat fructum
 pomorum suorum

9. sponsa CZ, *Iust. et Appon.*, cum *hebr.*, LXX, *ant. vers.*; sponsa mea A et *cod. R Bedae*, vide notam in v. *praec.* et *II^{um} appar.* in v. *seq.* | 11. destillans A | 12. fons AZ; et fons C et *Iust.*

Adest b.

cubilibus] Q²(libus in *ras.*) | pardorum] S²
 (um in *ras.*).

9. soror — meum *om.* Γ^{M*} | sponsa +
 mea Σ^{C*}ALQΩ^S Beda (*cod. R*). ¶ *hebr. ant.*
 non habent « mea » Iac. | in (2°) *om.* Σ^T |
 crine colli] criniciuli Z*.

10. sponsa + mea L*MQYΓΩ^{Sb} Beda
 (*cod. R*) | pulcrio* Y*; + sunt ΣLΩ^{Sj}agrelst,
cf. Epiph. (facta sunt). ¶ *anti.* non habent
 « sunt » Guill. et Iac. | tuo Ω^{M*} | ~ tua ub.
 Φ^P | et] ecce Σ^T, *cf. Gen.* 27, 27.

11. destillans ALM*ΘW*S | sponsa +
 mea Q² | lac *om.* A | lingua] labia Π^H | odor
om. Σ^{C*}.

12. sponsa *om.* Γ^M | fons] *praem.* et C
cum Iust.

13. emissionis Z*Ψ^{Db}(em.) | tuas W* |
 cypri Σa; cypus L; cyprum Ψ^P.

14. et cr.] cum croco b | fistula] Q* ut
vid.; fistulae Q²Γ^{Mb} | cinnamomum CQ²YΘ;
 cinamomum W*ΩJ^a; cynamomum Q*Φ^PΩ^S;
 cinamomus Σ^{T2c}; cinnamamus Σ^{T*}; cinna-
 mum X *Iust. (cod. V) cum Epiph.* | murra =
 CΠ^{H*}ALZ*W; myrra MQY²(ex -am)ΦΘZ²S
 Γ^AΨ^PΩ^S; mirra XΣΠ^{H2}Ω^{Mj}a; myrrha gre
 lusc; murrae Γ^{M*}; myrrae Γ^{M2b} | aloe] S*;
 haloe C; aloē M*Y²S²; alcoe L; aloen Y*;
 aloes a | primis *om.* Π^{H*} | unguentibus W*;
ut vid.

15. hortum b; + tuorum Γ^M | impetus
 Ψ^D; impetum Σ^CW*.

16. aquilo] Y*; aquila Y² | et] ut X |
 fluant] ΩJ*; fluent Σ^CQΦ^PWΩ^{MSj2}agrel. ¶
 Gregorius habet « fluunt » Iac. | illius *om.* L*.

V. 1. ueniat — suorum *om.* Ψ^D | et]
 ut Ω^{Sj}ae. ¶ *hebr. et anti.* habent « et » Guill.

9. <vulnerasti CAM | in (1°) A | 10. <quam CAM | <pulchriora CA | 11. ¶ favus Div. sine
 num. X; <favus CAM | <et odor A | 12. <hortus (1°) CAM | <hortus (2°) A | 13. <emissiones C
 AM | <cypri CA | 14. <nardus M | <aurra CAM | 15. <fons CAM | 16. <surge CAM.

V. 1. ¶ veniat V. Ω; <veniat CAM.

veni in hortum meum soror mea
 sponsa
 messui murram meam cum aro-
 matibus meis
 comedi favum cum melle meo
 bibi vinum meum cum lacte
 meo
 comedite amici bibite et inebria-
 mini carissimi
 2 ego dormio et cor meum vigilat
 vox dilecti mei pulsantis
 aperi mihi soror mea amica mea
 columba mea immaculata mea

quia caput meum plenum est
 rore et cincinnati mei guttis
 noctium
 3 expoliavi me tunica mea quo-
 modo induar illa lavi pedes
 meos quomodo inquinabo illos
 4 dilectus meus misit manum suam
 per foramen et venter meus
 intremuit ad tactum eius
 5 surrexi ut aperirem dilecto meo
 manus meae stillaverunt mur-
 ra digiti mei pleni murra pro-
 batissima

V. 1. fauum cum AZ et plerique codd.; fauum meum cum C et cod. V Iusti, cum hebr., LXX, ant. versione | bibi unum meum cum lacte meo om. A*Z* per homoeoteleuton | amici ΣLM et aliquot al. cum hebr., lectio, ut vid., archetypi; amici mei et CA, Iust., Appon., Beda, cum ant. vers. | 3. expoliaui AZ; spoliaui C et Iust. | induar illa CZ^a, sec. usum Hieronymi in hac versione; induar illam AZ* cum ant. vers. | 5. stillauerunt AZ; distillauerunt C, fortasse ex v. 13, distillantia murram.

Adest b.

et Iac. | sponsa] praem. et L; + mea Ω^{SI}* Beda. ¶ « soror mea sponsa » Hug. hebr. ant. « soror mea sponsa » Iac. | messui] Y*; miscui XY² Iust(cod. P) | myrra mea Ψ^D | murram = Π^HALM*Y*Z*WS*; myrram QY²ΦΘZ²S²ΓΩ^Sb; mirram CXΣM²Ω^Ja; myrrham grelbst; miram Ω^M | meam om. Ω^S | meis om. W* | fauum + meum CXΠ^Hr Iust. (cod. V) cum hebr., LXX, Salis. et Epiph. (panem meum) | meo (1°) om. W*; + et ge | bibi --- meo (2°) om. A*Z* Appon. | bibe S* | meum om. L | amici = Σ^T(amihi)^cΠ^HLMΘΩ^M Appon. (cod. R) cum hebr.; amici mei Q; amici et XYΦZWSΓ^AΨ^DΩ^{SI} edd. cum LXX; amici mei et CAT^M Iust., Appon., Beda, cum aliq. codd. gr., Salis. et Epiph. (proximi mei et).

2. mea (2°) + sponsa mea X, cf. Salis. | immaculata mea] praem. perfecta mea Π^H, lectio conflata, cf. Salis. et Epiph. | repletum X cum Ambr. hexam. 4, 7, 29, etc. | est om. Ω^M | et cinc. mei] et crines mei Θ^A cum Salis., Epiph., etc.; + et crines mei Θ^H. ¶ et cincinnati mei Θ^A | cyncynni C; cyncini Ω^S; cicinni (ex

cinnis) Y² | noctium] praem. noctis L*, lectio conflata ex ant. vers., cf. LXX, Salis., Epiph.

3. spoliaui CX(-bi) Iust. | mea + nocte Θ, cf. Ambr. in Luc. 8, 44, etc. | induam X | illa] Y*; illam XALQ*Y²ΦZ*WΓΨ^DΩ^Mb cum Salis. | inquinabo] praem. quo a | illos] eos XY cum Salis. et Epiph.

4. suam om. Σ^T*C | et uenter] uenter- que Ω^{SI} | tactus Π^H | eius] illius C.

5. ut aperirem] Z*; adaperirem S*; aperire ΦZ²Ψ^D cum LXX, Salis., Epiph. ¶ anti. [al. Iac.] « surrexi aperire » Guill. et Iac. | stillauerunt] Q*; distillauerunt CX(-berunt) Q²Φ^PΩ^S | murra (1°) = AL Iust.; myrra CY ΦΘΓ^AΨ^D; mirra XΣ^CΩ^M; murram Π^H*Z* W*S* cum Salis., Epiph., Hier. ep. 65, 14, 3; myrram MQZ²S²Γ^MΩ^S Appon.; mirram Σ^T Π^H²W²Ω^Ja; myrrham grelbst; myrrae b | digiti] praem. et Ω^{SI} edd. cum hebr. ¶ hebr. et ant. non premitunt « et » Iac., item Guill. | murra (2°) = Π^H*ALZ*WS*; myrra MQ YΦΘZ²S²Γ^MΩ^Sb; mirra CXΣΠ^H²Ω^MJ;a; myrrha grelbst.

<veni CAM | <messui CAM | <comedi CA | <comedite CAM | 2. <ego CA | <vox CAM | <aperi CAM | <quia CA | 3. <expoliavi CAM | <lavi A | 4. <dilectus CAM | <et A | 5. <surrexi CAM | <manus A | <digiti A.

⁶ pessulum ostii aperui dilecto meo
at ille declinaverat atque trans-
ierat

anima mea liquefacta est ut lo-
cutus est

quaesivi et non inveni illum vo-
cavi et non respondit mihi

⁷ invenerunt me custodes qui cir-
cumeunt civitatem percusse-
runt me vulneraverunt me tu-
lerunt pallium meum mihi cus-
todes murorum

⁸ adiuro vos filiae Hierusalem si

inveneritis dilectum meum ut
nuntietis ei quia amore lan-
gueo

⁹ qualis est dilectus tuus ex dilecto
o pulcherrima mulierum qua-
lis est dilectus tuus ex dilecto
quia sic adiurasti nos

¹⁰ dilectus meus candidus et rubi-
cundus electus ex milibus

¹¹ caput eius aurum optimum
comae eius sicut elatae palma-
rum nigrae quasi corvus

¹² oculi eius sicut columbae super

6. ostii C(host.)Z et *cod. B Apponii*; ostii mei A | 7. uulnerauerunt CZ*; et uulnerauerunt AZ² cum *ant. vers.* | pallium meum mihi LMZ et *aliquot al. cum hebr. et LXX*; mihi palleum meum A cum *Appon. et Beda*; palleum mihi C | 11. elatae C(hel.)Z²; el*tae Z*; tela A.

Deest Γ^A partim a v. 7, me (2°), usque ad v. 10, electus, fol. lac.; adest b.

6. pessulum C; pessulus Γ^{M*}; pescu-
lum Y* | ostii + mei XALMQYΦWSΓΨ^DΩ
edd. et Appon. (cod. R) | ut locutus sum L†; ut
dilectus locutus est Ω^{are}; in uerbo eius WS*
cum hebr., LXX, Salis., Epiph., etc. ¶ subaudi-
tur « dilectus » et sic cantetur in ecclesia,
non est tamen de textu quia hebr. et anti.
non habent quia intelligitur de uersu prece-
denti Hug. « ut locutus est » Guill. hebr. et
ant. « dilectus » alii non habent « dilectus »
(sic) Iac. | quaesivi + illum XW², cf. hebr.,
LXX, Salis., Epiph., *vide etiam* 3, 1. 2 | illum om.
X | uocaui + eum S² Appon. (*codd. BS*) cum
hebr., LXX, Salis., Epiph. | respondet Π^{H*}.

7. circumeant Ψ^D; circu(m)ierunt L²
(ir in ras.)YΦ^{Gae}. ¶ Hier. ant. « circum-
eunt », mod. « circuierunt », Gregorius « cus-
todiant », hebr. « circuibant » Iac. | me (2°)
om. Y | uulnerauerunt me = CΣ^cΠ^HLQZ*
WS*g Iust., Appon. (*cod. B*), Beda, cum hebr.,
LXX, Epiph.; om. Σ^{T*}; praem. et XΣ^{T2}AMY
ΦΘZ^{S2}Γ^TΨ^DΩ^{are}l^{bst} cum Salis. | meum om.

CΣ^{T*} | mihi om. Z²age Iust. | ~ mihi pallium
meum AYΦΓ^MΨ^DΩ^W Appon., Beda.

8. hierusalem] Π^{H*}; hierlm b; iheru-
salem C^a; iherlm Q; iherlm XΣ; ierusalem
Π^{H2}Γ^Agrel^{bst}; ierlm Ψ^DΩ^{SJ}; irlm Ω^M | an-
nuncietis Ω^{SJ*} cum Appon. et Beda | ei] michi
Ω^M.

9. qualis (1°)] quis Σ, cf. LXX, Salis. et
Epiph. (quid) | dilectus] praem. hic S | o —
dilecto om. Y | o om. Θ^AW* | inter mulierum
L*, cf. Salis. et Epiph. (inter mulieres) | ex
dilecto (2°) om. Ω^S. ¶ « ex dilecto » Hug.
quidam libri glosati non habent hic « ex di-
lecto » et secundum glosam videtur quod
non debet ibi esse, ant. mod. hebr. habent
Iac. | quoniam Θ | sic om. Π^{H2}.

10. ex milibus om. Ω^{S*}.

11. ~ optimum aurum WS | comae +
capitis Θ^{A2} | sicuti C | elata Q; celatae Y*
(ut vid.)Γ^TΨ^{D*}; telate X; tela A; electae Φ^G;
el*tae Z*. ¶ « elate » Hug. et Guill. | nigra b.

12. sicuti C; quasi X | riuulos] Ω^{J*};

6. <pessulum CAM | <at A | <anima CAM | <quaesivi CAM | 7. <invenerunt CAM | <percus-
serunt AM | <tulerunt A | 8. <adiuro CAM | <si A | 9. <qualis (1°) CAM | <qualis (2°) A |
10. <dilectus CAM | 11. <caput CA | <comae C | 12. <oculi CAM.

- rivulos aquarum quae lacte
sunt lotae et resident iuxta
fluenta plenissima
13 genae illius sicut areolae aroma-
tum consitae a pigmentariis
labia eius lilia distillantia mur-
ram primam
14 manus illius tornatiles aureae
plenae hyacinthis
venter eius eburneus distinctus
sapphiris
15 crura illius columnae marmo-
reae quae fundatae sunt super
bases aureas

- species eius ut Libani electus ut
cedri
16 guttur illius suavissimum et to-
tus desiderabilis
talis est dilectus meus et iste est
amicus meus filiae Hierusalem
17 quo abiit dilectus tuus o pul-
cherrima mulierum quo de-
clinavit dilectus tuus et quae-
rimus eum tecum
VI. 1 dilectus meus descendit in
hortum suum ad areolam aro-
matis ut pascatur in hortis et
lilia colligat

13. illius ... eius ΣLYZ *et aliquot al. cum Appon.* (nota eandem pronominum mutationem in vv. 14 et 15); illius ... illius A *cum Iusto et Beda*; eius ... eius C *cum ant. vers., cf. I^{um} apparatus in 8, 3 | destillantia A | 17. quacrimus AZ**; qu(a)eremus CZ^a *cum ant. vers.*

Deest Σ^c partim a v. 13, consitae, usque ad v. 15, eius, fol. fenestr.; adsunt bk(a v. 15, species).

riuos ΩJ^a | quae late Y*Γ^M; quaelecte L* |
sint A | iuxta] super L *cum Epiph.* | ~ plen.
fluenta X.

13. genae] *praem.* uenter eius buxis
(bux Y*) eburnea (ēb. Y) super lapidem sap-
phyrum (saphirum S) YWS* *cum Salis., cf.*
v. 14 in LXX et Epiph. | illius] eius C | sicuti
C | areola XΣ^r. ¶ « areole » *Guill.* | eius]
illius AMQWSΓ^{Ab} *Iust. et Beda* | lilia] labia
ΩJ; *om.* LΩ^s. ¶ « lilia » *Hug. et Guill. Greg.*
hebr. ant. « lilia » *Iac.* | distillantia] Φ^R*Z*;
destillantia ALM*Φ^{R2GP}Z^sΓ^A | murram =
Π^H*ALZ*WS*; myrram MQYΦΘZ^sS²Γ^Ω^s
b; mirram CXΣΠ^{H2}Ψ^DΩ^MJ^a; myrrham gr
elbst; *praem.* ut YΦ^RG^b.

14. illius] eius Ψ^DΩ^M *cum Salis. et*
Epiph. | hyacinthis Φ^{RG}; hiacynthis Π^H; hia-
cynthi Γ^A; hiacintus b; yacintus Z; iacynthis
M*; iacintis Σ; iachyntis AY; hyacinthis S^a
Ψ^D; hiacinctis QΦ^P; yacinctis Θ^A*; hyac-
cinctis Γ^M; iacinctis CXΩ^SJ^a; iacynctis Θ^H;
yachinctis Θ^{A2}; iacyncthis M^a; hyaccinthis

(*ex hacc.*) W^a; hyacintinis S*; bicincintis Ω^M |
eius *om.* L* | sapphiris] M*; sapphyris Π^HL
QYΦ^GΘZ^a(*in ras.*)W; sappiris A; saffiris C
XΣ; sapphiris M^aΓ^AΨ^DΩ^MS^a; sapphyris Φ^RS
Γ^MΩJ; sapphyrus b.

15. cura Θ^A | aureas *om.* Ω^s*.

16. guttur Y*W; gutturi b | est *om.* C
cum hebr., LXX, Epiph. | dil.] electus Y | iste]
ipse aelst | iherusalem C; iherlm XΣ; iherlm
Q; iherlm a; ierusalem grelbst; ierlm Ψ^DΩ^SJ;
irlm Ω^M.

17. quo abiit dil. tuus] *praem.* quo abiit
fratuelus tuus Y, *lectio conflata ex recens. hexapl.,*
cf. Epiph. | declinabit X | tuus (2°) *om.* M
Γ^A | qu(a)erimus = ALQ*Y¹Φ^{RGP}(i *in ras.*)
Z*WS*Γ^{ΨD}Ω^Mbk *Iust. (cod. V) cum Epiph.;*
qu(a)eremus Q^aY¹Z^sS^a *cett. cum LXX et Salis.*

VI. 1. in] ad CX *Iust., cf. v. 10 | ad*
areola k*; + in hortis Ω^M* | aromatum Ω^SJ
arelst, *cf. 5, 13. ¶ hebr. et anti. habent « aro-*
matis » in singulari Guill. Ier. hebr. ant.
uel « aromatis » *Iac.* | pascat Z*; *praem.* ibi

<quae A | 13. <genae CAM | <labia CAM | 14. <manus CAM | <venter CM | 15. <crura CA
M | <species CAMk | 16. <guttur CAMk | <talis CAMk | 17. <quo (1°) CAMk | <quo (2°) Ak.

VI. 1. ¶ dilectus VI. Ω; *Div. sine num.* A; <dilectus CMk | <ut k.

- ² ego dilecto meo et dilectus meus
mihi qui pascitur inter lilia
³ pulchra es amica mea suavis et
decora sicut Hierusalem terri-
bilis ut castrorum acies ordi-
nata
⁴ averte oculos tuos a me quia
ipsi me avolare fecerunt
capilli tui sicut grex caprarum
quae apparuerunt de Galaad
⁵ dentes tui sicut grex ovium quae
ascenderunt de lavacro omnes
gemellis fetibus et sterilis non
est in eis
⁶ sicut cortex mali punici genae
tuae absque occultis tuis
⁷ sexaginta sunt reginae et octo-
ginta concubinae et adules-
centularum non est numerus
⁸ una est columba mea perfecta
mea una est matris suae electa
genetrici suae
viderunt illam filiae et beatissi-
mam praedicaverunt reginae

VI. 5. grex AZ cum hebr.; greges C cum LXX, aut fortasse ex 4, 1. 2 | 6. genae CZ* Iust. (cod. V) et Appon. cum hebr., cf. 4, 3: sicut ... labia; sic genae AZ² | absque occultis tuis Σ^T*LMZ² et aliquot al. cum archetypo, cf. 4, 1. 3, ubi idem verbum hebraicum absque eo quod intrinsecus latet transfertur; absque oculis tuis C(habsque hoc.)AZ*, eadem verborum confusione ac in ACXΣ^T etc., Iob 20, 26 | 7. non est numerus AZ; quorum non est numerus C, cf. LXX et ant. vers., Iob 9, 10; ps. 39, 13 et 103, 25 | 8. matris suae CZ et Appon.; matri suae A cum Iust. et Beda, hebr., LXX, ant. vers.

Adsunt bk.

ΩST*ae.

2. meo om. Y.

3. suavis] praem. et Q | sicuti C; om. X | iherusalem Ca; ihrlm XΣ; iherlm Q; ierusalem grefuſt; ierlm Ψ^DΩST; irlm Ω^M | ordinate Σ, cf. hebr., LXX, Salis., Epiph.

4. tuos] meos Y | auol.] uiolare X | sicuti C | greges ΓΩ^Sb Appon. cum LXX et Epiph., cf. 4, 1. ¶ anti. «sicut greges caprarum» et infra (v. 5) «greges ovium» hebr. tamen utrobique habet «grex» Guill. hebr. «grex», alii «greges» Iac. | galaat Xb; galaath ΩJ; gaad Ω^M; praem. monte Y, cf. Salis.

5. greges CYΦ^TΓbagre Appon. (cod. R) cum LXX et Epiph., cf. 4, 1. 2. ¶ hebr. «grex», alii «greges» Iac. | ascendunt Σ^T.

6. sicuti C | cortex XΣ^CM*ZWS*b | genae — 7. sunt om. Σ^T* | genae = CΣ^CΘ^H (gaenae)^{AZ}*S* Iust.(cod. V) et Appon. cum hebr., LXX, Salis., Epiph.; ita genae X, cf. 4, 3; sic genae Z^SS²k cett. | occultis] Γ^A* Ap-

pon. et Beda; oculis C(hoc.)XΣ^T*C AQYΦ^PΘ Z*Γ^A²(occ.)Ψ^Dbk Iust. (cod. V).

7. octaginta L*; octuaginta ΣL²b | adolescentulorum Ω^M; adolescentularum quorum C; adolescentule quarum X Iust. cum LXX, Salis., Epiph., Sang.

8. una — mea (2°) om. W* | matris] Π^H*M* Appon.; matri Π^H²ALM²Φ^{RG}ΘWS ΩST*kagre Iust. et Beda cum hebr., LXX, Salis., Epiph. ¶ hebr. ant. «matri» Iac. | electa] praem. et Σ^C; + est XW²S* Appon. cum LXX, Salis., Epiph. | genetrici] ΩJ*(genit.)k*; genetricis QYΘΓbk² Iust. (cod. V), Appon. (cod. R), Brev. goth., P. L. 86, 214; genetricis Z Ψ^DΩ^SJ². ¶ hebr. anti. «genetrici» Iac. | illam] bk Iust., Beda, Brev. goth. l. l.; eam X Σ^CQΘΩST edd. et Appon. cum Salis. et Epiph. ¶ «eam» Hug. | filiae + syon ΩST*a cum Antiph. rom. (resp. Quae est ista). ¶ «filie» Hug. Gregorius «syon», Ier. «ihrlm», hebr. anti. non habent «syon» neque «ihrlm» Iac. | reginae] praem. et ΩJ* | et

2. <ego CAMk | 3. ¶ pulchra Div. sine num. X; <pulchra CAMk | <terribilis Ak | 4. <averte C AMk | <capilli CAMk | 5. <dentes CAMk | <omnes AMk | 6. <sicut CAMk | 7. <sexaginta CA Mk | 8. <una (1°) CAM | <una (2°) A | <viderunt CAM | <reginae A.

et concubinae et laudaverunt
eam
9 quae est ista quae progreditur
quasi aurora consurgens pul-
chra ut luna electa ut sol ter-
ribilis ut acies ordinata
10 descendi ad hortum nucum ut
viderem poma convallis
ut inspicerem si floruisset vinea

et germinassent mala punica
11 nescivi anima mea conturbavit
me propter quadrigas Ami-
nadab
12 revertere revertere Sulamitis re-
vertere revertere ut intueamur
te
VII. 1 quid videbis in Sulamiten
nisi chorostrorum

9. acies $\Sigma^T \text{LM}$ et aliquot alii cum *Iusto* et *Appon.*, lectio archetypi; castrorum acies C(hac.) *AZ* et *Beda*, ex v. 3 | 10. conuallis *AZ*, *Iust.*, *Appon.*, *Beda*, cum *hebr.*; conuallium C, ex 2, 1 | 11. nesciui *AZ* cum *hebr.*; nesciuit C et *Iust.* cum *ant. vers.* | 12. sulamitis *AZ* cum *hebr.*, *LXX*, *ant. vers.*; sunamitis C, *Iust.* (cod. P), *Appon.* (codd. RB), *Beda*, ex *Malachim* (III Reg. 1 et 2; IV Reg. 4) | ut (hut C) intueamur CZ; ut intueamur A.

VII. 1. in sulamiten, lectio probabilis archetypi, ex qua fluunt variae lectiones: in sulamitem A, in sulamite Z^a (ex in solamite), in sunamiten C.

Deest Γ^A partim a v. 10, descendi, fol. lac.; adsunt bk.

concup. et] et concub. $L\Omega^{MSJ} \text{ag}$ cum *Salis.* et *Epiph.*; om. Π^{H2} | ea Y.

9. est om. b | pulchra + es W* | terribilis** Φ^P | acies = $\Sigma^T \text{LMW} \Gamma^A$ *Iust.*, *Appon.* (cod. B); castrorum acies $\Sigma^{T2} \Pi^{H2} W^2 k$ cett. et *Beda*, ex v. 3 | ordinate Σ , cf. *hebr.*, *LXX*, *Epiph.*

10. ad] bk *Iust.*, *Appon.*, *Beda*; in $Y\Phi^{RG} Z^2$ (in *ras.*) $\Psi^D \Omega^{SJ}$ edd. cum *Salis.* et *Epiph.*, cf. v. 1 | nucum] in *ras.* Ω^{J2} ; meum Ω^{MS} . ¶ «nucum» ita habet *hebr.* et *ant.* et glosa exponit, in ecclesia cantatur «in ortum meum» secundum *LXX Hug.* | pomam $\Sigma^C Y^*$ | conuallium $C\Omega aelst$, cf. 2, 1. ¶ «conuallium» uel «conuallis» utrumque bene *Hug.* *hebr.* et *anti.* «descendi in ortum nucum ut uiderem poma conuallis ut inspicerem si floruisset uinea» hec littera solet corrumpi occasione antifonarum *Guill.* «conuallium», alia littera «conuallis» *Iac.* | ut] et $MY\Omega^{SJ} barelst$ *Beda* (cod. R) | floruissent uinee Ω^S | germinasset X.

11. nesciuit CY *Iust.* cum *LXX* et *Salis.* | anima] amica Ψ^D | conturbabit C(-uabit)X Yk^* (ut *vid.*); turbauit ΣZ^* | haminadab C;

aminadabat Σ^T .

12. sulamitis = $\Sigma^T \text{C} \Pi^{H*} AY^2 \Phi^P Z^2$ (u in *ras.*) $krwt$; solamitis $L^* Q^3 Y^* W^* b^2$; solamittis Q^* ; sunamitis $CX \Sigma^{T2} \Pi^{H2} M^2$ (una in *ras.*) $Y^3 \Phi^{RG} \Theta^{H2} AW^2 S^2 \Gamma^D \Omega b^* agels$ *Iust.* (cod. P), *Appon.* (codd. RB), *Beda*; sonamitis S^* ; sumani[...] L^2 ; om. Θ^{H*} . ¶ «sulamitis» *Guill.* et *Iac.* | reuertere (4°) Θ^{H*} ; sunamitis Θ^{H2} ; om. $Q\Theta^{H2} Z^* \Gamma^{M*}$, cf. *Epiph.* | ut] in *ras.* M^2 | intueamur $AM^* k^*$; intuemur $\Phi^{G*} \Psi^D$; intueamus X.

VII. 1. quid] quod Φ^P | uidebitis Yg *Appon.* (cod. B), cum *LXX*, *Salis.*, etc.; uidetis $\Psi^D g^*$ cum *Epiph.* | sulamiten scribimus; sulamitem $A\Phi^P$; solamitem Y; sulamite $\Sigma^T \text{C} \Pi^{H*} Z^* k^* rwt$; solamite $LZ^* W^*$; solamitis Q^* ; sunamiten $C\Theta S^2 k^2$; sonamiten S^* ; sunamite $X \Sigma^{T2} \Pi^{H2} M\Phi^{RG} W^2 \Gamma \Omega agels$ *Iust.* et *Appon.*; sunamite $\Psi^D b$; sonamite Q^2 . ¶ non est ibi nomen «sunamitis» quae in III Reg. 1 legitur, sed «sulamitis» et «sulamite» secundum *hebr.* et *anti.* et *Ambros.* ... *anti.* (aliqui *Iac.*) autem habent «solamitis» et «solamite» ... alii uolunt dicere «salamitis» *Guill.* et *Iac.* | chorus $Z\Psi^D bk$ | castrarum Q^T ; +

9. <quae CAM | <pulchra A | <terribilis A | 10. <descendi CAM | <ut (2°) CA | 11. <nescivi C AM | 12. <revertere (1°) CAM | <revertere (3°) A.

VII. 1. ¶ quid VII. Ω ; <quid CAMk.

quam pulchri sunt gressus tui in
calciamentis filia principis
iunctura feminum tuorum sicut
monilia quae fabricata sunt
manu artificis
² umbilicus tuus crater tornatilis
numquam indigens poculis
venter tuus sicut acervus tritici
vallatus liliis
³ duo ubera tua sicut duo hinuli
gemelli capreae
⁴ collum tuum sicut turris eburnea
oculi tui sicut piscinae in Esebon
quae sunt in porta filiae mul-
titudinis

nasus tuus sicut turris Libani
quae respicit contra Damas-
cum
⁵ caput tuum ut Carmelus et co-
mae capitis tui sicut purpura
regis vincta canalibus
⁶ quam pulchra es et quam decora
carissima in deliciis
⁷ statura tua adsimilata est pal-
mae et ubera tua botris
⁸ dixi ascendam in palmam ad-
prehendam fructus eius
et erunt ubera tua sicut botri vi-
neae et odor oris tui sicut ma-
lorum

1. filia AZ; filiae C | feminum C(faem.)Z^a (fe in ras.), ut Deut. 28, 57, cf. etiam Ex. 28, 42 (femina); femorum A | 3. capreae A; caprae CZ, cf. apparatus in 4, 5 | 5. ut ... sicut Z et codd. fere omnes; ut ... ut A cum Beda; sicuti ... sicuti C cum ant. vers. | 7. botris AZ^a; botrui C(-uy)Z* (ut vid.), cf. apparatus in v. seq. et Num. 32, 9 | 8. botri AZ; botrui C cum Salis., cf. apparatus in v. praec. | odor oris AZ*(ut vid.) Appon. et Beda, cf. hebr., LXX, ant. vers.; odores C(hod.)Z^a cum cod. V Iusti (odoris).

Deest Γ^A partim usque ad v. 1, filia; adsunt bk(usque ad v. 4, tuum sicut).

tuorum Q | gressus] greges b | filiae CΣ | iunctura] Z*S*b^k Iust., Appon., Beda; iunc-
tur(a)e Y^a(c in ras.)ΦZ^aS^aΓ^MΩ^MS^a edd. | femi-
num] Z^a(fe in ras.)W*b(fem.) Iust., Appon.,
Beda; femorum (faem. Φ^PΓ^M) XAQYΦ^PW^a
Γ^MΨ^DΩ^MS^akgwst cum Salis. et Epiph. ¶ femi-
num k | tuorum b | sicuti C | munilia XΣM
QΦΘZΓ^MΨ^Db; munia Y* | qua Φ^G*W |
fabricatae C.

2. umbiculus Ψ^DΩ^M; umbicus Θ^H* |
crater] praem. ut X cum Optat. c. Donat. 2, 8 |
sicuti C.

3. ubera] umbracula Ω^M | sicuti C |
hinuli = Σ^CΠ^HMQ^aY^aΘ^A2Z*Wbk; inuli Y*
Θ^{HA}*; hynuli CΩ^S; ynuli X; hinnuli ALQ*
ΦZ^aSΓ^AΨ^DΩ^M edd.; hynnuli ΩJ; hinoli Σ^T
Γ^M | capreae] Φ^P^a(eae in ras.); caprae CZ
cum Salis.

4. sicuti (2°) C | hesebon Cgrelbst |
sunt] est Ω^S | portis C cum LXX, Salis., Epiph. |

sicut (3°) ut X | qui Ψ^Da | respicis Θ^H.

5. ut] sicut C(-ti)X cum Salis. et Epiph. |
coma Γ^M | sicuti C; ut A Beda cum Epiph. |
uincta] iuncta W^a(iun in ras.)are; tincta X.
¶ iuncta S; hebr. et anti. habent «uincta»
Guill. et Iac.

6. est Φ^P*.

7. es Φ^P | botrui C(-uy)XZ*(ut vid.),
cf. v. seq.

8. in palma A; ad palmam b; pal*am
W* | comprehendam Ω^S; praem. et LΘWS
Ωarelst cum Salis. ¶ hebr. et anti. non inter-
ponunt «et» Guill. et Iac. | tua] Y^a(a in
ras.) | sicuti (utroq. loco) C | botrui C(-uy)
XΦ^G cum Salis.; botrus Π^H; botria Γ^M* |
odor oris = ΣΠ^HAL(ut vid.)Z*(ut vid.)Ω^SJ
agrlbst Appon. et Beda; odoris M*QYW*S*b
Iust. (cod. V); odores C(hod.)XM^aΦΘZ^aW^a
S^aΓΨ^DΩ^Me. ¶ «odor oris» Hug. | malorum]
praem. odor Ω^SJare. ¶ «sicut malorum»

<quam CAK | <iunctura CAMk | 2. <umbilicus CAMk | <venter CAM | 3. <duo (1°) CAMk |
4. <collum CAMk | <oculi CAM | <nasus CAM | 5. <caput CAM | 6. <quam (1°) CAM |
7. <statura AM | 8. <dixi CAM | <et erunt CA | <et odor A.

- ⁹ guttur tuum sicut vinum optimum dignum dilecto meo ad potandum labiisque et dentibus illius ruminandum
¹⁰ ego dilecto meo et ad me conversio eius
¹¹ veni dilecte mi egrediamur in agrum commoremur in villis
¹² mane surgamus ad vineas videamus si floruit vinea si flores fructus parturiunt si floruerunt mala punica ibi dabo tibi ubera mea
¹³ mandragorae dederunt odorem in portis nostris

- omnia poma nova et vetera dilecte mi servavi tibi
 VIII. ¹ quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meae
 ut inveniam te foris et deosculer et iam me nemo despiciat
² adprehendam te et ducam in domum matris meae
 ibi me docebis et dabo tibi poculum ex vino condito et mustum malorum granatorum meorum
³ leva eius sub capite meo et dextera illius amplexabitur me

VIII. 3. eius ... illius AZ² et plerique codd.; eius ... eius C(ϕius bis)Z* cum ant. vers., cf. I^{um} apparatus in 5, 13.

Adest b.

Hug.

9. tuus Q | sicuti C; quasi A Beda | dignumque Ω^{M*} | meo] me Π^H | labiis Ω^S | illius om. Z*; + ad L²Ω edd.

11. gradiamur W*; praem. et XΩ^{S*} cum Salis. | commoramur WS*; commonemur Γ^A; commemoramur b | uallis Γ^M, ut vid.; ualle* Y; agris ualles b.

12. surgamus b | ad vineam Φ^QΓ^MΩ^S | floruit] floruerit Ω^{SJ} | flores] fortes W*; om. S* | fructum Γ^M; fructu Y | floruerunt] Φ^{P2} (er in ras.); floruerint L | ubi W*.

13. mandragora C | odorem + suum Ω^{SJ*}, cf. apparatus in 2, 13. ¶ «suum» del. Hug. non est interponendum quod dicitur «suum» Guill. | portis] hortis Σ | dil. mi om. Σ^{T*} | serbavit W* | ~ seruavi dilecte mi tibi Ω^{M*}.

VIII. 1. qui b | te om. WS* | suggen-

tem CXΣΠ^{H*}LZ*(ut vid.)SΩ | ut] et Y | te + solum Ω^{Jt}. ¶ «te foris» Hug. | obsculer X, cf. Salis. et Epiph.; + te MΦ^PΘWSΩgtlsc Appon. cum hebr., LXX, Salis., Epiph. | ~ nemo me Ω^J | despiciat Z*Γ^M; despiciet Φ^QΘ^AΓ^A, cf. LXX, Salis., Epiph.; despiciet YΘ^H; despiciam b.

2. ducam + te W cum hebr., LXX, Salis., Epiph. | in domo XYZ | meae + et in cubiculum (-lo Y) gen(e)triciis me(a)e Π^HM YΘWSΓ^PΩ^{SJ}bage ex 3, 4, cf. etiam LXX, Salis., Epiph. ¶ quod solet interponi sic «et in cubiculum genitricis mee» nec hebr. nec anti. habent in hoc loco sed de III. capitulo [v. 4] supra hic usurpatur Guill., item Iac. | musto Ω^S | malarum Γ^{M*} | meorum om. Ω^M.

3. illius] eius (ϕius CX) CXMZ*(ut vid.)W*b cum Salis. et Epiph.

9. <guttur CA | <dignum AM | <labiisque A | 10. <ego CAM | 11. <veni CAM | <commoremur A | 12. <mane CM | <si flores CAM | <ibi CA | 13. <mandragorae CM | <omnia CAM.

VIII. 1. ¶ quis VIII. Ω; <quis CAM | <ut CAM | <et iam A | 2. <adprehendam CM | <ibi CA | <et mustum A | 3. <leva CAM.

⁴ adiuro vos filiae Hierusalem ne
suscitetis et evigilare faciatis
dilectam donec ipsa velit
⁵ quae est ista quae ascendit de
deserto deliciis affluens et nixa
super dilectum suum
sub arbore malo suscitavi te
ibi corrupta est mater tua ibi
violata est genetrix tua
⁶ pone me ut signaculum super
cor tuum ut signaculum super

brachium tuum
quia fortis est ut mors dilectio
dura sicut inferus aemulatio
lampades eius lampades ignis
atque flammaram
⁷ aquae multae non poterunt ex-
tinguere caritatem nec flumina
obruent illam
si dederit homo omnem substan-
tiam domus suae pro dilec-
tione quasi nihil despicient

4. ne suscitatis et AZ cum Appon. et Beda; ne suscitatis et ne C cum Iusto | 5. et nixa ΣLZ* et aliquot al. e diversis codicum familiis cum Iusto et cod. B Apponii; innixa CAZ³, lectio ant. versioni affinis | sub arbore malo AZ; sub arbore mali C et Iust. cum ant. vers. | 6. fortis est ut AZ³ (est in ras.) cum Spec.; fortis hut C cum cod. V Iusti, vi fortasse parallelismi cum dura sicut alterius partis huius v. | 7. poterunt ... obruent AZ³ cum Spec., Iusto (cod. V), Apponio, Beda; potuerunt ... obruunt Z²S²; possunt ... hobruunt C | despicient ΣLMZ* (disp.) k cum Spec., Iusto, Apponio (cod. B, quem commentarius comprobatur); despiciunt C; despiciet A et Beda.

Adsunt b(sed om. v. 5, sub — v. 12, eius)k(a v. 7, quasi, partim, fol. reciso).

4. hieruslm b; iherusalem C; ihrslm X
Σ; iherlm Q; ihrlm a; ierusalem Ω¹gre¹l¹ust;
ierlm Ψ²Ω³; irlm Ω^M | et = ΣΠ^HALQZ*
WS*^b Appon. et Beda; et ne CX Iust.; neque
Z²S² cett. cum 2, 7 et 3, 5 | uigilare CXΣ^T*^C
Iust. | facitis Y* | ipse Ω^M.

5. de] a XΣ^C; in l¹ust* | fluens Q* | et
nixa = ΣΠ^HLΦ^PΘZ*WS*Γ^Mb Iust. (cod. V,
et nexa), Appon. (cod. B); et innixa XΦ^{GS}²
Γ^AΩ^M Iust. (cod. P); enixa Y; innixa CAM
QΦ²Z²Ψ²Ω³J edd. et Beda, cf. hebr., LXX,
Salis. (incumbens), Ambr. de Isaac 8, 72, etc.
(innitens) | suum] in ras. Ω¹²; meum XII^HL
MYΦWS*Ω^M Appon. (cod. R) et Beda. ¶ « in-
nixa super dilectum suum » Hug. « et in-
nixa super dilectum meum » iuxta anti. uel
« suum » secundum mod., si fuit ibi ioth
« meum », si uau « suum », differunt sola
magnitudine et breuitate, unde in tali dubio
uidetur presumendum pro antiquis Guill.
mod. « suum », ant. « meum » Iac. | sub —

12. eius om. b | sub] in ras. Ω¹² | mali CX
cum Iust., Salis. et Epiph. | ibi (r⁰) hubi C | ibi
(2⁰) — tua (2⁰) om. Π^H*.

6. ut (r⁰) om. Ω^M | supra XΣ^C*Θ^HΩ^M;
supera Θ^A | cor om. M* | ut (2⁰) et W*;
om. X | est] Z²(in ras.) Spec.; om. CXΣ Iust.
(cod. V) | dilecto Ψ² | sicuti C | inferus] L*
Γ^M* Spec. (cod. S); infernus XΣL²Γ^{AM}²Ω³J
gre¹l¹ust Spec. (codd. MPCR). ¶ « inferus », alii « infernus » Hug. | aemulatio + eius C |
lampadas (r⁰)XQ | lampadas (2⁰) X; praem.
ut a.

7. poterunt] Iust. (cod. V), Appon., Beda;
potuerunt LYZ*WSΓ^M*Ω^Mae¹st Spec.; pos-
sunt C | obruent] W²(br in ras.) Spec.; obruunt
C(hob.)Z*; obruerent Π^H*; operuerunt Y |
illa Y Spec. (codd. MP*C) | pro dilectionem
Σ^C | nihilum C | despicient = ΣLMQ²Φ^{RG}
ΘW²SI¹kg Spec., Iust., Appon. (cod. B); di-
spicient Q*YZ*; despiciunt CXII^H; despi-
ciet AΦPW*Ψ²Ω^MJare¹l¹ust Beda; despiciet

4. <adiuro CAM | 5. <quae est CAM | <sub CAM | <ibi (r⁰) C | <ibi (2⁰) A | 6. <pone CAM |
<ut (2⁰) A | <quia CA | <lampades (r⁰) CAM | 7. <aquae CA | <nec A | <si CM.

eum
⁸ soror nostra parva et ubera non
 habet
 quid faciemus sorori nostrae in
 die quando adloquenda est
⁹ si murus est aedificemus super
 eum propugnacula argentea
 si ostium est conpingamus illud
 tabulis cedrinis
¹⁰ ego murus et ubera mea sicut
 turris ex quo facta sum coram

eo quasi pacem repperiens
¹¹ vinea fuit Pacifico in ea quae
 habet populos
 tradidit eam custodibus vir ad-
 fert pro fructu eius mille ar-
 genteos
¹² vinea mea coram me est
 mille tui Pacifice et ducenti his
 qui custodiunt fructus eius
¹³ quae habitas in hortis amici aus-
 cultant fac me audire vocem

9. super eum AZ; super eam C | tabulis AZ; tabulis pusillis C, *fortasse ex varia lectione pusilla pro parua v. praec.* | 12. mille tui pacifice LWS*(-ce) cum *cod. R Apponii, cf. hebr. et recensioem hexaplaem Hieronymi ut in Epiphania legitur* (mille tui salomon); mille tui pacific[.] k; mille tui pacifici CAZ cum *Iusto et Beda, ex facili corruptione textus* | ducenti his AZ; ducenti hii C et *cod. P Iusti* | fructus eius CZ et *Beda*; fructus meos A | 13. quae CZ; qui A, *cf. LXX et ant. vers.* (qui sedent).

Adsunt partim bk.

Z²; despicit Ω⁵. ¶ «despicient» in plurali iuxta hebr. et anti. *Guill., item Iac.* | eum] Z²k *Spec. (codd. P²RS), Iust., Appon.*; eam Z²Ωalbst *Spec. (codd. MP²C) et Beda.*

8. parua] paruula Ω⁵; paruula est Ω^{1a} in *ras.*; pusilla Θ cum *Salis. et Epiph.*; om. L^{*}. ¶ parua Θ^A; pusilla k; «paruula» uel «parua» *Hug. anti.* «parua» *Guill. et Iac.* | quando] qua Q cum *Salis. et Epiph.* ¶ «quando» *Guill.*

9. est] Z²; om. Z²³ | super eam XLM ΘWSr *Iust., Appon., Beda cum LXX et Salis., cf. Epiph.* (illam); super eam C | inpingamus Q | illum Y | tabulis + pusillis CX.

10. cor. eo] coram et Ω^M; caro mea Γ^M.

11. fui Ψ^D; qui Y^{*}; om. Y² | pacifico] Q^{*}; pacifica Q² | in ea] ea Ω⁵. ¶ «in ea» *Guill.* | adfert] M^{*}(aff.); affer Σ^TM²Ψ^D | pro fructum C | eius] S²; om. S².

12. est + semper X | pacifice = L^{*}WS^{*}

(-ce)rw *Appon. (cod. R), cf. hebr. et Epiph.* (salomon); pacific[.] k; pacifico Σ^C*, *cf. LXX et Salis.* (salomoni); pacifici Σ^CL²S² *cett., Iust., Beda.* ¶ «pacifici» id est salomonis, ex hoc patet quod «pacifici» est genitiui casus *Hug.* puto istud quod dicitur «pacifici» esse nominatiuum pluralem, alioquin si pro salomone acciperetur potius interpres iuxta litteram transtulisset «pacifice» *Guill.* | his] Γ^M*; hiis Ω⁵J^a; hi Γ^M²; hii CX *Iust. (cod. P)* | fructum X cum *hebr., LXX, Epiph.* | eius] meos Ak^{*}.

13. quae] W^{*}; qui ALQ^{*}W²k cum *LXX, Salis., Epiph.* | habitas] M^{*}Ψ^D*; habitat Σ^TM²; habitant Σ^CΨ^D², *cf. Salis.* (sedent) | amici] W²S^{*}; amic(a)e W²S² | auscultant] Π^H*W²S²a^{*}; abscultant Y; auscultant Ω^J²; abscultans X; auscultat Π^H²W²S²a²; abscultat S^{*}; auscultant te Ω^M*S²J^{*}; te auscultant Ω^M². ¶ «auscultant fac me audire» *Hug. et Guill.*

8. <soror CAMk | <quid CAMk | 9. <si murus CAk | <si ostium CAMk | 10. <ego CAMk | <ex Ak | 11. <vinea CAMk | <tradidit CA | <vir A | 12. <vinea CAMk | <mille Ck | 13. <quae CAMk.

tuam
 14 fuge dilecte mi et adsimilare ca-
 preae hinuloque cervorum su-

per montes aromatum.

EXPLICIT LIBER
 CANTICUM CANTICORUM

14. et adsimilare] et adsimilare AZ; adsimilare C *cum Iusto*.

Adsunt bk(partim).

14. me L* | et om. CΣTΓ^MΩ^S *Iust.* |
 adsimilare ALZ*Γ^M; assimulare Ω^Mk | ca-
 preae hinul. om. A* | caprae L*W | hinulo-
 que = ΣΠ^HMQ^SY^S(-quē)Θ^AZ*WΓ^Mb; inu-
 loque Y*(-quē)Θ^{HA}*; hynuloque CΩ^S; ynu-
 loque X; hinnuloque A^SLQ*ΦZ^SΓ^AΨ^D *edd.*;
 hynnuloque ΩJ; hinnoloque S; hinnulo Ω^M;
 hinu[...] k.

Explicit liber cantic[.] canticorum k;
 explicit liber canticum canticorum qui et
 hebraycae sirassirim C; explicit liber cantica
 canticorum AQ*; finit liber sirassirim id
 est canticum canticorum Σ^T; finit liber siras-
 sirim hoc est cantica canticorum (+ habet

uersus ccc W^S) W; expliciunt libri cantica
 canticorum Q^S; explicit canticum cantico-
 rum LΩJ; explicit cantica canticorum (+uer-
 sus habet cclxxx Γ^A) XYΘΓ^A; explicit siras-
 sirim id est canticum canticorum Π^H; expli-
 ciunt (explicuerunt Φ^R) cantica canticorum
 (+ habet uersus cclxxx Φ^G; + habet uersus
 numero cclxxx Φ^R; + uersus numero[...] Z^S)
 MΦ^RGZΓ^MΨ^Da; expliciunt cantica can-
 ticorum qui hebraice dicitur syrasirim uersus
 cclxxx Φ^P; sirasirim hoc est canticum canti-
 corum explicit S; explicit b^S; finit Σ^C; finis
 g; *sine subscriptione* Ω^{MS}b*relbst.

14. <fuge CAMk.

APPENDIX

DE CODICE SANGALLENSI RESCRIPTO 194 (m)

*Cum codicem Sangallensem rescriptum 194, quem siglo m notamus, non prius noverimus quam Proverbiorum librum prelo dedissemus, omnes varias eius lectiones non mere orthographicas, quae ad Proverbia pertinent, in hanc appendicem collegimus. Ne autem de consensu codicis Sangallensis cum nostro textu quicquam dubii relinquamus, lacunas codicis m illis locis semper indicamus, in quibus nonnullus saltem inter nostros codices, recentioribus ΓΨΩ exceptis, a nostro textu discrepat. Quae lacunae ita notantur, ut siglum **** exactum litterarum erasarum numerum designet, siglum vero [...] pro iis locis, in quibus huiusmodi numerus nimis incertus est, usurpetur.*

Fragments, quae supersunt, trium librorum Salomonis his codicis rescripti paginis reperiri possunt:

Prov.	4,4 - 5,18:	pag.	118 et 125; 119 et 124;
»	5,18 - 6,32:	»	116 et 127; 117 et 126;
»	8,12 - 9,18:	»	111 et 100; 110 et 101;
»	10,2 - 11,11:	»	150 et 157; 151 et 156;
»	11,12 - 12,20:	»	40 et 43; 41 et 42;
»	12,20 - 14,8:	»	17 et 33; 18 et 32;
»	14,8 - 15,16:	»	15 et 2; 16 et 1;
»	15,16 - 16,26:	»	46 et 37; 47 et 36;
»	16,27 - 18,6:	»	19 et 31; 20 et 29;
»	18,6 - 19,20:	»	58 et 57; 59 et 56;
»	19,20 - 20,30:	»	7 et 10; 8 et 9;
»	20,30 - 22,10:	»	38 et 45; 39 et 44;
»	22,10 - 23,21:	»	172 et 167; 173 et 166;
»	23,21 - 24,26:	»	86 et 93; 87 et 92;
»	29,23 - 30,33:	»	120 et 123; 121 et 122;
»	30,33 - 31,3:	»	190;
Eccle.	1,8 - 2,12:	»	190 et 181; 191 et 180;
»	2,12 - 3,16:	»	188 et 183; 189 et 182;
»	5,4 - 7,1:	»	152 et 155; 153 et 154;
»	9,7 - 10,16:	»	202 et 201; 203 et 200;
»	12,11 - 14:	»	98;
Cant.	1,1 - 13:	»	98; 99 et 112.

1. *Variae lectiones Praefationis s. Hieronymi Tres libros (pag. 98 et 113; 99).*

1. tres — 5. nostris *legi nequit* 5. sit — 6. quae *legi nequit* 7. uerterant — antiq.] uer[...] | correxī — 8. ordine [...]e 10. et — quem *legi nequit* 11. fili s*arach 12. et — magis *legi nequit* 13. commendare — p. 7, l. 1. i. inlum.] [...]l*min***** (vel -ē) 3. et om. | legeris | memento + f*it deo gratias amen.

2. *Variae lectiones Proverbiorum.*

IV. 4. et doc. me atque dic. *deest* 8. exaltauit | cum] dum 10. mea ut] m** uitae + tuae 13. uita] m²; uia m* 14. semit** 15. eam *legi nequit* 16. et] nec 19. uiam 20. ausculta — incli(na) *legi nequit* 21. ea] e* 22. ea] **m 25. palpebra* 26. dirigem *sic* 27. et ad] **** | a malo + ui** enim **** dextris sunt ***** dñs peruerse uer* sun* que a sinis*** su** **** autem rectos faci** curs* tuos itira aut* tua in pa* p*du-ct.

V. 3. stillans] di***** 4. amara — acuta *legi nequit* | quasi] *praem.* l**gua eius 5. in] ad 6. ambulat] am[...] 9. crudeli] crude[...] 10. domo *legi nequit* 15. et]** 16. deriuentur *legi nequit* | tuas diuide] **** 17. habeto] **te | nec] ne 18. sit uena *legi nequit* 19. inulus] innu*** | ubera eius *bis scripsit* | omni [...]ni 20. quare + ergo 21. hominum 22. capiunt] cap[...] | constring.] const*in**** 23. morietur] m**itur | et multitudi*em.

VI. 1. spoponderis *legi nequit* | manum *legi nequit* 2. captus + es 3. in manu ut *vid.* 4. palpeb** 5. eruere *legi nequit* 6. ad formicam] o (vel a) formica 7. cum *legi nequit* | nec] neque 8. aestate *legi nequit* | messe *legi nequit* 9. e *legi nequit* 10. dormies] d*r**** 11. armatus] m² ut *vid.*; a*atus m*; + si uero impiger ****is u[...] fons messis *ua et egestas long* fugi[...] 12. abostata 13. oculo | terit] feret ut *vid.* | pedem 15. ueniet] u*n[...] | habebit *legi nequit* 19. discordiam 20. d*mittas 21. liga ea *legi nequit* | gutturi] ea g[...] 22. g*adientur | custodient 24. ut cust.] e* custodiet (vel -ēt?) | extranea* 25. nec] ne 27. sinu] m²; sino m* 30. culpa 32. perdt.

VIII. 12. erudit] e*r[...] 13. detestatu* 18. superbae] superfluae 21. ut — eorum *legi nequit* 22. initium] in *nit*o | a] et a 23. ordita] ordinatus ut *vid.* | terram fier** 24. conc. eram] conceperam 29. mari] mar*, m *corr.* | fundamentum 30. cum eo eram] cum eora ut *vid.* | (tempo)re — 31. hominum *deest* 32. ergo om. m* | filii audite] *ili a[...] 34. meas] meos 35. inuenerit] inueniet.

IX. 1. edificabit 2. miscuit — suam om. m* 4. ueniat] declinet, *ex v. 16* 6. et uiuite — prudentiae *legi nequit* 7. ipse — 8. derisorem om. m* 8. oderit *legi nequit* | diligit 9. sapienti + ****a*in*em | addetur] ad****ur | accipere] ***cipere 11. uitae + tuae 12. eris om. 14. sedit] *edet 15. uiam] p*r uiam | itinere] [...]e 16. quis] q** 18. et ignor. — sint *legi nequit* | (con)uiuae eius *legi nequit*.

X. 4. egestatem] e****at* 5. in mes** | stertit] stetet 6. operit] *per[...] 7. iusti] ius** 8. suscipit 9. manif. erit] manifest***** 11. uitae — ope(riet) *legi nequit* 12. operiet 13. inuenitur 18. contumel** 19. de*erit 22. eis 23. prudenti 27. timor** 30. in terra 32. considera** + *****.

XI. 1. dominum] deum ut *vid.* 4. lib*rauit 5. in om. 6. liberauit | et in] et 8. traditur | impius] iniustus 10. exult.] ****l*abit | p*ditionem 11. benedictiones 12. qui — est *deest* 13. qui (1°) — fidel(is) *legi nequit* 14. est] *** | corruct *legi nequit* 15. affligetur] *f[...] | autem — erit *legi nequit* 16. gloriam] g***** 17. et *legi nequit* 18. iustitiam] *us*i*ia | merc** 19. praeparat] pr[...] 20. in his *legi nequit* 21. in manu *legi nequit* 22. naribus suis *legi nequit* 24. diuidunt] ***** 26. abscond** | maledic.] mal***ct** | popul[...] 28. confid** 31. recip.] reip**.

XII. 1. qui (1°) *legi nequit* 2. confidit cogita(tionibus) *legi nequit* 3. impietate + su* 4. corona *legi nequit*, sed *spatium erasum lectionem* corona est *suggerit* | eius *legi nequit* | confusione] **nfu[...] 5. fraudulentia] ****d*l**** 6. liberabit *legi nequit* 8. noscetur] ***** | uanus *legi nequit* | excors] ex[...] 9. et suff. *legi nequit* | pan** 11. (ope)ratur — 20. co(gitantium) *legi nequit* 20. ineunt] in*un* 21. con**ista**** | accid.] ac[...] 22. placent ei *legi nequit* 23. scientiam] sapient*** 24. seruiet] seu*et m* 25. illud] illu* (illum, ut vid.) 26. negl**** | amicum + suum 27. lucrum] l*cram.

XIII. 1. filius — 3. os suum *deest vel legi nequit* 5. confundit et con**nditur 6. custodit] *u*at[...] | uero *legi nequit* | peccato] ***** | subp. + eos 11. minuetur] min**tur | manu mult.] m[...] 12. adfliget 14. lex] l*x 15. contemptorum] con[...] 16. omnia agit *legi nequit* 17. cadet] *a*** | legatus] l*gat** 18. **quiescet 19. detest. stult.] d*****atur (vel -atur) stul[...] 20. efficietur *legi nequit* 21. pers*qu***** | iustis retr.] **s*1[...] 22. bonus — 23. noua(libus) *legi nequit* 24. parc** 25. comedit] com[...].

XIV. 1. aedif. *legi nequit* | i*truc** 2. ambulat | deum + ** 3. custod. eos] cust[...] 6. inuen.] **ue**** 7. nescito lab.] n[...] 9. stultis] **u**** | inludet *legi nequit* | peccatum inter 10. in *legi nequit* | misceb.] [...]bitur 12. iusti ut vid. | autem eius] [...]iu* | deduc.] d*du**** 13. dolore** | et extr. *legi nequit* | luctus occ.] lucr[...] 15. omni *legi nequit* 16. decl. malum] ***l[...]lo | **nfidet 17. et uir — 18. stultitiam om. per homoeot. 19. et — 21. suum *legi nequit* 21. pauperi] p[...] 23. in omni op. *legi nequit* 25. et *legi nequit* 27. declin*nt 31. pauperis *legi nequit* 32. expellitur *legi nequit* 33. requ**** | sap. — eru(diet) *legi nequit* 34. peccatum *legi nequit* 35. est *legi nequit*.

XV. 1. suscitatur *legi nequit* 2. lingua] lin*** | scientiam *legi nequit* | fatuorum] [...]orum 3. malos et bonos] [...]bono* 4. lignum — 5. increpationes *legi nequit* 6. domus — et *legi nequit* | impii conturb. *legi nequit* 7. sapient.] sapi[...] | scientiam — 10. qui *legi nequit* 11. quanto — 12. nec *legi nequit* 13. exhilarat] ***l*** | in — 14. quaerit *legi nequit* 14. pascetur — 15. dies *legi nequit* 15. mali — iuge *legi nequit* 16. est — magni *legi nequit* 19. pigrorum] [...]rum | quasi sep** 20. et om. | ***picit 21. *t*ltitiam | stulto] stu*** | gressus + suos 22. confir***** 25. d*mus | (demoli)etur — 27. uiuet *legi nequit* 28. medidit[...] 32. adquie**** 33. discip. sap.] d***p**** **pientiam ut vid. | praecedit] *r*cedet*.

XVI. 1. est animum *legi nequit* | linguam *legi nequit* 4. semetipsum — 5. domini *legi nequit* 5. manus — erit *legi nequit* 6. in *legi nequit* | declin.] d*cl*****u* 7. placuerint — hominis] placu[...]minis | inimic*s | conuertet] ***ue***** 9. disponet ut vid. 11. domini sunt et *legi nequit* | sacculi] *cli 13. dilig.] [...]tur | nuntii] ***n***** 16. et *evan.* 17. decl. — custos] de[...]u*at** | uiam] animam 18. precede* | sup*ruiam | et — exalt.] [...]xal***** 19. humil.] hu*il*a** 24. fauus — 25. uidet(ur) *legi nequit* 26. cum — 27. eius *legi nequit* 29. lactat] [...]at | (d)ucit — bo(nam) *legi nequit* 30. adtonitis | oculis cog. praua *legi nequit* | perficit *legi nequit* 31. corona — 32. et] [...]iens[...] 32. animo — urbium] [...]pugna[...] 33. sed — 17, 4. labiis *legi nequit*.

XVII. 4. (menda)cibus — 5. in(pun****) *legi nequit* 6. sui] eorum ut vid. 7. stult** | principem] p[...]m 8. quocumque] quoque m* 9. separat foeder. *legi nequit* 11. mittetur] *itt*t** 12. conf****ti 13. reddet | recedet] r****d*t 14. contum.] *on-tum*1[...] 15. et (1°) om., ut vid. | abominabi*** | dominum] deum 16. habere diu. stul.] haber[...]** 18. plaudet] p[...] | pro — 19. discord.] [...]di** 19. rixas — suum *legi nequit* 20. peruersi cordis *legi nequit* | et — incidet] [...]id** 21. natus — suam] [...]inia sua | in fatuo] i* fatu*s 22. facit spiritus] [...]ps 23. munera — ut *legi nequit* 24. in (1°) — in (2°) *legi nequit* 25. ira — quae *legi nequit* 26. non — principem *legi nequit* | qui recta iudicat] qui[...]at 27. et (1°) — pretiosi] [...]st[...] 28. putabitur ut vid. | et — intellegens *legi nequit*.

XVIII. 1. occ. quaerit *legi nequit* | recedere — erit *legi nequit* 2. non — uerba] [...]rba | ea — corde *legi nequit* 3. in — peccatorum *legi nequit* | contemnit] *on***** | sequitur — obprobrium] [...]b**um 5. impii *legi nequit* | declines] ***li*** 6. stulti inmiscunt]

*mult*mis*en* | rixis — prouocat *legi nequit* 7. (ani)mae — 19. ur(bium) *legi nequit* 20. de — illius *legi nequit* | satur. eum] s*****b*n[...] 21. manu ut vid. | comedent — eius *legi nequit* 22. mulierem] mu*i*****n bon** | bonum et auriat] b[...] 23. loquetur] ****u**ur 24. *mi-cabilis | societatem *legi nequit*.

XIX. 1. sua — 2. est (1°) *legi nequit* 2. offendit — 11. ini(qua) *legi nequit* 12. sicut — et (1°) *legi nequit* | et sicut — 14. diuitiae *legi nequit* 14. dantur — uxor] da[...] 15. pigredo — 16. custodit (2°) *legi nequit* 16. uias — 17. pauperis et] [...]rtifi[...]ri[...] 17. reddet ei *legi nequit* 18. filium — ponas] [...]on*s | animam — 19. sustine(bit) *legi nequit* 19. et — 23. plenitudine *legi nequit* 23. uisitatione pess.] *isita[...] 24. manum — os *legi nequit* | eam] [...]m 25. pestil. — 20, 26. dissipat omnino *evanuit*.

XX. 26. sapiens — 29. iuuenum *legi nequit* 30. uulneris — 21, 22. fortium *legi nequit*.

XXI. 22. ascendit] *s*ende* 24. et — 25. pigrum] [...]grum 26. tota — 27. im(pio-rum) *legi nequit* 27. quia — scelere] [...]lere 28. testis — loquitur] [...]loq**tur 29. uir — rectus] [...]uul[...]us | uiam — 30. sap. *legi nequit* 30. est (2°) — 22, 5. per(uers*) *legi nequit*.

XXII. 5. custos — eis *legi nequit* 6. prouerb. — uiam] prou[...] | etiam — 7. diues] etia[...] 7. imperat — ser(uus) *legi nequit* 8. totus *versus evanuit* 9. qui — enim] qui pron[...]anibus *n*m | suis — 10. deris. *legi nequit* 13. dicet 14. in ea ut vid. 18. ea vel eā | redun*auit | in om. fortasse m* 19. (os)tendi — hodie *legi nequit* 21. responderes ex his illi qui misit te 26. d*fugiunt | uades] **dens 27. habes] abe*.

XXIII. 5. poteris | quia facient] qui*ac*unt 7. in simili***ine | dicet] dic*t 8. euo-mes] *uom*s 11. eorum fortis est *legi nequit* 14. percutis eum] *um per*****es 17. pec-cator*s 19. totus v. *evanuit* 20. conuiuiis] con[...] | comesat.] [...]nibus 21. uestietur pannis dormit.] uestien*u[...] 23. et (ante noli) om. 24. gaudium 25. quae *legi nequit* 27. foueam *nim profunda (vel -dā) est | aliena] a*i*nam 28. uiderit] inuene*** 29. suf-fusio ocul.] suff[...] 30. calic. epot.] c*lcib**pot*ndis 31. intuearis — splenduerit] in*ue- [...]nduerit | ingrediatur 32. diffundet] diff**d** 33. extrane** | loq.] lo****tur 35. di-ces] di**s | me sed non] [...]n | quando euig.] q[...]gilab*.

XXIV. 1. esse — 2. rapina] e[...]p*na 2. meditant** | loquuntur] lo****ntu* 5. uir (1°) — et (2°) *legi nequit* 6. et — consilia] [...]nsilia 7. sapientiam 10. lassus] l[...]s 11. ne] non 12. seruatore] s*rua*or 13. dulcissim[...] 15. iusti — 16. enim] [...]nim 16. et resurget] [...]surg*t | corrue] *oncu*runt 18. displiceat] d*splic*at 21. detracta-to*ibus | non *legi nequit* 22. consurg** | utrisq** | nouit] sustinebit 23. cognosc. pers. *legi nequit* 24. dicit] di**t.

XXIX. 23. et — gloria] [...]sp[...] 24. qui — partitur] [...]titur | adiurantem] et iuran-tem 26. egred.] e*red*etur.

XXX. 2. sapien*i*im 3. et non] ** ut vid. 4. atquescendit | conlig.] c**li*a*** | suscit.] ***cit**** | nosti — 6. uer(bis)] [...]ntibus[...] 7. ne deneges] [...]s 8. **rba men-dacii 9. saturatus ut vid. | et egestate *legi nequit* | peierem] periu*** 10. ne accuses] [...] c[...] | et corruas *legi nequit* 11. maled. — suae] mal*d****[...] di*c* ma*ri suae 12. quae] qu* | sibi *legi nequit* | lota a sord.] l[...]o*dib*s 13. phalphebrae ut vid. 14. pro — habet *legi nequit* | comedant ut vid. | ex — 15. dicentes *legi nequit* 16. satiatur — numquam] satu[...]m 17. desp.] d**pic** | effodiant] **f*d**n* | corui de torr. *legi nequit* 19. uiam (2°) — adulesc.] [...]medio mar[...]n*i* 20. est uia *legi nequit* | adult. — os *legi nequit* 21. quar-tum + quod 23. cum — an(cillam) *legi nequit* 25. quae praep.] *****parant | in — sibi *legi nequit* 26. lepusc. plebs *legi nequit* | conlocat — cubile] pr[...]b*l* 27. et egred. uniu. *legi nequit* 28. manibus — aedibus *legi nequit* 29. tria — quartum *legi nequit* | quod + non 30. pauebit occ. *legi nequit* 31. et — rex *legi nequit* 32. apparuit ut vid. | elat*s *st in *ubl*m* | si — inposu(isset) *legi nequit* 33. ad delici*ndum | expremat m* ut vid.

XXXI. 1. uerba — mater *legi nequit* 2. qui 1° et 2° | uteri] u[...] | qui 3° 3. et — 31. eius om.

DATE DUE

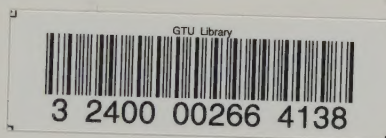
NOV 8 1993

GAYLORD

PRINTED IN U.S.A.

50842

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.

